GIB MIHĂESCU

RUSOAICA

Gib Mihăescu
Rusoaica
© LITERA, 2010
ISBN 978-606-600-056-7

Lectura digitală protejează mediul

Versiune electronică realizată de Elefant.ro

Rusoaica

Când mi s-a dat ordin să trec cu detaşamentul de pază pe Nistru, am salutat cu multă bucurie această noutate. Şi m-am bucurat cu atât mai mult, cu cât vedeam mutra plouată a camarazilor mei de batalion: adio vinul bun, fetele vesele şi viaţa asta cu sindrofii, cu baluri, cu întâlniri furişe de orăşel basarabean, care, la urma urmei, oricât de mic, oricât de strâmt şi de noroios o fi, e totuşi un orăşel.

Pentru mine ordinul venea tocmai la timp. Într-o bună dimineaţă, zorile mă găsiră lângă o lungă masă, pe care cărţile o ocoliseră de mii de ori în goana celui mai accelerat *chemin de fer* pe care l-am văzut vreodată în proaspăta, dar încercata mea carieră de jucător de cărţi. Aveam dinainte-mi exact suma de lei douăzeci, cu care începusem pontajul. În timpul nopţei suma asta crescuse fantastic, scăzuse brusc, ca un termometru sub năprăsnicia crivăţului siberian, se ridicase iarăşi, îmi îmbrâncise inima în aceleaşi subite şi sufocante oscilaţii, pe care le făcea norocul zănatic venind spre mine şi părăsindu-mă, atât de nenumărate ori, într-un atât de restrâns timp!

Hârtiuţa albastră de dinainte-mi, atât de lipsită de valoare în vremurile astea tot atât de bune şi tot atât de rele ca oricare altele, mă dezgusta cu desăvârşire. Un semn pe care i-l făcusem cu creionul înainte de a o arunca în iureşul jocului, dintr-o curioasă obişnuinţă, îmi stârni un zâmbet de silă pe buzele uscate de fumul ţigaretelor şi de vinul văpsit cu astringente boieli sângerii; aveam în faţă chiar hârtia cu care pornisem, cu douăsprezece ore înainte, în căutarea unui noroc factice.

Cu un gest teatral o aruncai dinaintea noului bancher şi, fără să mai aştept care-i este soarta, plecai cu un aer de inspirat, strângându-mi umerii înfioraţi de plăcutul venin al vârfurilor de ace, pe care le înfig în sângele moleşit nopţile pierdute. Însă, înainte de a mă duce la cazarmă, mă îndreptai spre poştă; şi acolo, pe pupitrul scâlciat, în praful stârnit de măturoiul omului de serviciu, am compus o vastă comandă către una din cele mai mari librării din Bucureşti. Am cerut numai cărţi serioase, mai mult de ştiinţă: istorie, filosofie, chimie, fizică, matematică, *Sfânta Scriptură*, *Coranul*, *Iliada* şi o grămadă de texte latineşti şi greceşti, cu două enorme dicţionare: atât cât să-mi ajungă pe doi ani de zile, ca să mă satur de citit şi de învăţat. De altfel, nu eram la prima mea hotărâre de a înlocui cărţile lui Grimaud cu cărţi propriu-zise, dar până acum nu făcusem decât mici încercări. Comandam câteva romane şi câteva volume de versuri şi cu asta credeam că am sfârşit-o cu nopţile pierdute. Chemam în ajutor literatura să mă scape de setea de viaţă! Acum însă, judecând după dimensiunile comenzii şi după gravitatea obiectului ei, nu-mi mai rămânea nicio îndoială că aceea ce întreprindeam era din cale-afară de

serios.

Şi ca o dovadă că însuşi destinul se asocia cu mine, ca să-mi arate că sunt menit unei căi cu totul alta decât celei pe care apucasem, făcu astfel încât, după câteva zile, cărţile să sosească în acelaşi ceas cu ordinul de plecare pe Nistru.

În primele momente mă gândeam nici să nu-mi iau rămas bun de la Marusea. Un om hotărât s-o rupă cu totul de ceilalţi, deci şi de prietena lui intimă, trebuie să pornească în pas gimnastic şi nici măcar să nu se mai uite înapoi. Dar reversul gândului îmi spunea: un om hotărât trebuie să revadă, până în momentul clipei finale, tot de ceea ce are să se despartă şi dacă inima lui nu-i va da niciun brânci înapoi, el va porni senin, mândru, conştient de tăria lui.

Am chemat deci pe Marusea – la ea nu mă mai duceam deloc după cele petrecute – şi dânsa s-a grăbit să vină într-o stare de nelinişte şi de tristeţe care mi-a dat imediat conştiinţa superiorităţii mele. Mândria numai o împiedica să izbucnească în plâns; dar dacă o clipă sprâncenele ei încordate de încăpăţânarea-i rusească şi-ar fi destins arcurile strânse la maximum, vedeam bine că lacrămile i-ar fi inundat faţa potop. M-a înduioşat mult această slăbiciune omenească, ce se vedea tot mai clar pe măsura sforţării pe care biata fată o făcea ca s-o ascundă. Oricum, era pentru mine toată această zbuciumare! Şi pentru că ea nu răsfrângea asupra-mi decât bucuria de a mă şti atât de adânc înfipt în sufletul ei, fără ca sufletul meu din parte-i să poată fi reţinut acolo de nicio cătuşă, înduioşarea mea avea într-însa ceva părintesc, ceea ce o îndârjea pe ea mai mult şi-i prefăcea inima în bucăţi sângerânde, zvâcnind la picioarele mele.

O, sfântă fericire de a putea fi, tocmai prin seninătatea şi conştiinţa libertăţei tale depline, chinuitorul unei pâlpâiri de viaţă, pe care ai îngenuncheat-o, ai subjugat-o şi o oprimi! O compătimeşti pentru că o oprimi şi o oprimi şi mai cu tărie, pentru a simţi până la maximum de intensitate dulceaţa milei.

O pipăiam sub vraja acestui sentiment divin şi-i striveam sânii apăsând-o sub piepţii bine vătuiţi ai vestonului meu. Îi sărutam părul cu sclipiri portocalii, care, seara, sub lumina becurilor, se aprindea îndată de acel straniu şi minunat roşu aprins. Îi sărutam năsucul ei obraznic şi-i simţeam pe genunchi căldura coapselor pline, îi mângâiam alene fluierele picioarelor subţiri, singurele de care aveam regretul că nu sunt ceva, ceva încă mai lungi. Ca să fie pentru mine rusoaica întreagă. Să [se] asemene, să se apropie de rusoaica întreagă din gândurile mele. Dar pentru asta, hm... mi se pare că şi iubirea care-o mistuie ar fi putut să se arate altfel, nu ştiu cum...

După spiţa tatălui şi după spiţa mamei, Marusea era rusoaică sadea... şi totuşi pentru mine ea nu era decât o basarabeancă.

Pe când rusoaica pe care o aşteptam, rusoaica din visurile mele... Doamne, ce distanţă...

Sectorul meu fu hotărât, cu totul izolat, destul de departe, şi în dreapta şi în stânga şi în spate, de sate ori locuinţe omeneşti; nici măcar în faţă, dincolo, peste fluviul cu mers molcom, în vasta împărăţie a misterului, nu se zărea, oricât puteai cuprinde cu ochii, vreun acoperiş.

„Aci, mi-am spus cu toată încrederea, aci voi deveni alt om... Fii slăvită, sfântă singurătate!”

Şi pentru a-mi stimula mulţumirea, amintirea îmi alerga necontenit şi acuma la ofiţerii, tovarăşi de petreceri, de care tocmai mă despărţisem. Ei căscau şi se întindeau dinainte, antrenându-se pentru lungul repaos forţat la care fuseseră condamnaţi. La ultima masă luată la popotă împreună, ei studiaseră harta statului major cu atâta luare-aminte şi pricepere, de parcă a doua zi ar fi fost chemaţi la o mare întrecere strategică. De fapt, nu făceau decât socoteala distanţelor de la punctul fiecăruia de comandă până la satul cel mai apropiat. Nevoia de a se şti aproape de lume, de oameni, era frenetică pentru aceste fiinţe: oceanul singurătăţii, căruia eu aşteptam să mă dau cu atâta poftă, pe ei îi îngrozea, îi ameţea. Îi ascultam cu aerul de superioritate al celui ce ştie găsi, tocmai în motivul temerii celorlalţi, piedestalul tăriei sale.

— Fraţilor, eu sunt doar la doi kilometri de Tohatin...

— Ba eu chiar în Vadul-lui-Vodă. Voi aţi văzut vreodată Vadul-lui-Vodă?... Putem zice că e un târg curat...

Dintre noi toţi, unul singur nu-şi găsea niciun fel de împăcare în revelaţiile mângâietoare ale hărţei. Pe el depărtarea de acest orăşel, pe care aveam să-l părăsim cu toţii, îl durea într-atâta, încât nici chiar apropierea de Chişinău, dacă ar fi fost cu putinţă, de Bucureşti sau de Paris, nu l-ar fi putut tămădui.

El se plimba îngândurat printre noi, cu mâinile în buzunarele pantalonilor. Părea că ascultă exclamaţiile de surpriză ale cetitorilor hărţei, zâmbea pentru fiecare în parte şi zâmbea de asemeni când râsul era general, dar nu mai trebuia să ne spună nimeni atunci că gândul lui era cu totul absent de noi şi de vorbele noastre.

— E gata, domnule căpitan! strigă din cadrul uşei, ţeapăn ca o alcătuire mecanică, ordonanţa, salutând cu mişcări cadenţate de articulaţii, pocnindu-şi călcâiele, învârtindu-se în loc şi pornind în pas elastic.

Căpitanul îl urmă fără mişcări cadenţate, deşi tot aşa de maşinal. Ne îngrămădirăm cu toţii la fereastră, ca să vedem pe căpitan apropiindu-se de straşnicul Volbur, calul cel negru, pe care încercase fără izbândă să-l cumpere şi comandantul corpului. Volbur îşi primi stăpânul cu un nechezat de prietenie şi cu mişcări sprintene şi nervoase, alungând ape negre pe gâtul şi pe crupa pluşată.

— Toată nădejdea lui Bădescu a rămas iar în Volburul lui! exprimă cineva tare gândul care dăinuia în mintea tuturor.

— În patru ceasuri, pe vreme bună, cred că-l aduce înapoi calul ăsta, de-acolo de unde i-a dat colonelul sector... îşi dădu cu părerea un

altul.

— Aţi văzut, întrebă al treilea, că sectorul lui a fost hotărât anume cel mai aproape de aici?

— Colonelul închide ochii şi aprobă ca el să mai vie din când în când... i-a dat şi locţiitor...

Cu toţii spuneam câte-un cuvânt sau chiar ne dam o părere întreagă despre căpitanul Bădescu şi sectorul său, dar în închipuirea tuturor domnea atunci Ghenea Kersanova, numele sub care camaradul nostru ne prezentase pe amica lui, fiica unui evreu bogat, Kersanov Weiss, fabricant de lichioruri şi ape gazoase. Ghenea Kersanova, pe numele semit Golda, n-avea nimic auriu în persoana ei. Înaltă şi brună, de-un brun gălbui şi asiatic, cu ochii largi, negri-verzui, gura de minuscule proporţii, cu părul negru-castaniu, răsucit o dată pentru totdeauna de sumbrul ei Dumnezeu, în inele, pe care niciun meşter coafor n-avea să le mai realizeze vreodată, Ghenea Kersanova nu era chiar o frumuseţe. Micul ei nas puţin gâtuit spre vârful care căuta în sus şi o dispoziţie spre râs a pometţilor stricau, sau poate, Doamne, agravau printr-un aer ştrengăresc, foarte simpatic de altminteri, accentul tragic al sprâncenelor îmbinate pe ochii fără fund şi priveliştea stranie a rotocoalelor de păr mătăsoase şi schimbătoare sub incidenţele luminii – ca fumul de căţuie al unei divinităţi negre – din împletiturile leneşe ale căruia apărea figura cea cu două măşti. Chipul enigmaticului nepătruns şi al veseliei cotidiene în acelaşi timp. Avea piciorul înalt, poate prea plin, dar arcuit prelung şi măiestru, şi toată silueta ei dură şi vibrantă se bucura – pe cât îngăduia să se întrevadă decoltajul şi braţele goale – de acea culoare, de acel brun tot aşa de neobişnuit ca şi figura aceea de Thalie contopindu-se cu trăsăturile sumbre ale Melpomenei.

Privind din acest unghi de vedere, cu toţii înţelegeam pasiunea mistuitoare a căpitanului Bădescu, dar se mai şoptea de-o anume viaţă pe care barişna Ghenea o depănase la Iaşi, la Cluj şi la Bucureşti, încercând anual câte o facultate şi întorcându-se, după trei ani de viaţă studenţească intensă, fără nici o diplomă, fără nici un examen, fără măcar atestarea unei frecvenţe. În toată această vreme fusese văzută în companii dubioase, în locuri şi la timpuri bănuielnice; se pronunţau nume, dintre care unele venind firesc şi foarte repetat în diverse evenimente mai mult ori mai puţin vagi, ce se desprindeau din această perioadă obscură a biografiei ei; ba chiar pentru un destul de lung răstimp i se da ca domiciliu garsoniera unui ziarist cu renume mai restrâns, care, după aceea, se abătuse de mai multe ori încoace, pentru a-şi domoli în cele din urmă, definitiv, zelul nostalgic, sub temperatura glacială a intransigenţei bătrânului bogat şi habotnic.

Aceeaşi atmosferă polară întâmpină şi pe căpitanul Bădescu din partea părinţilor fetei; dar acestuia, militar din cap până-n picioare, în loc să-i îngheţe zelul, i-l aţâţa la maximum. Căpitanul Bădescu era dispus la orice nebunie; domnişoara Ghenea era majoră şi ar fi putut în cele din

urmă să accepte, cu prilejul unuia din concediile ofiţerului, o escapadă, care poate ar fi forţat punerea la punct a lucrurilor. Dar fata nu vrea să audă aşa ceva; mai mult, ea dăduse să se înţeleagă că bătrânul Kersanov ar fi rămas intransigent chiar dacă Bădescu ar fi acceptat până şi extrema nebunie, unica desigur, de care poate nici căpitanul n-ar fi vrut să audă: escapada la templu.

Mulţi credeau că domnişoara Ghenea răspândise acest zvon tocmai pentru a arunca în cumpănă gravitatea unicului motiv, care ar fi constrâns pe oricare altul să bată învins în retragere, ceea ce ar fi dovedit că dânsa nu răspundea iubirii profunde şi încăpăţânate a ofiţerului, decât cu un savant joc de cochetărie, pe care ştia perfect să-l conducă şi care o amuza. Alţii, dimpotrivă, ştiau precis că domnişoara Ghenea refuzase mai multe partide, dintre care una din cele mai ispititoare, toate pe placul tatălui ei; se mai aflase apoi de lacrămi, de scene violente, de blesteme, de intervenţia rabinului, de întreaga, în sfârşit, prea cunoscuta gamă a acestei străvechi şi întruna noi drame de iubire.

Evenimentele acestea, cu multiplele lor variante, care trezeau din somnolenţa cotidiană societatea târgului basarabean, se plimbau vii acum, văzute ca prin ocularii de perspective diverse, în gândul camarazilor strânşi la fereastră, ca să admire, chipurile, exerciţiile ecvestre ale straşnicului călăreţ Bădescu, propriu-zis ca să-i urmărească mai atent crispaţiile feţei prăbuşite, adâncimea melancoliei ce i-o revărsau ochii, mişcările forţate şi mecanice în care se întrevedeau silnicia şi dezgustul. „Se dusese căpitanul Bădescu!” s-ar fi auzit răsunând din cugetul tuturor, dacă minţile le-ar fi devenit sonore. El, marele glumeţ şi curtezan, marele gimnast şi ochitor fără pereche, marele chefliu şi înfocat maestru al spadei! Silinţele lui de a se ţine în şa tot ca înainte, parcă ne făceau rău. Uitând pe nesimţite cum trebuia să se ţie, capul greu se lăsă deodată ca o ghiulea de plumb spre coama lui Volbur, trăgând după el trupul de brad dinainte, acum deşirat ca o armonică. Şi totuşi omul ăsta domnea încă printre noi; multe dintre glumele lui răutăcioase, ba chiar sângeroase, nu mai răsunau sub tavanul popotei sau la întrunirile de joc. Dar acum nimeni n-ar fi îndrăznit să spună vreo istorisire cu evrei, în faţa acestui până acum inepuizabil sac de anecdote, al căror erou principal era fiul lui Israel. Cuvântul „jidan” dispăruse din pronunţarea noastră şi se vorbea de Kol-Nidre, de Iom-Kipur, de Purim ori de Sărbătoarea Cuştilor, cu aceeaşi cuviinţă cu care s-ar vorbi de Vinerea Mare, de Înviere, de Crăciun ori de Înălţare; mai mult chiar, se întâmpla adesea ca vreunul din aceste cuvinte din urmă, ori toate la un loc, să fie amestecate printre obişnuitele înjurături ofiţereşti; dar a fi amestecat printre ocări cuvintele sacre dintâi era totuna cu o provocare directă la adresa lui Bădescu, victima bigotismului fervent, al cărui respect îl impunea.

Astfel de metamorfoze omeneşti pentru întâia oară vedeam în viaţa mea; dacă acesta e amorul, îmi spuneam, atunci e sinistru! Noţiunea lui

pentru mine era legată neapărat de cântec şi de amfora cu vin. Ceea ce vedeam era pur şi simplu o deviere bolnăvicioasă, o particularitate cu totul izolată. Dar faţă de această prăpastie ascunsă, care întâmplător mi se deschisese dinainte-mi, eu simţeam cu atât mai puternic aerul de înălţimi al libertăţei umplându-mi până în fund plămânii.

Eram cel mai liber dintre toţi aceştia; nu numai că nu mă speria singurătatea, dar o doream acum cu aceeaşi pasiune cu care dorea căpitanul nostru pe Ghenea lui. Iar la dânsul, sărmanul, mă uitam cu o infinită milă.

Cum mă uit şi acum la imaginea lui, încă proaspătă şi vie, ocupând ea singură cea mai mare parte din noianul de amintiri, pe care-l rostogolesc fericit, ca un copil un nămete de zăpadă, în această sfântă şi solemnă singurătate.

Detaşamentul mi-era întins pe-o bună distanţă; oamenii făceau cu schimbul. Când parte din ei plecau în patrulare, ceilalţi rămâneau în jurul meu, formând rezerve de care aş fi avut nevoie în vreo împrejurare neplăcută.

Ca şi mine – în afară de vreo doi, trei gradaţi, care lăsaseră amintiri în orăşelul de-abia părăsit – ceilalţi, cei mărunţi, soldaţii, păreau foarte mulţumiţi de situaţia cea nouă. Mai întâi scăpau de instrucţie sau aproape scăpau. Al doilea, aci, în pustietatea asta de văi uşoare şi colnice presărate de cochete mănunchiuri de arbori, cu fluviul plin de răcoare şi de sălcii la câteva sute de paşi, cu cerul larg şi nesfârşit deasupra, cu mirosul de iarbă şi de câmp, ce năpădea de pretutindeni, nările lor avide se deschideau larg şi ochii lor de ţărani se aprindeau de beţia naturei. Îi vedeam mai dârji şi mai sprinteni, mai veseli şi mai fireşti, noua lor menire părea că-i intrigă şi chiar îi asmute; vorbeau acum cu ton răspicat, ca acei care au pe umerii lor o însemnată datorie şi-şi iau noul rost foarte în serios.

Când erau strigaţi să se aşeze în linie, se repezeau agitând cu uşurinţă armele, pe care până aci le mânuiau cu greutate şi cu pioasă resemnare, de parcă ar fi cântărit sute de kilograme.

Se aliniau acum grabnic şi trânteau din călcâie, chiar mai mult decât ar fi trebuit, nerăbdători parcă să fie puşi la isprăvi mai mari. Din toate gesturile lor se vedea limpede un prisos de energie, pe care nu ştiu cum să-l cheltuiască mai cu spor, cu bunăvoie, cu neţărmurită plăcere. Atunci, pentru a-i înnebuni cu desăvârşire, i-am asemuit cu nişte voinici de pe malul Oltului porniţi proaspăt după haiducie, iar eu m-am intitulat căpitanul lor; glumă pe care ei au primit-o ca nişte veritabili haiduci, cu zgomot mare, cu chiote de vitejie, cu capele aruncate în înălţime.

Dar impresia asta de haiducie mă stăpânea şi pe mine cu adevărat, mai ales când gradatul de serviciu se prezenta în odaia mea de scânduri, săpată într-un muşuroi de pământ, tapetată cu ziare ilustrate şi împodobită cu rafturi de cărţi, ca să mă anunţe, pocnind din tocuri, că la punctul cutare, mai sus sau mai jos, pe apa fluviului, a fost prins un grup de

bolşevici, încercând să treacă pe furiş pe teritoriul nostru.

La început ordonam ca prinşii să fie aduşi în faţa mea. De obicei „bolşevicii" erau nişte bieţi zdrenţăroşi, cu faţa suptă de mizerie, cu ochii aprinşi de frigurile fricii şi oboselii celei mai crunte; cine ştie ce distanţe enorme străbătuseră aceşti nenorociţi, pe furiş, cine ştie câtă artă istovitoare de nervi ca orice artă întrebuinţaseră pentru a se strecura pe dinaintea poliţiei celei mai bănuitoare şi mai iscoditoare din lume. Ajungerea pe limanul românesc era pentru ei suprema fericire, termenul tuturor suferinţelor; pe ţărmul celălalt, pe care abia îl părăsiseră, vedeau încă spectrul foamei şi al mizeriei, privind în urma lor livid şi neputincios, cu desperarea celui căruia i-a scăpat o bună pradă din gheară.

Dinainte-mi ei păreau acum mai liniştiţi şi mai siguri; translatorul îmi raporta, calm şi indiferent, omagiile şi efuziunile lor de simpatie la adresa ţării şi mai cu seamă a mea. După ce sfârşeau, le răspundeam şi eu, adulmecând ca un veritabil căpitan de haiduci aspectele fizionomice pe care le produceau pe feţele lor cuvintele mele. Le răspundeam clar şi meşteşugit, cu aceleaşi fraze şlefuite, până la perfecţiune, de deasa lor întrebuinţare.

Îi lămuream că legile româneşti interziceau şi reprimau trecerea clandestină a frontierelor, le arătam apoi maximum de pedeapsă pe care-o atrag contravenţiunile la legea paşapoartelor, dacă nu e vorba de vreo complicaţie cu pedepsele altor legi mai drastice, pentru musafirul trimis dinadins sau adus de gânduri necurate.

La auzul acestor cuvinte, chipul lor părăsea şi cele mai neînsemnate urme de nelinişte, se colora cu pigmenţii celei mai neaşteptate fericiri şi – dând din umeri pentru capitolul complicaţiilor – întregul grup nu-şi putea reţine un murmur de satisfacţie luând act de maximum de pedeapsă ce i-l rezervă legea paşapoartelor.

Venea atunci un moment de largă destindere şi de mulţumire nereţinută, care se materializa prin câte-o interjecţie sau prin câte-o impresie fugară, pe care bieţii oameni şi le schimbau reciproc la ureche. Urma apoi aşteptata şi exagerat de severa corectare a ţinutei, prin care ei voiau să-mi arate că n-au uitat că se găsesc în faţa mea şi se grăbesc să-mi acorde respectul, dus chiar până la umilinţă, ce cu drept mi se cuvine.

Reluam atunci cuvântul, fixându-i de astă dată cu şi mai mare luare-aminte, în vreme ce translatorul şi subalternii mei din preajmă tuşeau grăbit şi-şi verificau distanţa dintre picioare, pentru a-şi asigura un echilibru cât mai stabil şi mai comod în urmărirea părţei a doua, şi celei mai amuzante, din spectacolul ce li se oferea zilnic şi gratuit, întruna acelaşi, dat totdeauna variat, prin felurimea personagiilor şi temperamentelor care jucau acelaşi rol dureros.

Reluam deci cuvântul şi le aduceam la cunoştinţă, tot aşa de calm şi lipsit de afectare ca până acum, că ei nu erau cei dintâi refugiaţi din Rusia cari făceau cinste solului românesc să-l considere ca azil şi să-l onoreze cu

efuziunile lor de dragoste şi cu prezenţa lor preţioasă. Dimpotrivă, numărul celor cari apucaseră să vină înainte era atât de mare, încât închisorile româneşti nu mai puteau face faţă aplicărilor legii paşapoartelor, oricât de restrâns ar fi fost termenul pedepselor, pentru ca toţi noii-veniţi să poată face comparaţie între cele două regimuri, comunist şi burghez, începând cu partea cea mai grea a vieţii; aşa cum reîntorşii la viaţa de apoi trebuie să facă în prealabil un mic stagiu în bine încălzitele purgatorii cereşti.

Dar, nemaiposedând mijloace de corecţiune şi de sancţionare a vinovaţilor şi având adânc înrădăcinată în tradiţia lui milostenia creştină, statul nostru se găseşte faţă de noii-veniţi în imposibilitatea de a-şi încărca bugetul cu noi închisori, aşa că-i iartă de vina lor gravă de a fi trecut frontiera clandestin şi fără nicio formalitate (mare mişcare de entuziasm în auditoriu) şi-i invită politicos să se întoarcă pe unde au venit...

Aci urmau obişnuitele exclamaţii de surpriză, de nedumerire, obişnuitele rugăminţi către translator de a repeta ultimele cuvinte ori de a controla, consultându-mă din nou, dacă nu cumva a transmis greşit, neauzind bine poate...

Translatorul însă, la fel ca sentinelele, se desfăta cu rânjet discret şi cu falşă duioşie, le împărtăşea că audienţa a luat sfârşit şi, arătându-le grelele tomuri deschise pe masă, le da să înţeleagă că e timpul să fiu lăsat în pace. Dar tocmai acest lucru erau departe să-l înţeleagă bieţii oameni, aşa că soldaţii trebuiau să-i ia uşor în piept pentru a-i face să se evacueze.

La început, soarta refugiaţilor mă înduioşa. Mă întrebam dacă aceste reprezentaţii pe care le dădeam oştenilor mei nu frizau oarecum ridicolul şi mai cu seamă cruzimea. Dar înainte ca să mă hotărăsc să le pun capăt, găsii la un întins de mână ideea care mi le scuza. Dacă i-aş fi trecut doar în revizie şi, fără să le dau nicio explicaţie, i-aş fi somat apoi s-o ia îndărăt peste apă, ar fi fost oare mai blând ori mai civilizat? Pe când aşa, după sarcasmul inevitabil al micilor spectacole aproape cotidiene, aveam grijă ca trecerea înapoi a Nistrului să fie făcută în cele mai bune condiţiuni de siguranţă pentru ei; astfel lucrul nu se întâmpla decât spre dimineaţă sau la ore când, după semnele şi informaţiile ce aveam, pe malul celălalt al râului nu se găsea picior de grănicer rus – aşa că până-n faptul zilei să aibă toată vremea să se îndepărteze de frontieră într-atâta, cât să nu trezească vreo bănuială propriilor lor autorităţi.

Mai pe urmă însă, nici nu mai vream să ştiu de ei, atâta mă indignau noutăţile ce le aflam despre aceşti indivizi, care cereau azil cu lacrămi în ochi şi cu smerite jurăminte de credinţă, pentru a începe să unelteaască şi să se întrunească în pivniţele oraşelor vecine în conjuraţii secrete. Vestea descoperirii unor recente comploturi, la care în cea mai mare măsură luaseră parte tocmai musafiri de aceştia îndoielnici, intraţi în ţară prin sectoare de frontieră aflate sub autoritatea unor comandanţi mai puţin severi decât ai mei, mă făcu să mă dezinteresez aproape complet de dânşii

şi să-i las pe mâna soldaţilor. Mie mi se raporta doar numărul celor prinşi şi toată grija pe care o aveam de acum înainte era ca, la pornire, să văd dacă numărul îmbarcaţilor era tocmai acel ce mi se raportase. Iar singurele cuvinte pe care le adresam refugiaţilor înainte de plecare erau doar să-i întreb dacă, în afară de obiectele suspecte ce li se confiscaseră la percheziţie, li se oprise cumva bani ori lucruri de valoare ce le-ar fi avut asupra lor. Pe urmă, plictisit şi zorit, mă refugiam în mijlocul cărţilor mele şi ceasuri întregi nu mai vream să mai ştiu de nimeni şi de nimic.

Aveam şi eu un cal, cu care plecam în inspecţie pe linia sectorului de pază. Când mă avântam în şa, mă gândeam la Volbur al căpitanului Bădescu şi mă pufnea râsul. Pentru că Pafnute, calul meu, destul de dospit şi el, nu făcea nicio mişcare când îl apucam de gât şi-mi înfigeam botul cizmei în scară. Pafnute pleca supus capul şi cu siguranţă, dacă ar fi fost cu putinţă, s-ar fi lăsat şi pe vine ca să-mi înlesnească ascensiunea pe spinarea lui largă. Pafnute mă jignea cu atitudinea lui docilă. Parcă ar fi fost un bunic, care primea fără nicio împotrivire să se joace cu nepoţii de-a calul.

Pafnute era calul sectorului. El îşi cunoştea bine meseria şi mă ducea domol pe sub colnice, ferit de vederile malului dimpotrivă, ca şi când şi-ar fi dat seama perfect că, în slujba pe care o îndeplineam amândoi, discreţia este una din cerinţele de căpetenie. Cu Pafnute nici nu-ţi trebuia călăuză, chiar la prima vizită făcută posturilor. Dacă lăsai frâul în voia botului său înţelept şi amical, Pafnute te ducea prin viroage atât de ascunse, îşi croia drum prin tufişuri cu cărări întortocheate, atât de bine ştiute de copita lui, că rămâneai sedus de priceperea acestui animal a cărui bunăvoinţă de la început mă revoltase. Pafnute era croit pentru mica strategie; poate că, avansat în misiunea lui cotidiană, s-ar fi dovedit şi în strategia de linii mari un bun conducător de generali. În orice caz, era un cal care nu-şi greşise cariera.

Adesea ieşeam de sub dantelăria complicată a terenului şi-n faţă mi se deschidea atunci larga perspectivă a împărăţiei tăcerii. Uneori pe malul vastului imperiu privirea îmi dădea de-o santinelă cu capul ţuguiat, ca un corn în creştet. Soldatul roşu sta şi visa şi el ca şi întinderea fără margini din spate-i. Ţineam în loc pe Pafnute care se resemna să-şi cureţe crupele de muşte plesnindu-le din plin cu pământuful cozii, iar eu mă complăceam să fixez soldatul rezemat în armă, care nu mă vedea. Ca şi când aş fi pândit să descifrez, în atitudinea şi în mişcările pe care le va face întâi, misterul adânc ce păzea; iar nemişcarea aceea, întinsă până dincolo de răbdarea-mi obişnuită, şi ochii aceia pierduţi în nicăieri îmi măreau şi mai mult nedumerirea.

Cravaşam atunci cu putere un vlăstar tânăr de salcie şi plesnetul scurt ca de explozie de armă sărea deodată râul ca să scuture pe somnolent din visuri. Surprinsul schiţa atunci în zig-zaguri de fulger gestul firesc al revenirii. Se trezea la realiate, ochii îi înviau, pumnii strângeau convulsiv arma în poziţie de apărare. Să apere ce? Neantul propriilor gânduri sau

golul nesfârşit din spate-i?

Era rândul meu acum să nu mai dau niciun semn de viaţă. În schimb, grănicerul roşu devenea tot mai nervos cu cât se prelungea tăcerea. Ochii lui străpungeau zadarnic frunzişul înşelător al malului dincoace. Se agita pe marginea imensului gol ca umbra pusă de Dumnezeu la vămile văzduhului. Izbucneam atunci, fără să mă arăt, într-un hohot zgomotos şi sarcastic, într-un hohot atât de voios şi de poznaş, că umbra cu corn în frunte redevenea, deodată, un biet om, un biet flăcău, parcă surprins într-o postură nepotrivită, ruşinat şi zăpăcit. În faţa eternului şi nesfârşitului râs, până şi-n ochii lui, zâmbitori acum şi parcă cerând îngăduinţă, umflatul gol se prăbuşea deodată la nivelul sterp al nimicniciei totale.

Mă podidea atunci şi mai năvalnică veselia, la amintirea propriei mele amăgiri, care o clipă mă făcuse să disting un gol umflat de altul dezumflat, aşa cum întrecutul cu băutura despică în două o nălucire unică.

Am ieşit la iveală şi am fost salutat cu un râs şi mai puternic decât al meu din partea cealaltă. Râsul amândorora creştea din sine însuşi şi a ţinut multă vreme. N-a fost însoţit de niciun cuvânt tot timpul, de niciun alt gest, afară de acela pe care-l face omul din cap şi din gât când bagă de seamă că s-a speriat degeaba sau s-a străduit din greu pentru nimic. Pafnute s-a asociat la veselia noastră cu câteva nechezaturi prelungi, el, atât de măsurat în expansiunile lui sufleteşti. Şi câtăva vreme şi-a permis chiar să mă ţină pe creste, în văz liber, departe de frunzişul viroagelor. L-am bătut pe gât domol: calul e cal, chiar când e serios şi strateg ca Pafnute. El se încrede în râs şi-n prietenie. Şi pulpele mele l-au îndreptat din nou, înţelepţeşte, pe drumul cel ferit, pe care el ştie să meargă aşa de bine.

Grănicerii, care s-au dat pe undeva la odihnă, cum mă simt, încep să ciulească urechile şi să scruteze cu privirea încruntată în toate părţile, arătându-şi zelul. Se fac că nu-mi cunosc pasul calului şi, cu toate că ţăcănitul potcoavelor le-a intrat de mult în auz, ei sar ca împinşi de-un resort cu declanşarea întârziată şi strigă scrâşnit: „Cine-i, stai!” Pe urmă, când mă văd, faţa li se luminează cu stângace surpriză, linişte şi prietenie. Nu era ceea ce crezuseră! Câteodată însă vreunul e într-atât de pierdut în gânduri, de bună seamă în amintirile lui de peste Olt, că abia când simte aburul cald al calului pe ceafă, tresare:

— Bine, mă nefericitule, îi strig atunci, cum ai să-mi prinzi tu bolşevici, când dormi de-a-n picioarele. O să te fure ei pe tine şi abia peste Nistru o să bagi de seamă...

Mârlanul se scarpină în cap, pe faţă cu un râs care arată că n-are păsare.

— Care? răspunse el, pătruns de sine. Poate mort m-or duce acolo.... Dar eu v-am auzit şi ştiam că sunteţi dumneavoastră... D-aia nu m-am întors...

— Da de ce ai rămas aci şi nu circuli? Unde ţi-e însoţitorul?

— E şi el pe-aci, pe-aproape... Am mirosit ceva şi ne-am pus la pândă...

Cu toate răspunsurile lor prompte, pe „visători” îi ţineam de obicei prin preajma pichetului. Spre flancurile sectorului dam drumul doar la cei cu urechea fină şi cu pas de copoi, ale căror raite prin posturile apropiate şi printre patrule nu mai conteneau. Noaptea mai ales tot locul era bătut, iar schimburile obişnuite plecau la ore şi pentru intervale de timp diferind cu totul de la o noapte la alta şi chiar de la un schimb la altul. Astfel năvoadele mele prinseră la început cea mai bogată recoltă pe tot batalionul. Primii felicitări. Pe urmă, încetul cu încetul, vânatul se împuţină, deşi nici acum vămuitorii de oameni nu s-ar fi putut lăuda că mi-au dejucat sistemul de pază, surprinzând vreo regularitate ori periodicitate în mişcările patrulelor. Recolta se împuţina pentru că sectorul devenise periculos.

Eu nu avusesem decât să imprim aceste mişcări plutoanelor mele: cei doi plutonieri le prinseră şi acum ei manevrau de minune. Eu nu serveam decât ca un simplu regulator, o supapă de siguranţă care intra în acţiune numai când lucrurile ameninţau să se încurce. Mă mulţumeam să supraveghez plecările şi sosirile, încât îmi rămânea un timp incalculabil pentru cărţile mele.

Mai ales plutonierul Gârneaţă îmi era de preţios ajutor. Era socotit de toţi aghiotantul meu şi mâna mea dreaptă. De altminteri, pe el îl lăsam să-mi ţină locul, deşi era mai tânăr decât plutonierul celălalt, Cebuc, om vrednic şi acela, dar care, când striga „trăiţi!” sau asculta vreun ordin, nu-şi proptea ca Gârneaţă ochii drept în ochii mei. Pe când Gârneaţă era gândul şi sufletul meu, dezbrăcat de toate clasele de şcoală şi de toate teancurile de cărţi din coliba de scânduri a „comandamentului”, cum era denumită de refugiaţii de peste fluviu. (Soldaţii îi spuneau pur şi simplu: bordeiul domnului locotenent.) Mă vedeam în Gârneaţă, cum aş fi fost dacă aş fi rămas plugar şi m-aş fi reangajat.

Amândoi eram bruni-negricioşi, subţirateci şi înalţi. El era şi mai înalt decât mine, dar eu mai subţiratec şi mai mlădios decât el. Amândoi aveam feţele lunguieţe, dar aveam satisfacţia să constat că trăsăturile lui erau mai plate şi ochii, la fel de negri, mai puţin mobili. El mai îşi lăsa uneori câte-o muscă de mustaţă sub fiecare nară, apoi părul lui negru lucios era mai gros şi lins, pe când al meu, poate cu o nuanţă mai castanie, era fin şi unduios.

Cebuc era mai scurt şi mai legat. La figură era alb, dar părul i-era şi mai negru decât al nostru. Îşi lăsa mustaţă ceva mai scurtă decât buza de sus şi-i plăcea s-o înspice uşor în două cârlige drepte şi ascuţite. Gârneaţă îi demonstra adesea că „nu se mai poartă aşa” şi că trebuie s-o taie mai din scurt, dar Cebuc nici nu vrea să audă. El ţinea de bună seamă mult la cârligele lui care scoseseră din ţâţâni o vădană din târgul pe care-l părăsisem. Femeia îşi pusese ţoalele mai de preţ într-un car şi pornise după

plutonier, hotărâtă să stea cu el, în bordei, pe graniţă, fie ce-o fi. Cu greu a fost convinsă să se aciuieze în cătunul cel mai apropiat de sectorul nostru – mi s-a spus Tohatinul – dar la destui kilometri şi acela. Nu ştiu cum se strecura Cebuc până acolo, pentru că oricâte străduinţi depuneam, nu puteam să-l găsesc vreodată în neregulă. Într-o noapte numai, mi s-a părut o amazoană în stil rural buşnind dintr-o viroagă. Am strigat, am somat şi am tras. Dar patrulele şi echipa mobilă atrasă îndată de semnalele mele şi de zgomotul detunăturei n-au găsit nimic pe-o rază destul de întinsă. Mi s-a părut totuşi că soldaţii şopăcăiesc ceva şi privesc cu înţeles la Cebuc, care, foarte îngrijat la început şi foarte zelos la această cercetare nocturnă, s-a întors să-mi dea raportul negativ, într-o dispoziţie şi cu un exces de vorbe care n-au putut să-mi scape. Am avut atunci toate motivele să cred că n-a fost vorba nici de-o refugiată de pe Nistru încoace, nici de vreuna care vrea să treacă dincolo. Cebuc înclina să creadă într-o nălucire, deşi îl contrariau unele urme proaspete de copită şi sfărâmăturile de pământ pe locul unde se ivise arătarea. Iar Gherăscu, ţiganul, înalt, cu faţa coajă de castană, ciugulită zdravăn de semnele vărsatului, îşi da cu părerea, primită cu severă căutătură de Cebuc, că trebuie să fie neapărat un „şpion” în vestmânt femeiesc.

Înţelegeam şi strâmbam uşor din buze. În definitiv, dacă era vorba numai de vădana lui Cebuc, chiar dacă soldaţii ştiau şi ascundeau, mare lucru nu putea fi. Rămânea numai ca eu să nu înţeleg niciodată acest lucru. De altfel, ori de câte ori mai pornii noaptea din bordei pentru inspecţii inopinate, fantomatica amazoană nu-mi mai ieşi înainte.

Amintirea ei mă făcea însă să-mi scape din când în când câte-un surâs. Pentru un om de simplitatea plutonierului Cebuc o astfel de împrejurare putea să-l pună, în propriii lui ochi, într-o postură interesantă. De asemeni, în ochii subalternilor, care de bună seamă îl admirau, nu atât pentru aventura în sine, cât pentru darul lui de a scoate până într-atâta o femeie – probabil o gospodină de treabă – din minţi. Aş fi fost curios să ştiu cam ce părere avea Gârneaţă, în chestiune. Însă nu-mi dam osteneala să fac aluzie; faptul că el, care-mi şoptea totul la ureche, întârzia să-mi mai dea şi această noutate, mă lămurea deplin. Fiind cu neputinţă să nu fi aflat nimic şi cunoscând bine la ce limită se opreşte spiritul lui de camaraderie faţă de Cebuc, nu rămânea decât să fiu încredinţat că Gârneaţă nu-i tocmai încântat de marele succes al camaradului său. Cu atât mai mult, cu cât îşi amintea că, mai înainte, mie-mi plăcea să subliniez vrednicia oştenilor mei şi pe frontul sentimental. Chiar şi acum, dacă am fi fost ceva-ceva mai departe de acest râu şi de misiunea pentru care fusesem aduşi pe malul lui, n-aş fi întârziat să bat pe umăr pe Cebuc şi să-l încredinţez: „Degeaba te mai ascunzi, băiete. Ştiu tot, ei bravo, îmi placi... eşti un adevărat oştean... ”

I-aş fi vorbit, desigur, cu graiul celui care e conştient c-a avut la activ isprăvi de aceeaşi natură, în proporţie directă cu gradul pe care-l

poartă. Recunoşti aptitudinile cuiva, întru atât, întru cât îţi dai seama sau crezi că la tine aceleaşi aptitudini se găsesc într-o măsură în cel mai rău caz egală.

Dar acum, întrucât mă privea, nu mai putea fi nici vorbă de aşa ceva. Pasul meu trecuse hotărât pragul dezgustului pentru astfel de nimicuri, cum din înălţimea mea sufletească aveam dreptul să le privesc, şi tot excesul sufletesc pe care aş fi putut să-l întrebuinţez în afară, se concentrase asupra cărţilor mele şi îndeosebi asupra matematicii.

Îmi plăcea s-o denumesc la singular, ca pe o persoană anume. Era Ghenea Kersanova a mea şi eram măgulit peste fire, numai încercând să fac o comparaţie între aceste două înlănţuitoare de spirit. Iubirea mea era vastă ca infinitul, hotarul ei trecând nemăsurat chiar dincolo de nenumăratele jaloane de aur, pe care noaptea le înfigea în depărtările ei din trilioane în trilioane de kilometri şi mai departe. Pe când iubirea sărmanului căpitan Bădescu se izbea la fiecare întoarcere de păretele de granit al unei peşteri întunecoase, întortocheate şi fără ieşire, mărginite din scurt de intoleranţa religioasă a unui bătrân iudeu, fabricant de sifoane.

Rosteam ca orice amant cuvinte de delir ca: axa icşilor şi axa igrecilor, integrală indefinită, somaţiune, ecuaţie diferenţială, iar pe măsură ce această amantă, învăluită în atâtea simboluri indescifrabile şi formule, mă lăsa să-i descopăr câte-un nou mister al frumuseţei ei – aşa cum o femeie în carne şi oase şi-ar lăsa, rând pe rând, cu zgârcenie, la iveală, maestatea unui umăr de marmoră sau dulceaţa infinită a unui vârf roz de sân –, pe aceeaşi măsură curiozitatea sfâşietoare mă făcea să bâlbâi numele tot altor farmece ascunse şi să mă pierd cu totul în acest simţimânt ameţitor. Mă trezeam pronunţând cu voce tare, chiar numai pentru cadenţa lor, vorbe cu totul fără de înţeles pentru cineva care m-ar fi auzit, ca: „Philosophiae naturalis principia mathematica” ori „Analysis per aequationes numero terminorum infinitas” sau alte titluri newtoniene, kepleriene ori copernicane, găsite prin introducerile istorice ale tratatelor mele şi care-mi plăceau îndeosebi pentru sonoritatea lor latină.

Dar nimeni nu putea să mă audă pentru că nu le rosteam decât în strictă intimitate. Pentru ostaşi eram tot domnul locotenent, care vorbea limba tuturor locotenenţilor de pe lume. Astfel, îi strigam soldatului care trebuia să-mi execute un ordin urgent: „Haid, te-ai topit?” sau „Aeroplan să te faci!” Şi aşteptam, ca orice locotenent din lume, ca soldatul să plesnească din călcâiele bocancilor şi să răcnească convins: „M-am topit, să trăiţi!” sau „Aeroplan, să trăiţi!”, iar dacă nu-mi plăcea mişcarea, răcnetul, ori dacă dobitocul căsca ochii în sus să vadă despre ce aeroplan ar putea fi vorba, atunci, ca şi când nu m-ar fi aşteptat în odaia mea de scânduri capitolul virgin al *Integraţiei prin serii*, îl chemam îndărăt şi-l puneam să repete sau îl dam pe mâna lui Gârneaţă, să-i arate cum poate deveni un om aeroplan.

În odaia mea înotam însă în plin infinit şi prin păienjenişul de curbe

şi emoţii priveam înapoi, în amintirile şi relaţiile mele cu lumea, cu o superioritate grandomană, care mă umplea de mine. Pe Marusea abia o mai vedeam, iar chipul de tragică veselie al Ghenei Kersanov mă făcea să zâmbesc cu milă. Nici domnul general, guvernator al Basarabiei, nu se afla, desigur, pe-o poziţie atât de înaltă, cu un orizont atât de vast ca acela pe care mi-l deschisese mie, modest locotenent, calculul infinitezimal, pe malul înecat în tăcere şi uitare al Nistrului bătrân.

Ascetismul matematic în care mă complăceam era mai pur decât oricare altul desigur. El se întâlnea poate numai cu necesitatea religioasă, înaltă, a solitarului credincios, retras pentru a găsi în liniştea deplină a înţelepciunei pure, în afară de orice contingenţă lumească şi mai cu seamă sufletească, pe Cel de dincolo de orice limită. Dar era cu totul deasupra ascetismului barbar, a celui ce vrea să definească figura Începutului şi Marelui Tot, din vechile cărţi lumeşti şi din precumpănirea unei stări de lâncezeală spirituală asupra tentaţiilor înadins provocate ale cărnei.

La început şi eu credeam că frumuseţea clasică şi măsurată a poemelor homerice îmi vor pune balsamul păcei pe sufletul meu ars. Dar era o cruntă greşeală: zeii greci începură să frecventeze visurile mele. Braţele albe ale Junonei nu o dată se întinseră molatic în adâncul tulburatelor mele vise, încruşindu-se la ceafă şi făcând să se ridice, într-o voluptoasă răsuflare, un bust tulburător din şcoala lui Fidias. Nu o dată, părul creţ al blondei Venere îi înfăşură goliciunea ei divină, punând capăt lăcomiei ochilor mei, asmuţiţi în nefiinţă. Dar cine nu mă vizita în nopţile acelea, de adâncă tăcere, pe malul singuratec al fluviului cu capricioase meandre şi cu lascive convulsii! Frumoasa Elena şi Penelope; zâna Calipso şi demonica Circe, frumoasa Andromaca şi, pasiunea mea deosebită, virginala zeiţă Pallas, ale cărei trăsături de severă şi gravă mândrie, al cărei profil ideal, sub coiful de războinică, îmi plăceau să le văd în vârtejul fantasmagoriilor stupide ce mă frământau, ca pe un nevrednic solitar, contractate de spasmurile surprizei primului amor-sacrilegiu.

Dar şi ziua, în namiaza mare de vară, avusei viziuni antice. Nu-mi fu dat oare odată, în rătăcirile mele prin zăvoaiele şi colnicele sectorului, să întrezăresc prin tufişuri picioarele goale ale sălbaticei Diana? Un fior mă străpunsese şi mă ţintuise în loc, pentru că nu mai era acum un vis, ci aievea, realitatea goală. Era Diana, linia perfectă a pulpelor ei celebre, genunchii ei uşor aduşi în afară, gata oricând să fugă, şi fusta ei sumeasă deasupra lor, ca în cunoscutele gravuri din textele clasice, mai apreciate de tinerii şcolari decât textele înseşi.

M-am apropiat de neaşteptata arătare cu paşi nesimţiţi de pisică sălbatecă, ca să-i descopăr faţa, interzisă sub grav blestem oricărui muritor de rând. Diana era o ţigăncuşe rumenă, din partea locului, care venise cu caprele la păşune. De la ea aflai că mă depărtasem mult de Nistru şi nu-mi fu de mirare, de vreme ce se întâmpla pentru întâia oară să las acasă pe credinciosul meu topograf cavalin, Pafnute. Diana cea oacheşe mă

împărtăşi apoi, rând pe rând, la umbra sălciilor, cu farmecele ei divine, care, după atâtea mii de ani, cu toată tinereţea ei crudă, erau departe de a mai fi feciorelnice.

Şi când, după scăpătat de soare, pornii, uşor şi scăpat de viziuni antice, spre bordeiul meu, pe care-l găsii cu ajutorul stelelor, ca-n vremurile patriarhale, câinii lui Acteon nu mai mă ajunseră din urmă, nici nu-mi săriră în coaste din umbra desişurilor, şi nici în nopţile ce urmară nu mai mă sfâşiară cu dinţii lor, dătători de friguri lascive, ca pe nefericitul lor stăpân.

După un timp, pornii, de astă dată cu Pafnute, iarăşi în căutarea Dianei. Dar n-o mai găsii. Nu mai găsii nici locul unde ea fusese atât de darnică cu mine. Asta mă necăji mult. Pafnute părea că-mi spune: „Vezi, dacă mă luai cu tine, acum ştiam unde să te duc!” Hotărât lucru, nu aveam niciun talent la topografia aplicată pe teren. Pafnute, cel fără grai, mi-era superior din acest punct de vedere şi asta fără ca-n viaţa lui să fi văzut vreo planşă sau să fi desenat vreun crochiu.

Mă dusei şi-n zilele următoare după umbra trecutului. Locul bucuriei trecătoare mi se păru că-l găsesc, dar descoperii altul şi mai asemănător. Pafnute, care înţelegea, după modul cum îl opream, gândurile şi starea mea sufletească, izbucnea la fiecare luminiş, care mă intriga, în nechezaturi sarcastice.

Renunţai la ţigăncuşă. Poate că făcea parte din vreo laie poposită în împrejurimi şi, lăsându-se după voia caprelor, se răzleţise de căruţe. Poate chiar mă aşteptase şi-n zilele următoare – până când laia va fi înhămat de drum spre alte orizonturi.

Într-altă zi, răzbind la luminiş mai larg, văzui în zare profilul de cetate al unei mănăstiri. Poate mănăstire de maici, mă gândii, şi poate caprele pe care le păzea Diana erau ale mănăstirei. Câteva zile dădui şi pe-aici târcoale, dar în zadar. Cum să nu-ţi vină să crezi că avusesem de-a face într-adevăr cu o zeiţă preschimbată în păzitoare de capre şi care nu se coboară de două ori pentru acelaşi muritor. N-aveam decât să povestesc, celor ce-mi împărtăşeau soarta, această stranie întâmplare, şi iată-mă aşezând fundamen-tul unei noi mitologii; nu-ţi trebuie pentru asta decât un fluviu cu meandre bizare şi cu bogăţie de tufişuri şi zăvoaie.

Dar poemele homerice au un sfârşit; am deschis atunci *Biblia*, spre mântuirea sufletului meu. Seninătatea spiritului nu se afla în cărţi – fie ele chiar clasice – pline de aventuri romantice şi pline de toate pasiunile omeneşti, de la cele mai curate până la cele mai meschine şi mai scandaloase!

Pe când *Biblia*, mi-am spus...

Dar n-am apucat să trec din *Cartea facerii* în *Exod*, că – după câteva zile de rătăcire prin pustiu, în impozantă caravană, căl-când, în aerul libertăţei, mări şi ţinuturi – m-am încurcat de tot în acel mărăciniş de legiuiri, împărţiri şi ierarhizări, care parcă e pus anume în acest loc al

Vechiului Testament, ca să-ţi dea cu adevărat impresia pustiului, a umblatului în deşert după miragii sociale şi programe himerice şi, evident, a căscatului...

Ajuns în pământul făgăduinţei, am adus la rându-mi prinosul meu de recunoştinţă Tatălui Ceresc, că am trecut în sfârşit cu bine de *Numeri* şi *Deuteronom*. Dar iată caravana, acum legiuită, împărţită, ierarhizată şi încartiruită, s-a apucat să se dedea la o serie de măceluri, samavolnicii şi sacrilegii atât de crude şi de respingătoare asupra băştinaşilor invadaţi, încât Sfânta Carte a lăsat cu mult în urmă grozăviile, încununate cel puţin de poezie, ale bătrânului orb din Elada. Iar mântuirea sufletului în această sinistră revărsare de sânge, de măruntaie şi de maţe, mi-am găsit-o desigur, dacă se poate spune, în acele grozăvii mai puţin grozave, tocmai pentru că intervenea acolo un trup, fie chiar trădător, şi o mână, fie chiar ucigaşă, de femeie.

Erau pasagiile către care fatal filele se întorceau de la sine, chiar dacă ochii se odihneau acum în răcoarea sufletească a Sfintelor Evanghelii, ascultau sfaturile şi ameninţările Sfântului Pavel sau se îngrozeau de sinistrele făgăduinţe ale Apocalipsului. De altfel, pasagiile Iudithei şi ale Dalilei erau însemnate, o dată pentru totdeauna, cu roşu, astfel că erau uşor de găsit; iar pasagiile alăturate câştigau printr-un fel de contagiune a curiozităţii, care deşi mai fusese săturată odată în aceleaşi locuri, părea că ar mai avea ceva nou de înghiţit, dacă ar reveni.

Captivat cu desăvârşire de această parte a Cărţei Sfinte, sentimentele cele mai stranii îmi veniră. Era curios cum istorisiri atât de sacre puteră să mă schimbe, atât de curând, dintr-un om liniştit şi fără păcate prea mari, într-un monstru. Cam pe vremea asta sugerai oamenilor mei că ei trebuie să se considere ca nişte haiduci, stăpâni ai colnicelor şi-ai aerului liber, iar pe mine să mă considere şeful lor şi judecătorul celor ce le pică în mână, fantezie desigur destul de periculoasă, ea putând degenera în cine ştie ce urmări, la nişte suflete atât de simple ca ale lor. Tot atunci începui să privesc mai cu luare-aminte la prizonierele din grupurile de refugiaţi, vânate de dânşii. Din fericire, recolta feminină a voinicilor mei era foarte săracă, iar rarele exemplare te descurajau de la prima vedere. Aşa că Sfântul şi *Vechiul Testament* nu reuşi să mă ducă în ispită multă vreme, chiar după ce trecui prin mai multe încercări.

Îmi plăcea adesea să mă aşez pe undeva pe malul fluviului să urmăresc jocul leneş al valurilor minuscule. Din drepturile astea, arar se vedea dincolo albul incandescent, în soare, al vreunei case la cine ştie ce depărtări. Afară de patrulele rare, extrem de rare, cu chivăre ţuguiate, părea că nimic nu mai însufleţeşte peisajul adormit ca-n basme. Şi tocmai din peisajul încremenit, la un semn magic al destinului, avea să se întrupeze ea. *Rusoaica*.

Tactica mea strânsă împuţinase repede loturile de refugiaţi. Chiar până într-atâta că uneori treceau zile întregi fără ca nimic să-mi mai

tulbure lecturile. Şi totuşi aşteptam. Citeam Sfânta Carte şi aşteptam: „ea va veni”, îmi spuneam. „Ea va veni” – mă întărea în credinţa mea şi Sfânta Carte.

Când Gârneaţă venea să-mi raporteze că năvoadele au fost grele în noaptea abia trecută, inima îmi tresărea. Ieşeam. Dar în locul ei, al fetei gândurilor mele, găseam câteva figuri schimonosite de mizerie, pe care abia de le distingeai din ceaţa zdrenţăroşilor masculini.

„Înapoi! La noapte, înapoi!” Aşa era ordinul.

Şi mă refugiam în odaia mea, căutând pasagiile preferate, deşi le ştiam pe dinafară. Iar timpul trecea iarăşi.

Ea totuşi trebuia să vie. Gândiţi-vă! Să stai pe malul unui fluviu care desparte două ţări. Dincoace domneşte pacea şi ordinea. Dincolo, groaza şi haosul. Ţăranii ăştia, care mi se perindaseră până acum pe dinainte, sau negustoraşii evrei, nu erau desigur cei mai loviţi de tragica domnie. Pe când ea, rusoaica, aceea pe care o aşteptam eu, ea nu va mai putea să reziste multă vreme. Ea avea să caute repede să dea de câmpul larg şi potolit al păcii de dincoace, de care avea nevoie frumuseţea şi sufletul ei. Ea trebuie să vie.

De ce mă adânceam mai mult în lecturile mele, de aceea mă încredinţam tot mai mult că ea va veni. Sufletul ei bizar şi sălbatic de cazacă, dornic de libertăţi de stepă, de galopuri sălbatice în inimi omeneşti, de hârjoneli viclene cu vârful de migdală al ochilor oblici şi străpungători ca un hanger tătăresc, n-avea să mai suporte multă vreme spaţiul strâns îngrădit şi constrângerea mecanică la care era supusă.

Iarna trebuia să vină odată, mă gândeam. Atunci va sosi ea. Alunecând pe vadul de gheaţă lucioasă, printre tufişurile de chiciură, în cadrul iernatic, în care poate să-i stea bine unei rusoaice. Acum trebuie luntre şi lopată, trebuie înţelegere cu mijlocitor, lacom şi trădător. Dar iarna ea va ghici drumul scăpării, îl va descoperi singură şi va alege sectorul meu, pentru că încoace e cel mai ferit de locuinţe omeneşti şi – cum se vede – cel mai apreciat de fugari. Şi pentru a o vedea mai bine, împrumutasem fetei, mult aşteptate, când trăsăturile Avdotiei Alexandrovna, sora lui Rascolnicov, când ale Zinei, ori Dariei din *Posedaţii*, ale Nataşei din *Război şi pace*, ale Nastasiei Filipovna din *Idiotul*, ale Ekaterinei Ivanovna, ori Gruşencăi din *Fraţii Karamazov*, sau ale Soniei, din *Crimă şi pedeapsă*, pe care împrejurările de acum din ţara ei o scuzau mai mult decât orice pledoarie dostoievskiană. Apoi mă gândeam la copilele enigmatice din Andreev şi din întreaga literatură rusă, fascinate de efectele sociale ale nitroglicerinei, ca fluturii de lumina lămpii. O subţirică studentă anarhistă aş fi vrut să se izbească de uşa mea, cu toată puterea corpului plăpând, speriată de realitatea idealului ei social. Însă dacă ar fi fost ca întâmplarea să se împlinească întocmai, întocmai după gându-mi, eu visam o subţire cazacă, palidă, cântând şi acompaniindu-se din ghitară, aşa ca într-una din micile povestiri

vânătoreşti ale lui Turgheniev.

La iarnă va veni. Soldaţii o vor aduce căpitanului de haiduci. Şi pentru a-mi întări acum şi mai mult această impresie, simţii nevoia literaturei de aventuri şi miracol. Cum însă nu luasem cu mine romane, ci numai cărţi serioase, găsii ce căutam, cu nemiluita, în Sfânta *Biblie*, în traducerea lui Tacit (teribil de frământătoare, această sinteză, în stil sobru şi majestos, de nelegiuiri şi măgării!), în Tit-Liviu şi-n Herodot, în Lavisse, Michelet, Maspéro, Charles Diehl, Iorga, Saint-Simon, Droysen, Suetoniu, Valerius Maximus, Diodor Siculul, Salustiu şi Machiavelli, atâtea cărţi de istorie, pe care le comandasem din auzite şi fără niciun sistem, preferând din fiecare anecdoticul îndeosebi picant şi aventurier şi, din toate, tot ce era în legătură cu Versailles, Roma antică şi medievală, cele două Grecii străvechi şi cu deliciosul Bizanţ.

Din toată această mare şi adevărată poveste a omenirii, desprindeam, ca toată lumea care a cetit istoria, un singur învăţământ: îndrăzneşte orice şi vei putea, dacă nu te va ucide vreo clipă de ezitare. Şi apoi orice mişelie izbutită va fi un act de eroism.

Ieşeam deci sub marele cer plumburiu al începutului de toamnă continentală şi, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, sfidam întregul răsărit. În fond, toată grozăvia, pentru care mă alimentam cu un curaj atât de universal, nu consta decât în aceea că, dacă ar fi venit rusoaica lui Turgheniev, a lui Dostoievski, a lui Tolstoi, a lui Kuprin ori Andreev, aş fi înfrânt pentru întâia oară consemnul şi n-aş mai fi trimis-o înapoi, întunericului din care a sosit. Nu cred că pentru atâta lucru s-ar fi făcut gaură în cer sau că ar fi fost ameninţare să se schimbe din nou harta Europei. De fapt, consemnul nu era chiar aşa categoric. În loc să trimiţi înapoi pe cei ce-ţi veneau pe nepusă masă, puteai foarte bine să-i dai pe mâna comandamentelor succesive, pentru a le încheia actele de dare în judecată. Ordinele nu arătau decât că, „pe cât se poate”, nepoftiţii şi fie întorşi. Iară dacă vorbeau bine moldoveneşte sau dacă ar fi dovedit că au rude sau proprietăţi dincoace, atunci nu rămânea decât să fie judecaţi potrivit legii paşapoartelor. Dar dovezile nu se puteau aduce pe malul Nistrului. Cuvântul „dovedit” era înlocuit deci, fatal, cu cel „susţinut”. Autorităţile dinapoi n-aveau decât să-i expedieze iar, din treaptă în treaptă, până la noi, după ce se convingeau cu cine au de-a face.

Răstălmăcind necontenit toate dispoziţiile primite în privinţa musafirilor de peste hotar, căutam de-acum argumentul cu care să salvez pe mult aşteptata mea prietenă. „Vreau s-o iau de soţie! era cam ieftin puţin. Şi pe urmă dacă n-o luam? Hm!”...

Dar să rămână pe argumente! Ochii ei să fie frumoşi, că argumentele ţâşnesc numaidecât dintr-înşii, cu nemiluita, ca stropii dintr-o fântână arteziană.

Însă zilele treceau şi Nistrul nu mai arunca nimic la mal. Nici chiar plevuşcă bună de dat pe gârlă, însă care să-mi aducă ploconul fără pereche

al continuei asigurări că marea întâmplare este oricând posibilă.

Dar nimic, nimic. Îmi venea să regret măsurile prea strânse pe care le luasem. Hm, puteam oare să dau înapoi? Puteam să-mi felicit soldaţii de străşnicia lor şi să conced drept mulţumire că acum pot s-o lase mai uşor? Revedeam încurcat toate rezultatele acestei schimbări, până la cele mai îndoielnice, şi mă refugiam zănatic şi nehotărât de la unul la celălalt.

Toamna îmbufnată şi rece de la început se preschimbase într-o fată tânără şi zâmbitoare ca o primăvară. Zăpada şi îngheţul de bună seamă se înghemuiseră la sfârşitul secolului, soarele luase drumul înapoi, spre eterna fericire a emisferei noastre şi spre panica pinguinilor de la Polul Sud.

Această întâmplare mi-a dat prima dorinţă de a-mi redeschide cărţile de matematici. Dar eram atât de pătruns şi înlănţuit de istorie sacră şi profană, că seara, când ieşeam să reconstitui constelaţiile, prima stea apărută la orizont îmi amintea deodată de patriarhi şi de profeţi, de temple şi de regi, de *Biblie* şi de astrologie, de lumea veche şi de lumea medievală, de evenimentele cutremurătoare şi de barbariile, acum lucide, ale celui de-abia ieşit din caverne. Din infinit şi din nepătruns, cădeam iarăşi, ca pisica pe propriile-i picioare, în omenesc.

Mă plimbam din ce în ce mai alert în noaptea cu sufluri de boare, care parcă alergau de departe să mă vadă, cum se adunau, tot mai multe, stelele cerului să deschidă ochii miraţi la mine. Umblam în pas accelerat pe-o potecă pe care o croise, în dosul pichetului, piciorul meu prin iarbă, şi acela era sfântul loc respectat de toată lumea, locul unde se plimbă domnul locotenent. În închipuirea aţâţată de marşul voluntar, mă vedeam luând parte la evenimentele trecute sau răscolind împrejurări noi, în care mă trezeam sâmbure de nebuloasă. Mă complăceam să mă văd în mijlocul întâmplărilor de demult, să naufragiez cu plutonul meu, uneori chiar singur, dar bine echipat, pe coasta unui continent necunoscut, în care istoria a ajuns doar la piramide, la calul troian, la Nerone, sau chiar foarte aproape, la căderea Constantinopolului. Apăream în momentul cel mai tragic şi hotărâtor şi puneam mitraliera în bătaie. Cu detaşamentul meu şi cu o mitralieră puneam la respect toate hoardele Asiei şi schimbam faţa lumei. De la sine înţeles că urma apoi recunoştinţa împăratului, iar braţele molatice ale împărătesei desfăceau rotunjimi ameţitoare din finele ţesături bizantine, împreunându-se în chip de mulţumire către Domnul, şi ochii i se ridicau spre cer, otrăvind de tumultul dorinţelor toţi ochii care urmăreau plini de respect şi cuvioşie această pioasă mişcare.

Mă transportam cu plutonul şi cu mitraliera mea imaginară, de cea mai recentă perfecţiune, în toate colţurile obscure ale istoriei, rezolvând cele mai cumplite conflicte şi nenorociri, cu spirit de dreptate şi-n interesul civilizaţiei. Pentru umilul meu suflet, atât de modest, după săvârşirea unor atât de epocale fapte, mă mulţumeam, fireşte, ca tot omul singuratec, cu recunoştinţa femeilor timpului. Ceea ce pentru despoţii ajunşi la ananghie, pe care-i ajutam atât de pe neaşteptate, însemna nespus de puţin lucru.

Când mă trezeam din aceste visuri duse pe două picioare, în nervoasă străbatere de la un capăt la altul a unei biete potecuţe, dinaintea mea se desfăcea deodată, în negura amurgului, împărăţia cea vastă. În întunecimea crescândă vedeam răsturnându-se toată istoria, plămădindu-se poate în noi tipare sau scrumindu-se toată într-o combustie generală, ascunsă şi lentă, fără măcar splendoarea incendiului definitiv. Un nou evmediu, cu toate grozăviile şi nedreptăţile lui fatale, se ascundea până în depărtări uimitoare sub perdelele negre ale nopţei care, asemeni luminii, venea tot de la răsărit. Şi priveam într-acolo năuc, din mijlocul minusculului meu detaşament imaginar, care era totuna cu cel real, şi de lângă mica mea mitralieră, care ar fi săvârşit atâtea minuni în celălalt evmediu, de demult.

Iar stelele mijeau în înălţimile nebănuite, ca să marcheze şi mai mult această biată neputinţă, această mărginire depăşită ima-ginar, acest gol care se umfla până dincolo de orice limită, fără ca să umple nimic. Nu-mi rămânea atunci decât stăruinţa în aceeaşi nimicnicie fără rost şi fără Dumnezeu, populată de-a surda de noi imagini, de noi sforţări ale închipuirii, în care sceneta lubrică avea rol precumpănitor.

Din acest mărăciniş sfâşietor în care mă vâra tot mai adânc gândul, nedomolit stăpânitor şi împărat al nălucirilor, ca pe un biet nărăvit amator de singurătate şi de lecturi suculente, mă scoase, într-un rând, caporalul magazioner Marinescu.

Părăsind într-o seară potecuţa plimbării mele obişnuite şi luând-o razna prin tufişuri, mă oprii lângă o dumbravă cu foşnet misterios. Mi s-a părut că aud o voce, un grai spunând ceva tare, apoi tăcând deodată, ca şi când aş fi fost observat. Am scos revolverul, am tras binişor piedica deoparte şi n-am mai făcut niciun pas. Din dumbrava de plopi sunetul veni iarăşi. Era un râs de huhurez. Am vrut să pornesc mai departe, când în spatele meu se auzi lămurit o călcătură de bocanc pe potecă. Pentru un om îmbibat de *Biblie*, de mitologie şi de istorie medievală ca mine, n-a fost greu să cred un moment că zgomotul pulsului meu a pornit-o înaintea pasului însuşi. Mai ales că huhurezul râse a treia oară sinistru şi scurt.

Pentru un ofiţer însă, care comandă un detaşament pe Nistru, cauza acestui zgomot regulat putea să fie pasul altui individ, străin de detaşament, pentru că, până la această distanţă de fluviu, vreun soldat de-al meu nu vedeam ce avea de căutat, cu pas atât de liniştit. Mă întorsei uşor şi îndreptai ţeava scurtă spre umbra care înainta.

— Stai...

— Cine eşti tu, mă? mi se răspunse în cea mai perfectă oltenească şi umbra îşi mişcă mâinile spre şale. Dar amenin ţarea mea că trag o făcu să încremenească aşa cum se găsea, cu torsul şi cu mâinile răsucite într-o postură nefirească, de păpuşe stricată.

— Să trăiţi, domnule locotenent...

— Tu eşti, Marinescule?

— Eu, să trăiţi...

— Da? Şi unde mi-ai plecat la ora asta, părăsind postul... Răspunde, băiete...

În loc de răspuns, caporalul Marinescu, după ce-şi recăpătase o poziţie convenabilă şi se apropie, îşi strâmbă spre mine faţa lui mică, spână şi bălană, într-un râs laş şi tâmp, care caută îngăduinţă şi prietenie.

— Unde te duceai? ridicai atunci tonul pentru ca să pun capăt acestui început de familiaritate. Răspunde imediat...

Caporalul Marinescu strângea în mână pulpana vestonului, înghiţea în sec privind în jos şi ridica spre mine acelaş râs stupid, de astă dată diluat de spaima din ochii holbaţi şi rotunzi, pe care la lumină îi ştiam albaştri şi şterşi...

— Nu răspunzi? Bine, asta o s-o cercetăm noi la post. Stânga împrejur şi înapoi...

— Domnule locotenent, izbuti în cele din urmă să articuleze Marinescu... Poftiţi şi dumneavoastră cu mine...

— Cum!? Îndrăzneşti...

— Şi n-o să vă *paie* rău, domnule locotenent.

— Unde să merg? îl întrebai răguşit.

Marinescu rânji cu mai multă încredere. Dar nu-mi răspunse de-a dreptul. Ci întâi mă asigură că nu-i departe acolo, că pot să n-am nicio grijă, că înainte de a se face ziuă suntem înapoi, că el are înţelegere cu toate cele trei schimburi din noaptea asta să tragă, care s-o nimeri, trei focuri în aer dac-o veni cumva vreo inspecţie şi că înţelegerea o ştie şi Gârneaţă şi Cebuc, care pleacă şi ei, cu rândul, în fiecare noapte câte unul. Aşa că dacă o uita plantonul să tragă cele trei focuri, ori Gârneaţă, ori Cebuc vor face ei să se tragă.

— Iar de-acolo se aude, domn locotenent, şi ziua, da noaptea: hăuie toate văile... C-am încercat noi... Iar dacă se întâmplă cu adevărat ceva cu bolşevicii, atunci tot încep să tragă toţi din toate părţile, aşa că într-un ceas de pas alergător suntem aci...

— Bun... Vasăzică asta-mi faceţi dumneavoastră... vasăzică gradaţii mei... părăsesc postul noaptea cu rândul şi au înţelegere secretă între ei... Tu ştii ce înseamnă asta, băiete?... Tu ştii că noi suntem în zona de stare de asediu? Tu ai fost vreodată pe la Consiliul de război? Tu ştii ce va să zică Codul justiţiei militare?...

— Ştiu, domn locotenent, c-am învăţat la *tiurie*. Dar eu şi cu dom plotonier Gârneaţă, cu dom plotonier Cebuc ne-am gândit de mult să vă spunem şi dumneavoastră, însă nici unuia nu-i venea curajul. Iacă, dom plotonier Gârneaţă zicea: „Bietu dom locotenent, trebuie să-i spunem şi dumnealui, că prea se prăjeşte cu cărţile alea... Eu zic să-i dăm pe Niculina lui Serghie Bălan, că e ca bradul şi e şi cucoană... că e de alt neam... Şi când s-o nimeri să se întoarcă Serghie, să-l ducem la Mariuca... asta e văduvă...” Că dumneavoastră, dom locotenent, aţi merge totdeauna cu unul

din noi... care şi când vreţi, că noi ştim seama...

— Bine, băieţi... Acum am aflat ce vream să aflu. De mult bănuiam eu, d-aia tot dam târcoale pe-aici... E... mâine să ştiţi că vă fac formele...

— Mai bine hai cu mine, dom locotenent, că n-o să fie nimic nici noaptea asta... Şi dacă vă temeţi, dau eu o fugă acum într-un suflet şi vă aduc calul... Când aţi auzi focurile, într-un sfert de oră sunteţi înapoi...

— Mai bine uite ce zic eu: dă o fugă înapoi şi rămâi acolo... şi să nu te mişti din post că pun plantoanele să tragă... Haid... la post, fuga marş!...

Şi o luai înainte hotărât, spre post, fără să bag de seamă că Marinescu nici nu începuse să execute ordinul. Venea la câţiva paşi în urma mea şi-l simţeam înaintând în silă.

— Vas'zică d-astea îmi fac scumpii mei gradaţi, în timpul nopţei... când toată lumea trebuie să încremenească la datorie...

— Păi care-i de serviciu rămâne, dom locotenent... Iar Gârneaţă şi Cebuc, când se duc, se duc călare... Numai eu, ca magazioner, m-am gândit că ce să mai iau gloaba cu mine...

— Bine, bine, las' că vorbim noi... La Niculina lui Serghe Bălan... iar când vine bărbatu-său, la Măriuca văduva... Vas'zică necinstiţi femeile măritate, în lipsa bărbaţilor...

— Nu, domnu locotenent, la *naşa Niculina* v-am duce pe dumneavoastră... că e de neam de târgoveţi... Eu mă întâlnesc cu o fată şi domnu plotonier Gârneaţă tot cu o fată... iar domn plotonier Cebuc are pe-a dumnealui, s-a luat după dânsul din târg, cum ştiţi. Întâi se mutase la Tohatin şi venea uneori ea călare până pe-aci prin împrejurimi... Dar de când am descoperit cătunul ăsta, am şi făcut înţelegerea...

— Şi vas'zică vreţi să mă potriviţi pe mine cu femeia măritată, ca pe urmă să operaţi liniştiţi... Să mă aveţi la mână, cum s-ar zice. Bravo, deştepţi băieţi, lasă că... vă potrivesc şi eu... Să vedeţi la ce mai Niculina o să vă trimit... Hm... naşa Niculina... zi, e încuscreală în regulă?

— Să trăiţi, dom locotenent, îi zicem aşa, că nu face să-i zicem pe nume... ca la orice ţărancă... Dar dacă vreţi dumneavoastră la Măriuca, vă ducem şi la Măriuca, de, că e cumnată cu Niculina şi e văduvă. Da nu prea face de dumneavoastră... Pe la Măriuca am trecut toţi... Da... naşa Niculina nici n-a vrut să se uite la dom plotonier Gârneaţă... A zis că nu stă de vorbă cu nişte soldăţoi şi nişte... vagmiştri... aşa-i zice ea lui dom plotonier Gârneaţă... cum ar fi pe ruseşte. Da se cheamă că cu un ofiţer i-ar place să stea de vorbă... Da e chipeşe, dom locotenent, şi e de neam bun... e cam de mirare cum a venit şi cum se-mpacă ea pe-aici... Zău că face de dumneavoastră...

— Te rog... te rog... restul o să mi-l spui la post... după întrebările pe care ţi le voi face...

Dar de ce simţea că mi se moaie pasul şi glasul nu mai mi-e tot aşa de energic ca la început, lucru de care eu însumi abia îmi dam seama, de aceea Marinescu dezvolta mai cu pasiune amănuntele pe care le înşira.

— ... e tot ca dumneavoastră de înaltă... şi aşa negricioasă... şi subţire la pântec şi calcă la fel ca bărbaţii... umblă cu pantofi ca cucoanele... se poartă ca la oraş... Pe bărbatu-său nu l-am văzut niciodată... E plecat dinainte de a veni noi aci, ne-a spus dânsa... da degeaba s-a tot înfipt dom plotonier pe-acolo... nu prea pare să ştie de frică... Acum domn plotonier Gârneaţă s-a încurcat cu una tot semeaţă şi cu pantofi... şi mai tânără ca naşa Niculina... dar nu face preţul ei... şi e de neam de-aci... Las' dom locotenent... ştim noi ce vă dăm... Ştim noi care-i datoria noastră... Încă, dom plotonier Gârneaţă i-a şi spus: „Am să-ţi aduc pe locotenentul nostru... Să vedem atunci ce-ai să zici?... De, a răspuns, dacă nu e frumos să nu-l aduci..."

— Ce tot spui la minciuni pe-aici! îi strigai cu prefăcută indignare, pentru că sângele mi se încropise cu totul şi parcă se încleiase, paralizându-mi mişcările. Crezi că în felul ăsta ai să mă faci să dau îndărăt?... Mâine trimit raportul, cum s-o lumina de ziuă...

Caporalul Marinescu se opri însă în loc şi-şi încrucişă mâinile pe piept. A trebuit, fireşte, să mă opresc şi eu.

— Să n-am parte de ochii mei, domnule locotenent, de ce mi-e mai scump! Să orbesc pe loc, dacă n-a răspuns aşa... Uite, să mergem la post şi să chemaţi pe dom plotonier Gârneaţă şi să-l descoaseţi fără ca eu să zic o vorbă.... Să-l întrebaţi numai atâta: Gârneaţă, ce-a zis nevasta lui Serghe Bălan, când i-ai spus că ai să mă duci pe mine la dânsa?... Păi, staţi să vă spun tot cum a urmat, dom locotenent... Şi pe urmă să-ntrebaţi şi pe dom plotonier Gârneaţă... şi dacă eu am minţit o iotă, să trăiţi, dom locotenent – îşi desfăcu el mâinile în lături – puteţi să-mi faceţi ce credeţi... ce vreţi dumneavoastră... Eu, uite, plec capul şi puteţi să-mi căraţi la palme până mâine dimineaţă...

Pornii, dar fără străşnicia de la început, şi nici nu izbutii să ordon din nou caporalului Marinescu ca să nu mai vorbească... În definitiv, ce importanţă putea să aibă dacă vorbea sau nu, când pasul meu o luase iarăşi, ceva mai încet, dar hotărât, spre post...

— Apoi cum să fie? a răspuns Gârneaţă, că atunci s-a nimerit să fim amândoi pe-acolo... E-nalt aşa şi negricios ca dumneata... „Aşa-mi place", a răspuns ea... „Da mustaţă are?" „N-are mustaţă că e de neam boieresc... da părul e numai inele negre..." „Să-l aduceţi, să-l aduceţi!" a strigat ea atunci... „Are ochi tot ca ai dumitale de iuţi şi e mlădiu ca o fată mare..."

— Zi, tu crezi cu tot dinadinsul că mă încânţi, hai, mă dobitocule? Vai de capul tău... Nefericită... neferi....

— Uit' dom locotenent, să chemaţi pe dom plotonier... Eu stau afară şi dumneavoastră să vorbiţi cu el... Nu sunt de faţă, ca să zici că-i fac vreun semn ori altceva... Da de-atuncea dumneaei, când dă de vreunul, ne întreabă: „Când aduceţi pe domn locotenent?"...

— Haid... marş...

— Să nu mă mişc din loc, dom locotenent... Să n-am parte de ochii

mei... De-o săptămână şi mai bine de când ne bate capul. Întrebaţi pe dom plotonier... Se face că vine pe la Măriuca, ori pe la Catinca lui dom plotonier, se duce chiar pe la a lui dom plotonier Cebuc, ca să ne întrebe... chipurile în glumă: „Când îl aduceţi? De ce nu l-aţi adus?... Să ştiţi că dacă nu-l aduceţi mâine, glumeşte câteodată, mă duc eu la el, într-o bună dimineaţă, şi vă spun că veniţi încoace...” Să n-am parte de ce mi-o fi mai scump, domnule locotenent. „Apoi nu îndrăznim să-i spunem”, îi răspundem... „Nu avem destul curaj... Poate Gârneaţă, că el i-e mai în voie... poate dumnealui de-o îndrăzni, da noi...” Şi dânsa de ce ne-aude aşa, că nu îndrăznim să vă spunem, de-aia îşi strânge buzele de necaz: „I-aşa de straşnic dumnealui?... I-auzi, i-auzi, ce straşnic ofiţer...”

Bag de seamă că pasul abia mi se mai desface, pe când acum Marinescu a luat-o mai repejor şi eu trebuie să mă ţin după dânsul. Dar el e grăbit să ajungă îndată la Gârneaţă...

— Barim de când n-am avut de lucru şi i-am spus că sprâncenele vi se îmbină ca din condei, a înnebunit de-a binelea... nu e seară să nu dăm de dânsa...

— Marinescule, cum îţi permiţi să mergi înaintea mea... Marinescu rămâne un pas în urmă, dar se vede bine că abia se mai ţine pe loc de nerăbdare. Iar gura lui merge înainte...

— Iaca, alaltăierea ailaltă, să nu mai fac un pas, domnule locotenent, dacă nu m-a întrebat: „Domnul locotenent al vostru nu fuge cumva seara, pe undeva, pe la Tohatin?”...

M-am oprit. Adică pasul mi s-a oprit. Nu mai poate înainta. Iar inima mi-a luat-o cu adevărat în buiestru. Din nepotrivirea asta, simt că respiraţia mi se înăbuşe, ca la un apucat de astm. Toate scenele scandaloase din *Biblie* şi din istorie îmi dănţuiesc dinainte. Marinescu se zbate ca un cal neastâmpărat între stănoage...

— Să ne grăbim, dom locotenent, îşi permite el să opineze. Până ajungem la dom plotonier Gârneaţă, până-l sculăm din somn, până una, până alta, trece bunătate de noapte...

Nu răspund. În ochii mei, Niculina lui Serghe Bălan s-a înălţat dreaptă şi poruncitoare. N-am văzut-o niciodată, dar nu putea fi decât aşa cum sta dinainte-mi. Iar mai târziu, când am cunoscut-o, nu-mi amintesc să-mi fi părut altfel decât aşa cum o vedeam acuma...

— Sau să dau eu o goană şi să vă aduc calul, dom locotenent, izbuteşte din nou să articuleze Marinescu, intimidat de tăcerea mea... Într-un suflet sunt înapoi...

— Fuga marş! răcnesc deodată, scos din sărite, şi-n toată cariera mea de ofiţer nu ştiu dacă am mai văzut vreodată o execuţie atât de promptă, de elegantă, mai plină de inimă şi de energie.

Când am revenit din această expediţie nocturnă, domnea laolaltă în mine o mare senzaţie de uşurare şi un profund simţimânt de dezgust. Cum nu se anulau reciproc aceste două stări sufleteşti şi cum puteau să subziste

alături, era pentru mine o mare minune. Oricât aş fi vrut să-mi las firea în voia doar a unuia din cele două sentimente, celălalt se juxtapunea îndată. Şi nu mai izbuteam să mă înţeleg pe mine însumi, pe care mă apuca o dreaptă şi adâncă indignare. Ce dracu mai vream?

Veneam încă în cântatul cocoşilor de noapte, la pas; caporalul, şi el călare, mergea alături şi aştepta, linguşitor, cu ochii piezişi şi cu gura lăsată într-un colţ, efuziunile mele de satisfacţie. Dar aştepta zadarnic. Şi nu-i era prea greu să ghicească de ce mă îndărătniceam în tăcere. De bună seamă că în gândul lui blestema olteneşte pe Niculina Bălan. Deşi mie mi se părea că-i surprind în ochi un firicel nestatornic de amor propriu satisfăcut: naşa Niculina rezistase şi domnului locotenent. El era acum ştafeta acestei noutăţi, care avea să întindă buzele lui Gârneaţă până la urechi.

Dar pesemne că Marinescu, ca orice subaltern, are darul de a descâlci gândurile celui de deasupra lui. Pentru că se grăbi să rupă singur tăcerea răcoroasă a dimineţii.

— A naibilor muiere, să trăiţi, dom locotenent... eu zic că astea-s farafastâcuri d-ale ei. Şi la urmă tot... Pentru că, să vedeţi dumneavoastră... pe Gârneaţă nici nu l-a primit vreodată înăuntru, pe când dumneavoastră, iacă, aţi rămas cu ea peste trei ceasuri încheiate înăuntru... Pesemne c-aţi luat-o mai pe boiereşte... că dac-o luaţi de-a dreptul, pe ţărăneşte, eu zic că era mai bine... Dacă e ea cucoană, cum de-a luat tocmai pe Serghe Bălan şi cum de se mulţumeşte să stea mai mult singură... într-un cătunaş...

Într-adevăr, stătusem trei ceasuri încheiate în odaie, singur cu Niculina, cea cu mişcări şerpuite şi piezişe... Când am ajuns la poartă-i, casa toată era în întuneric, afară de fereastra încăperii în care m-a primit. Eu am aşteptat în uliţă şi Marinescu a urcat scăriţa din curte ca să bată la uşă. A vorbit cu ea prin deschizătura uşei.

— Poftiţi, domnule locotenent...

Am intrat la lumină şi ea a închis îndată după mine uşa, în nasul lui Marinescu... Ne-am examinat reciproc. Înaintea mea era cu adevărat o orăşeancă înaltă şi brună, cu trăsături ferme, cu ochii puternici şi mari. Pieptănătura neagră, lucioasă şi linsă, se împletea într-un coc mare la ceafă. Rochia cenuşie închisă îi ajungea până la pulpe, iar picioarele-i erau goale în pantofi cu toc săltat.

Când sfârşi de examinat, operaţie pe care ştiu s-o prelungească, păstrând tot timpul un zâmbet voios, mă invită cu o satisfacţie pe care nu căută s-o ascundă.

— Poftiţi, şedeţi!... Am auzit că sunteţi straşnic ofiţer...

Odaia era dichisită cu gust şi dovedea stăpâni cuprinşi. Peretele de la răsărit era un adevărat paraclis, cu candelă şi icoane de argint, păzit între perdelele de borangic, alb, curat, ca între două aripi de înger. Dulap cu oglindă, scaune de nuc sculptat, spălător de lemn cu scrin, divan larg, încărcat de plocate pufoase şi perini, covoare pe pereţi cu ploşti şi ulcioare încondeiate măiestru, ca în încăperea unui colecţionar de lucruri româneşti.

Un covor de rară frumuseţe acoperea întreg păretele din fund. În mijlocul lui, la loc de onoare, dedesubtul paraclisului, era portretul în negru al ţarului Alexandru al II-lea, pe care locatarii îl mai păstrau desigur din bătrâni, de dragul ramei, puţin cam jupuită, dar cu multe înfloriturі. Un colţ întreg era ocupat de un cuptor enorm, de lângă care o ferestruică, mai mică de două palme, pătrată şi mată, dând în încăperi alăturate, mă privea stăruitor şi suspect.

De la început ferestruica aceasta îmi strică toată dispoziţia, ca şi colţul acela cu cuptorul primitiv, care contrasta atât de violent cu restul gătit şi plăcut al odăii. Pe când ferestrele ce dau afară aveau perdele de pânză albă cu dungi roşcate, ca nişte prosoape cochet încreţite şi strânse mai jos de mijloc, transparente de trestie şi chiar *brisebise*-e, ferestruica de lângă sobă n-avea nicio perdeluţă. Într-un rând mi se păru că clipeşte. M-apropiai de ea şi băgai de seamă că nu era mată, cum lampa înaltă cu *abat-jour* de arnici colorat, de pe masa din mijloc, mă făcuse să cred. Dimpotrivă, era neştearsă de mult şi avea perdeluţe, dar de partea cealalaltă. Nu erau strânse la mijloc ca perdelele celelalte, ci căzute, lăsând să şerpuiască printre ele o dâră de întuneric profund.

Poate am mers prea repede dintr-un început; dar desigur nu putusem lua o cale mai ocolită, ea refuzând cu încăpăţânare să-mi dea vreo desluşire asupra originii şi rostului ei în această neştiută văgăună. Îmi răspundea în doi peri şi avea chef de şagă, un fel de şagă ironică şi provocatoare, care mă asmuţi. Încât lăsai tonul şi pusei mâna în joc. Iar ea-mi primi gesturile cu chicotiri de surpriză şi dibace fereli. Când văzu că mi s-a tăiat avântul, luă ea iniţiativa. Cu toate nebuniile Niculinei, fereastra aceea bizară îmi atrase de mai multe ori privirile ca un magnet. Avânturile se opreau exact la câteva clipe de momentul culminant. Fără să vrea, ochii-i căzdeau pe ferestruica cenuşie-lăptoasă, ca un ochi acoperit de albeaţă, şi cu dâră neagră la mijloc. Atunci frenezia ei îşi schimba brusc sensul, devenind deodată o defensivă desperată. Se apăra ca o fecioară atacată pe neaşteptate. Şi pentru că era voinică, ştia să reziste. Pentru ca pe urmă, când tulburarea mea cădea înfrântă într-o adevărată prostraţie, Niculina să se preschimbe, ca prin farmec, într-o cochetă şăgalnică şi întreprinzătoare.

Jocul acesta putu de bună seamă să dureze trei ceasuri întregi şi mai bine, dar în cuprinsul celui de al patrulea, pornii hotărât spre uşă, cu toată uimirea ei şi cu toate că această uimire îmi păru cu totul neprevăzută. Zadarnice fură totuşi protestările şi făgăduinţele glasului şi mişcărilor ei. Zadarnice, alunecările şerpuitoare şi apăsate pe lângă pieptul şi pe sub braţul meu întins spre mânerul uşei. Apăsai şi ieşii în săliţă şi de aci în curte. Şi noaptea mă primi cu clipirea miilor de ochi şi cu suflul larg şi răcoros, din infernul din care ieşeam la suprafaţă. Detunătura uşei, pe care Niculina o trânti în urmă-mi cu indignare, nu mă întoarse; nu mă făcu decât să zâmbesc. Dar zgomotul scârţâitor al portiţei, care-mi dădu drumul în uliţă, mă opri să revăd – şi să mă clatin ameţit de viziune – toate

minunile pe care văzu-mi şi pipăitu-mi le furase, într-un timp care mi se păru atât de scurt, acelui trup de hoţoaică.

Şovăii. Totuşi îmi dădeam perfect seama că a bate din nou la uşa care se închisese atât de zgomotos pe urmă-mi, însemna înfrângere totală şi sângeroasă umilinţă. Călcai hotărât prin praful şi glodul uscat, cu urme adânci de roţi, al hudiţei. Patru case – parcă pustii, cu largi ogrăzi – mai la deal, găseam pe Marinescu.

El îmi prinse glasul, pe care-l păstram dinadins scoborât, printre trilurile de plăcere pe care un râs feminin le arunca la intervale repezi în întunericul dens.

— Ordonaţi, domn locotenent... Poftiţi... Învăţându-mă cu întunericul, îl descoperii într-o rână, rezemându-se într-un cot. Lângă el, pe prispa înălţuţă a casei ţărăneşti, încă o formă omenească se desprinse din întuneric, înălţându-se asemenea într-o mână.

— Vino încoace...

Dar Marinescu nu se urni. Îl auzii numai:

— Să plecăm de acum, domnule locotenent? E prea devreme... Poftiţi şi pe-aici...

Apoi, făcând o bruscă mişcare:

— Măriuca! Măriuca! Fă, n-auzi... Trezeşte-te c-a venit dom locotenent... Poftiţi şi-aici, dom locotenent...

Înaintai. Umbra de lângă Marinescu îşi lăsă capul în jos, apoi când fusei aproape, îmi aruncă ferit doi ochi mari şi vinovaţi. Dincolo de latul prispei, pe chiar pragul tindei, o cămaşe desfăcută vag la gât, susţinând un cap ciufulit şi somnoros, se ridicase pe-un măldar de aşternuturi, întinse pe jos.

— Deşteaptă-te, fă, c-a venit dom locotenent! răsună iar, energică, dar strânsă bine, ca să nu ajungă mai departe, vocea caporalului.

Două braţe albe şi dolofane se întinseră lung într-o parte şi într-alta, ieşind din largile mâneci, pe care, în zarişte nopţei calde, se desenau nelămurit altiţele. Apoi capul zburlit se răsfrânse spre spate, lărgind deschizătura cămăşei şi împingând în ea cele două curbe simetrice, care porneau, adâncindu-se, să înconjure sânii... Braţele dolofane sprijiniră la ceafă capul, descoperindu-se până-n subţiorile păroase. Apoi mâinile se desprinseră şi pumnii strânşi se învârtiră nervoşi în găvănele ochilor.

— Unde e? răzbătu dulceag, de sub faţa acoperită, vocea molatecă...

Apoi, ca şi cum s-ar fi trezit deodată de-a binelea, înainte ca să răspundă Marinescu, glasul îi tresări bănuitor şi hotărât:

— Unde a fost? Dacă a fost la Niculina, să nu vie...

Era să-i răspund: „Ba la Niculina am fost, dar poţi să n-ai nicio grijă...” însă Marinescu mi-o luă înainte:

— Ce tot Niculina trăncăneşti, fă... domnul locotenent, n-auzi, acum a sosit călare... Uite calu la poartă.

Măriuca îşi liberă ochii de sub pumni şi, când mă văzu atât de

aproape, smulse aşternut de sub dânsa şi se înveli în el cu pudoare, iar glasul ei protestă din nou, la persoana a treia:

— Dacă a fost la Niculina, nu vreau... Mi-e cumnată... Ce dracu! Nu suntem câini...

— Ce, eşti smintită, fă năroado... Ce tot îi trăncăneşti cu Niculina... Deşteaptă-te bine...

Pe urmă caporalul Marinescu, care se ridicase şi mă întâmpină ca un gospodar bucuros de oaspeţi, îmi explică de ce Măriuca şi-a aşternut pe jos:

— Are şi pat bun în odaie bună, domn locotenent, dar o să vă fie prea cald... e o bunghineală noaptea asta...

Apoi, smulgând de jos, cu o smucitură sigură, făptura femeiască, de la care nu distingeam decât aceiaşi ochi privind pieziş şi ruşinat, dar atent, de lângă dânsul, îi strigă:

— Dă-te, fă, şi tu, mai încolo... Ce tot zgâieşti ochii la dumnealor. Că nu eşti fată mare, nu ţi-e ruşine...

Ei se dădură ceva mai departe, tot pe prispă, iar eu mă lăsai într-un genunchi, lângă Măriuca văduva, care-şi tot ascundea faţa, descoperind numai câte-un ochi, prin despicătura preşului ce şi-l aruncase în cap.

— Nu-ţi fie teamă, Măriuca, grăii sugrumat, întinzând mâna tremurătoare în cuptorul de plăceri de sub aşternuturile aspre...

— Jură că n-ai fost la Niculina... se apără ea hotărâtă.

Şi, pentru întâia oară în viaţa mea, fusei nevoit să devin sperjur.

Coborând spre Nistru agale, îmi dam seama că, propriu-zis, nu era chiar o abatere de la datorie aventura de la care mă reîntorceam cu Marinescu. Distanţa era prea mică de la cătunul pe care-l descoperiseră oamenii mei şi care nu figura pe harta statului major. De altfel, în Basarabia găseşti uneori, unde nu te gândeşti, câteva ogrăzi strânse împreună, prea izolate de alte aşezăminte omeneşti ca să poţi da locului vreuna din denumirile consacrate.

Aşa că nu tocmai acest lucru era ceea ce mă nedumirea pe mine mai mult în aceste clipe, când ziua se îngâna încă cu noaptea. Dar mă minuna mult faptul că, vrând să-mi resconstitui timpul petrecut acolo, nu izbuteam să alcătuiesc în memorie chipul Măriucăi-văduva. Statura i-o vedeam, mişcările i le resimţeam, dar figura ei era neprecisă, ba chiar cu totul nebuloasă. Propriu-zis nici nu ne văzusem. Poate ea pe mine, dacă se bucura cumva de ochi mai pătrunzători decât ai mei. Dar, slavă Domnului! ştiu că am o vedere...

Biata Măriuca, semiîntunericul care domnise asupră-ne tot timpul mă impiedicase să văd pe cine iubisem în noaptea asta. În schimb, boiul alb al Niculinei era înfipt ca un stâlp de jar în creierul meu. Oricât, balsamul uşurător pe care-l vărsase asupra-mi cu adevărată risipă Măriuca, ar fi putut să-mi ajungă multă vreme; mândria înfrântă era mai puternică decât orice nebunie senzuală, ca imaginea Niculinei să nu-mi revină în

minte, îndată ce mă desfăceam dintre braţele primitoare.

Mă gândeam numai dacă plecarea mea dârză nu trezise şi-n ea tot aceeaşi stare de suflet. Şi o vie curiozitate îmi da imbold să doresc cât mai grabnică apropierea nopţei.

Revenii în mai multe rânduri şi lucrurile se petrecură întocmai. Ochiul de albeaţă al ferestrei celei mici mă privi necontenit, cu ostilitate şi plecai din ce în ce mai îndârjit, ca să-mi potolesc bătăile inimii la pieptul primitor, moale ca două maldăre de cârpe, şi destul de dezvoltat, al Măriucăi-văduva, pe care în cele din urmă putui s-o văd o dată şi înăuntru, la lumina lămpii.

Mai târziu îmi rării escapadele, iar de la un timp încetai vizitele sterile la Niculina, oricât mă ardea amintirea lunecoaselor ei mlădieri. Neizbânda şi necazul sufletesc le potolii iar în cărţi, şi cum revolta sângelui aveam acum unde s-o astâmpăr, Sfânta *Biblie*, cărţile de istorie şi de mitologie nu-mi mai făcură nicio impresie, ba chiar mă plictisiră. Toată vlaga lor, toată puterea lor de aprindere şi de convingere se scurse, ca orice vlagă omenească, în spasmurile identice şi mecanice, cărora mă lăsam cu regularitate bi ori chiar trisăptămânală, în înlănţuirea de dulce toropeală şi de delicioasă dobitocie a membrelor, ce abia se estompau în negură, ale unei analfabete rurale. Toate femeile celebre ale vastei drame omeneşti se reduseră la elasticitatea de somieră lăsată a pântecului blond, pe care Măriuca mi-l punea cu atâta dezinvoltură la dispoziţie, la plăcuta albeaţă de puf, în noapte, a sânilor ei, care, apăsaţi fără îndoială de îndelungată vreme, încetaseră să mai opună orice rezistenţă. Binecuvântam pe Măriuca, pe biata văduvă săteană, care, cu atât de puţin, mă smulsese din încleştarea de foc a cărţilor dătătoare de insomnii haine, de ambiţii nesăbuite şi aţâţătoare la păcat.

Revenind într-o dimineaţă de la ea, în pasul agale al lui Pafnute, descoperii în calea mea floarea de lumină a stelei dimineţei. Ea urca nesimţit pe boltă, parcă suflată din urmă de marea respiraţie a revărsatului de zori. În nopţile următoare, ea se ivi şi mai din timpul nopţei la întâlnire şi obişnuii să plec din ce în ce mai devreme din aşternutul cald şi muced, întins pe podea, pentru a ieşi cât mai la timp în calea acestei fecioare, pe care în sfârşit mi-o da împărăţia răsăritului.

Din mijlocul alaiului de constelaţii, care atunci îmi era indescifrabil, ea-mi stârni desigur curiozitatea fără nume a misterului fecioriei ei divine. Picătură cu picătură, curiozitatea asta îmi dezmorţi sufletul, ca un elixir miraculos, spre un amor cu totul nou şi neaşteptat. O sete de pur şi ideal era acest amor de necunoscut şi de nemărginire. În ce carte nouă de semne trebuia să-mi întrevăd pe noua aleasă...?

În dimineaţa aceea nu trăsei niciun somn zdravăn, ca de obicei, ci deschisei prima carte de matematică la care se întinse întâi mâna mea.

Făcusem încercările trebuincioase pentru a-mi împăca conştiinţa de ofiţer. Închipuii alarme subite şi pornii cu Gârneaţă în galop zănatec ca să

ajungem la post. În şi mai puţin de zece minute eram acolo. El ştia o cărăruie foarte dreaptă, în pământul ăsta bogat în vegetaţie şi colnice şi cu drumuri nestatornice. Alteori, reîntorcându-ne din cătunul fără nume şi fără loc pe hartă, o luarăm pieziş, în dreapta ori stânga şi puturăm să ne dăm seama cum patrulele îndeplinesc consemnul la ore cu totul matinale, atât de grele de controlat. Stimularăm astfel zelul soldaţilor. Iar când avuserăm norocul să strângem în pieptul cailor un fel de cerşetor nocturn, cu răspunsuri suspecte, de sub zdrenţele căruia scoaserăm revelaţii interesante pentru justiţia militară şi siguranţa statului, micile mele abateri de la post şi oarecum de la datorie, îmi apărură nu numai scuzabile, dar chiar necesare şi obligatorii. Abia atunci îmi dădui seama că misteriosul cătun, din spatele sectorului, intră de-a dreptul în oblăduirea şi răspunderea mea, cu atât mai mult, cu cât scăpase până şi ochiului scormonitor al Serviciului geografic. Astfel, vizitele mele la Măriuca deveniră de interes militar, lărgindu-mi de la sine consemnul. Ele, cu toată opinia contrarie şi foarte stăruitoare a lui Gârneaţă şi Cebuc, începură a fi menţionate în raporturile mele, şi felicitările comandanţilor nu întârziară să-mi măgulească spiritul investigator de care dam dovadă.

Într-o noapte, dinaintea pasului agale al cailor noştri urcând colnicul spre cătun, o umbră înaltă se desprinse de sub pletele unei sălcii şi doi ochi cu fosforescenţe de pisică se mistuiră în întunerec. Auzirăm un râs uşurel şi îmbietor, care se topi de asemeni odată cu mişcarea unui vestmânt femeiesc.

— Mă iau după dânsa? Eu cred că e naşa Niculina, şopti Gârneaţă îmboldindu-şi calul.

Dar îi apucai repede hăţurile şi-l oprii scurt. Şi eu bănuisem că era Niculina. Dar tocmai pentru aceea: înainte, la Măriuca! Gârneaţă încuviinţă cu larg semn de surprindere şi cu lumină de admiraţie în ochi. Tactica mea îl intriga! Când caii porniră, râsul uşor răsună iarăşi, dar fu ca şi când nici nu l-am auzit şi cotirăm pe hudiţă, spre Măriuca, la pas, nepăsători.

La raita următoare – şi desigur că-n răstimp Niculina ne ţinuse calea în fiecare noapte – ea nu se îndepărtă, până când caii nu fură lângă dânsa. Se ţinea dreaptă, deşi aveam aerul că vrem să trecem şi ni se pare îndrăzneţ că nu ne face loc. Ea râdea într-o doară şi apucă voiniceşte dârlogul lui Pafnute.

— Ce doreşti? îi strigai răguşit...

Dar ea izbucni într-un râs sonor şi se mistui după un plop. Îndrumai cu genunchii pe Pafnute într-acolo. Ea râse iar şi se mai depărtă încă...

— Opreşte-te! îi şuierai.

Iar ea râdea uşurel, sărea ca o căpriţă fermecată, oprindu-se din loc în loc să vadă dac-o urmez, apoi pornea mai departe chicotind înăbuşit şi făgăduitor.

Când dădurăm în hudiţă, în dreptul casei lui Serghe Bălan, fu rândul

meu să râd, cu răutate; întorsei brusc calul şi-i dădui pinteni de trap voios spre Măriuca. O clipă mă-ntorsei numai să văd silueta cenuşie a păcălitei, dreaptă ca un stâlp în cadrul porţii: lumina stranie a ochilor ei întunecaţi mă ajunse până aci şi ea nu putea să fie atât de tare decât desigur aprinsă de ciudă ori de ură şi de răzbunare. Dar eu – cunoscător vechi – ştiam în ce pot să se prefacă toate acestea.

Îmi alcătuiam sufletul de flacără al Niculinei în zilele şi nopţile când rămâneam la post. Exerciţiile de algebră şi somiera lăptoasă a corpului Măriucăi în noapte îmi dădeau tot sângele rece să intru nepăsător şi sigur de mine în luptă cu focul. Pe când Niculina nu avea de unde să afle puterea de balsam răcoritor a unei ştiinţe abstracte. Totuşi, seara, înainte de a-mi cădea pleoapele, întinzându-mă molatic în aşternut, cei doi ochi de păcură ardeau ca două candele, oriunde-mi întorceam privirile, şi din întunericul cămăruţei de scânduri şuiera uşor un râs ademenitor.

Mă aşteptam, revenind mai apoi în cătunul fără nume, ca silueta nocturnă a Niculinei să nu-mi mai taie calea, după întâmplarea din urmă. Plecam cu acest gând şi mi se părea atât de firesc încât, stăpân pe seninătatea sufletului meu, credeam că plutesc deasupra lui Pafnute, strategul, care acum învăţase bine acest drum şi mă ducea cu mers sigur şi liniştit... Cu un gât mai în urmă, calul însoţitorului înainta şi el plecându-şi capul voios, lăsându-se dus de înţelepciunea patrupedului mai matur, ca un tovarăş mai tânăr care acum porneşte la prima aventură.

Cu cât ne apropiam de micul cătun, cu atât însă simţeam în sufletul meu, scurmând straturile liniştei, degetul unui fior. Şi cu toate că mă scuturam pentru a alunga această dispoziţie nevoită, totuşi ochii căutau pe furiş colnicul pe care aveam să urcăm şi unde câţiva plopi drepţi şi câteva sălcii pletoase ascundeau intrarea acelei neştiute aşezări omeneşti. Privind într-acolo, îţi dai mai bine seama de ce cătunelul fără nume nu figura pe nicio hartă, pentru că un val încovoiat lin, aproape nesimţit, de pământ tapisat cu dumbrăvi, îl ferea de orice rază lăturalnică. Când urcai pe colnicul uşor, ţi se părea că ai să dai de un platou, pentru că din partea de unde veneai puteai zări plopii păretelui din fund. Abia sus, pe coama rotundă şi agale, îţi dădeai seama că platoul e scobit şi că-n fundul căldărei de lut înverzit, despărţite printr-o hudiţă în formă de bumerang, abia se ridică de la pământ cele vreo douăzeci – poate şi mai puţine – căsuţe de humă văruită. Doar casa ceva mai răsărită a Niculinei, pe-o parte, şi alte două, pe partea cealaltă, ocupau latura cea scurtă a bumerangului. Aci scobitura era puţin mai ridicată şi era de mirare cum acoperişul casei lui Bălan nu se putea vedea din afară de colnicul rotund şi ocrotitor. Coliba Măriucăi era cam la mijlocul laturei celei lungi, care se înfigea adânc sub păreţii depresiunei, aşa că intrarea şi ieşirea din cătun era cu putinţă doar la cotul bumerangului pe unde veneam noi şi toată lumea, ori peste hotarele din afară ale ogrăzei lui Bălan, pe unde bătătura era lină şi uşor aplecată.

Făcând aceste consideraţii topografice, credeam că am să potolesc

unghia scormonitoare a curiozităţii nelinişţite, care creştea în mine cu cât ne apropiam de cotul bumerangului; mă va mai aştepta şi acuma acolo, sub pletele ultimei sălcii, femeia neînvinsă şi chinuitoare ca un drac?

Ochii mei împunseră cu nerăbdare întunericul, spre piciorul salciei cu ramurile vărsate; la început avusei o tresărire de deznădejde, pentru că nu distingeam nimic mişcător acolo, dar îndată apoi o revărsare de mare satisfacţie mă umplu. Niculina era una cu trupul zgrunţuros al copacului. Stătea lipită de salcie, cu o ramură lungă în mână şi, când fusei aproape, plecă ochii în jos, începând să smulgă frunzele lunguieţe una după alta. Ochii nu se mai ridicară spre mine ademenitor şi nici râsul uşurel nu mai şuieră. Am lăsat pe Marinescu să treacă înainte, iar eu am descălecat lângă ea. Dar când am fost alături, s-a smucit supărată şi a pornit; am urmărit-o, cu calul de dârlog. Se ţinea necontenit înainte, lăsând fără răspuns întrebările mele. Când am ajuns la casa lui Serghie Bălan, ea s-a dat în dosul porţei, pe care a închis-o, spunându-mi ca unui necunoscut:

— Ce doreşti dumneata?

Deşi acele ambiţiei mă înţepau fără potol, totuşi nu m-am aruncat pe cal şi n-am dat trap îndârjit, cu toate că o toană de gând îmi da sfat să fac din nou astfel. Ci i-am răspuns poznaş:

— Mă rog, aici stă domnul Serghie Bălan?

— Da, aici stă, îmi răspunse ea, parcă plină de răutate. Şi e plecat de două săptămâni, adăogă de astă dată, clătinând capul parcă în semn de mustrare...

— Lipseşte de două săptămâni? mă minunai eu glumeţ...

— De două săptămâni, întări ea, ţinând cu o mână poarta şi cu privirile pierdute prin ostreţe.

— Da pe Niculina, soţia lui, o cunoaşteţi? o întrebai râzând. Una înaltă şi cu părul ca noaptea... Şi cu ochii negri ca păcura... de te ard tot ca păcura...

— O cunosc, îmi răspunse ea, o proastă şi o rea, că-n lipsa lui bărbatu-său stă pe la ostreţe şi pe la pârleazuri de vorbă cu străinii...

— Păi dacă bărbatu-său stă cu ea numai câte trei zile şi pleacă pe câte o lună... Nu se prea prăpădeşte nici el cu firea de dânsa...

— Ba, asta nu s-a întâmplat niciodată să stea numai trei zile, şuieră ea, scuturându-şi capul cu mândrie. Că la întoarcere nu ar mai găsi-o...

Nu ştiu, mi s-a părut sau Niculina şi-a muşcat buzele şi ochii i s-au mişcat în chip ciudat. Dar nu pricepeam de ce. A râs apoi cu stângace cochetărie şi a schimbat repede vorba:

— Ce doriţi dumneavoastră?

— Să deschideţi poarta...

— Dar dumneata n-ai mână? Şi chicotind deodată se mistui în fundul curţei.

Mi-am oprit calul lângă scăriţa care da în pridvorul deschis. Eram încurcat cu Pafnute. Înainte, când mă abăteam pe-aci, îl lăsam în seama

însoţitorului, care se întâmpla. Acum priveam nehotărât spre numeroasele acareturi ale ogrăzei acesteia – grajd, staul, magazie, coteţe, cotineţe, dintre care niciunul nu-mi da impresia să fie ocupat de titularii respectivi. Eram gata să strig pe Niculina ca să-i cer părerea, când fusei uşor apucat de mână: Niculina era lângă mine şi mă privea zâmbitoare.

Mă lăsai dus de dânsa: străbăturăm ograda, în fundul căreia ea deschise o portiţă de scânduri. Intrarăm într-un fel de grădină pătrată, cu urme de răzoare invadate de ierburi mari, într-un colţ cu un nuc enorm, răspândind prin frunzişul, încă necorupt de nicio pată galbenă, mirosul particular şi dur al puternicei lui seve. Prin ulucele dispuse orizontal, care o îngrădeau, Niculina mai găsi o portiţă. Ieşirăm pe un fel de dâmb ce se rotunjea atât de agale, că l-ai fi crezut câmp deschis. Câţiva nuci mai modeşti îşi ridicau ici-colo mogâldeţele din fâneaţă. Dar mai departe dâmbul se lăsa repede şi răpănos spre lunca Nistrului. Lângă un coborâş mai potolit, bine ascuns de ochii celor din vale prin bălării şi prăbuşituri de argilă, o salcie enormă lăsa să-i atârne atât de jos împletitura deasă a crengilor, că în jurul trunchiului ei scorburos se făcea ca un fel de tunel.

Acolo mă îndemnă Niculina să-mi leg calul; avea destulă iarbă de păscut sub vastul coviltir al salciei. Şi pe cărăruia abruptă, bine disimulată de tufe şi mărăcinişuri, care făcea în jos, mă sfătui să cobor ori de câte ori îmi va spune că trebuie să-mi aduc calul aicea. Dar mă puse să jur că niciodată nu voi urca pe acolo şi de coborât, de asemeni, nu voi coborî până ce nu voi avea încuviinţarea ei. De jos, din vale, tăind câmpul, puteam da repede în urmele de drum – căci drumuri propriu-zise în părţile acestea erau cu neputinţă de găsit –, pe care veneam şi plecam de obicei din cătunul fără nume. Într-adevăr, în fund de tot se distingea faşa sinuoasă şi sugrumată din loc în loc a zăvoaielor Nistrului: în încolăcitura bizară de la mijloc era postul meu. Îi lămurii aceasta Niculinei şi ea înclină din cap, cunoscătoare.

Îi propusem să-i ţinem de urât lui Pafnute sub minunata boltă de verdeaţă. Dar ea refuză să stea atât de departe de casă.

— Poate vine Serghie, îmi explică... Cum aud eu şi unde să-i spun c-am fost?...

Pornirăm amândoi umăr la umăr; eu-i petrecui braţul pe după şale şi ea făcu acelaşi lucru cu mine. O apropiai şi-o sărutai lung, până la înăbuşire, strivindu-mi pieptul în piatra pieptului ei. Dar ea izbuti să se desprindă cu mişcări moi şi prevenitoare, care contrastau atât cu tăria cărnii ei, cu iuţeala caldă a sângelui ce-i bătea în gât, încât mi se părea că-l aud, şi mai cu seamă cu mlădierile ei furişe şi dibace dinainte, când îmi scăpa din cea mai strânsă îmbrăţişare, cu ondulări de şarpe. Acest început de cedare mă îndârji, dar ea-mi şopti aşezat să mă potolesc şi mă trase după ea de mână până-n îngrăditura grădinii pătrate. Ne oprirăm sub nucul cu miros pătrunzător.

— Să rămânem aci, îmi şopti ea. Dacă el vine, eu aud poarta şi,

când a intrat în casă, pătrund şi eu după dânsul, de parcă am venit din ogradă... Iar dumneata o iei binişor la vale cu calul...

— Dar dacă vine pe dincoace? o întrebai. Şi dacă-i dă de veste cumva Pafnute că sunt aci...

Ea-mi răspunse prompt, ca şi când de mult ar fi cumpănit lucrurile acestea:

— Poţi să n-ai nicio grijă... numai să nu calci cuvântul meu... C-apoi e mare... poznă... înţelegi...

Mi se păru c-a vrut să spună altceva în loc de poznă. Îşi încreţi chiar faţa, parcă surprinsă de-un gând subit şi neplăcut, pe care nu-l prevăzuse. Dar repede se scutură şi se întinse ademenitor, cu braţele în sus, râzând uşurel cu râsul ei de ispită. Sânii i se ridicaseră şi ei şi păreau că se freacă unul de altul, în întinderea leneşă şi lascivă.

Dar aceste jurăminte şi reticenţe, cu fereala ei de acum de a mă duce în casă, cu grija de a-mi arăta ascunzătoarea pentru Pafnute şi drum de coborât în grabă, se împreunară în minte-mi cu acel ciudat răspuns al ei de adineaori, că rămăsese de două săptămâni fără bărbat. Atunci când plecase el? Căci tot pe-aproape acum două săptămâni, ea mă primea la dânsa, pentru a mă înnebuni şi a-mi rezista cu atâta înverşunare la insistenţele mele dezlănţuite. Cât sta bărbatu-său la dânsa, când venea? Doar o noapte, două... Şi-atunci de ce n-ar veni tocmai pe ocolite, pe din dos, cum ar avea dreptul un om care-şi lasă atâta vreme o astfel de nevastă singură?... Mi se pare că Niculina îşi făcea socoteala greşit, dar nici prin gând nu-mi trecea să-i stric cu astfel de controverse dispoziţia cu totul deosebită din această minunată seară.

Căci acum Niculina, cu mâinile împreunate deasupra capului, cu braţele goale de căderea mânecilor largi ale capotului ei cenuşiu, cu pieptul arcuit înainte, se zbătea pe loc într-un fel de dans ciudat, un dans al nemişcării, la care lua parte doar sticlişul ochilor şi râsul uşurel. Un dans liniştit şi tăcut, care-mi permitea să-i înşir încântarea mea cu glas scăzut şi tremurat, cu braţele întinse şi tremurătoare. Ea da însă îndărăt pas cu pas, în aceeaşi poziţie şi ochii, râsul ei şoptit vroiau să-mi arate cât de puţin se sinchiseşte de trecătoarele mele jurăminte. Dar ochii aceia mă fixau în noapte cu strălucirea lor neagră şi, cum mă trăgeam în pas târât după dânşii, ca un adormit, simţii pofta-mi năprasnică şi de atâtea ori amăgită, zbătându-se zănatic ca o flacără suflată de vânturi, într-un vârtej de deznădejde şi de rătăcire.

Deodată Niculina, vroind să scape mişcării mele celei mai disperate, se lăsă în genunchi, necontenit cu braţele întinse şi împreunate deasupra capului, ca în executarea unei figuri noi din acelaşi dans ritual. Când mă prăbuşii asupră-i nu-mi făceam desigur nicio iluzie c-o s-o prind; cunoşteam doar bine dinainte cum căzutul în genunchi era una din cele mai dibace figuri ale ei de apărare. Dar deşi a avut la îndemână frântura de clipită ce-i trebuia ca să scape – am văzut bine, perfect de bine, acest lucru

– Niculina, în loc să se ridice cu un vâslit de umăr în lături, cum i-era obiceiul, se întinse jos cât era de lungă şi braţele se desfăcură, ca să i se împreune deasupra spinării mele.

Atunci simţii deodată aroma pătrunzătoare a nucului, şi-n rostogolirile care urmară văzui stelele aprinzându-se de zvâcnirea lor firească, dar atât de puternic, că parcă dănţuiau ca pe fundul unei imense tamburine pe care-o agita sălbatic deasupra infinitului un titan înnebunit. Formele cu rezistenţe şi flexibilităţi de oţel fin ale Niculinei îmi dădură bucurii nemaicunoscute; în schimb, îmbrăţişarea mea îndelungă o covârşi de tot şi o preschimbă, dintr-o căprioară sălbatică într-o pisică nespus de calină. Iar nucul era ameţitor. M-aşteptam ca până şi Pafnute să sărbătorească izbânda mea printr-un nechezat triumfal, din peştera lui de ramuri plângătoare. Dar Pafnute, care simţea desigur, cu mirosul lui fin, bucuria mea nemărginită, era înainte de toate un cal discret, menit unei cauze, pe care el o credea superioară, şi ca un militar adevărat ce se simţea, prefera să păstreze muţenia cea mai desăvârşită.

Cum stam tolănit în iarba deasă, alături de Niculina, sub coviltirul cu foşnet mătăsos al coroanei nucului, mi se părea că suntem amândoi într-o lectică, care se leagănă în spaţii astrale. Şi numai la această imagine, într-o clipă de răgaz a patimii răpuse, mi se întoarse gândul la prevenirile Niculinei, la jurămintele pe care mă puse să le repet că n-am să cobor decât cu îngăduinţă pe cărarea din mărăcinişuri, la ferestruica clipitoare din odaia unde mă primise până acum, şi care mi se păru că mă fixează de undeva din negură ca un ochi plin de albeaţă. Iubirea abia dezlănţuită dură însă mult şi niciun pumnal neaşteptat nu mi se înfipse în şale, răsărind din iarbă şi ridicându-se răzbunător deasupra jocului de plăceri al convulsiunilor noastre. Şi nici în seara următoare şi nici în toate serile care urmară, căci de-acum încolo, noapte cu noapte, venii să gust, cu o lăcomie fără de seamăn, minunea de arome a nucului patriarhal. Iar Niculina îşi arăta de fiecare dată recunoştinţă pentru îmbrăţişarea mea îndelungată şi savantă prin chiote înăbuşite de surpriză, prin avalanşe isterice de pasiune, prin tributuri tacite de supunere oarbă, prin durata excesivă a despărţirilor matinale, prin timbrul tremurător şi stins şi înfricoşat cu care se interesa de ceasul întâlnirii de a doua zi.

Încât devenisem nespus de curios să cunosc figura lui Serghie Bălan, de care, prin curioase asociaţii de idei, putusem să mă tem în treacăt. Trei săptămâni dură această nebunie istovitoare şi-n tot acest timp vremea fu frumoasă. Primele frunze pălite de galbenul morţii se lăsară pe spinările noastre încordate, iar din când în când, câte-un fruct rămas cădea pe alături cu bufnet sec de ameninţare. Dar nu ne păsa de nimic.

Locotenentul Iliad s-a abătut pe la mine, să-mi spună noutăţi. El mi-este vecin la nord; a fost la oraş, chemat de comandament pentru felurite motive de serviciu. Îl primesc cu mare bucurie, cu peşte proaspăt de Nistru şi cu câteva sticle de vin înfundat. Privitor la peşte, aflu de la el că domnul

colonel e foarte supărat pe ofiţerii şi trupa de pe frontieră. Unele sectoare, a declarat domnul colonel, nu se îndeletnicesc decât cu prinsul peştilor, în loc cu al spionilor şi al contrabandiştilor care-şi fac de cap. Dar va face o inspecţie inopinată – ha, ha, inspecţia inopinată a domnului colonel, cu care ne ameninţă în van, de când suntem în Basarabia! Şi cei care vor fi prinşi că au întrebuinţat grenadele şi muniţiile statului, pentru prinderea şalăilor şi-a crapilor, vor trage grele consecinţe...

— E, ce zici de cega asta, Iliad... Aşa că e deasupra oricărei aşteptări? Dacă domnul colonel mă calcă dimineaţa, până la prânz îi fac rost de-atâtea, ca la plecare să mai ia şi cu el...

— Sunteţi nişte pescari! ne-a categorisit domnul colonel. Atât, nişte pescari... Dar am să vă refac eu militari...

Domnul colonel Tătăranu e un personagiu foarte milităros şi ursuz. Nu-i place să fie contrazis şi, dacă se întâmplă să facem vreun haz de vorbele şi de severitatea lui, nu mai încape îndoială că aşa ceva nu poate să se petreacă decât după o repede privire spre uşă sau chiar o scrutare fugară a ferestrelor. Aici, deşi ne simţim la zeci de verste de comandament, instinctiv, când gluma ni-i mai îndrăzneaţă, ochii ni se îndreaptă spre orificiile bine înfundate ale încăperii. Dumnezeule, ce-ar fi dacă omul ăsta s-ar ţine de cuvânt de fiecare dată când ne ameninţă cu inspecţiile...

Dar în afară de figura sumbră a domnului colonel, cu colţul stâng al buzelor gata să schimonosească într-o fluturare de sarcasm, Iliad îmi mai aduce şi imagini care-mi trezesc în suflet deseori interes.

Marusea se mărită! A ţinut să întâlnească pe Iliad şi să i-o spună expres. Nu i-a pomenit nimic de mine, dar când Iliad a întrebat-o involuntar: „Dar Ragaiac ştie?” a dat din umeri, animată de-un zâmbet pe care el nu pricepea să mi-l descifreze. Numai la urmă, şi în altă ordine de idei, l-a întrebat foarte indiferentă dacă, reîntorcându-se în sectorul lui, trece fatal şi printr-al meu...

— A, nu, pot să mă duc direct... însă dacă dumneavoastră doriţi, fac cu plăcere un ocol...

— Vai de mine, n-am niciun motiv să doresc...

— Poate ca să-i fac... puţină durere camaradului meu... ah, cruzimea asta mă va determina să trec neapărat pe la el...

— Crezi că i-ar trezi vreun sentiment o aşa noutate? Iliad mă îndeamnă să cred că i-a ţinut un întreg curs psihologic asupra felului meu de a fi. Miezul pălăvrăgelii era evident acesta: că sub o aparenţă de mândră, de încăpăţânată indiferentă, se ascunde un suflet mlădios şi grozav de susceptibil. Rezultatul a fost că la urmă fata i-a mărturisit că ea personal nu-i aşa de grăbită: părinţii precipită oarecum lucrurile. Dar ea va face să meargă astfel, să putem juca şi noi la nuntă. A auzit că la vară o să fim readuşi: tatăl ei, respectabilul domn Arcadie Nicolaevici Cuzmin, e prieten bun cu colonelul.

— Şi pe cine ia, mă?

— Pe-un profesor... un profesor rus... Vladimir Antimov...

Marusea... Simt vag, prin epidermă, amintirea caldă şi parfumată a apropierii ei; obsesia parfumului ei favorit, pe care nu ştiu cum îl cheamă, m-ar îmbăta poate şi acum, sub suflul acestei evocări, dacă mirosul cert care mă stăpâneşte până-n miezul creierului, al nucului cu sălbatică aromă, nu l-ar preface în nimic. Biata Marusea, ea n-a putut fi rusoaica visurilor mele, cu toate că familia ei a purces încoace din nu-mi amintesc ce ţinut de cazaci. Îi mai lipsea ceva, nu ştiu unde, la suflet, la corp?... cine dracu poate să spună... Mă gândesc un moment să-i scriu c-am auzit veselul eveniment şi-mi pare bine că se mărită. Dar ştiu bine că n-am s-o fac... Din indiferenţă?!... sau ca să spun ca şi dânsa... din teamă să nu precipit lucrurile... Dacă ea vrea să aştepte... să mă aştepte... evident, fără nicio nădejde şi – cu siguranţă – fără nicio schimbare a împrejurărilor... de ce să nu mă aştepte?... Şi dând din umeri, închid discuţia şi afectez totală nepăsare...

În afară de peştii din Nistru, femeile, de asemeni, nu mai lasă pe domnul colonel să doarmă. Adică femeile care trec Nistrul, printr-un sector sau altul, momind pe ofiţeri.

— Nu mai admit nimic... sunt informat... toată graniţa furnică de femei plătite de bolşevici. Domnişorii mi le ţin două zile şi mai cu seamă două nopţi şi pe urmă le fac scăpate încoace sau dincolo... dacă nu le conduc chiar ei singuri o bucată de drum... încotro vreau ele, nu încotro trebuie să le conducă ei... În rapoartele dumneavoastră eu n-am văzut că e vorba de nicio femeie... iar Siguranţa prinde mereu... pe aici, pe la Chişinău, prin toate părţile... Pe unde intră femeile astea în ţară? Şi pe unde ies... căci s-au găsit scrisori de la ele... Ei bine, asta n-are să mai meargă... Orice femeie, percheziţionată până la piele...

— Să trăiţi, domne colonel, totdeauna se procedează astfel...

— Percheziţionată pentru găsit scrisori, dom’le... nu pentru ce căutaţi dumneavoastră... dacă nu prezintă nimic suspect, expediate imediat înapoi... dacă da... aduse sub o puternică escortă...

— La comandament...

— Evident că la comandament întâi, locotenent Iliad... Dumneavoastră lucraţi cu comandamentul... Noi, pe urmă, deferim justiţiei militare... Ei bine, nicio femeie... dar absolut nicio femeie... Adică n-au încercat să treacă Nistrul, de trei luni, de când am ocupat frontiera, atâtea şi atâtea comuniste care forfotesc pe aici?... Unde sunt?... Eu n-am văzut niciuna... Bărbaţi cât pofteşti, femei niciuna...

— Eu singur v-am trimes, domnule colonel, şapte... acum trei săptămâni...

— Nu vorbesc de ţărance de-alea, domnule, care vin să-şi vadă rudele sau să facă niţică contrabandă... Comuniste, spioane... aşa aştept eu... Când sunt murdare şi babe, gata sunteţi toţi unu şi unu la datorie... Dar când dama e bine... se face scăpată... ştiu tot, locotenent Iliad, vai de

acela pe care-l voi prinde... Bagă de seamă, nu numai cariera lui va fi periclitată, dar chiar îl voi deferi Consiliului de război pentru complicitate şi trădare... Sunt unii care, ameţiţi de-o vrăjitoare d-astea, sunt în stare chiar să nimicească ori să ascundă probele suspecte... Ştii dumneata ce-nsemnează asta, locotenent Iliad?...

— Ştiu, domnule colonel şi tocmai de aceea sunt foarte surprins că dumneavoastră aveţi astfel de bănuieli asupra...

— Nu zic că dumneata... şi mulţi alţii... sau că dinadins... dar... ameţiţi... înţelegi dumneata... femeia e lucru dracului, Iliade... din cele mai vechi timpuri istoria ne vorbeşte de astfel de cazuri... Ba chiar *Biblia*, cartea cea sfântă... Am să dau ordine severe... şi am să *îndesesc* inspecţiile inopinate...

Conchiserăm că domnul colonel era sub impresiunea vreunei cărţi cetite proaspăt, unui proces senzaţional sau vreunui film de cinematograf de curând venit în oraşul în care rămăsese cu cancelariile şi trenul regimentar. Eu am râs cu multă poftă de această toană a domnului colonel Tătăranu, a cărui străşnicie şi posomorâtă humoare o temem cu toţii, după cum ne îngrozim de orice nouă idee îi căşunează câteodată. Înţelegeam de minune că dialogul ce-l avusese cu Iliad, şi care trebuie să fi fost exact ca conţinut, nu se desfăşurase tocmai în ordinea pe care mi-o prezentase el şi niciunul din cuvintele rostite între dânşii nu avusese, nici dintr-o parte, nici dintr-alta, vreun sens dublu ori echivoc. Dar camaradul meu de faţă avea o înrădăcinată înclinare de a trece drept un mucalit şi un familiar în raporturile de patru ochi cu superiorii săi. În fond era şi el un timid.

— Ar vrea să-i trimitem peşcheş ceva proaspăt, glumii, îmbiind pe Iliad cu culoarea de foc ce curgea din sticla cea nouă... I-aş trimite cu plăcere, dragul meu... Dar unde e, unde e? arată-mi-o... s-o mănânc...

Iliad căzu pradă unor gânduri adânci...

— Cum au alţii noroc, Ragaiac? grăi el după o matură gândire.

— Adică tu crezi în bazaconiile colonelului?

— Măi băiatule... el porneşte de la premise destul de temeinice... Cum de dă Siguranţa peste ele?... Pe unde apar aceste femei? pe unde trec?...

— Prin ţările vecine...

— Şi asta se poate... dar s-ar putea...

— Să fie şi cum zice colonelul... Oh, Doamne, împărtăşeşte-ne şi pe noi cu acest noroc! Dar ia spune, Iliade, cum ai proceda la un caz atare?...

— Cum să procedez?... Conform ordinului: percheziţie până la piele... timp, evident, de vreo două-trei zile, după caz... şi pe urmă sub escortă la colonel... că e băiat bun, orice-ai zice... e el sever... se cam întrece el uneori cu mânia, dar când îl iei mai de-aproape, monşer... ştii... şi mai pieptiş... o mai slăbeşte şi dumnealui... Ambiţia lui e să nu-l iei în răspăr când sunt mai mulţi de faţă, înţelegi dumneata, ca să nu i se ştirbească autoritatea. Dar între patru ochi e o grădină de om, dacă ştii să-l

iei, mă-nţelegi...

— Ar fi o minunată surpriză...

— Ba bine că nu... zău că m-am şi gândit, m-am gândit mult, de când colonelul mi-a băgat în cap, cum aş proceda eu dacă mi-ar cădea aşa ceva în mână... Foarte simplu, înţelegi, m-aş face că nu bag de seamă ăle trei... patru zile de ... percheziţie... ha, ha... înţelegi cu cine am de-a face... pe urmă, după ultima noapte, înţelegi: „Madam, ţi-ai închipuit cumva că-ţi găseşti omu, ha, ha, ha... îmi pare rău, madam, dar cu toată drăgălăşenia, înţelegeţi... a dumneavoastră... am onoarea să vă trimit Consiliului de război...”

Şi Iliad mă privi cu un fel de bravură vagă în ochi, pentru a nu mă lăsa să cred, o cât de infimă parte de clipă, că el n-ar pune, în cele din urmă, datoria înainte de toate...

— Dar ăle trei zile... vorba colonelului... percheziţie, nu glumă, ho, ho, ho... Şi pe urmă: „Ce să-i faci, madam, aşa e valsul vieţii...”

Răspunsei alene şi indiferent, privind într-altă parte:

— Nu-ţi face nicio iluzie, că nu va veni niciodată... nu va mai veni – şi zâmbind gândurilor mele trecute, completai:... rusoaica...

— Rusoaica?...

— Rusoaica gândurilor noastre... aşa cum am închipuit-o fiecare, când am venit încoace...

— Spioană, vrei să zici?...

— Poate că nu va fi spioană... ah, Doamne, atunci ar fi îngrozitor... dar tot ar fi ceva...

Iliad mă privi pe furiş, pe urmă examină fugar şi îngrijorat uşa şi ferestruica...

— Ar fi mai greu aşa... atenuai, plictisit de mişcările lui, pentru că într-adevăr peste trei zile va trebui s-o predau mai departe...

— La urma urmei şi după patru... sau o săptămână, rânji el lubric.

— ... pentru că dacă ea vine cu intenţiile astea, niciodată nu vei izbuti să joci în gândul ei decât rolul unui vasilache... Şi tocmai pentru ca să nu rămâi în ochii ei un biet vasilache – bătui cu pumnul în masă – înţelegi, Iliade, va trebui neapărat s-o dai peşcheş, peste trei zile, sau peste patru, sau peste o săptămână, colonelului...

— Pentru asta... şi pentru... mi se pare, un jurământ... pe care...

— Jurământul de a nu te lăsa vreodată să fii vasilache... nici în ochii altora... nici în ai tăi... nici mai cu seamă în ai ei...

Despovărat deodată parcă de temerea de a auzi de la mine ceva subversiv, Iliad îmi turnă voios în pahar. Dar privirea mea vagă, fixată într-un colţ de odaie, îl făcu să-şi reţină încă toastul porcotos pe care buzele lui erau gata să-l frământe...

— Dar nu trebuie să mergem neapărat cu gândul la situaţii de-acestea tragice, Iliade... Gândeşte-te că rusoaica n-ar fi decât o biată refugiată, gonită de spaima zilelor pe care le-a îndurat... O rusoaică a

vremii dinainte, din romane şi din visuri... Tu nu te-ai gândit la o astfel de apariţie, aşa cum stai aci, la hotarul unei mari frământări omeneşti?... O femeie înaltă sau cum îţi va fi plăcând, cu un pas lung şi majestos, dezminţind vestmintele de contrabandă în care s-a deghizat...

Şi tărăgănată, vocea mea povesti şi descrise vreme îndelungată întâmplarea stranie, care ar putea să survină... alcătui şi descrise figura şi silueta necunoscutei, care va aduce cu ea, în veşmintele, în mişcările, în sufletul ei, o mireasmă mai puternică decât toate parfumurile cunoscute, decât tăria amară şi sălbatică a nucului secular, decât orice altă tărie ştiută şi aspirată până la fund.

Seara veni repede. Convorbirea, după ce dăinui astfel multă vreme în ipotetic, se reîntoarse la real, păstrându-şi totuşi obiectul, lipicios prin natura lui... Abia acum aflai de interdicţia pe care colonelul o impusese căpitanului Bădescu, pentru că începuse să-şi facă de cap cu îngăduinţa de la început. În ultima vreme stătea mai mult în oraş decât la post. Pentru a-i arăta că nu se gândeşte deloc să revină, colonelul i-a luat chiar locţiitorul eventual, pe sublocotenentul Ilieş, pe care la trecerea noastră pe graniţă i-l lăsase anume...

Această nouă împrejurare dăduse de vorbă târgului pe câteva bune săptămâni. Barişna Ghenea trecea pe străzi foarte absorbită de gândurile care o copleşeau firesc, din cauza acestui zbucium pe loc al destinului ei – însă trecea foarte des pe străzi, plimbându-şi figura, despre care n-ai fi putut spune niciodată dacă e cu totul tristă ori cu totul veselă. Iliad crede că barişna Ghenea se simte încântată de drama mută a cărei eroină s-a pomenit deodată. Acţiunile ei au crescut enorm de mult din această întâmplare, mai ales de când cu interdicţia pe care un zvon nespus de grăbit a purtat-o repede pe la urechile tuturor, din inima târgului şi până la câteva verste împrejur. Cel care suferea cu adevărat de această nepotrivire a soartei, în afară de căpitan, e bătrânul Kersanov, om onorabil şi măsurat, a cărui faţă, mută de împietrită durere, i-o contemplă în tăcere şi respect coreligionarii săi la întrunirile de la sinagogă. Bătrânul se teme ca lucrurile să nu ia cine ştie ce întorsătură, care ar putea periclita cumva sănătatea ori viaţa fetei sale, pe care o iubeşte mai mult decât orice pe lume; dar pentru orice ar putea să se întâmple, el e pregătit sufleteşte şi nimic, nici cea mai tragică perspectivă nu l-ar putea determina să se abată o iotă măcar de la conduita pe care nu el personal şi-a impus-o, ci pe care îngerul neînduplecatului său Domn i-o impune în fiecare seară, când mâna lui cerească aprinde prima stea în vastitatea împărăţiei celei fără de hotar.

Încăpăţânarea lui feroce, dar cuviincioasă şi demnă, a atras asupră-i admiraţia nu numai a evreilor vârstnici, dar chiar a multor creştini, printre care în primul rând domnul colonel Tătăranu, care-l consideră un vrednic păstrător al tradiţiei şi al datinilor sfinte, punându-le mai presus chiar de fericirea copiilor lui.

— Cu astfel de oameni, un neam dovedeşte că nu e sortit pieirii,

afirmă domnul colonel, pentru care exemplele patriotice, religioase şi morale sunt cea mai înaltă expresie a înţelepciunii omeneşti. Cel mai în drept să se pătrundă de exemplul acestui bătrân ovrei, a mai spus domnul colonel, ar fi tocmai domnul căpitan Bădescu, a cărui lipsă de mândrie contrastează aşa de vehement cu atitudinea de clasică prestanţă a unui bătrân onest, simplu negustor de sifoane şi siropuri.

Dar tineretul amândoror confesiunilor nu împărtăşeşte acest chip de vedere. Cu uşurinţa vârstei, el priveşte cu ochii luminoşi desfăşurarea conflictului, cu strania plăcere cu care te aşezi în fotoliul de teatru ca să te delectezi de cruzimile vieţii omeneşti. Iar căpitanul Bădescu, din unghiul său de vedere, face o disociaţiune, poate destul de justă, între datoria ce-o are de îndeplinit şi pasiunea sa lumească. Singura concesie ce-o face celui din urmă, din dreptul cuvenit celei dintâi, e – spun relele guri – că, şi după interdicţia colonelului, el tot mai încearcă agilitatea picioarelor lui Volbur pe drumurile de noapte ale Basarabiei. Însă niciodată zorile nu l-au mai prins la târg, iar – mai ales în acest timp din urmă – tocmai pe sectorul lui s-au făcut câteva capturi extrem de interesante. Totuşi tineretul celor două confesiuni zumzăie întruna că întâlnirile au loc cel puţin o dată pe săptămână, în cel mai deplin mister, la prietena şi confidenta Ghenei, barişna Manea Balaban, ai cărei părinţi au concepţiuni mai puţin intransigente asupra dreptului celor tineri la viaţă...

Lucrurile poposesc deocamdată la acest punct şi toată lumea e în aşteptarea unor noi şi senzaţionale evenimente; toată lumea, binevoitoare ca în toate târgurile, vorbeşte numai în şoaptă, iar şoapta se întinde, se întinde... într-o parte spre urechea surdă a habotnicului, într-alta spre auzul la pândă al domnului colonel...

Până noaptea târziu suntem departe de tot de aceste neguroase şi mocnite evenimente. Rubiniul nostru se ridică la răstimpuri dese să ia foc la lumina lămpii, în cinstea rusoaicei...

Rusoaica fiecăruia nu va fi nici spioană, nici evreică, sau dacă va fi evreică, va sosi singură din împărăţia soarelui-răsare.

— Dar când, când?... se impacientează între două înghiţituri Iliad, pe care îl munceşte tot mai sălbatic nostalgia neprevăzutului...

— Asta se va întâmpla la iarnă, Iliad, când Nistrul va îngheţa şi când totul încoace şi într-acolo va fi o mare de zăpadă... atunci piciorul ei va cârmi uşor puntea gheţei, încoace... piciorul ei, Iliad... ţi l-ai închipuit tu cum poate fi piciorul acela, Iliad?...

Iliad bea trei pahare unul după altul, însă cu articolul ăsta sunt aprovizionat berechet... Iar termenul care l-am pus şi care nu e prea îndepărtat – al îngheţului – pompează sânge aprins în vinele cele mai ascunse ale corpului său, parcă iluminat de-o năprasnică revelaţie...

— Tu nu poţi să te plângi, mă măguleşte el, că n-ai cunoscut rusoaica adevărată... Marusea e visată de mulţi alţii... Mă mir cum...

— H... Marusea... dac-ai fi văzut pe Niculina...

— Niculina?... dar cine-i Niculina?...

— În sfârşit, n-are importanţă... Pe Marusea ţi-o cedez ţie, Iliad... Mie lasă-mi pe rusoaica cealaltă, cu picior înalt şi ochi oblici, care va veni înfăşurată în şuba ei enormă din împărăţia gerurilor.

Şi vorbesc înainte ca în prada unei halucinaţii, cu glas voalat şi ritmat de accentul vinului generos.

— Las-o să înainteze prin tufişurile de chiciură ca o prinţesă a iernii... Să sosească cu spaima nopţei în spate... Şi să găsească lumina scăpării în bordeiul ăsta de scânduri... S-o întâmpin sprinten ca un husar, Iliad, s-o ajut să-şi scoată din buleandra siberiană liniile lungi ale trupului ei şi mlădierile de călăreaţă a stepei...

Ochii lui Iliad au rămas nemăsurat de căscaţi, spre uşă. Ca şi ai mei. Întru târziu, el pocneşte cu pumn greu în masă.

— Sectorul meu e cel mai puţin căutat de soldaţii lor, Ragaiac, mă împărtăşeşte el. E drept că şi de refugiaţi... Dar un astfel de loc retras îşi va căuta ea. Ai dreptate, ai mare dreptate, băiatule... Nu e cât de puţin exclus ca la iarnă... a... ce vorbeşti, domnule... dar toată lumea asta... a vechiului regim... în fiecare an caută ieşire încoace... Se zice că la graniţa polonează... iar la noi iarna... cel mai puţin expus eşti iarna... Dragă, dar în fiecare iarnă sunt cazuri întâmplate... am auzit camarazi din batalioane...

Şi dogoriţi de focul rubiniului, în bordeiul scăldat de căldura prieteniei, ascult surâzător cum Iliad îmi explică... „nu aşa cu visuri... dar cu date certe, domnule...”, că fantezia mea e probabilă, ba chiar posibilă... hotărât lucru, e mai mult ca sigură...

În seara care urmă, ducându-mă la Niculina, îmi tot potriveam gândul cum s-o împac mai bine pentru absenţa mea din ajun. Intrai puţin cam stânjenit în ograda cu numeroase şi inutile acareturi, urcai tiptil pe prispa îngrădită şi cercetai ferestrele luminate. Niculina era înăuntru. Ciocănii uşurel în geam. Ea veni repede la fereastră, făcu semne de alarmare şi de discreţie şi ieşi degrabă la mine în cerdac. Îmi primi scuzele, cu vădită măgulire, dar şi cu vădită dorinţă de a termina mai iute. Nu despre aşa ceva era acum vorba: bărbatu-său venise. Momentan era pe la vecini, dar putea să sosească în orice clipă. Trebuia deci să plec.

Peste trei zile, în schimb, puteam să revin, dar cu condiţia să ciocănesc tare la poartă, că dacă se întâmplă să-mi iasă el înainte, să par că am venit în vizită ca lumea.

— Vizită, noaptea!?

— Seara, când mântuiţi lucrul... Ce poate să fie? Am să-i spun că te-am cunoscut când ai venit în cercetare, să descoperi pe unde-ţi fug noaptea vagmiştrii şi *saldaţii*. Numai că în faţa lui trebuie să ne spunem dumneavoastră...

— Foarte bine, dacă e numai atât. Dar de ce n-am juca puţin comedia chiar în astă seară?...

— Nu. În astă-seară hotărât nu. Şi nici înainte de trei zile. Hm.

Noaptea asta era desigur destinată celui revenit. A, perfect... Peste o jumătate de ceas el trebuie să se întoarcă, poate şi mai curând... Refuzai deci categoric să plec, dacă nu mă însoţeşte până sub nuc. Şi mă arătai atâta de îndârjit, fusei chiar gata să pătrund în casă, că ea trebui să mă însoţească şi, în cele din urmă, văzând că sunt hotărât să mă ţin după dânsa oriunde, trebui să se lase apucată şi trântită în culcuşul nostru de iarbă.

— Nu-i pentru cine se pregăteşte! îi râsei în ureche, dar ea se făcu că nu m-aude. Mă opri să mă îndrept spre salcia pletoasă. Şi când ne despărţirăm la poartă, îmi şuieră la rându-i, în ureche, înainte de a se pune pe fugă în casă:

— Asta se plăteşte.

Hotărâi să nu mă întorc când s-or împlini cele trei zile fixate. Şi mă dădui cu furie studiilor matematice. Acest bărbat, pe care-l uitasem, interveni atât de neaşteptat şi de stupid în rosturile mele, că mă simţii extrem de săturat de escapadele nocturne în cătunul fără nume. Viziunea cea scumpă, ţesută numai din fuiorul fără prihană al închipuirii şi stârnită de iznoavă de vizita lui Iliad, se înstăpâni iarăşi absolută şi exclusivă în sufletul meu. Niculina nu-i putea fi cel mult decât o palidă întruchipare pur fizică.

Şi a treia noapte izbutii să nu mă duc, dar în noaptea următoare mă avântai în şa. Niculina era o perfectă întruchipare fizică...

Lăsai calul în grija lui Marinescu, care mă însoţea. Bătui la poartă la Niculina de mai multe ori, agasând zăvozii de prin vecini, care răspunseră cu mârâituri şi pe urmă cu lătrături. Eram gata să plec, pentru că întârzierea ei mă făcu s-o închipui cu membrele amestecate într-ale bărbatului legitim pe crivatul din odaia unde mă primise întâi şi avusei mulţumirea să constat că resentimentul pe care-l încercai la această idee nu era câtuşi de puţin de gelozie, ci pur şi simplu de scârbă. Murdărită de acel ţărănoi sălbatic şi călător, fratele Măriucăi-văduva, Dumnezeule-Doamne, Niculina nu trebuia să-mi mai trezească nicio bucurie. Făcui trei paşi înapoi şi zăvodul ogrăzii din faţă dădu la mine, încercuindu-mă în reflectoarele mici şi albăstrui ale ochilor lui turbaţi şi muşcând ştacheţii porţei cu albul perfect al dinţilor nimicitori.

Nu ştiu cum îmi veni atunci în minte râsul sănătos şi dantura puternică a Niculinei, că ideea mădularelor amestecate mă năpădi iarăşi şi mă toropi; năuc, deschisei poarta şi în curând eram dincolo de pălimar. Gândul că bărbatu-său ar fi iarăşi la vecini şi că ea ar fi putut aţipi, aşteptându-l, mă îndemna la îndrăzneală. Abia acum se făcu lumină la fereastra din fund. Sunt amândoi împreună? I-am deşteptat din somn? Nu, este încă devreme... şi ieri n-am putut să viu...

Niculina îmi ieşi înainte. Era singură şi-mi simţise paşii.

— Am bătut la poartă... îi şoptii.

— Bun, bun, bun, poftiţi...

— Adormiseşi?...

Ochii ei râseră şi înclină capul încuviinţând, dar nu părea deloc somnoroasă.

— Adormiseşi?

Niculina aprobă şi de data asta.

O apucai de mână şi-i strecurai la ureche:

— La nuc!

Niculina îşi smulse braţul şi-mi astupă îndată gura, dar tot aşa de repede îşi retrase mâna, privind îngrozită spre poartă şi prin curte. Afară se lăsase destul întuneric. Energică şi hotărâtă, ea apăsă ivărul uşei şi deschise:

— Da, poftiţi, vă rog...

Şi-mi făcu semn imperativ că trebuie să execut tot ce-mi spune ea.

Intrai după dânsa.

— Dacă nu dormeai, de ce n-ai ieşit când am bătut în poartă?

Ea-mi aruncă, drept răspuns, o privire teribilă, care m-amuţi. Apoi examină cu grijă ferestruica suspectă şi păru că ascultă. Fără voie mă pipăii la buzunarul de la spate, unde-mi ţineam browningul.

— Dacă nu începi să vorbeşti cum ţi-am spus, nu mai poţi rămâne aici...

Şi după o pauză de încruntare, îmi explică repede şi-n şoaptă...

— Am crezut că-i el afară şi are să-ţi deschidă.

— Vasăzică, el ştie de mine... i-ai spus că vin pe aici...

— I-am spus că te-am poftit într-una din serile astea... pentru că ştiam că el va fi aici...

Îndată veni până la noi zdupăitul greu al porţii în uşori, apoi paşi tropăiţi şi voinici în bătătură şi pe treptele scăriţei.

— Vine, mă asigură, fără să mai fie nevoie şi cu dulceaţă în glas, Niculina, iar mâna mea rătăci din nou spre buzunarul înarmat.

O statură zdravănă, înaltă şi sfruntătoare, umplu tot cadrul uşei. O figură pe care o mai văzusem undeva. Unde? Imposibil de amintit. El avu o surprindere calmă şi calculată când ni se întâlniră ochii. Dar în pumn eu simţeam walterul mic cât un mâner de cuţit, şi-n adâncul buzunarului degetul cel mare împinse uşor piedica deoparte.

Serghie se pregăti să spună o vorbă, dar bărbia şi fălcile lui se mişcară degeaba, de parcă ar fi isprăvit numai ceva de mestecat. Pe urmă se mai uită în dreapta şi-n stânga, dar fără nimic agresiv în mişcări. În cele din urmă izbuti să articuleze:

— Dumneavoastră sunteţi domnul locotenent?

N-avusei timp să răspund, că Niculina îmi luă înainte:

— Faceţi cunoştinţă! Soţul meu, Serghe Mihailovici şi Gheorghe Ivanovici... domnul locotenent de la Nistru...

Gheorghe Ivanovici era denumirea pe care mi-o dăduse la începutul întâlnirilor noastre, când se interesase de numele meu şi al tatei. Mai pe urmă, din seara petrecută sub nuc, mă numea scurt Gheorghe...

— Bucuros de cunoştinţă, poftim şedeţi, mă îndemnă Serghe Bălan, întinzându-mi mâna.

Abia acum băgai de seamă că samovarul mare de alamă lucitoare scotea pe coş un abur uşor.

Serghe Bălan purta cămaşă rusească de postav verde, încheiată pe umăr, şi era încins peste mijloc cu nouă şi scumpă curea. Pantalonii, de aceeaşi culoare, intrau în cizme lungi şi strâmte, care-i ajungeau până la genunchi. Era roşcovan la faţă şi închis la păr, cu mustăţi galbene, subţiindu-se spre ascuţişurile ridicate.

Fusei servit cu prăjituri de nuci, de dovleac şi cu plăcintă cu brânză, pregătite de Niculina, iar după ceai Serghe ieşi afară să aducă o sticlă mare de cinci chile, cu minunat vin, roşu închis ca sângele de iepure.

Îi câştigai atât de repede prietenia, mai ales că mă purtai faţă de Niculina cu o cuviinţă din cale-afară de protocolară şi ingenuă, încât femeia trebui să-mi recunoască meritul printr-un zâmbet elocvent, pe deasupra capului acestuia haiducesc.

Abia acum aflai, spre marea mea stupoare şi bucurie, că Niculina era o cetitoare, ba chiar că începuse şi învăţătura gimnazială. Mă surprinse cu atât mai zdravăn această noutate, cu cât mai de mult, când mă cercetase cu ce-mi petrec ziua şi-i vorbisem de cărţi, ea păruse că acordă un interes respectuos spuselor mele, dar nu se grăbise să-mi arate că nici ea nu e o ignorantă, cum ar fi făcut orice femeie din lume. Dinaintea bărbatu-său ea dovedi însă mult interes acestui subiect în convorbirea noastră. Cunoştea câteva romane de seamă ruseşti şi foarte multe de autori fără însemnătate sau de autori pe care eu îi ignoram. Cetise şi traduceri, desigur, în ruseşte: *Mizerabilii*, *Germinal*, *Contele de Monte Cristo*, *Madame Bovary*, *Quo Vadis*, *Bel-Ami*, mult Dumas, Sienkiewicz şi Zola, punea pe acelaşi plan *Cei trei muşchetari* cu *Război şi pace* şi mărturisea foarte natural că *Manon Lescaut* a impresionat-o la fel ca *Fraţii Karamazov* ori *Anna Karenina*, ba se părea că poate şi mai mult. Serghie cetise şi el ceva şi arăta nelimitată admiraţie pentru *Suflete moarte*, *Taras Bulba* şi câteva povestiri de Puşkin şi Lermontov, adică pentru întreaga lui lectură; acorda de asemenea o cuviincioasă atenţie răsunetului atâtor nume ilustre, mai ales străine, şi se simţea nespus de onorat că astfel de convorbire avea loc sub acoperişul lui. Îi făgăduii că-i fac rost de moş Creangă şi ceva Sadoveanu.

E de la sine înţeles că, din clipa acestor revelaţii, ochii mei învăluiau pe Niculina în lumini irizate de culori cu totul noi. Mă simţii nevoit să aduc vorba despre Olt şi despre locurile mele, despre originea, trecutul şi viaţa mea de-acuma, să fac comparaţii între obiceiurile de-acolo şi cele de pe-aici, micşorând diferenţele şi mărind apropierile. Fusei ascultat cu luare-aminte şi cu discretă rezervă când fu vorba de apropiere. Despre Serghe putui afla, ceea ce dealtminteri ştiam, că e de fel chiar din acest cătun, cât despre obârşia Niculinei, în afară de afirmaţia vagă că e

fată de răzeş cu stare, nu mi se mai spuse nimica, deşi curiozitatea care mă devora cumplit mă împingea la întrebări hazardate.

Pentru a-i îndemna să-şi deschidă mai mult sufletul, mai dădui încă drumul la al meu. Dar nu primii nimic în schimb. Mă ridicai să plec deci, oarecum contrariat, mai ales că se făcuse târziu, când, spre complecta mea uluire, mă pomenii rugat de Serghie nici de-acum înainte să nu uit casa lor. Oricând doresc, ea mi-e deschisă – mă asigură el – şi cum mă ştie singur-singurel prin părţile astea s-ar bucura mult când ar şti că din când în când, şi anume ori de câte ori mi-o pofti inima, voi veni ca să cinstesc şi masa lui. Chiar şi fără veste, când nu mi-o place fiertura de la cazan a bucătăriei trupei, pot să vin aicea şi „se va pricepe ea, Niculina, să pregătească îndată ceva pe gustul dumitale".

Puţin îmi mai trebui să-l întreb: „Chiar în lipsa dumitale?", dar pentru că el nu făcea niciun fel de deosebire, mă crezui în drept să interpretez lucrurile oricum îmi conveneau mai bine.

Auzisem eu, nu-i vorbă, şi avusesem, slavă Domnului, destule prilejuri să mă conving de ospitalitatea basarabeană şi de dulcea filosofie, de larga toleranţă, de nemărginita încredere pe care soţii şi părinţii de aci o acordă soţiilor şi fiicelor lor. Nu o dată condusesem câte-o barişnă acasă, după miezul nopţei, şi o predasem părintelui ce venise să-mi deschidă şi să-mi mulţumească, în persoană, că-i distrasem şi mă ocupasem atât de mult de odrasla lui. Dar ca să capăt carte albă de la un soţ cu aspect aşa de haiducesc, asta chiar că întrecea de-a dreptul orice închipuire. Grăbii luarea bunului rămas de teamă să nu urmeze îndată şi oarecare mici restrângeri.

Dar alungând de pe faţă o vagă lumină de râs, Niculina se asocie repede dorinţei bărbatului ei, care, cu o ultimă strângere de mână, mă asigură că „încă" de la început poartă o dragoste deosebită ofiţerilor moldoveni, „cum se zice, româneşti... "

Nici când m-am trezit singur pe uliţă nu-mi venea să cred că totul a putut ieşi aşa de frumos. Păşii voios înainte, prin praful umezit de noapte, fluierând un marş triumfal. Fugarele zâmbete ale Niculinei, pe care mi le aruncase pe deasupra capului şi înţelegerii soţului său, îmi luminau calea ca nişte licurici. Niculina, Niculina, comoară pe care n-am ştiut s-o preţuiesc, cât de fericit sunt că am descoperit, în sfârşit, sufletul tău! Eu aşteptam rusoaica de peste Nistru şi ea era doar la un întins de mână depărtare de mine. Iliad, băiatule, rusoaica mult aşteptată a venit, închipuie-ţi, şi era o moldoveancă... Iar sufletul ei s-a deschis acum pentru întâia oară: degetul meu l-a atins şi el s-a deşteptat. Cu atât mai bine, el e încă fraged şi nou, el încă ignorează cumpăna valorilor şi ordinea ierarhiilor, dar lasă să se întrevadă bogate zăcăminte şi posibilităţi surprinzătoare. Cu atât mai bine, cu atât mai bine, o humă proaspătă şi fină, atât de minunată, pentru cel dintâi modelaj!

Am ajuns în cotul bumerangului, pradă acestor lirice efuziuni şi m-

am ridicat pe dâmb ca să am în ochi linia întunecată a zăvoaielor. Înţelegi tu, Iliad, chiar şi domnul colonel n-ar avea ce să zică în cazul de faţă... totul e în regulă... nu-i la mijloc o venetică de peste Nistru... şi, precum vezi, sunt invitat formal chiar de domnul soţ în persoană...

Mă mustrai repede însă, pentru uşurinţa cu care adusei în această divagaţie glumeaţa imagine alcătuită din putere şi bunăvoinţă a lui Serghe Bălan. Simţii pentru el o simpatie bruscă pe care mă forţai s-o traduc în vreun fapt de recunoştinţă, care să se poată ridica la înălţimea bunăvoinţei lui. De bună seamă, acest om, pe care l-am înşelat şi pe care-l voi mai înşela, va merita totdeauna respectul meu cel mai neprecupeţit; mă simţeam în stare să înfrunt pentru dânsul orice pericol şi aş fi dat mult să-i cunosc vreo nevoie care-l încearcă, pentru a-i dovedi cât poate să se bizuie pe ajutorul meu.

Fratele Măriucăi... hm... curios... ce poate fi cu omul ăsta! Unde a întâlnit el pe Niculina şi cum a determinat-o să-l urmeze... Cum a izbutit s-o facă să-l aştepte în lungul deselor lui absenţe, în acest cătun fără nume şi cu mai puţin de douăzeci de locuinţe... Al acestor sfinte absenţe, pe durata cărora el mă face deplin şi netăgăduit stăpân.

Doamne, Dumnezeule!... unde-l duc pe el aceste absenţe... în ce loc... în ce... unde... în care...

Eram aşezat pe iarbă, rezemat de salcia unde mă aşteptase Niculina, când îmi puneam aceste întrebări. Şi priveam linia neagră a zăvoaielor şi nelămuritul întunecat ce se întindea şi mai departe...

Fatal, acest răspuns trebui să-mi vină în minte; dar mă scuturai de el ca de o presimţire rea... Haida-de... e cu neputinţă... un om atât de binevoitor... şi care, totuşi... dacă ar fi vrut... un om... care... cu atâta mărinimie... cu atâta bunăvoinţă... cu atâta dragoste... pentru ofiţerii... pentru toţi ofiţerii moldoveni... cum se zice... româneşti...

Am sărit ca ars, de parcă salcia pletoasă din spate-mi s-ar fi încordat deodată ca o imensă caracatiţă, gata să mă apuce cu chica ei enormă de nenumărate şi flexibile picioare: ha, vasăzică eu nu eram primul... vasăzică obiceiul casei cerea... ca în vreme ce soţul... am înţeles... am înţeles până-n miezul miezurilor... Ha, ha... să vedem... să vedem...

Şi pornesc ca dus de-o sălbatică vijelie... dar mă opresc şi râd, şi pulpanele vijeliei mă înfăşoară şi trec pe de lături... Mă întorc, parcă să-i ţin piept... Nu! Dinspre Nistru s-a stârnit o vie suflare.

Mogâldeaţa caracatiţei agită şi amestecă picioarele negre în fundul oceanului de întuneric. Cu cine am venit în astă-seară?! Cu Marinescu... el poate fi găsit la Măriuca...

Pornesc într-acolo şi mintea mea nu e răscolită acum decât de picioare care se-nlănţuie şi se amestecă în întuneric; imaginea graţioasă a picioarelor ei de hamadriadă încolăcindu-se şi zvârcolindu-se între membrele lui ţărăneşti... imaginea scabroasă şi răscolitoare, revelatoare şi torturătoare.

De mult n-am mai venit însoţit de Marinescu şi nu mai ştiu ce-o mai fi cu Măriuca. Uşa de la mijloc o văd acum închisă şi o tăcere mare domneşte în ogradă. Nopţile se făcuseră ceva mai răcoroase şi de bună seamă de aceea Măriuca nu mai dormea pe prispă. Dar unde se vârâse Marinescu cu iubita lui?... Şi unde mi-e calul? Câteva şoapte sugrumate îmi atraseră luarea-aminte asupra unei clăi cu fân. Ascuţii urechea. Cineva gemea... o femeie... un geamăt de plăcere... Vasăzică nimerisem.

Starea de surescitare, în care mă adusese tabloul nocturn al îmbrăţişărilor Niculinei, renăscu deodată, drept în miezul creierului, ameninţându-mă atât de puternic, că trebui să mă ţin de gard. Simţurile mi se ascuţiră toate ca lama de brici şi mă tăiau la cea mai neînsemnată mişcare. Şi totuşi, în loc să fug de geamătul stins şi răscolitor, îl ascultam înainte, îl adulmecam, îl degustam. Aţi cunoscut această curiozitate bolnavă, care, la chemarea câtorva zgomote suspecte, vă face să puneţi urechea, într-o cameră de hotel, pe pereţele vecin sau în garderobul care maschează o uşă condamnată?

Efluvii de zgomote inconsistente îmi veneau la ureche, odată cu odoarea fânului uscat, pe care mirosul meu, ridicat la puteri copoieşti, mi-o aducea în conştiinţă, rafinându-mi imaginaţia până la nesuferit. Pumnul inimii îmi bătea dinăuntru în coşul pieptului cu lovituri de ciclop. Mă strecurai prin deschizătura potrivită a porţii şi mă prelinsei de-a lungul gardului, până-n dosul clăii cu fân, care, când ajunsei aproape, îmi mai descoperi alături şi foarte apropiat o claie mai scundă, parcă o mânzată lângă maică-sa. Între cele două clăi, ca între sânii unei gigante divinităţi a amorului etern, Marinescu şi cu iubita lui. Însă mizerabilii dovedeau că nu ştiu să sfinţească locul pe care-l ocupau cu nevrednicie. Capetele le erau unul la înălţimea celuilalt, dar aşezate invers. Picioarele lui Marinescu se întindeau în partea opusă, iar picioarele fetei se lungeau spre mine. Se lungeau şi se strângeau; fusta şi cămaşa urmau aceleaşi mişcări, dar uneori pierdeau ritmul, descoperind albul pielii până deasupra genunchilor şi uneori mai mult. Corpul lui Marinescu se strângea şi el şi se dezumfla ca o armonică, dar contopite la fiinţele acestea nu erau decât capetele; obişnuindu-mă cu întunericul, observai că gurile le erau împreunate ca două ventuze şi făceau sforţări ca să cuprindă şi mai mult, iar mâinile orbecăiau în neştire, căutând sinuozităţile trupului advers. Mai târziu, una din mâinile lui Marinescu se împlântă adânc în deschizătura de la piept a cămăşii fetei şi rămase mult acolo. Fata gemea, se zvârcolea, răpusă dinainte de această încleştare fără sens. Din când în când un cap se ridica deasupra celuilalt: din cauza mişcărilor bruşte fusta se descoperea până la obscurităţi ameninţătoare. Totuşi mâna fetei se grăbea cu instinctivă pudoare să pună la locul lor poalele rebele, cu toate că nu prinsese câtuşi de puţin de veste că-mi dă o atât de copleşitoare reprezentaţie.

Instinctul fetei nu se înşela: cu ochii debordaţi din orbite, eu urmăream această zvârcolire de şerpi, care se întâlniseră între sânii zeiţei

împietrite, venind din părţi opuse şi se întredevorau. Totuşi priveliştea mă nemulţumea profund; şi cu cât se prelungea, cu cât întârzia ceea ce aşteptam să se întâmple, cu atât mă scotea din sărite. Pieptul mai avea puţin până să mi se spargă, eram sufocat: mă mir cum bătăile de berbec ale inimii nu se auzeau de la o distanţă aşa de mică. Iar mişcările poalelor erau singura parte a spectacolului care mă intriga cu adevărat. Dar mă exaspera Marinescu. Îl înjuram cu cele mai odioase ocări şi-i comandam în gând să se mai răsucească şi altfel. La câte-o zvârcolire a lui, care strângea unghiul celor două trupuri, mă încordam ca-n aşteptarea unei mântuiri, dar când unghiul creştea iarăşi, întinzându-şi laturile într-o linie dreaptă, mă prăbuşeam ca-n deschizătura unei trape. Îmi venea să mă reped, să-l iau la palme, ca pentru un exerciţiu necontenit greşit pe câmpul de instrucţie. Iar timpul înainta greu ca un enorm camion încărcat peste măsură. Înnebuneam. Şi cei doi inconştienţi continuau să nu bănuiască ce furie imensă planează asupra trupurilor lor nătânge.

Ah, în sfârşit, capetele încleştate şi-au desfăcut veriga. Doamne, Doamne, ai milă de mine, păcătosul! Ei răsuflă ca două perechi de foaie, unul în sufletul altuia. Acuma... momentul hotărâtor.

Dar momentul hotărâtor se prelungeşte idiot şi nicio mişcare din nicio parte. Răsuflam la fel cu ei. Respiraţia lor se calmează... Dacă nici acum nu m-or auzi...

Fata se ridică într-un cot, Marinescu şi-a acoperit ochii cu palmele.

— Ah, nu mai pot, bâlbâie ea cu un glas tulbure ca o drojdie.

— Era să mor, şuieră el...

Tăcere. Se ridică şi el într-un cot... Se târăşte spre ea, se apropie... ea nu se îndepărtează... Doamne, Dumnezeule, miluieşte-ne pre noi... dacă s-ar îndepărta, aş sări s-o opresc... Marinescu se apropie ca un şarpe şi ochii lui albicioşi şi şerpuitori acum sunt altfel, au sens în noapte, sunt drăceşti, sunt adorabili... Se apropie fixând-o ca un şarpe... A paralizat-o cu această privire... Aşa... apropie-te, Marinescule... apropie-te, iubitule Marinescu... am să te propun sergent...

Fata s-a aşezat pe şezut. Dar se întinde, se întinde lung şi lasciv şi nu se îndepărtează. Coatele lui înaintează, ducându-l ca picioarele de crocodil, şi ochii lui... să-i fi văzut ochii... splendizii lui ochi albicioşi... Ah, cine a spus că ochii negri sunt cei mai teribili în noapte... vai, acela n-a văzut ochii lui Marinescu... Capul lui a ajuns deasupra mijocului fetei. Se înalţă, se întinde spre sâni necontenit, agale... ah, acest bandit ştie să prelungească o fericire... Marinescule, tată, asta-i direcţia firească... dar ce-ţi spun eu ţie... savantule... iubitule... banditule...

Fata nu se mişcă... Marinescu face deodată un salt; acum nu mai e timp de lungit...

Dar saltul lui Marinescu a fost scurt, n-a fost decât să se aşeze cu pieptul spre cer. Şi-a lăsat capul în poalele ei şi-acum o îndemnă:

— Caută-mi în cap...

De bună seamă fata îi va da una zdravănă în capul sec, în capul acela blond şi spălăcit, de neputincios... Dar mâinile ei se abat vrednic în părul auriu şi vocea ei, acum înviorată şi plăcută, îl îndemna:

— Acum mai cântă-mi p-aşela cu:

Puse mâna mai în gios...

— Mama voastră de mămăligari. Mâine te voi tunde no. 1, Marinescule...

Mă îndepărtai uşor spre poartă şi răcnii de-acolo cu indignare:

— Marinescu...

— Ordonaţi! răsună automat răspunsul.

În zorul lui, Marinescu ieşi dintre clăi alergând în genunchi, apoi sări ca-n zbor în picioare şi mă ocoli în traiectorie, încheindu-şi vestonul şi curăţindu-se de paie. Apoi, la distanţă reglementară, trânti bocancii unul în altul, scurt şi sec, cum scrie la carte, în semn de salut.

— Erai cu fetiţa ta acolo?

— Da, s’ trăiţi...

— Să-mi evacuaţi terenul şi să vă mutaţi sus în cerdac... Şi să-mi aduci pe Măriuca văduva în paie, trează ori adormită... Executarea...

Dar Marinescu nu se mai învârti pe călcâie cu promptitudinea de la început. El mă vesti că şi astăzi a venit vorba cu Măriuca despre mine şi ea nici nu mai vrea să audă. De mai multe ori l-a însărcinat să mă înştiinţeze că n-am ce să mai caut pe la dânsa; şi-l întreba de fiecare dacă dacă m-a înştiinţat. Iar el îi răspundea afirmativ, deşi nu-mi spunea nimic...

— Pentru că vedeam, dom locotenent, că nu mai daţi interes...

— Du-te şi scoal-o... Adică stai... rămâi...

Şi pornii eu în odaia Măriucăi. Întorsei butonul lămpei electrice de buzunar şi mirosul stătut şi mucigăit, care domnea în casă, nu scoborî cu nimic surescitarea în care mă găseam.

Măriuca dormea greu şi nu simţi nimic, când conul luminos, care ţâşnea din punctul meu, o cuprinse în gălbuiul lui violent. Dormea cu capul căzut dincolo de perină, cu gura căscată, cu trăsăturile încordate, respirând nesimţit de profund, fără nicio mişcare, fără o tresărire, ca o asasinată.

Un colţ de velinţă îi mai dăinuia pe pântec; restul se lăsase spre părete, descoperind moviliţa albă a unui sân şi-un picior întreg, gol până la încheietură. Oprii lumina, mă aşezai într-un genunchi şi, în vreme ce-i mângâiam piciorul, îi sărutai îndelung sfârcul aspru al ţâţei. Femeia îşi revenea pe îndelete. În cele din urmă mâna ei mi se înfipse în păr... Gemu copleşită...

— Oi dus pe Anuţa?

Anuţa... adică...

— Anuţa?...

Anuţa, da, da... Anuţa era fata cu care se juca în paie Marinescu... Vas’zică, după... Vas’zică de-aceea...

— Da ce te-o apucat?... îşi reveni ea brusc, retrăgându-şi mâna. Hait, lasă-mă... Fă-i seama Anuţei dacă ţi s-o făcut de-aşeea...

Vroi să-şi desprindă sânul din sărutarea mea, dar sforţările i-erau din ce în ce mai stinse. Se întinse lung sub velinţe şi-mi apucă, în strânsoarea coapselor, mâna care-i mângâia piciorul.

— Se ţine bine Anuţa, reflectă ea... Da să ştii, când oi fi gata cu dânsa, la mine n-ai şe mai căuta... S-o sfârşit d-amu... Mi-e şi ea rudă şi la mine nu merge cu păcat... Eu nu sunt Niculina...

Asta era în chip de concesie; păcatul avea să înceapă deci în momentul în care Anuţa va ceda. Dar Măriuca îşi da seama că Anuţa va ceda odată. Asta însă n-o privea pe dânsa; privea pe Anuţa, era păcatul Anuţei...

— D-apoi zi şeva... Ce-ai rămas aşa ca un peşte!...

Pentru că găsisem că e mai prudent să joc rolul lui Marinescu până la capăt, crezui de cuviinţă să-i răspund tot cu fapta. De-altminteri era şi timpul. Dar fie că această muţenie încăpăţânată îi dădu de bănuit, fie că ochii ei izbutiseră să se dumerească, se smuci odată şi dădu un ţipăt:

— Şine eşti... Şe vrei?...

Mă năpustii asupră-i spre a nu-i lăsa răgaz de rezistenţă...

— Spune şine eşti, că ţip. Apoi băgă de seamă singură: Domnul locotenent... Aah, aşa ţi-i vorba...

Şi Măriuca grăsuna se încordă pentru apărare. Nu mai spuse nicio vorbă. Nu se auzeau decât răsuflările noastre scurte şi şuierătoare. Măriuca era departe de-a avea flexibilitatea şi şiretlicurile alunecoase ale Niculinei; mişcările ei erau rotunde şi scurte, rezistenţa ei înverşunată. Nu mă aşteptam ca în braţele-i rotunjite să descopăr atâta putere. Pentru că lupta se prelungea inutil şi strânsoarea corp la corp îmi ridicase la disperare starea mea sufletească, începui tratative de pace. Dar Măriuca nu vrea s-audă. Fusesem la Niculina, la nevasta fratelui ei. Asta era mare păcat. Dacă Niculina n-a ştiut că înainte mă culcasem cu cumnată-sa, păcatul ei era mic. Dar pentru Măriuca nu exista scăpare; ea ştie bine că eu fusesem la Niculina în lipsa bărbatului ei, aşa că vina ei, cedându-mi, ar fi fost considerabilă în faţa lui Dumnezeu.

— Astea-s minciuni de-ale tale, îi strigai cu voce sugrumată... Pe Marinescu de ce-l primeşti în pat la tine, după ce se desparte de Anuţa?...

— Minte, nu l-am primit niciodată, protestă ea, fără înconjur, uitând ce bâlbâise înainte de a băga de seamă cine sunt. Dacă el ţi-o spus aiasta, am să-i scot ochii! răgi scandalizată, simţind parcă o nevoie atât de furioasă de a mă desconvinge, că-mi umflă iar de nădejde sufletul clocotitor. Auzi, şolticu’ răului... Şi-apoi cu Anuţa se poartă ca cu o fată... Iar Anuţa nu mi-e cumnată, mi-e rudă de departe...

— Păcatul e mai mic desigur, convenii eu... Dar vas’zică l-ai primit...

Ea încercă din nou să-mi alunge această bănuială cu atâta ardoare, că socotii partida ca şi câştigată.

— Ei bine, te cred, Măriuco, îi spusei întinzând braţele ca s-o cuprind, însă nici cu Niculina n-am avut nimic.

Dar ea şi sărise în picioare şi mă întâmpină cu un strigăt teribil:

— Aiasta nu... Nici moartă...

— Ce, eşti nebună?...

Lupta începu, de astă dată în lungul şi-n latul odăii, unde Măriuca dovedi adevărată sălbăticie. În lupta corp la corp eram desigur mai puternic; o cuprindeam, o ridicam în sus, o trânteam pe crivatul de scânduri. Dar aci orice sforţare era de prisos.

Mă simţeam covârşit, bătut, zdrobit. Mâinile îmi tremurau, nu mai eram stăpân pe ele. Cocoşat şi şovăitor, bâjbâii spre tindă, căci îmi trebuia aerul curat şi mult de afară. Îl găsii şi, prăbuşit jos, îl sorbii cu atâta nesaţ şi atât de mult, că parcă aş fi băut cu găleata, la fântâna unde se sfârşea pustiul.

Binefăcătoarea lui tărie mă întremă. Era de tot rece, mai acum spre dimineaţă, şi era minunat. Era tot ce poate fi mai bun pe lumea asta. Mă mângâie matern pe la tâmple şi-mi potoli bătăile necruţătoare ale inimii. Mă ridicai reînviat şi dispus şi gata să mă arunc tot mai adânc în sânul lui imens şi reparator. Dintre clăi, abia acum mi se limpezi în ureche falsetul înecat în bemoli al lui Marinescu:

Ce-ai aicea, fată mare...
Ti-ri bum sam sam...

şi chicotirile fericite ale Anuţei. Îmi fu scârbă profundă şi-mi pregăteam mintal accentul imperativ cu care să-l trezesc din această toropeală senzuală, în care idiotul se vâra fără niciun folos. Cu răutatea interzisului şi-a nesatisfăcutului, hotărâi în minte edictul de revocare a oricărei escapade nocturne ori diurne, în cătunul fără nume. Ba chiar plănuii şi un raport mai amănunţit asupra posibilităţilor suspecte pe care poziţia acestei grămăjoare de locuinţe trebuia să le sugereze oricărui vizitator.

Cu această din urmă rezoluţie, pornii. Dar din spate-mi, glasul Măriucăi mă şfichiui peste urechi:

— Aiasta ţi-e toată voinişia...

Îi aruncai o căutătură duşmană, pe care însă, mai mult pentru mine, o prefăcui repede într-una de mândrie dispreţuitoare. Şi pasul mi se desfăcu elastic, drept şi elegant.

— D-apoi stai odată, mă chemă ea din nou. Iaca ţi-ai uitat aiasta...

ornicu...

Mă pipăii la mână. Catarama slabă a curelei de la ceasornic se desfăcuse în zbenguială şi căzuse în pat. Întinsei mâna, dar ea nu-mi dete ceasul, ci vru să mi-l pună dânsa. Întârzia.

— Mai repede, făcui nerăbdător.

— Da stai să nimeresc, râse ea, cu înţeles obscen...

O ajutai. Degetele ni se împreunară. Ea mi le prinse pe-ale mele şi mi le strânse. Apoi mi le alungă, ca să termine singură lucrul. Iar când termină, mă sărută deodată, dintr-o săritură dibace, pe bărbie, şi se refugie în casă chicotind ademenitor...

Şovăii ameţit şi simţii cum tot aerul curat de deasupra se desface ca o tencuială stricată şi cade astupându-mă sub moloz. Intrai. Şi aerul stătut şi muced, care mă întâmpină ca un suflu vrăjmaş de pivniţă părăsită, nici acum nu putu să mă repeadă înapoi. Măriuca se refugiase în crivatul ei de lemn, dar când fusei aproape, ea se ridicase pe el în picioare, lipită de părete. Mă avertiză:

— Dacă nu te astâmperi, chiriaş...

O apucai de picior şi-o doborâi în pat. Ea se prăbuşi cu haz mare, dar rezistenţa îi fu tot aşa de dârză ca la început.

„Îşi bate joc de mine”, îmi spusei aproape tare, ca să mă conving în cele din urmă de acest adevăr. Şi rămăsei prostit pe marginea patului. Ea se ridică şi se aşeză lângă mine.

— Aşa, vezi, hii de treabă... iaca ce bine îţi stă flăcău de treabă... Stătea alături de mine, în cămaşa aproape căzută, mângâindu-mă pe mână şi asigurându-mă: Nu se mai poate acum. E păcat mare. Dar putem sta şi aşa... Dumneata nu ştii decât cu ruşine. Iaca ce bine e aşa...

De-afară răzbătea acum cântecul lui Marinescu, care se întărâtase în voce:

Dar aicea fată mare

Bum bu-rum sam sam...

Idiotul o ţinea astfel de mai bine de un ceas. Anuţa chicotea. Măriuca trăgea cu urechea, amuzată. Aerul de-afară da năvală înăuntru, dar era neputincios în faţa mirosului de mucigai, de sudoare veche, de secreţiuni trăsvite, care ieşeau din ţoalele crivatului, ca dintr-un aşternut de sugaci. Iar în această atmosferă viciată, eu continuam să rămân şi mă miram singur, cum nu pot să mă scutur deodată, să mă ridic disperat, să scuip şi să plec. Atingerea de apă călduţă a braţului Măriucăi mă reţinea ca şi mirosul ei de sudoare. Şi simţeam lămurit cât mi-e de imposibil să mă desfac din această încleioşare. Un smoc mărginaş de raze mi se desfăcu din gând şi reflectă cu slabă lumină, ca dintr-un trecut îndepărtat, fericirea neaşteptată, din care mă rostogoleam, tot aşa de neaşteptat, cu două ceasuri înainte.

Măriuca râse lângă mine.

— Vezi, dumneata nu-mi cânţi niciodată, mă dojeni ea. Dumneata

nu ştii decât una: să te-arunci deasupra femeii. Iaca, zi şi dumneata cântecul aista.

Nici acum nu mă scuturai să plec. Ba chiar putui să-mi arăt regretul că nu cunosc acest cântec, pentru a-i face plăcere. Începu atunci să-l şoptească ea, ţinându-se după glasul lui Marinescu, de la care probabil prinsese mai dinainte cuvintele. Ea râdea cu poftă, la fiecare din necuviinţele ariei, şi se uita la mine provocându-mă să râd la rându-mi. Iară eu râdeam la rându-mi, aspiram mirosul aşternutului şi-mi reconstituiam cu răutăcioasă voluptate în minte mecanismul integrării prin serii sau recitam în gând versuri ca acestea:

Deasupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele...

Sau:

Cupidon, un paj şăgalnic, va ascunde cu-a lui mână
Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână...

Sau:

Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată
Pururi tânăr înfăşurat în mantia-mi
Ochii mei căutau visători la steaua
Singurătăţei.

Contrastul mă amuza. Şi deodată, dus de-o inspiraţie şireată, începui să fredonez la rându-mi, spre marea satisfacţie a Măriucăi, a acestei bucăţi rotunde de carne şi seu, care fermentează:

Puse mâna mai la vale
Bum bu-rum sam sam.

Şi însoţii, cu gestul, gradaţia cântecului, ceea ce aduse bucuria Măriucăi până la paroxism:

Ce-ai aicea, fată mare?
Bum bu-rum sam sam.

Iar în sufletul meu cădeau, ca într-o fântână adâncă, reminiscenţele visurilor sublime din anii şcolilor, stelele de aur ale ritmului antic:

Odi profanum vulgus et arceo
Favete linguis sacerdos musarum,
Carmina non prius audita
Virginibus puerisque canto
. . . . . .
Bum bu-rum sam sam
E barba sfinţiei-tale...

Şi când mâna mi se încleştă de fier la extremitatea cântecului, Măriuca, scuturată de haz, încercă tardiv să se zbată.

— Eu nu vreau, se împotrivi ea. Să fie păcatul dumitale... Eu nu te las...

Dar ea se lăsa cu încetul, înverşunându-se încă, şi şoptind rătăcită:

— E păcat mare, nu vreau... Nu te las... Să cadă asupră-ţi.

Nici dinspre clăi nu mai venea acuma murmur de cântec. Numai în gândul meu, odată cu recrudescenţa acidă a fermentaţiilor, picura înainte ecoul eternelor frumuseţi:

Sic te diva potens Cypri...

În fapt de ziuă, înaintam, doi călăreţi tihniţi, prin bruma care se depunea pe buruieni, pe părul şi pe efectele noastre. Victoria reputată, al cărei miros încă îmi dăinuia prin nări, ca şi pişcătura brumei, îmi dau o dispoziţie deosebită. În fond, totul se redusese aci la această impresie olfactivă. Afară de asta, Niculina, în ultimă analiză, nu mi-a oferit mai mult. Şi avusesem tot ce putea să ofere şi aceea. Aveam deci toate motivele să mă simt atât de fericit de oboseala dulce pe care o duceam în spinare. Începui deci să tachinez pe Marinescu. Îi mărturisii cum l-am surprins între clăi şi el râse cu linişte.

— Bine, mă leat, flăcău ce te găseşti tu, caporal în armata română, baţi tu drumul ăsta de-atâta amar de vreme şi n-ai ajuns decât aci; am să propun să te degradeze în faţa întregului regiment... Necinsteşti armata...

— He, domne locotenent, dac-aş fi vrut...

— Hei! Dac-ai fi vrut... parcă merge după tine... Eşti un papă-lapte...

— Oricând aş vrea, domn locotenent, poarta mi-e deschisă...

— Zi, tu nu vrei, şmechere? Şi de ce nu vrei, mofturosule?

— He, dumneavoastră vă vine să luaţi cu glumă, domn locotenent; da de când poama e coaptă... Da iaca ba, nu vreau eu s-o culeg...

— Aştepţi să se facă mălăiaţă şi să pice singură în guriţa dumitale...

— E he, nu *săntem* chiar aşa de prost, dom locotenent.. Da e mai bine aşa cum fac...

— Mă, învaţă-mă şi pe mine să mă mulţumesc numai cu atât şi-ţi dau leafa mea pe trei luni...

— E mai bine, dom locotenent... Aşa cum faceţi dumneavoastră, face toată lumea... Şi pe urmă ţi se urăşte... pe când aşa... ca mine... parcă nu te-ai mai sătura...

— Mă, îţi dau leafa mea pe un an... dacă mă faci tu să mi se urască...

Dar Marinescu o ţine într-a lui: cu muierea trăieşti o viaţă întreagă, pe când o fată e cu totul altceva...

— Bine, mă, tu vrei s-o iei... asta-i altă socoteală atunci.

— Ba n-o iau... ce s-o iau... că nu m-oi însura pân aste locuri... da se cheamă că dacă am găsit-o fată... să mă bucur şi eu de lucru' ăsta... nu se mai găsesc acum fetele aşa uşor, dom locotenent.

— Vai de bucuria ta... tu oltean eşti, mă zăbăucule...

— Păi aşa e şi la noi, dom locotenent... întâi petreci cu fata, că dacă greşeşti începi copiii şi pe urmă ai altă grijă...

— Bravo, mă deşteptule... Dar dacă vine ordin de plecare...

— Şi-apoi dac-a veni? Mai rău o să-i paie ei de mine aşa...

Ne apropiarăm de posturi. Pe alocuri bruma se întindea în plăgi mari, fosforescente, la lumina ultimelor stele. Marinescu rămase puţin mai în urmă, după ce mă întrebase îngrijat:

— Dar e vorba să ne mutăm, dom locotenent?... Iar la răspunsul meu negativ şi distrat, el insistă:

— Vă rog să-mi spuneţi şi mie, dom locotenent, barim din ajun...

— Parcă eu o să ştiu...

Pe urmă, repezindu-şi scuipatul hăt departe, cu un bobârnac sigur din vârful limbii, el încheie şi pentru mine, dar mai mult pentru el:

— Dă-o dracului de viaţă, dom locotenent. Dacă nu-i mai pune omu' niţică frumuşaţă, ce dracu să mai alegi dintr-însa?

Nu-i răspunsei; pe dispoziţia mea de animal satisfăcut, începuse întâi să fulguie şi apoi să ningă straturi de cenuşe. Mă revăzui în odaia cu odor alterat a Măriucăi, mă revăzui zbătându-mă ca un turbat, dedându-mă la giumbuşlucuri şi vicleşuguri lubrice, cântând cântece obscene, ca să-i fac voile şi să-i surprind farmecele-i flasce. O clipă, în seara ce trecuse, crezusem că am descoperit la rându-mi o *frumuşaţă*, poate trecătoare, poate cine ştie cum, propriei mele vieţi. Dar totul se mistuise în neant, în acelaşi straniu galop în care venise. Singura mea izbândă, din toată această noapte şi din toată această aventură şi din toate aventurile mele, rămânea prin urmare doar Măriuca-văduva, cu cărnurile moi, în care-şi găsiseră potolul de-a valma soldaţii şi căprarii mei. Pe aceasta o cucerisem cu adevărat cu cântecul şi cu sufletul...

Iar alături de mine mergea acest ţăran cu ochii ca albuşurile ouălor de raţă şi care cu drept cuvânt nu găsea decât o uşurare josnică în îmbrăţişările Măriucăi; dar care, tocmai de aceea, nu se grăbea să facă o Măriucă din fetişcana lui. Chiar aicea, atât de departe de satul lui, în cătunul fără nume şi fără loc pe hartă, pe unde el era trecător şi unde nici nu visa să se aciueze, el ţinea totuşi dinadins să prelungească acest început de iubire fragedă; cu preţul cumplitelor zbuciumări dintre clăile propice, el continua să idealizeze ceea ce ar fi putut oricând să transforme într-o albie de porci.

Începând să refac domol bilanţul trecutului, constatai că eu nu făcusem decât să mă complac într-o astfel de albie, la care el nu recurgea decât din extremă necesitate; alergai speriat de-a lungul întregului trecut, de la caz la caz, dar peste tot mă întâmpină porţi zăvorâte, gol imens, smârc perfid şi lacom. Cum? Fusesem într-adevăr atât de singur?... Doamne, n-aş fi crezut-o... Poate numai Marusea... care vrea să mă pedepsească cu măritişul ei...

Aud de-aici vuietul râului... Nimeni, nimeni, nimeni!

Dar îmi mai rămânea rusoaica...

Şi, înviorat de această supremă nădejde, smucii hăţurile şi dădui pinteni lui Pafnute ca şi când aş fi ştiut c-o găsesc la capătul galopului care începu.

Mă duceam des la Niculina, dar între noi acum nu puteau fi decât uşoare strângeri furişe, sărutări focoase, dar repezi; când o înlănţuiam, trupul ei tresărea tot timpul şi vibra ca o vargă, iar ochii fugeau necontenit spre aceeaşi blestemată ferestruică. Era de neînţeles! Dacă Serghie Bălan nu era cu adevărat acasă, atunci cum ar fi putut intra în odaia de alături decât trecând prin curte, bătând poarta, troncănind pe scări şi făcând zgomot pe săliţa cu pălimar. Chiar dacă ar fi sosit în vârful picioarelor şi tot l-ar fi trădat broasca uşei vecine, pe care o încercasem şi eu de mai multe ori, ca din întâmplare, găsind-o totdeauna încuiată. Îmi lămurii că obişnuinţa o făcea pe Niculina să îndrepte ochii repezi într-acolo; dar fără a fi convins deplin, mă ferii să-i cer explicaţii, nici s-o întreb dacă din şopronul foarte solid şi bine fieruit, care se sprijină pe păretele din dos, nu răzbate cumva vreo intrare într-una din celelalte încăperi ale casei.

Serghe Bălan ne găsea de obicei într-o conversaţie animată, ne privea încruntat şi preocupat şi se grăbea să se intereseze de subiectul vorbirei noastre, schimbându-şi dispoziţia ca prin farmec. De câte ori mă hotăram în gând să bag de seamă că trebuie să-mi răresc vizitele, de atâtea ori, la despărţire, el se plângea că vin prea rar şi mă asigura că s-ar simţi prea fericit dacă aş lua masa obişnuit la dânşii. Dar privirea Niculinei avea atunci eclipse vagi, clătinări înşelătoare, o nesiguranţă pe care se străduia în van s-o gonească prin râsul ei clar şi hotărât, că rămâneam decis să fiu cu mare băgare de seamă. Când eram singuri, vream s-o fac să-mi împărtăşească temerile pe care ar fi putut să le aibă, dar ea-mi primea

cuvintele cu sclipişuri ironice în râsul ei nepăsător, ba chiar uneori se prăpădea de haz cu atâta zgomot, că nu ştiam dacă trebuie să râd voios la fel cu dânsa sau să mă consider de-a dreptul jignit de puţina păsare ce arăta când era vorba de mine.

Totuşi, în lipsa lui Serghe – se întâmplă o dată să mâncăm fără el – putui potoli una din cele mai grele nedumeriri ale mele: aflai, fără date precise, despre trecutul Niculinei. Era cu adevărat fata unor răzeşi bogaţi precum bănuisem; ei trăiau şi-acuma în stare tot aşa de înfloritoare ca înainte, dar nu mai vreau să ştie de dânsa. Aveau nu numai moşie, dar şi case în târgul unde Niculina începuse gimnaziul. Ea tocmai terminase trei clase, dar la începutul celei de a patra întâlnise pe Serghe, pe atunci nacealnic de năloguri – un fel de funcţionar al fiscului, probabil un simplu agent. Îi plăcu flăcăul chipeş, mai mare ca ea cu vreo şapte ani, şi-l aduse părinţilor, care-l alungară îndată pe pretendent, iar pe dânsa o pedepsiră zdravăn. Fata avu totuşi curajul să se refugieze la dânsul, iar Serghie, destul de abil, singur o readuse la părinţi. Cum jocul se repetă nu o dată, lucrurile mergeau poate spre împăcare, când un eveniment năprasnic se ivi pe nepusă masă: nacealnicul de năloguri nu putu răspunde de oarecare fonduri cu prilejul unui control şi ca atare fu îndepărtat din slujbă şi pus o vreme la păstrare. Părinţii se făcuseră foc şi-şi turnau cenuşă în cap; dar Niculina ştia, fără a mai aştepta explicaţiile lui, că, numai pentru a ajunge la mâna ei, el confundase vistieria ţarului cu avutul propriu. Aşa că, peste un an şi mai bine, fu de ajuns un răvaş adus de un milog, o şuierătură în noapte, ca ea să-şi ia într-ascuns bocceaua şi să purceadă pe drumurile nestatornice ale Basarabiei, spre cătunul fără nume.

Încetul cu încetul, cu stăruinţe şi dibuiri oarbe, ghicind dinainte fiecare nou amănunt, o făcui să ducă povestea până la capătul unde fu cu neputinţă de ajuns chiar în prima zi. Totuşi, când cunoaşterea fu completă, Niculina păru sincer amărâtă de limbuţia ei; îmi aruncă acum aceeaşi privire vrăjmaşă, cu care mă împărtăşise sub nuc, unde trebuise să mă urmeze, în prima seară, după venirea soţului ei. Mai târziu ea căută să-mi schimbe părerile, dând drumul iar râsului ei limpede şi sonor, bătând din palme şi strigându-mi că mi-a înşirat o poveste de roman...

— N-ai văzut... tot ce-ţi trăsnea întâi ţie prin minte, eu spuneam că e aşa...

Dar se gândise prea târziu la această stratagemă. Şi chiar dacă s-ar fi gândit mai devreme...

Iar seara pe care o aşteptam cu atâta nerăbdare veni, în sfârşit. Înţelesei că a venit chiar din chipul cum Niculina deschisese uşa. Era acuma iarăşi întreagă şi numai a mea. Dar timpul nu îngăduia nicio întârziere, oricât luasem din vreme cele mai straşnice măsuri. Mi-era grozav de greu să mă desfac din această îmbrăţişare fierbinte şi setoasă, doborâtoare şi necontenit de avântată, al cărei potol era cu greu de ajuns după atâtea zile de aşteptare. Mă desprinsei totuşi, încleştându-mi toate

fibrele voinţei într-o supremă sforţare, folosindu-mă de o clipă a ei de aţipire.

— Unde te duci, tresări speriată, ridicându-şi bustul gol din aşternuturi.

— Mă duc să-l arestez pe bărbatu-tău...

Ea bulbucă nişte ochi cât nucile de vară, dar atitudinea mea rezolută şi gravă o puse cu adevărat pe gânduri.

— De ce trebuie să-l arestezi?

— Pentru că e contrabandist...

— A...

Zâmbi cu răutate.

— Şi de unde ai să-l iei?

— De la Nistru... Am să ţi-l aduc legat, îndată!...

— *Dumneata*, când ai venit în casa lui, nu te-a legat nimeni.

Nu-i răspund şi strâng hotărât ultimele catarame. Niculina coborî din pat şi-şi petrecu cămaşa.

— Vezi, grăbeşte-te, glumi batjocoritor.

— Fii sigură c-ajung la timp, îi întorsei tonul cu promptitudine.

Când fu să ies, mă opri cu mâna pe umăr.

— N-ai să faci asta...

— Ba încă cum.

Şi o luai de mijloc:

— Ca să văd pe cine iubeşti tu, puicuţă...

Şi-mi lovii pintenii zornăitori ca un militar vesel şi plin de foc, care pune datoria lui deasupra oricărei afaceri de inimă... ceea ce place şi mai mult la femei. Cu toate că s-ar părea dimpotrivă, dac-ai judeca după aparenţe şi după Niculina, care se grăbi să mă avertizeze:

— Dacă-i faci ceva, să nu mai vii aci, că-ţi scot ochii... Răspunsul meu fu un râs larg, franc, milităresc, care părea că spune: „Ho, ho, fetiţo, fii pe pace, vom vedea noi la urmă toate astea...”

Ea mă înlănţui deodată şi mă trase spre mijlocul odăii. Vezi, asta spuneam eu... O desprinsei cu eleganţă şi îndelungi sărutări... Ai răbdare, copiliţo... peste un ceas, cel mult două, sunt înapoi... dacă nu cumva îl găsesc legat gata pe scumpul vostru soţior... ah, o să fac un haz cu dânsul... „Care pe care, nene Serghie?” am să-i spun...

Şi râsei cu poftă adevărată. Sărutai iar pe Niculina şi, ţinând-o la piept, îi şuşotii în ureche, gâdilind-o cu răsufletul meu cald:

— Şi, după ce-l plasez cu pază bună în magherniţă, îţi garantez că-l voi asigura: „Despre Niculina să n-ai grijă... sunt eu aici... Ha, ha, ha... şi-acum, noapte bună, nene Serghie...” Aci luai mâna Niculinei şi o scuturai...

— Noapte bună, eu mai mă duc aşa puţin prin împrejurimi... Ha, ha, ha...

Niculina mă privi tot timpul cu un zâmbet imprecis, oarecum zeflemitor. Nu puteam şti dacă-mi admiră cinismul, dar nu găseam altă definiţie acestui zâmbet, care aci îmi încuraja exuberanţa, aci parcă mi-o îngheţa sub joasa temperatură a sarcasmului.

— Ei, Niculina, nu mai spui nimic?

— Du-te, du-te... dă-i zor...

Şi se îndepărtă singură spre pat, dând drumul unui hohot atât de voios că mă ului de-a binelea.

Mă îndreptai totuşi spre dânsa, o strânsei zdravăn la piept, cu toată împotrivirea ei, strigându-i „Binecuvântează-mă!” şi pornii în pas cadenţat, care trebuia să-i amintească şi de afară că de la ea pleacă un militar la datorie. Ea deschise uşa repede după mine şi-mi strigă:

— Fii binecuvântat!...

Iar hohotul care însoţi aceste vorbe mă urmări şi mă împroşcă până departe în noapte. Eram doar eu singur cu el pe uliţa satului, în drumul spre Gârneaţă şi spre Pafnute. Singur, grozav de singur în această noapte, care deborda ca o apă agitată de întuneric, se întindea până la începutul vieţei mele.

Scrâşnii. Totuşi, eram cel dintâi, cel dintâi sosit în faţa femeii astea, pe care hohotele ei nu-l puteau opri. Ea trebuie să vadă lucrul ăsta şi să deschidă alţi ochi dinaintea chipului meu. Alţi ochi... pe care-i şi vedeam mari şi uimiţi...

„Haiduceasco, credeai că ai de-a face cu...” ori cum îl chema pe înaintaşul meu aicea... pe locotenentul... pe... cum dracu îl cheamă, Doamne...

Noaptea aceea fu un iureş peste tot malul Nistrului de sub paza mea. Găsii pe Cebuc, care era de serviciu, dormind şi pedeapsa lui fu să mai fie de serviciu încă trei nopţi în şir; îi dădui timp de odihnit ziua, cu recomandaţia expresă să nu părăsească pentru niciun motiv pichetul şi sectorul în toată această vreme. Cebuc îmi răspunse cu un rânjet sarcastic, de şmecher care mă are la mână. Era tocmai ceea ce aşteptam cu mare nerăbdare. Îi vârâi mutra mea, contractată într-o expresie la fel, drept în mutra lui, şi dincolo de limitele vizibilităţii distincte, ceea ce, desigur, dădu trăsăturilor mele aparenţe schimonosite şi exagerate.

— Dacă-ţi închipui tu că am să permit cuiva să-şi lase datoria în rândul al doilea, apăi te înşeli amarnic, camarade. Te leg şi te trimit în lanţuri la Consiliul de război, ai înţeles?... Închid ochii la multe, completai rezolut şi suveran, dar serviciul înainte de toate. Iar pentru c-ai răspuns obraznic la darea ordinului, ai să faci patru nopţi...

— N-am răspuns nimic, să trăiţi...

— Atunci cinci...

Şi mă îndepărtai calm, aşteptându-l să văd dacă mai e curios să vadă până unde i se poate întinde pedeapsa. Dar Cebuc rămăsese stei de piatră în poziţie de drepţi...

— S-a înţeles?

— Înţeles, să trăiţi!...

Acum găsii de cuviinţă că e cazul să-i explic că pentru mine şi rânjetul sarcastic e răspuns obraznic. Disciplina era salvată.

Pe urmă mă abătui ca o vijelie de-a lungul întregului sector. Nu mai găsii nicăieri prilej de dat pedepse, dar nici urmă sau ştire de Bălan. Soldaţii erau cu toţii în febrilă patrulare şi mă întâmpinară cu toată rigoarea cuvenită. Risipii în vânt totuşi câteva înjurături zadarnice, la care soldaţii îmi răspunseră cu ridicări din umeri. Lucrul era posibil. Nistrul face atâtea cotituri, că ţi-ar trebui un regiment întreg să-i supraveghezi fiecare meandru, în partea asta. Toată noaptea băturăm ca să găsim locul pe unde trecerea ar fi fost mai cu putinţă şi găsirăm, numai pe-o întindere de doi kilometri, treizeci şi opt de ferite întortocheri.

Interdicţia căzută pe capul lui fu pentru Cebuc o mare lovitură. Dar o suportă încruntat, însă cu resemnare. Lucrurile mergeau acum strună şi regularitatea lor mă făcea adesea să-mi arăt mulţumirea. Cebuc tresărea atunci şi mustăcioara lui neagră şi lucioasă se zburlea sub nasul gras şi uşor acvilin, parcă adulmecând în aer o recompensă ceva mai pipăibilă, ca bunăoară ridicarea interdicţiei. Fireşte, aşteptarea fu zadarnică.

Femeia care îl urmase din târg şi pe care-o instalase în cătunul fără nume, veni să-l vadă într-ascuns. Totuşi, fu văzută, şi de astă dată mi se raportă.

Dădui ordine severe, chiar în faţa lui, de urmărire, arestare şi chiar tragere, în caz când, „oricine-o fi să fie”, persoana urmărită nu dă ascultare somaţiilor legale. Continuai totuşi să primesc rapoarte asupra unei călăreţe

care nu se supune somaţiilor, ci o ia la galop, îndată ce întâlneşte patrula, fără să se teamă de gloanţele ce se trag după ea. Pe de altă parte, Gârneaţă mă informă că Cebuc i-a trimis vorbă acestei nebune, chiar printr-însul, că dacă mai cutează să vie, va trage chiar el, Cebuc. Notai în carnetul meu sufletesc cu satisfacţie această strălucicie a plutonierului, care deocamdată nu era decât platonică, dar nu ridicai pedeapsa. O zării chiar eu pe nebună, dispărând şi reapărând după tufişuri, şi Pafnute trebui să facă în zadar dovadă de zburdălnicia picioarelor lui. Trăsei chiar în sus cu revolverul, dar femeia nu opri. Şi înţelesei cu acest prilej că şi soldaţii mei, când o vedeau atât de aproape, ca unii ce-o cunoşteau, greşeau cu o iotă linia cătării.

Când mă hotărâi, în sfârşit, să mă duc la Niculina, pierdui la intrarea cătunului curajul de a-i înfrunta sarcasmul şi, drept pretext de amânare a întâlnirii care mă neliniştea, căutai s-o văd pe această amazoană furibundă. Era şi ea de asemenea o moldoveancă răsărită şi dospită din plin, cu zdravene picioare şi mâini voinice. Era mai înaltă şi mai dezvoltată decât Cebuc. O chema Matrona, pronume pe care abia şi-l îngăimă. Tot timpul cât îi vorbii, ameninţând-o cu oprirea definitivă a îngăduinţelor de până acum, dacă mai îndrăzneşte să mai calce linia de pază, stătu cu capul în pământ, cu ochii aproape acoperiţi de valurile încruntăturilor. Maxilarele i se strângeau energic, parcă ar fi vrut să se răpună unul pe altul, dar nu scoase un cuvânt. Nu ridică ochii şi nu făcu tot timpul altă mişcare decât să comprime şi dezdoaie o băsmăluţă colorată, pe care-o avea întâmplător în mână. Cred că nici nu m-a văzut. Când plecai, ameninţările mele deveniseră din cale-afară de teribile. Asta n-o opri să fie surprinsă în noi cavalcade desperate... fericitule Cebuc...

În sfârşit, iată-mă-s dinaintea Niculinei. Stătea pe jumătate tolănită în pat şi cetea. Mai târziu văzui că cetea o carte de Amfiteatrov. (Ce nume; acum auzeam întâi de el.) Ştia că trebuie să fiu eu cel care am bătut la uşă: ridicase ochii de pe carte şi mă aştepta cu zâmbet liniştit.

— L-ai adus pe Serghe? fură cuvintele cu care mă întâmpină ridicându-se. E legat afară?... Şi pe urmă se porni pe râs:

— Vai, ce straşnic e locotenentul meu... Vai... Vaiii...

— Păstrează-ţi laudele pentru când se va întoarce...

— Cum, ai să-l iei şi de-aici?

— Nu, dacă a ajuns aici e scăpat... Dar să vedem dacă are să treacă linia zăvoaielor.

— N-ai să faci una ca asta! mă ameninţă şăgalnic cu degetul. Haide, făgăduieşte aici că n-ai să-i faci nimic, dacă-l prinzi...

— Eu sigur că n-o să-i fac nimic... Dar nu ştiu ce i-or face acolo unde-l voi trimete...

— Leagă-te aici că n-ai să-l trimeţi! îmi întinse ea mâna molatic...

— Ba poţi să nu-ţi faci nicio nădejde, nevestică dragă... Dacă sunt eu aicea, ce nevoie mai e de el...

Şi m-aşezai lângă dânsa, cuprinzând-o de mijloc...

— Dar e casa lui aici...

— Ne vom muta în altă parte...

— Eu nu plec din casa asta niciodată... Îl aştept aci... Pentru că va veni... cu toţi vagmiştrii şi toţi *saldaţii* tăi... Pe urmă se puse iar pe râs, mă sărută şi-mi trase capul pe sâni:

— Cât de copil eşti... ţi-a năzărit aşa pe-un biet om... Nu-nţelegi că el e plecat la oraş... la Bălţi... el face afaceri acolo... noi din ce vrei să trăim?... Nu e frumos să bănuieşti aşa şi să urăşti pe-un om care te-a primit cu atâta bunătate... Hm... pentru asta ţi-ar trebui o bună urecheală... Ai noroc că te-am lăsat să intri prea mult în sufletul meu... altfel ţi-aş fi tras zăvorul pentru totdeauna...

Mă uitai adânc în ochii ei, să văd până unde jocul apelor din funduri era al sincerităţii şi de unde începeau cercurile minciunii şi ale bătăii de joc, dar cine putea vedea în aceste negre fântâni fără sfârşit? Atât doar înţelegeam acuma: un mic cerc, unul singur cel puţin ondula şi creştea acolo şi pentru sufletul meu...

Şi de aceea, pentru prinderea lui Bălan aprinsei din nou, până la exces şi sălbăticie, zelul plutoanelor mele. Oamenii erau acum ca zăvozii ciobăneşti în lanţuri; aşteptau doar semnalul Niculinei ca să le dau drumul, turbaţi şi înfometaţi, de-a lungul zăvoaielor. Prevenită în mod obişnuit de Serghie sau de rarul ei instinct, Niculina trebuia să-mi înfrâneze iarăşi, în noaptea asta sau în noaptea următoare, dar totdeauna la timp, avânturile râvnei fără saţ pentru frumuseţile minunatului ei trup. Un bizar rest de pudoare, sau eterna perfidie feminină, o făcea să lase neapărat, la apropierea soţului ei, o distanţă între ea şi amantul eventual, pe care interesele acestuia îi permiteau să-l aibă. Era poate şi această naivă stratagemă un imbold mai mult pentru dânsul, să pună în sufletul lui de soţ, ce se resemnează a fi ultragiat, deasupra a orice, interesele comune şi dorinţa izbândei finale. Ceea ce-mi asmuţea şi mai mult nerăbdarea de a şti, în sfârşit, ce întreprindere finanţa dumnealui cu un capital atât de scump! Şi teribila perspectivă, ce mi se deschidea acum, îmi punea înaintea ochilor întrebarea care-mi rămânea de făcut privitor la Niculina, în cazul când m-aş fi trezit pe nepusă masă în faţa unui bine organizat sistem de spionaj. Avea ea să-şi însoţească bărbatul, în plimbare pedestră şi cu alai, la Chişinău?

Minunea se împlini repede; Niculina însăşi băgă de seamă la urmă că, fără să vrea, a fost nevoită să-şi vândă astfel bărbatul. Îi primii povestea cu negoţul la Bălţi, amuzat nespus, şi o bătui pe umăr recunoscător:

— Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc... Mă duc să-i ies înainte...

Ea făcu uimită un gest de oprire, apoi îşi muşcă mâna, apoi întinse braţul spre mine, în semn de conjurare, pentru a-l lăsa în cele din urmă în jos şi a da drumul unui râs pirpiriu:

— Dacă îl cauţi la Nistru, poţi să-l aştepţi mult şi bine...

Zăvozii fură dezlegaţi. Timp de trei nopţi nimeni nu mai ştiu propriu-zis ce-i somnul în detaşamentul meu. Iar în a treia noapte, către zori, Serghie Bălan fu prins. Mi-l aduse chiar Cebuc, care-şi făcuse un punct de onoare din arestarea contrabandistului. Pentru că, spre marea mea linişte sufletească, după excesiva percheziţie ce-i făcurăm, trebui să conchidem că în niciun caz nu putea fi vorba de un spion. L-am dezbrăcat la piele, i-am pipăit cu luare-aminte toate cusăturile, i-am examinat tabachera, cartoanele ţigărilor, tutunul din ele, cutia cu chibrituri, cutele cizmelor şi crăpăturile tălpilor, negrul de sub unghie – dar n-am găsit nimic. Drept care, i-am comunicat cu o mare, cu o imensă satisfacţie:

— Gaspadin Serghie, am marea plăcere să te previn că, de la munca grea de ocnă, te-ai învârtit la o bagatelă de câteva luni închisoare corecţională.

Dar Serghie rânjea calm, cu aerul că ascultă o şotie de-a mea. Un musafir al lui, un intim al casei, nu putea face decât o glumă cu astfel de ameninţări, chiar făgăduind pedepse mai reduse.

Celelalte două persoane, pe care mi le adusese plocon Serghe, ascultau vădit de acru pronosticurile mele penale, îşi apropiau capetele şi începeau să turuie pe limba lor. Erau probabil soţul cu nevasta. Nu-mi dădui osteneala să mă informez de la tălmaci sau de la Cebuc, care îi cercetase. Nu mă interesau; principalul era Bălan. Bărbatul, mai scund decât însoţitoarea-i, dar mai spătos, era îmbrăcat cu dolman greu, cu căciulă de miel brumărie şi cu cizme creţe, trecând de genunchi. N-aş fi putut spune dacă era neras de trei săptămâni sau dacă aşa avea obiceiul să-şi poarte barba. Femeia era neverosimil de albă şi zdravănă – prin locurile astea era un făcut cu arătoşenia şi voinicia femeilor! – purta palton bărbătesc cu guler de blană, mototolit şi plin de noroi, pe cap avea căciulă tot de blană. Din când în când se oprea din conversaţie şi mă privea cu ochi largi, coborând fruntea, de parcă ar fi vrut să mă vadă pe deasupra unor ochelari închipuiţi.

— Noi cât o să luăm pedeapsă, domnu ofiţer? mă întrebă ea pe ruseşte, limbă pe care o cunosc foarte puţin...

Îi răspunsei româneşte şi Serghie Bălan se grăbi să-mi servească de tălmaci:

— O să luaţi câteva zile de închisoare sau, dacă aveţi rude pe-aici, o să vă alegeţi numai cu amendă. Dar dacă n-aveţi pe nimeni în Basarabia, după ce vă ispăşiţi pedeapsa, o să vă treacă înapoi peste Nistru... Ar trebui să vă trec de-acuma înapoi, dar deocamdată sunteţi necesari la ancheta ce se va face lui gaspadin Serghe, prietenul meu.

Bărbatul crezu că trebuie să repete în idiş soţiei sale ceea ce Serghie îi transmisese pe ruseşte după dialectul meu; iar femeia, cu toate că ştia ruseşte şi înţelesese limpede de la cel dintâi, totuşi îl asculta cu atenţie şi pe el şi aproba din cap în răstimpuri...

— Avem, avem rude destule, mă asigură ea pe ruseşte şi, schimbând o privire cu soţul, începură deodată repezit să facă bilanţul neamurilor dincoace de Nistru...

Serghe Bălan mă privi rânjind cu înţeles, clipi din ochi pe furiş spre mine şi grăi:

— Dacă domnul locotenent ar vrea, ar putea să vă trimită de unde-aţi venit, cu toate rudele voastre... Dar domnul locotenent e bun...

Nu înţelesei rostul acestei linguşeli şi-l privii nedumerit.

— E bun, îi răspunsei, cum putui, pe ruseşte, dar îşi face datoria.

Şi-i lăsai pentru a-mi continua redactarea raportului. Cu percheziţia, cu interogatoriile se pierduse ziua toată, aşa că trebuiau expediaţi abia în dimineaţa următoare.

Amurgul cobora acum devreme; iar din seara asta aerul deveni apăsător. Cu toate că fusese senin până acum, stelele nu mai apărură, decât vag, sub o pojghiţă lăptoasă ca ochii lui Marinescu. Pe urmă nu se mai văzură deloc. Suflări foşnitoare începură să curgă printre sălcii dinspre fluvii. O atmosferă grea şi neliniştitoare plutea peste tot.

Când revenii la dânşii, Serghie Bălan continua să vorbească ruseşte cu femeia; îndată ce mă văzu, el îi făcu semn din cap spre mine şi continuă să-i turuie înainte râzând. Femeia mă privea din când în când pe sub sprâncene, apoi se uita spre bărbatu-său. Acesta era la oarecare depărtare întors cu spatele. Părea preocupat de alte lucruri şi privea, şuierând printre buze, spre sălciile şi spre tufişurile care-şi trăgeau deasupra aşternuturile nopţei, estompându-şi contururile; dar urechea lui se vedea bine cum caută, precum o floare amorţită lumina, spre convorbirea celor doi.

Ea-i spuse ceva în idiş şi el răspunse de asemenea în idiş, sumar şi răstit, întorcându-se mai mult cu spatele.

Pe urmă îi mai spuse ceva şi tăcu iarăşi brusc, pentru a reîncepe în mai multe rânduri, scăpând cuvintele în răpăieli scurte de mitralieră. Nu mai erau, în afară de noi, pe bătătura îngustă a pichetului, decât paznicul lor şi mai încolo cele două sentinele. Gârneaţă surveni un moment, pentru a-şi căuta ceva în baracă, şi se îndepărtă în grabă.

Atunci femeia se apropie de mine zâmbitoare, întrebându-mă de când am învăţat ruseşte – limbă pe care ea mă încredinţă c-o înţeleg foarte bine – şi dacă-mi place Basarabia. Conversaţia se prelungi mult, femeia râdea şi-şi da ochii peste cap. Prin negură observai privirea lui Bălan licărind spre mine. Caporalul Marinescu se ivi şi conduse pe cei doi prizonieri în baracă; paznicul luă loc la uşă. Apoi Marinescu se învârti pe-alocuri, căutând să-mi prindă vederea, de bună seamă privitor la femeia care mă ţinea de vorbă. Dar pentru că nu-l întrebai ce doreşte şi cum partenera mea devenise foarte volubilă, el se îndepărtă. Străina se amuza de ruseasca mea, mă corija, făcând haz mare, şi ţinea mult să ştie de la mine deosebirile de impresii pe care mi le făcuse femeia rusă, evreică şi moldoveancă – curiozitate pe care încercai zadarnic să i-o satisfac,

vocabularul meu rusesc neajutându-mă să alcătuiesc un răspuns atât de complex. Noaptea se lăsase compactă şi pâcloasă. Cum începui să dau semne că a sosit momentul încetării unei atât de plăcute conversaţii, ea se precipită spre mine, rugătoare:

— N-aveţi să ne treceţi înapoi, domn ofiţer...

— Nu, doamnă, v-am spus!... dacă aveţi rude pe-aci nu veţi primi decât o uşoară pedeapsă...

— Avem destule... şi la Chişinău, şi la Călăraşi, şi la Bender... la Bender avem pe...

Îi amintii că mai mi le înşirase de trei ori până acum, aşa că era inutil... De altminteri, lucrurile astea rămâneau să fie spuse şi dovedite autorităţilor prin faţa cărora aveau să treacă...

— Putem dovedi tot, mă asigură femeia... Numai să aştepte până facem scrisorile... ca să vină toate rudele noastre şi să ne cunoască... Numai dumneavoastră să nu ne treceţi înapoi...

— Nu, doamnă, vă promit... v-am promis... s-a terminat. Şi acum, pentru că e târziu... poate sunteţi obosită...

— A nu, eu nu sunt obosită... o, dacă e vorba de mine...

— După atâta drum, cât aţi făcut...

— O, asta nu e nimic, faţă de ce am pătimit noi până acuma...şi ca să ne întoarceţi îndărăt peste noapte... să ne deştepte şi să ne treacă înapoi... să suferim iarăşi.... mă gândesc la el, la soţul meu... pe el are să-l împuşte... numai să vă spun, domnule ofiţer...

La gândul că iar are să-mi îndruge o poveste interminabilă şi semiinteligibilă, făcui un semn ceva mai larg, spre a fi zărit prin întuneric de santinelă. Femeia îl prinse şi, îngrozită, se precipită iarăşi spre mine:

— Mi se pare că v-am obosit destul, domnu ofiţer... Iertaţi-mă, vă rog... dar să ne trimiteţi la dumneavoastră în ţară... facem şi închisoare şi tot... numai la el, numai la el mă gândesc...

Sentinela s-a apropiat şi aştepta în tăcere...

— Trebuie să vă las să vă odihniţi, nu-i aşa? adăugă ea, apropiindu-se şi mai mult şi coborând privirea spre pământ, ca şi când ar fi aşteptat ceva, mi se păru, un răspuns al meu de protestare, de reţinere.

Dar pentru că îmi acoperii cu mâna, semnificativ, un îndelung căscat, ea, după ce privi iarăşi neliniştită la santinelă, arătă spre baraca mea de scânduri:

— Aicea staţi dumneavoastră, domn ofiţer... Aveţi odăiţa aici... Ah, tare aş fi curioasă să văd cum îşi poate aranja un bărbat tânăr o odăiţă, fără ajutor femeiesc... Îmi daţi voie, domn ofiţer...

Şi înainte ca să articulez ceva, ea şi dispăruse înăuntru...

— Aveţi *spişchi*, domnule ofiţer?...

Dar înainte ca să-i răspund, degetele ei le şi dibuiră pe masă. Aprinse lampa, privi în juru-i, râzând şi frângându-se din şale. Îşi dezbumbă mantaua, fără s-o scoată încă, şi începu să-mi aranjeze cărţile,

turuind necontenit câte ceva în legătură cu fiecare gest săvârşit... Apoi îşi ceru voie şi-şi scoase mantaua, pentru că-i era cald. Pe dedesubt avea o bluză roşie-deschis, care strângea din greu un bust zdravăn şi debordant. Braţele erau voinice şi rotunde, de sub tivul rochiei se iveau pulpe cărnoase, precis arcuite şi dârdâitoare. Mă apropiai tremurând şi ea mă primi în moliciunea pieptului, cu aceleaşi cuvinte fricoase:

— Nu-i aşa că n-aveţi să ne trimiteţi înapoi, domn ofiţer?...

Răspunsei doar cu o mişcare plictisită din mâini, dar destul de elocventă, şi braţele ei mă închiseră îndată în zdravăna lor carapace.

Bucuria asta neprevăzută i-o datoram deci lui Serghie Bălan.

Afară, darabana ploii bătu câteva tacturi răzleţe pe acoperişurile de scânduri. Pe urmă toate darabanele cerului porniră, se amestecară, continuară să se repete, până nu se mai auzi decât un singur huiet, apăsat, înăbuşit, monoton.

Dis-de-dimineaţă prizonierii erau gata de plecare. Mă aşteptau învăluiţi în zdrenţe de ceaţă joasă, decorând compacte ziduri de fum, de care linia ochiului se spărgea la câteva zeci de metri, fragmente de copaci şi de acoperişuri, ca într-un teatru sfâşiat, pavoazat de molcome fâlfâiri cenuşii. Soţii conversau liniştiţi lângă o rădăcină. De câte ori traversam bătătura, ochii lor mă urmăreau neliniştiţi, pe urmă ea spunea ceva şi soţul înclina barba nervos şi afirmativ. Serghie Bălan rânjea. El încă nu credea că-l voi trimite la comandament. La asigurările mele repetate, clătina din cap neîncrezător.

Îi explicai din nou: ocupaţia lui avea o rubrică specială şi destul de ardeiată în lege. Dar Serghie râdea; mai ales când îi spusei că pentru el o să dau santinelă deosebită, asta pentru dânsul însemna tocmai trăsătura de burete.

Dar atunci o discuţie vie, aproape violentă, izbucni între cei doi soţi, ca din senin. Ne uitarăm cu toţii într-acolo, fără să înţelegem nimic. Soţul gesticula perorând cu o ardoare neobişnuită şi cu cea mai sinceră indignare. Soţia răspundea cu frânturi de vorbe, dacă mai putea să-şi facă loc şi cuvântul ei în această avalanşă de mânie.

Brusc, gaspadinul se îndreptă spre mine cu pas ferm şi începu să-mi declare ceva prea complicat şi prea repede pentru putinţele noastre de înţelegere reciprocă, încât dădui în mai multe rânduri din umeri. La drept vorbind, ceva mi se părea că înţeleg, dar tocmai ceea ce înţelegeam eu mă îndemna să arăt că habar n-am de ce-mi vorbeşte. Atunci doamna porni şi ea încoace, cu pas şi mai ferm decât bărbatul ei:

— Domnu ofiţer, mă întrebă ea mai rar, mai rezumat şi precis... Nu v-am spus eu că sunt sora de la dumnealui? – şi arătă pe domnul...

Cuvântul rusesc care corespunde noţiunii de soră mi-era necunoscut şi de aceea rămăsei încă nedumerit. Reconstituii însă rostul acestei ciudate convorbiri, când doamna întoarse întrebarea, în chipul care convenea cunoştinţelor mele în limba lui Tolstoi...

— Nu v-am spus eu aseară... că dânsul... frate la mine?... Şi-mi zâmbi imperceptibil.

Zâmbii şi eu tot aşa de imperceptibil. Iată de bună seamă ceva ce uitase cu adevărat să-mi spună. Ba mi se pare că mă lăsase să aflu cu totul altfel. Cum era de altminteri evident...

— Ah, da, răspunsei cu promptitudinea care mă caracterizează în astfel de împrejurări... Domnul... frate de la doamna...

Şi mă grăbii să lămuresc pricina care mă împiedicase să răspund aşa de la început. Domnul zâmbi şi înclină din cap. Apoi păşi cu demnitate spre Serghie Bălan. Iar doamna îl urmă după ce-mi mai aruncă un zâmbet furiş...

Mi-amintii de pasajul biblic al Sarei. Şi dădui ordinele de plecare. O rază de soare se înfipse biruitoare prin nămeţi de ceaţă şi-şi menţinu cu vrednicie drumul câştigat. Fu atunci o adevărată rumoare mută printre armatele de neguri. Urniri de coloane greoaie, manevre de învăluire, o întreagă strategie de umbre materiale; pe urmă fu o panică adevărată, când noi şi mai multe raze sosiră şi boabele de ploaie se aprinseră de bucurie printre ramurile pălite.

Întâi porniră soţii cu o santinelă. Văzând că se îndepărtează cu adevărat de Nistru, ei îmi trimiseră salutări grăbite, iar degetele ei se coborâră de mai multe ori fugar până în dreptul buzelor. Dincolo de bătătura întărită a pichetului încălţămintea li se înfunda adânc în moalele pământului desfundat de ploaie. Cu fiecare pas, botforii cărau ocale de pământ negru, basarabean. Dar înaintau voioşi şi hotărâţi să se îndepărteze de apă, chiar dacă tot pământul li s-ar fi agăţat de picioare.

Bălan era cum nu se poate mai dispus. Faptul că-l distanţam de ceilalţi era pentru el şi mai semnificativ. Orânduii să-l conducă ţiganul Gherăscu, mai înalt decât dânsul, şi de temut cu figura lui neagră, buzată şi ciupită de vărsat ca un strat de pământ moale îngăurit îndesat de ploaie. La vederea lui, bucuria lui Bălan se ogoi. Şi când soldatul îl pofti s-o ia înainte, figura cea blondă se înroşi deodată, vinele i se umflară pe tâmple, iar mustaţa lui se zburli ca o flacără. Din ochii albaştri mă săgeta cea mai sfredelitoare mânie...

— Haide, Bălan, lasă necazul... datoria e datorie...

Se repezi subit spre mine şi mâna i se ridică din cot cu pumnul strâns. Dar se opri la deschizătura de unghi drept cu antebraţul.

— Hai, *mai baiete*, rosti atunci calm ţiganul Gherăscu, că ne-apucă nămiazu...

Dar printre dinţi, Bălan îmi şuieră sfidător:

— Mă arestezi, hai... ca să poţi intra nestingherit în casa mea... D-apoi dacă crezi că are să-ţi meargă... Eu unu am să povestesc şi eu şeva acolo undi trebuie... Ştiu că amu ai să ameninţi şi să sudui, dar să nu te bucuri degeaba, că mult n-are să-ţi meargă, măi răule...

— Dacă vrei, pot să adaug şi asta în raport, îl întrerupsei măsurat şi

calm, că-ţi pui nevasta să atragă ofiţerii în casă...

Bălan tresări şi mă fulgeră cu trăsnetele privirilor; dar la cuvintele care urmară, capul îi căzu pe umăr ca la un executat prin împuşcare; buzele nu-i scăpară decât un sughiţ încet, de muribund.

— O laşi să se culce cu ofiţerii ca să poţi trece apa nestingherit... Şi soră-ta, la fel, cu gradaţii... Povesteşte asta acolo unde zici, dacă vrei să ţi le-aducă pe amândouă plocon după tine... Mi-era scârbă să te văd... Îţi împrumuţi femeia, ca să poţi trece spionii la bolşevici... Marş de-aici, păcătosule... Mai bine pune-o de-a dreptul la mezat că tot atâta ai câştiga... barim eşti ferit de gloanţe şi de puşcărie...

Vorbele mele cădeau ca lovituri repetate de măciucă în creştetul aplecat al contrabandistului. Mâna îi căzu moale în jos; în locul roşului aprins al mâniei şi al sănătăţii lui debordante, se aşternu pe figura-i galbenul pal al stuporii, apoi negrul cadaveric al veninului.

— Minţi, nimeni nu s-a culcat cu nevastă-mea! şuieră el, ţintindu-mă drept în lumina ochilor.

Şi glasul indignării lui, care nu-şi mai găsea loc de ieşit prin orificiul gâtului, părea că cere, sufocându-se, suprema favoare acestor ochi de la care aştepta o dezminţire, o zare de îndoială pentru vorbele prea grele cu care îl miruisem.

— La nimeni nu s-a lăsat... şi-a bătut joc de tine, atât... N-o să ajungi tu niciodată să te culci cu ea şi nimeni din voi, veneticilor, râse el aspru şi stins – iar lumina ochilor mei îi răspunse la rându-i cu râsul ei, care ia înaintea oricărui grai, oricărui semn, oricărui cuget, şi care niciodată, în prima ei lucire, cel puţin, nu poate să mintă.

Coborâi ochii, ascunzându-i de această căutătură scormonitoare, căutându-le alt luciu, de împrumut, dar zadarnic, lumina lor spusese ce avea de spus. Iar Bălan, cu simplitatea instinctului său, cetise acolo ce avea de cetit. Se clătină, cât era de zdravăn, ca un beţiv care porneşte pe picioarele deodată încovoiate.

Gherăscu, uimit peste fire de acest dialog, îl îndreptă cu un pumn solid în şale:

— Aşa se vorbeşte cu dom locotenent... mama ta de bolşevic. Marş înainte... că-ţi mut căpriorii...

Rămăsei nemişcat, privind după dânsul. Mi-amintii de ferestruica suspectă din iatacul Niculinei şi de înfricoşarea subită cu care o privea în unele momente. Dar era uimitor... Oare o namilă atât de bine zidită a putut să creadă că şi în lipsa lui...

De foarte departe... sora şi fratele îmi mai făcură pentru ultima oară semn de mulţumire, cu basmalele colorate.

O curiozitate vie, lucidă, bolnavă, mă împinse în cele din urmă spre cătunul fără nume. O noapte crunt opacă ni se puse dinainte şi la fiecare pas al lui Pafnute ea făcea de asemeni un pas spre noi şi mai cătrănită, şi mai compactă. Dar ne mâna din urmă vântul stepelor, care-mi arunca, în

ceafă şi într-o ureche, stropi fini şi reci ca nişte vârfuri microscopice de gheaţă. Legănându-mă domol pe spinarea lui Pafnute, pe care începutul de crivăţ siberian nu-l scotea din mersul lui tacticos şi înţelept, îmi tot dregeam în gând convorbirea ce voi avea în curând.

Primele cuvinte, primul aranjament de cuvinte cu care aveam să intru în vorbă, cu care aveam să-i aduc vestea, pe care ea poate n-o aflase, se aşează şi se strică de mai multe ori în mintea mea. Şi-n suflet îmi furnica, în acelaşi timp cu nerăbdarea cea mare, o stânjenire, o dorinţă de întârziere, cu cât distanţa se mişcora; în sufletul meu curgeau două cuiburi de furnici în sens contrar.

„Doamne, de-ar fi aflat”, îmi ziceam pe urmă, şi apoi iarăşi: „Doamne, de n-ar fi aflat”...

Nerăbdarea şi neliniştea de a o vedea cât mai repede, dorinţa intermitentă de a amâna întrevederea pentru o noapte mai limpede sau a doua zi, pe lumină, mă făceau când să dau pinteni brutali lui Pafnute, când să-l domolesc, după câţiva paşi, cu smucituri violente din hăţuri, încât bietul strateg nu mai înţelegea nimic, – după cum pe mine această stare de spirit mă enerva şi mă zăpăcea într-un chip nefiresc, şi de care credeam de mult că m-am dezobişnuit.

Dar în faţa porţei de lemn toate şovăielile zburară şi mă trezii deodată dârz şi straşnic, cum îmi plăcea şi cum, în sfârşit, mă obişnuisem să fiu în faţa femeilor, care de departe îmi pricinuiau nelămurite şi supărătoare nelinişti. Intrai cu întunericul şi cu o volbură bubuitoare de vânt, tragic şi calm ca un arhanghel ce-a descins de pe-o aripă de nor. De la prima vedere, înţelesei că Niculina nu aflase încă nimic. Şi din nou mă încerca gândul laş să-i dau vestea ceva mai târziu, după ce perdeaua avea să se lase pe urma primului act de dragoste. Ba chiar o obsesie perversă stărui, într-o scurtă învârtire de clipe, să mă îndemne ca să proclam noutatea chiar în plină beţie a spasmului.

Ambiţia de a cântări adevăratul ei sentiment faţă de mine, de a folosi acest moment unic de spontană destăinuire, pe care nimic nu mai avea să-l stânjenească, mă determină să încep cu vestea însăşi. Şi-n gât simţii cum mă îneacă nesiguranţa, ca şi când, în clipa care urma, avea să se aleagă chiar soarta mea; Doamne, în clipa când această bizară aventurieră avea să-şi trădeze adevăratele sentimente faţă de mine... Articulai inegal şi stângaci:

— Ei, ce veste-ţi trimite domnul...

— Care domn...

— Domnul... domnul Bălan, soţul...

— Ah, Serghie... el nu e chiar aşa de domn, dar nu e nici mujic, răspunse ea simplu. Lasă-l acolo unde-o fi, cu necazurile lui, săracu... Că el nu-şi câştigă pâinea aşa uşor ca dumneata...

Aici făcu o pauză:

— Care eşti boier... şi ofiţer...

Niciodată nu-mi vorbise astfel... Găsii că momentul se oferea minunat. Dar pe când îmi rotunjeam fraza hotărâtoare în minte, ea râse deodată, parcă să împrăştie bruscheţea şi asprimea răspunsului şi, aşezându-se pe marginea patului, mă dojeni cu blândeţe:

— Dacă m-asculţi frumos, n-ai a te teme niciodată de dânsul. De ce-l dispreţuieşti atunci?

— Nu mi-e teamă deloc, nici astfel...

Ea mă privi cu un râs şiret al ochilor, pe care se sili să-l alunge cu închipuită grabă.

— Sigur? mă întrebă, ferindu-şi şăgalnic privirile în pământ.

— Mai sigur decât crezi...

— Dumneata eşti ofiţer, de ce ar putea să-ţi fie teamă... Dar privirile le ţinea necontenit în pământ.

— De trei nopţi îl aştepţi să vie? Şi doar nu-s la capătul pământului Bălţile acelea.

— Poate o veni la noapte, ori poate mâine noapte... ori poate mai târziu... Asta nu ţine de el când se întoarce... Dar n-ai nicio teamă, nu s-a înnoptat aşa de multă vreme şi i-om spune că ne-a prins vremea tot vorbind despre cărţi...

— Şi el crede totdeauna ce-i spui, toate poveştile care-ţi trăsnesc prin minte?

— Va crede, de ce să nu creadă...

— Mare gogoman... oare e adevărat că toţi bărbaţii din Basarabia sunt atât de gogomani şi cred orice le spune nevasta?...

— Nu ştiu... dar el crede... Şi dădu din umeri cu neînţelegere. Nu e mai bine aşa? De ce să-şi facă sânge rău, de ce i-o spune unul şi altul. Sau să se lase la cele gânduri negre.

În zilele când apropierea de dânsa mi-era oprită, conversaţia noastră devenea fatal mai rezervată; acum ea se zbârlea de-a binelea în cotituri colţuroase, pe care niciunul din noi nu se arăta dispus a le ocoli.

— Ei bine, acum nu va mai crede, strigai, în sfârşit. Acum a aflat totul... acum dacă ar fi să se întoarcă, nu ne-ar fi bine la niciunul. Înţelegi, la niciunul, nu numai mie singur... poţi să fii sigură de asta...

— Ce ştii dumneata... încercă ea să râdă iarăşi.

— Ştiu... el mi-a spus azi-dimineaţă...

Ea ridică deodată faţa încremenită brusc spre mine.

— Ai vorbit dumneata cu el?

— Azi-dimineaţă. Lângă Nistru... Se încurcase pe-acolo. Greşise drumul de la Bălţi tocmai pe la bolşevici.

— Nu-i adevărat.

— Pe ce vrei să jur?

Se întunecă şi plecă fruntea cruntă în pământ; iar eu tăcui aşteptând cu încordare primul ei cuvânt sau gest. Auzirăm vântul hohotind pe la geamuri, apoi răbufni pe undeva, în pod, ca o rostogolire de trupuri grele,

cu chiţcăituri caraghioase ca o şarabană nocturnă de şobolani enormi, în număr nesfârşit. Abia într-un târziu mă întrebă:

— Unde-i acuma?

— La oraş.

Apoi, după ce ezită puţin, punându-mi drept în coşul pieptului ascuţişul unei priviri de fier: Mort sau viu?

— Viu... Lăsă iarăşi capul în pământ. Viu şi nevătămat... Afară dacă nu l-o fi pus necuratul să încerce dacă e mai repede la picior decât glonţul paznicului ce i-am dat...

Stătu multă vreme astfel, pe urmă se ridică, îşi netezi poalele, ca într-un gest de hotărâre, fără să mă privească, şi ieşi. Rămase multă vreme afară. Eu aşteptam cu pumnul strâns în buzunar pe micul revolver walter. Mă lăsă singur mai bine de o jumătate de ceas. Regretam că n-am urmărit-o. Când reapăru, părea că uitase de prezenţa mea aici. Părea că nu mă vede. Potrivi ceva prin colţuri. Ieşi din nou afară şi iar veni, aducând ceva, o cofă cu apă, pe care-o aşeză într-un colţ...

„Din cauza ta l-am arestat", voiam să spun; dar nu izbuteam; severitatea înlemnită a obrazului ei îmi interzicea orice cuvânt. Mă indignai pe subita mea timiditate, dar când văzui că mi-e cu neputinţă s-o alung, mă îngrozii cu desăvârşire. „E nevastă de contrabandist", îmi spuneam. „Eşti un idiot", îmi răspundeam. „Asta a fost tot ce-a simţit ea pentru mine... şi-a făcut nevoile cu mine... dar n-are nicio importanţă, e o soţie, o complice de contrabandist", îmi spuneam ca să-mi stimulez nepăsarea. Dar nepăsarea mea era stângăcie, nătângie, mă simţeam muiat până-n gât în ridicol şi mă gândeam că dacă voi face vreun pas spre uşă, mă voi îneca de tot. În timp ce, încăpăţânându-mă să rămân, nu mă hotăram la nimic, nu eram în stare să găsesc un cuvânt. Iar femeia se învârtea la distanţă şi mă ocolea, găsindu-şi de lucru pe afară, întârziind, aşteptând să plec. Nimic, nicio revoltă, dar luciul de-acum al ochiului ei şi imobilitatea adâncă a dungilor care despărţeau obrajii de gură îmi spuneau că nu mai e nicio viclenie femeiască la mijloc, nicio cochetărie prefăcută, ci că trebuia să plec. Dar ea nu grăia nimic, nu se văita, nu ţipa, nu mă alunga.

Cu un curaj forţat, pe jumătate ameţit de această indiferenţă completă, umilitoare, izbutii să fac primii paşi, mă apropiai de ea... dar trecu repede pe lângă mine, fără să se ferească... Fără măcar să se ferească... ca şi când n-aş fi fost.

O aşteptai din nou să treacă, însă acuma se ţinea şi mai la distanţă. Mă apropiai cu pas ferm de dânsa, tăindu-i ieşirea, cu buzele mânjite de un rânjet fricos.

Se opri, oprindu-mă cu ochii, fără nicio clintire în privirile ei atât de mobile, de femeie ce se ştie frumoasă, dorită.

— Ce doriţi, domnule?

De ce nu puteam să-i spun: „Ia vezi, că te leg şi pe tine cu mâinile la

spate!” De ce-i spuneam ca un amorez caraghios de teatru prost:

— L-am arestat, ca să rămânem noi singuri, să fii numai a mea!...

Ah, eram strigător de caraghios. Ea-mi răspunse cu o mişcare atât de dispreţuitoare din buze, că mă năpustii asupră-i. Ea mă îmbrânci cu putere până-n păretele din contra, cu o putere neaşteptată, bărbătească. Dar revenii la ea, strigându-i:

— Nu va avea cine să te scape, eşti a mea, înţelegi, eşti numai a mea!

Strigai astfel, dar îmi păream lamentabil cu această nouă umilinţă, cu care vream să-i dovedesc că pentru dânsa făcusem totul; stângacea, stupida umilinţă ce mi-era atât de brutal refuzată.

Dar asta mă scoase de tot din sărite:

— Mi-am făcut datoria! îi strigai victorios că am găsit cuvântul mântuitor. Puţin îmi pasă de tine!

Dar era prea târziu. Cu totul târziu. Din neînsemnata tresărire pe care i-o surprinsei atunci, înţelesei că dacă aş fi început astfel, drumul ar fi cu totul altul. Poate mai greu. Dar drept, fără ocol, pieptiş. Mândru.

— Dacă vreau, te arestez şi pe tine, îi strigai, când fusei pentru a doua oară repezit în părete. Ea-mi răspunse cu un surâs atât de amar, de dispreţuitor şi de sfidător, că-mi fu ruşine de această ameninţare. Nu mai era nimic de pierdut: mă repezii înainte orbeşte. Şi dădui peste un scaun... pe care-l ridicai şi mă aşezai. Vântul bubui deodată în apropiere, plesni geamurile ca o coadă piezişă şi se îndreptă în zbor fâlfâitor. Îl ascultarăm cum se îndepărtează tot mai mult până când nu se mai auzi.

— Pe tine nu te arestez, îi spusei calm, decretând armistiţiul. Deşi ar trebui... M-ai atras aici, în casă, în înţelegere cu el... ca să puteţi trece spioni şi... Tu ştii ce te-ar aştepta?

— Nu te opreşte nimeni, îmi răspunse sec şi fără păsare. N-ai decât să mă arestezi...

Întorsei scaunul şi-l încălecai, pentru a-mi sprijini bărbia de spetează. O priveam mişcându-se calmă, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Calmul ăsta mă exaspera mai ales.

— Dacă vreau, o fac, pentru că pot...

— Ţi-oi spune ce-aş face... pe puterea ta...

Era pentru prima oară când Niculina lui Serghie Bălan îşi permitea o necuviinţă faţă de mine. Şi prima dată când tutuitul nu mai era o marcă de concesie sufletească, de intimitate, de discreţie amoroasă. Dar în schimbul de vorbe ce urmă, cuvântul „dumneata” reveni în glasul ei, distant, rece, sarcastic parcă.

— Vas’zică ăsta ţi-a fost tot aleanul pentru mine, glumii la rându-mi batjocoritor.

— Aiasta a fost... Dumneata credeai altfel?... Şi începu să râdă amuzată.

— Minţi, strigai.

Dar ea râse cu şi mai multă voioşie.

— În definitiv, puţin îmi pasă, îmi luai revanşa cinic... Mi-ai folosit ca să-mi potolesc fierbinţeala din pântec... Şi tu şi cumnată-ta... sora lui...

N-am primit răspuns...

— Vă mulţumesc la amândouă...

— Să-ţi fie de bine şi să mai pofteşti şi altă dată, răspunse alene, complet indiferentă.

— Însă mulţumirea mea se îndreaptă mai mult la tine... N-are a face Măriuca cu tine... încercai să reiau ofensiva pe portiţa amorului propriu. He, he... ea e o biată ţărăncuţă, bună de întrebuinţare când era bărbatu-tău aicea. Pe când tu... ah, trebuie s-o spun... eşti delicioasă; se cunoaşte că nu te tragi din teapa ţăranilor ăstora, din mijlocul cărora tot am să te scot eu odată şi odată... Nu vezi că ai început să întrebuinţezi şi grosolăniile lor...

Ea căscă lung, se întinse. Vorbeam înainte, o apreciam, punând culori calităţilor ei văzute şi ascunse, care de care mai minunate. Mă întrerupse, căscând iarăşi zgomotos:

— Soldaţii dumitale or fi dormind toţi acuma... Vai de paza ţărei, pe mâna cui a fost lăsată...

Aspirai adânc şi zgomotos aerul. Ea chicoti...

— O, n-avea nicio grijă de paza ţărei... Şi acum te mai îndoieşti că e bine păzită?

— S-a întâmplat o dată... în timpul ăsta de câte ori n-a mai trecut el pe sub nasul dumitale... Iaca, dacă am o mulţumire, e că pe urma mea, şi-a ce zici c-ai găsit sub fustele mele, au putut şi bieţii de ei, bieţii soldaţi, să doarmă...

Amintirea a ceea ce am găsit sub fustele ei mă traversă deodată, din moalele capului şi până-n şale, ca un curent de foc. Dar mai ales acest mod dur de a-mi aminti, acest calm şi această sfidare. O, dacă Niculina ar fi vrut cu adevărat să se răzbune, n-ar fi avut de făcut decât să reînnoiască amintirea nopţilor trecute, ba chiar să înceapă să se dezbrace şi să-mi reziste cu orice preţ, aşa goală şi înverşunată.

Vrusei să ocolesc acest gând drăcesc, dar un demon neînţeles mă îndemna acum să i-l sugerez eu însumi. Şi începui iar, în neştire, să-i înşir bunătăţile corpului ei. Ea râdea după fiecare, întrebându-mă: „Nu-i aşa?” Iar eu, năucit, întrebam la rându-mi, după fiecare: „Cum, şi asta n-o s-o mai văd niciodată?”... Iar ea râdea şi se frângea din mijloc, lăsându-se de-a curmezişul patului...

Când conversaţia deveni extrem de obscenă şi când ea fu scuturată de un acces mai lung de râs, ţâşnii de pe scaunul meu, care căzu cu zgomot, şi mă năpustii asupră-i. Dar electric parcă, ea reveni în poziţia de apărare. Stăteam amândoi, unul în faţa altuia, arătându-ne colţii ca nişte fiare.

— Şi cu toate acestea, reluai o iţă părăsită a convorbirei, împreunându-mi resemnat mâinile la spate, cu toate astea, dacă Bălan ar

veni acum la fereastră şi te-ar vedea aşa voinică şi hotărâtă, ascultă-mă pe mine, tot te-ar omorî!

— Nu ştiu pe mine, dar pe dumneata cu siguranţă.

— Şi pe tine... Am citit-o în ochii lui, când ne-am despărţit. Mi-a strigat că mă va pârî la şefii mei, că-l arestez ca să pot nestingherit să-i necinstesc casa. „Ia seama, să nu-ţi arestez şi nevasta”, i-am spus, „când or afla că ţi-o împrumuţi la militari, ca să poţi trece Nistrul în vreme ce ea se culcă cu ei”. A, cum a sărit, atunci, parcă aş fi turnat jăratic pe dânsul. Niculina tresări de asemenea, privindu-mă cu adâncă, stăruitoare curiozitate. „Şi-a bătut joc de tine!” mi-a strigat el atunci, „asta a făcut ea, dar nu s-a culcat cu nimeni. N-o să ajungi tu niciodată să te culci cu ea şi nimeni din voi, veneticilor”. Vai, şi cum urla!...

— Şi ce i-ai răspuns? întrebă ea, cu glas stingherit, înecat...

O privii lung, tăcut. Iar ea mă privea de asemenea adânc, stăruitor, ochii îi creşteau, trăsăturile ei de piatră deveneau mobile, omeneşti, femeieşti. Fără să-i răspund, începui să măsor încăperea în lung şi-n lat. Se apropie de mine şi mă opri, apucându-mă de braţ. Repetă întrebarea, ţinându-mă drept în luminile ochilor:

— Spune, ce i-ai răspuns?

Dădui din umeri şi vrusei să-mi urmez drumul.

— Nu i-am răspuns nimic, ce să-i răspund... Regretam că-mi scăpase şi ceea ce apucasem să-i spun...

— Nu-i adevărat! Ce i-ai răspuns? şuieră ea, scuturându-mă de braţ.

— Îţi spun, nu i-am răspuns nimic. Dar trebuia să-i înşir atunci... Ha, ha, ha, nenorocitul credea că eu sunt ca Marinescu, să mă mulţumesc doar cu câteva pupături... Ha, ha, ha, ce idiot... Asta nu mi-a mai fost dat să văd... Să ai o nevastă ca tine şi s-o crezi...

— Nu i-ai răspuns nimic? îmi tăie ea, încă neîncrezătoare, firul cuvintelor.

— Nimic, îţi spun.

— Nu-i adevărat...

— Îţi spun, nimic... numai că nu m-am putut stăpâni să mă uit uimit la dânsul. Asta a fost fără voia mea. Îţi spun drept, eu credeam că el ştie, că el singur îţi îngăduie înadins... ca să-şi poată face contrabanda...

Ea lăsă ochii în pământ. Păru că gândeşte adânc. Încă nu-mi dăduse drumul de braţ. Adăugai:

— El se uita mai mult în ochii decât în gura mea. Şi ochii n-am putut să-i opresc să nu spună adevărul.

Ridică repede capul spre mine, examinându-mă cu atenţie extremă şi strângându-mă nervos de braţ.

Pentru că tăcusem iarăşi, mă îmboldi cu vocea tăiată, înecată la fiecare cuvânt.

— Crezi c-o fi înţeles?...

— Eu cred c-a înţeles...

— ?

— Când l-a tras soldatul de mână, din ţanţoş şi ameninţător, cum era la început, picioarele i se muiaseră de tot şi capul i-a căzut pe-o parte, ochii i s-au deschis ca la un spânzurat... abia mai putea merge...

— A înţeles... bolborosi ea după o tăcere. Şi, pe urma vorbelor ei, iar se întinse tăcere. Mai târziu mă lăsă de braţ şi se mişcă greu spre pat, cu ochii în pământ. Se aşeză pe marginea patului şi clătină afirmativ din cap.

— El a înţeles că s-a întâmplat şi pentru că l-ai arestat... Dacă nu se întâmpla, nu puteai să-l arestezi...

— Crezi?...

— Nu ştiu, dar el crede... Nu te-ai fi pus rău cu el, dacă nu se întâmpla... tocmai părăsind nădejdea că se va întâmpla cândva...

— La început el a crezut că vreau să glumesc... Pe urmă mi-a strigat că dinadins vreau să-l depărtez de casă... dar n-am să izbutesc nimic...

— Tocmai aşa s-a întâmplat cu ofiţerul care a fost înaintea dumitale... Acela era alt fel de om, se vede că era din altă parte de ţară...

Mi-l reaminteam acum bine pe locotenentul pe care-l schimbasem. Îi întâlneam adesea numele lui prin dosarul pichetului şi acum îl reţineam: îl chema Mătăsaru Florea.

Era un roşcovan zdravăn, cam lăbărţat şi cam butucănos. Probabil unul din beneficiarii activărilor cu duiumul şi fără selecţie, din timpul războiului. Când mi-a dat în primire sectorul, m-a însoţit binevoitor de-a lungul lui, însă măsurat la vorbă şi parcă ţinând să-mi arate că alt raport între noi n-ar exista, decât acela impus de situaţia noastră. La despărţire, mi-aminesc bine, că mi-a spus aceste vorbe, pe care i le repetai Niculinei: „Îmi pare bine că scap de-aici... Dacă mai rămâneam, cred că înnebuneam de urât.”

— Avea dreptate, confirmă Niculina, privind în gol... Dacă mai sta, înnebunea... Dar mie nu-mi plăcea deloc... Dealtminteri, după a treia, a patra noapte, când a văzut că nu-i va merge aşa uşor, cum s-o fi socotit, îmi cădea la picioare şi plângea ca un copil ca să plec cu dânsul în lume, la nimereală...

— În Rusia?...

— N-am dat seama unde... Dar de ce în Rusia? Îmi spunea că legea nu l-ar opri să mă ia de nevastă... dacă m-aş împăca cu părinţii mei şi i-aş aduce o zestre. Dar până atunci el m-ar ţine ca şi pe o nevastă. Numai să-mi părăsesc cât mai degrabă bărbatul. Era sigur că dacă îl vor îndruma la părinţi el îi va îndupleca să mă ierte; bătea din pinteni şi se lega pe cinstea lui că nu se va lăsa până nu va duce lucrurile la bun capăt. Îmi mai spunea că are şi el avere, la el la ţară, undeva, nu ştiu unde... Serghe auzea toate astea pe acolo, arătă ea ferestruica suspectă, căci îl prevestisem de toate. Uneori intra peste noi, pentru că se împrietenise cu el ca şi cu dumneata. Ba chiar îl primea foarte bine, îmi făcea cu ochiul să-l rugăm să mai stea, ori să mai poftească şi altă dată, în zilele când trebuia... Câteodată se ducea

chiar la el, acolo la Nistru, să-l vadă... Soldaţii începuseră să-l cunoască şi când îl întâlneau pe-acolo, ziua, seara, ori dimineaţa, nu-i ziceau nimic... iar el îşi vedea de treabă... Poate l-or fi pârât vreodată, dar domnul ofiţer nu-i asculta... Pe urmă, când v-aţi schimbat, Serghe a fost straşnic mâhnit, şi-mi spunea întruna: „Păcat de locotenentul nostru... Ofiţeru ista nou trebuie să fie rău al dracului... Şi soldaţii lui nu stau oleacă... Aiştia-s grăniceri... Îs oameni ai dracului, veniţi din partea ailaltă a ţărei... Şi ofiţerul lor e aşa şi pe dincolo...” Că el te-a văzut... Şi nu ştiu cum, dar îmi plăcea tare să ascult, când spunea cât eşti de rău şi neastâmpărat...

O lăsasem să vorbească în voia ei. Nu mă privea. Din când în când făcea o pauză ca şi când ar fi măsurat dacă nu mi-a spus cumva prea mult. Pe urmă mai adăoga ceva. Şi iar se oprea. Când tăcu de tot, o întrebai:

— Dar şi mai înainte...

— Cum mai înainte!...

— Înainte de ofiţerul care a fost înaintea mea... când a mai fost pe-aici tot un detaşament din regimentul nostru...

— Atunci Serghe nu mă amesteca în treburile lui. Abia de-mi spunea câte ceva...

Asta doream eu să ştiu în primul rând. Dacă fusesem singurul. Pe urmă vrusei să ştiu mai depate: când a fost cu mine înăuntru, – atunci la început, căci mai pe urmă era cu neputinţă – Serghie a privit vreodată la noi pe ferestruică? Dar nu mai putui să-i descleştez gura. M-aşezai lângă dânsa, pe marginea patului. De astă dată nu se mai feri.

— Vasăzică, am fost singurul?

Însă surâsul ei ironic mă făcu să regret această întrebare. Îmi răspunse mai târziu:

— Nu trebuia să fac asta!

— Dar nu înţeleg, revenii la nedumerirea mea, atunci de ce te uitai tot la fiecare cinci minute la ferestruică... la început... la început...

— Aşa luasem obiceiul de la celălalt. Dar, ce vorbeşti? De-ar fi văzut el măcar atâta... cât a fost la început. El atât m-a îndemnat: dacă nimereşti cumva pe la noi, adus de vreo bănuială, să te poftesc cu multă stăruinţă. Dar tot povestindu-mi cât eşti de straşnic, m-a făcut să te chem eu singură, că se potrivea cu ce-mi spuneau şi vagmiştrii tăi... Pe urmă rămase mult pe gânduri, clătinând capul cu convingere... A înţeles, chiar dacă a fost numai aşa cum zici... Simt eu c-a înţeles... Şi-l simt pe-aproape... Are să vie în curând...

Izbucnii în hohot voios...

— După vreun an, doi, dacă nu şi mai mult...

— Va veni în curând... Îl simt pe-aproape... Nimic nu-l poate opri...

Privea în gol şi vorbea. Voioşia mi se diluă. Dar profitai de prilej, ca să-mi trec braţul pe după şalele ei. Şi mirarea mea nu fu mică, când nici de data asta nu întâlnii împotrivire. Privea necontenit în gol.

— Cel puţin să ne găsească împreună, dacă e aşa pe aproape,

glumii.

Ea zâmbi ceva mai târziu. Poate nu de gluma mea.

— Mă va sudui şi mă va frământa mult, ştiu bine, continuă ea, privind în acelaşi fel, nelămurit. Ca să afle... dar eu n-am să-i spun nimic... Însă dacă e vorba să se întoarcă la închisoare, iarăşi... Se opri speriată şi mă privi pe furiş, să vadă dacă această întrerupere m-a neliniştit.

— N-avea teamă, am să-i spun că te-ai lăudat. Apoi se scutură ca să-şi alunge gândurile. Se întinse, întinzându-şi braţele în sus, şi-mi surâse. Pe urmă braţele se abătură asupră-mi şi mă cuprinseră.

— O fi afară!? glumii, strângând-o.

Dar ea dădu din cap cu încredere şi mă asigură:

— Acuma nu... şi dacă în noaptea ce vine... dar într-una din nopţi... peste o săptămână sau poate două, nimic nu-l va opri... Mare nerăbdare am... să văd ce va zice el întâi... ce va face... Apoi, întorcându-şi brusc spre mine faţa, mă întrebă de-a dreptul:

— Ţi-e frică?

Râsei puţin cam circumstanţial. Ea mă sărută şi se desprinse, privindu-mă cu adâncă luare-aminte până în fundul ochilor.

Pe urmă buzele noastre se căutară cu furie şi căzurăm zvâcnind ca nişte fulgeraţi pe patul nesaţiului. De-afară nu ne privea decât întunericul invariabil.

Dimineaţa ferestrele s-au tivit cu alb şi, când am ieşit afară, valea Nistrului zăcea imensă sub totala candoare. Pafnute a pornit să ia în piept troienele, în vreme ce crengile încă nedespuiate de frunze ne sorcoveau în treacăt, vărsând asupră-ne grămezile reci de microscopice steluţe. Dar până să ajungem la post, soarele a răsărit hoţeşte şi a prefăcut magica privelişte într-o mlaştină informă.

În nopţile următoare venii la Niculina, statornic, prin găleţile de ploaie, atras şi mai mult de flacăra misterioasă a necunoscutului pe care ea-l simţea pe-aproape şi trebuia în curând să apară. Răzbăteam prin văzduhul împânzit de ape ca o mitologică apariţie, călare pe-un animal marin. Prin noul element, dăzlănţuit de norii care nu se mai goleau de zile întregi, Pafnute se comporta cu aceeaşi bravură lentă şi cu aceeaşi bunăvoinţă, care-l făceau nepreţuit tovarăş. Picioarele lui subţiri nu cunoşteau pişcăturile prompte ale reumatismului din băltoace şi desfidau amăgirile cleioase ale cernoziomului basarabean.

Aruncam în urma mea poarta cu zgomot şi nu ştiam dacă o fac tocmai pentru a sfida orice teamă sau, poate, pentru a surprinde vreo mişcare, a provoca o întâmpinare făţişă, a primi vreo înştiinţare tainică din ochii vorbitori şi încercănaţi ai Niculinei. Îmi va trimite ea oare această înştiinţare tainică sau privirea ei nu-mi va dezvălui nimic, mă va lăsa să calc înainte în neştire, spre prăpastia ascunsă, mă va îmbărbăta să păşesc orbeşte, cu zâmbetul ei indescifrabil, întruna egal cu sine însuşi?

Curios. Niculina era acum mai iubitoare ca niciodată şi totuşi, nu

ştiu cum, această expansiune sentimentală, acest piept şi aceste braţe care nu se mai săturau de strângeri, aceşti ochi, căscaţi până-n înfiorătoare abisuri negre, mă făceau să mă simt deodată izolat, fără niciun reazem sub picioare, gata să mă rostogolesc într-o beznă fără fund... Mă strângea cu o furie neînţeleasă, pentru a-mi reaminti în fiecare seară şi de mai multe ori pe seară, că simţirea ei n-a înşelat-o niciodată şi deci n-o va înşela nici acum: că el, dacă n-a pornit încoace, într-o bună zi va porni şi într-o bună noapte va ajunge.

O informai că sentinela mea l-a condus, fără nicio bătaie de cap, până la postul central şi că el s-a lăsat dus blând ca un miel: îmi dădui cu părerea că, dacă până acolo n-a făcut nicio mişcare de scăpare, de-acolo înainte nu mai poate fi nicio nădejde. Acolo l-au luat în primire jandarmii şi ăştia nu ştiu de glumă. Escortaţii au atâta groază de dânşii, că se ţin de pulpanele lor, de frică ca nu cumva să trezească vreo bănuială, dacă din nebăgare de seamă ar lua-o ceva mai repede la picior. Când jandarmii le strigă să se ţină mai departe, escortaţii o fac de-a-ndăratele şi cu mâinile ridicate în sus. Dealtfel, unul ca Serghe Bălan nici nu poate fi dus cu mâinile şi poate nici cu picioarele libere...

Dar toate amănuntele astea, pe care o nevoie nelămurită mă îndemna să le evoc, n-au nicio importanţă pentru Niculina. Ea dă din cap neînşelată de credinţa ei şi m-asigură:

— Într-o noapte va fi aici...

— Bine, să poftească! îi spun râzând.

Alteori îşi aminteşte de ofiţerul care-a păzit înaintea mea. Era, cu adevărat, om din popor, ajuns ofiţer prin război. Fusese pe vremuri învăţător. Tatăl lui era ţăran chiabur, dar Niculina nu-şi putea aminti în ce parte de ţară îşi avea ogorul; ofiţerul îi spunea adesea, dar ea uitase. Nu da nicio luare-aminte pentru că ştia că n-are să-l urmeze. Dar dorinţa lui, pe zi ce trecea mai vie, de-a o duce înapoi la părinţi, pentru ca după despărţire s-o poată lua de soţie, părea s-o fi afectat mult. Îi înşira cu poftă mare planurile lui de viitor, mângâind-o pe picior, ca pe-un copil pe care vrei să-l adormi, îi descria viaţa pe care ar fi dus-o ca soţie de ofiţer, îi povestea de boii tatălui său, al cărui singur fecior era, de cireada de vaci, de cai, de via care „ la noi creşte altfel, pe haraci”, de livadă, de pogoanele de ogor din vale, semănate parte cu porumb, parte cu grâu, secară ori ovăz şi schimbate alternativ, se gândea că a venit vremea să dea ajutor tatălui său, să-şi ceară mutarea în cea mai apropiată garnizoană de dânsul.

Observai că, de la un timp, Niculina revenea prea des asupra acestei idei. Ea mă privea semnificativ şi mă asigura că, dacă înaintaşul meu ar fi fost altfel, poate, cine ştie, gândul plecării ar fi muncit-o cu adevărat. Dar aşa cum a fost, nici nu vrea să gândească prea mult, se învăţase aici cu Serghie, cu plecările lui pe neaşteptate şi cu întoarcerile lui nocturne, cu afacerile lui misterioase, despre care nici nu-i spunea nimic mai înainte, dar de pe urma cărora aducea bănet în casă. Acum însă, când aflase, îi

plăcea şi mai mult.

— Avem bani să ne mutăm la oraş şi să ne facem o casă, îmi spunea ea, casă şi mai bună ca a părinţilor mei. Iar aici, dacă am vrea, am cumpăra iară toate locurile astea, până departe la mănăstirea de maici; ele au mai fost odată ale tatălui lui Serghe, care a fost răzeş bogat, dar un beţiv şi muieratic, a nimicit totul şi şi-a lăsat copiii săraci, după ce a fost pălit de dambla la tractir. Şi copiii i-au semănat, afară de un frate al lui Serghe, care era doctor la Odesa, dar a pierit în război. Măriuca era stricată de mică, a lepădat un copil la treisprezece ani; bărbatu-său a luat-o doar cu casa care o are şi cu puţin ogor. Iar Serghie, de asemeni, a fost mare şoltic şi beţiv, l-au alungat din şcoli, dar de când m-a cunoscut pe mine nu s-a mai îmbătat niciodată.

— Şi acum de ce nu vă duceţi la oraş? Ca să nu se întoarcă la vechile obiceiuri?...

— După atâta timp nu se mai poate întoarce... M-am învăţat cu viaţa asta... cu plecările lui... La oraş ce să facă? Negustorie? Doară sunt ovrei destui, pe-aşeia nu-i poate întrece nimeni... Să se bage iar nacealnic? Asta cred că nu s-ar mai putea şi nici n-aş vrea eu... Dacă ar sta necontenit cu mine, dacă n-ar răzbate lumea, să lupte şi să-mi aducă... cine ştie... hm... asta cred că o înţelege şi el... eu nu m-am dat niciodată cu el în vorbă de aşa ceva... dar vede că-mi place astfel şi el singur n-ar vrea să mă ducă de-aici...

A... dac-ar fi ofiţer... un ofiţer aşa ca dânsul, mai că i-ar plăcea. Ofiţerul îşi duce viaţa tot la câmp, umblă, aleargă, porunceşte, bate pe cei mici, e temut şi la nevoie trage cu arma... Numai că atunci toate astea le-ar face pentru comandament... nu pentru dânsa...

O ascultam zâmbitor. Şi pe buze îmi juca întrebarea: dar un ofiţer aşa ca mine? Însă glasul îmi rămânea mut. O curiozitate extremă, un amor propriu împins la paroxism îmi înăbuşea cuvântul în gât; aşteptam să-l rostească întâi ea. Iar ea aştepta deasemeni, şi mă privea îmbietoare. Privirile noastre îşi vorbeau limpede; înţeleserăm deci reciproc că dintru început, cel puţin, nimeni dintre noi nu va ceda cel dintâi. Cunoscurăm o adevărată dezlănţuire de plăceri şi ea mă privea recunoscătoare şi fericită, printre genele întreţesute, când o părăseam copleşită şi sfârşită de prelungile-mi îmbrăţişări. Mângâindu-mă uneori pe păr, în această stare letargică, tresărea deodată, părea că stă gata să-mi vorbească şi eu o fixam, cu încordare ridicată la maximum, cu stranie lucire în ochi. Dar renunţa numaidecât şi, fără să zică un cuvânt, cădea cu capul în perne. Zâmbea amar. Pe faţa mea trecea atunci o lumină fugară de tristeţe şi sarcasm. Atunci, cu zâmbetul acela, pe care aş fi vrut să i-l smulg odată din suflet, deşi era piesă scumpă în salba-i de podoabe, încorda auzul şi părea că dibuie cu antene invizibile necuprinsul întunericului de afară.

— Nu te teme, că nu va mai veni, mă grăbeam s-o asigur, nu va veni înainte ca...

— Înainte ca... repeta ca un ecou vocea ei de argint.

— Înainte de a-şi ispăşi pedeapsa... care nu cred că va fi mai mică de cel puţin un an... şi asta ştii... cu mare indulgenţă... consiliile de război nu prea glumesc...

— În curând va fi aici, îmi răspundea cu şuier de bici care plesneşte obrajii, cu o încredere atât de îndărătnică, încât mi-era cu neputinţă să opresc un scrâşnet de înfrângere şi ciudă.

Atunci îmi zâmbea dulce şi trist, întindea mâna să-şi strecoare degetele prin viţele părului meu. „Niculina", îmi venea să-i stirg... „dacă tu n-ai mai vrea să ştii de dânsul..."

Dar zâmbetul ei mă amuţea. Nu, nu va răspunde niciodată după vrutul gândului meu... Sau poate, la rându-i, se teme ca şi mine... dar nu, zâmbetul ei spunea limpede că nu se teme de nimic.

Mă trase pe pieptul ei şi, gură în gură, îmi şopti:

— Trebuie să-l aştept aicea... Trebuie să văd cât mă lasă să-l aştept...

— He, he, din închisorile noastre e greu de scăpat...

— Cu atât mai mult îmi va arăta că nimic nu poate să-l împiedice. Deocamdată poate se aşteaptă la o pedeapsă mai mică... Dar va veni fără multă zăbavă, dacă pedeapsa-i va fi aşa cum spui...

Trebuia s-o copleşesc cu năprasna strângerilor ca să alung din ochiul ei această lumină rece şi fixă, care însoţea încăpăţânata-i prevestire, dar în sufletul ei vedeam tot mai mult că e cu neputinţă să mă aşez singur şi biruitor stăpân.

Atunci un eveniment extraordinar se petrecu pe Nistru, evenimentul mult aşteptat. Un frig aspru şi posomorât se lăsase de câteva zile şi apele leneşe ale fluviului prinseră pojghiţă pe maluri. Apoi, într-o bună dimineaţă, valea se drapă întreagă în vestmânt de nuntire. Un vânt greu şi întunecat începuse o năvală căzăcească dinspre răsărit şi soarele trebui să stea multă vreme ascuns după norii care vărsau nămeţi. Apele Nistrului curgeau murdare, cu sforuri greoaie şi încete ca nişte hoarde adormite în şa.

Pe maluri însă începutul îngheţului se amuza să descrie festoane albicioase şi neregulate de pojghiţă, suprapunându-le uneori, ca ardezia pe case.

Zăpada conteni, dar simunul căzăcesc suflă multă vreme pe deasupra şi pe dedesubt, repezind-o în viscole turbate dintr-o parte într-alta încă zile în şir, până când îngheţă el însuşi şi căzu la pământ, şarpe de sloi, care se preface în bucăţi. Atunci pustiul alb încremeni cu magnificele-i şi candidele-i dune şi Nistrul încremeni însuşi, iar văzduhul rămase tot posomorât.

Oaspeţii începură să se îndesească; îi găseam dimineaţa la ieşirea din bordei, pâlcuri de mujici neraşi şi nedormiţi, bărbi patriarhale, căciuli căzăceşti jegoase şi cu blana jupuită prin stuful miţelor sălbatice. Unii se

descopereau respectuos, dar cei mai mulţi duceau doar un deget, maximum două, spre numele tatălui. Primul lot al acestor clienţi matinali, învăluit în promoroacă, îl salutai cu simpatie şi-l tratai cu ceai fierbinte. Apoi, după o percheziţie sumară, îl îndreptai de cum veni noaptea pe cărăruia sticloasă care împreuna acum cele două maluri.

Dar loturi noi soseau unul după altul şi-n aşteptarea nopţei, în afară de câte-o bucată de pâine, nu mai aveam cu ce să domolesc foamea lor sălbăticită de frig, de drum, de peripeţiile prin care trecuseră. Tot ce grăia moldoveneşte era ales şi drumul i se deschidea spre apus; chiar dacă vreunul mai încherba acolo câteva fraze mai mult ori mai puţin româneşti şi dacă ochii i-erau limpezi şi cugetul senin, mai ales dacă părea să fi umblat pe la noi, indulgenţa se cumpănea asupră-i, atingându-l îndată sau după vreo zi, două, de gândire. Dar acei care nu puteau răzbate prin acest ciur destul de găurit, cu părere de rău erau aliniaţi în acel trist convoi, care, în fiecare noapte, trebuia să treacă înapoi limanul tuturor suferinţelor, spre care înota de la sute şi mii de verste.

În fiecare noapte, jalnicul prohod trebuia să defileze pe sub ochii mei. Pentru a nu atrage vreo luare-aminte dinspre partea cealaltă, nu aprindeam nicio faclă, la această înmormântare de oameni vii. Albele palori ale straturilor de zăpadă, solidificate până la extrem, dau împrejurării toată aparenţa sepulcrală de care era nevoie. Iar deasupra, în nopţile limpezi, bolta avea reflexe de sticlă: stelele fixe nu mai tresăreau de nici un suflu şi în gerul interspaţial, printre bancurile de fantasme, convoiul aluneca în lumea de apoi – figuri dure (aspre) şi bărbi grele, ochi secaţi de orice speranţă – ca printr-un peisaj lunar.

Ochiul acela indiferent, mai ales, trebuia să-l sufăr în fiecare noapte. O, dacă el m-ar fi privit cu ură sau chiar încă implorator, şi tot ar fi fost un chin mai puţin. Dar această privire îndobitocită, ternă, de om care nu mai are nimic de aşteptat de la semenul lui, se înfigea adânc în fruntea gândului meu, rămânea acolo apăsându-mă noaptea în meninge, dându-mi insomnii.

Mă refugiam atunci la sânul imaginarei mele zeiţe, ce trebuia acum să coboare, căci, când marele alb mă copleşi sub fluturarea vălurilor nesfârşite de speranţă, Niculina redeveni pentru mine doar trupul arzător al strângerilor sălbatice de sub nuc. Sufletul i-l lăsai tot lui Serghe şi eu însufleţii această comoară de plăceri cu visul negrăit de frumos al cărui grai de serafim trebuia să rostească, el întâi, şi pentru mine, cuvântul aşteptat. O, putea acum Niculina să-şi treiere în voie noianul ei de vedenii şi amintiri; la sânul ei, pe care ştiam acum să-l răscolesc de cele mai cumplite patimi, eu îmi torceam dulcele fir al nădejdii reînnoite, trăgeam din fuiorul necunoscutului imaginea care să se întreacă pe sine, mă închipuiam refăcând întruna cele mai subtile dialoguri, clădeam episodul cel mai minunat, singurul minunat al vieţii mele. Amuţiţi de grozava tăcere a imensităţilor albe sau înfioraţi de jalea vânturilor călătoare, strânşi unul

într-altul la scrâşnetele de mânie ale viscolelor turbate, suspinele patimilor noastre se îngânau în aceeaşi tragică aşteptare.

— El adastă să-şi vadă întâi pedeapsa; dacă e uşoară, de ce să şi-o mai îngreuneze sau să-şi încerce viaţa... răzbăteau uneori, din pâcla gândurilor ei, aceleaşi şi aceleaşi cuvinte.

„Ea se apropie necontenit de podul de gheaţă, pe care Dumnezeu l-a aruncat între sufletele oamenilor” – răspundea ca un ecou, dar numai pentru auzul meu, gândul acum în mine singur domnitor.

În plocoanele de oaspeţi, pe care potecile îngheţului mi le aduceau din ţara necunoscutului, erau prea puţine femei. Nu puteai şti, sub aceeaşi stambă decolorată şi scrobită de ger, sub aceleaşi şaluri jerpelite şi soioase, sub acelaşi bariş negru sau sub aceeaşi căciulă bărbătească, dacă se ascunde o ţărancă sau o orăşeancă. Trăsături chinuite, ochi păstrând încăpăţânat lumina groazelor trecute sau celor aşteptate, ori aceeaşi perdea de îndobitocire, asta era tot ce-mi vărsau punţile ce-mi pusese spre visul meu Dumnezeu.

Dar ea trebuia să vină. Mi-o spuneau asta figurile uneori puţin dure, mai cioplite, mai subţiri la pieliţă, ajunse aci din înspăimântătoare depărtări pentru a fi în rândul întâi la întoarcere; mi-o spuneau ordinele noi primite prin fir de telefon ori prin mesajele directe ale agenţilor de legătură. Domnul colonel ne atrăgea serios atenţia asupra numărului mare de nepoftiţi, pe care a început şi va continua să-i aducă iarna; ne soma categoric să nu greşim cu o iotă la normele prestabilite pentru selecţionarea refugiaţilor şi, spre marea mea recunoştinţă, nu uita să sublinieze niciodată cazul unic, care se părea dumnealui că ar constitui pricina unor interpretări greşite sau răuvoitoare a ordinelor, din partea tinerilor ofiţeri.

Iar cazul unic, care putea fi altul decât rusoaica, rusoaica mult aşteptată!

Consideraţiile asupra numărului spioanelor descoperite în ultima vreme, la Chişinău şi-n alte oraşe din Basarabia, formau un capitol foarte dezvoltat în instrucţiile ce nu ne mai dau răgaz acum. Iliad avusese deci dreptate: un neţărmurit sentiment se-ntoarse din inimă-mi spre dânsul, cu toată puterea.

Dar zilele Crăciunului sosiră plumburii şi deşarte. Soldaţii chicotiră, traseră câteva focuri în sus, iar când noaptea lungă, fără nicio nădejde, îşi dădu cea mai mare măsură a opacităţii sale, ei aruncară două rachete spre slăvi în onoarea lui Dumnezeu. Păsările de lumină îşi luară deodată zborul triumfal, cu largi fâlfâiri de aripi ce se întinseră peste maluri, ca doi arhangheli ai marii credinţe. Dar se izbiră de tavanul de catran al cerului care nu mai primea şi căzură mânjite de păcura nopţei, zbătându-se la pământ cu zvâcniri tot mai potolite, ca două păsări săgetate.

Soldaţii chicotiră din nou şi traseră iarăşi focuri de arme; o grenadă cu bombănit armonios, ca o puternică lovitură de tobă, vibră nota-i

profundă deasupra colnicelor şi vâlcelelor, care-i răspunseră cu surprinse şi repetate ecouri. Dar de pe ţărmul celălalt al fluviului nu răspunse nicio bucurie şi nicio pasăre de lumină nu încercă zboru-i zadarnic spre înălţimile zăvorâte. Întunericul domni duşmănos şi rece acolo, despărţind parcă pentru totdeauna cerul de pământ, ca în noaptea fără veac a începutului. Şi mâhnirea mă înăbuşi atunci şi-mi strivi şi ultimele fărâme de nădejde. Nimic nu va mai veni, de nicăieri, niciodată, nimic nu se va mai împlini; niciun vis, nicio minune. Norul opac al perdelei de apoi a fost tras. Lacrimi calde mă podidiră în întunericul bordeiului şi le ascunsei de mine însumi, înfundându-mi fruntea în moalele perinei.

A doua zi, de Sfântul Ştefan, o noutate groaznică ne învioră un moment închipuirea pentru a ne poticni apoi şi mai adânc în nemernicia monotonului destin.

Căpitanul Bădescu şi Volburul său năprasnic fură găsiţi în stare de schelete, la mai puţin de-o verstă de ieşitul codrului, care punea întinsă stavilă între sectorul datoriei şi oraşul Ghenei lui. Ba nu, din căpitanul Bădescu mai rămăsese întregi picioarele de la genunchi în jos, ferite bine în şantiurile cu care făcea furori prin oraş. Dar din Volbur nu mai rămăsese decât carcasa întreagă, gata s-o iei, s-o nădeşti cu sârme şi s-o aşezi în muzeu. De jur împrejurul acestor eroice rămăşiţe, oamenii dimineţii mai găsiră câteva semicercuri concentrice de stârvuri de lup, la număr nouăsprezece, cifră egală cu totalul încărcăturilor unui steier zdravăn şi a unui browning mic. Amândouă armele zăceau de tot aproape de cei doi viteji: steierul şi o încărcătură goală de browning lângă Volbur care, judecând după direcţia copitelor, căzuse cel dintâi, însă necontenit ţinând înainte; browningul gol şi-o încărcătură plină, care n-apucase să fie introdusă în trupul revolverului, stăteau aruncate la mică distanţă de osemintele căpitanului Bădescu, care mai făcuse sau fusese tras o bună distanţă de credinciosu-i animal. Aci urmele nu mai spuneau nimic, lăsaseră o încurcătură informă în zăpada îngheţată. Numeroasă haită!

Învălmăşeala sinistră de gloanţe şi incisivi de fiară avusese loc între a doua şi a treia noapte de Crăciun, de bună seamă între al doilea şi al treilea cântat evanghelic de cocoşi, la acelaşi număr de verste de aci până-n ţărmul fără Crăciun al fluviului, cât de aci până-n oraşul unde robul unui Dumnezeu al răzbunării aştepta, ascultând cu talăsul pe spate şi cu cornul credinţei în cap, cu cartea de rugăciuni în mână, glasul ecourilor nepătrunse, înfăptuirea minunii în care el singur credea. Aci, la răspântia acestui codru, care nu se mai sfârşi niciodată pentru dânsul, muri căpitanul Bădescu, asasinat de-o năprasnică întâmplare nocturnă, departe de mama şi de credinţa lui. Poate el nici nu ştia dacă în noaptea aceea e Crăciun; dar eu mă gândesc necontenit de atuncea la ultima lui clipă. Ce-a rămas definitiv întipărit pe creierul lui? Expresia râzătoare a năsucului, a guriţei senzuale şi a bărbiei barişnei Ghenea sau partea de sus a feţei, fruntea şi ochii ei tragici? Dumnezeule, dacă reflexul de fatalitate al privirilor ei

nemăsurat de mari şi de negre a prezidat clipa supremei despărţiri, eu cred că de-acolo, de departe, de dincolo de Olt, un dangăt de clopot i-a adus aminte de însemnătatea nopţei, despre care se spune că acei ce se rătăcesc pentru totdeauna în înălţimile ei găsesc poarta deschisă la locuinţa lui Dumnezeu...

Şi zilele trec.

Iar dacă rusoaica mea întârzia, în schimb imaginea ei proteiformă mă vizitează, chinuitoare, toată noaptea, căci de la un timp răresc vizitele la Niculina. Adorm cu privirile ei înfipte în cuget, cu privirile ei adânci şi negre, care deodată se aprind de pâlpâiri fosforice şi se înconjoară de un şirag de dinţi albi de lup, ca dinţii sănătoşi ai Niculinei – cu care am petrecut pe furiş în prima noapte de Crăciun – dar eu nu fac nicio împotrivire, nu fac nicio mişcare spre steierul şi spre browningul meu, unul sub pernă şi altul pe măsuţă, şi mă las devorat, cu o voluptate care mă înfioară, la acest ospăţ al făpturii cu infinit de multiple, de frumoase, de nestatornice feţe, cu râs nemaistăpânit şi sigur de norocul lui, ca al Niculinei, în noaptea de Crăciun.

Într-o dimineaţă cu moină, care mă îngrijorează şi mă face să scrutez cu aplicaţie de inginer crusta de sticlă a apei, primesc o vizită uluitoare, considerabilă: domnul colonel, domnul colonel Tătăranu în persoană.

Fălcile lui sunt acum tot atât de proeminente ca atunci când l-am văzut întâia oară; mustaţa căruntă, tunsă scurt, şi dantura puternică pe care o ghiceşti chiar când nu-şi muşcă buzele subţiri, îi dă acea aparenţă severă care nu contrazice deloc lăuntru-i sufletesc. Soldaţii se mişcă dinaintea-i mecanic şi prompt şi-n ochii lor citeşti un fel de teroare, pe care în zadar încearcă s-o acopere, îmbărbătându-se unul pe altul prin şoapte furişe.

Domnul colonel declară că a venit în inspecţie, dar nu-mi face nicio inspecţie; de câte ori aduc vorba de felul cum mi-am orânduit detaşamentul pe graniţă, el dă din cap aprobator, înainte ca să sfârşesc. De ce a venit atunci domnul colonel?

Am impresia că vrea să spună ceva, dar nu începe să spună nimic şi mă priveşte întrebător, mirat că nu-l întreb nimic. Tocmai domnul colonel, care nu admite să fie întrebat aşa cu una, cu două, şi încă de lucruri care nu sunt în legătură cu serviciul. Domnul colonel parcă simte nevoia unei destăinuiri, unei explicaţii, dă semne de nerăbdare şi, pentru că disciplina militară mă împiedică să-i uşurez calea, în cele din urmă se hotărăşte tot dânsul.

Desigur. Calamitatea femeilor basarabence îl îngrijorează nespus, fie că vin de peste graniţă, fie că sunt dincoace de hotar. Ofiţerii mai ales dovedesc faţă de ele o slăbiciune care nu cadrează câtuşi de puţin cu demnitatea şi tăria de militar. Cazul căpitanului Bădescu, „a acestui bloc de energie şi inteligenţă”, este elocvent. Cei mai buni militari, cei mai merituoşi subalterni ai săi devin cârpe în faţa femeilor; părăsesc postul, îşi

periclitează viaţa care e juruită unui scop cu mult mai sfânt. De aceea e hotărât „să taie în carne vie”. Va cere mutarea disciplinară pentru cele mai neînsemnate abateri, va propune la reformă şi va deferi consiliilor de război pe cei care acoperă trecerea clandestină a femeilor ori părăsesc postul ca să le viziteze în mod clandestin. Căpitanul Bădescu şi-a primit pedeapsa de la Dumnezeul creştin, în noaptea de Crăciun (eu credeam că de la Dumnezeul iudaic, pentru că acela a fost solicitat să intervină, dar nu-l pot contrazice pe domnul colonel). Dar domnul colonel va lua măsurile cele mai drastice chiar de la început, pentru ca Dumnezeu să nu mai aibă timp să intervină; iar sub raportul onoarei militare şi poziţiei sociale a ofiţerului, dânsul asigură că pedeapsa aceasta nu va fi întru nimic mai prejos decât a Celui de sus... „mai teribilă încă, pentru că cel ajuns de ea va trăi, ca s-o vadă şi ca s-o simtă”.

Oţelul din ochii săi şi proeminenţa de jos a figurii nu-mi mai lasă nicio iluzie că domnul colonel ar ezita cumva să-şi pună în aplicare, la orice abatere ce ar mai surveni, severele sale promisiuni. De aceea tot timpul cât mai zăboveşte la mine, îmi joacă pe buze cuvintele, pe care nu le voi spune niciodată: „Regretul meu, domnule colonel, e că n-am niciun noroc, că ea nu există încă pentru mine, şi marea temere, care mă încearcă, e că nu va mai veni niciodată. Iată, azi a fost moină şi tremur de rezistenţa gheţei... Încolo, dracul nu e chiar aşa de negru cum îl vezi dumneata, la vârsta dumitale... o, cui îi dă mâna, îl poate face să nu fie aşa de negru”...

Domnul colonel a pornit-o spre sectorul lui Iliad şi chiar în noaptea aceea, prea târziu ca să mai iau însoţitor, am zvârlit aşternutul de pe mine şi am pornit singur prin zăvoaie şi tufişuri, cu Pafnute al meu, spre Niculina, pe care gheaţa asta, făuritoare de-atâtea miraje, m-a oprit s-o văd de-o bună bucată de vreme. Aveam cu mine toate trei revolverele şi de data asta mai luasem şi carabina şi baioneta pe deasupra. Mărturisesc însă c-a fost o nebunie şi dacă n-ar fi arătat atât de mohorât domnul colonel, cu siguranţă că n-aş fi făcut-o. De câteva ori Pafnute s-a oprit sforăind, iar sticlişul îngheţat m-a privit tot timpul prin milioane de ochi mobili şi fosforici, de haită.

O, soarele ăsta, care-mi dă atâtea tresăriri, atâtea nelinişti! Câtă lumină s-a apucat să verse pentru nişte dimineţi de miez de iarnă ca aceasta, e nemaipomenit! Parcă s-a pus să răstoarne toată logica lucrurilor şi-a fenomenelor naturale. Crusta balaurului amorţit, de apă, se ţine însă bine, e prea groasă şi prea compactă ca s-o străbată câteva săgeţi piezişe, fie ele chiar de foc. Dar în mine simt o duşmănie surdă contra oamenilor mei, care întâmpină fiecare răsărit aureolat şi uşor pudrat de ceaţă cu exclamaţii de fericire, ca invocaţiile sacerdoţilor de demult. S-au cam păgânizat măgarii ăştia; trebuie aduşi la dreapta credinţă ortodoxă, care dă fiecărui anotimp şi fiecărui fenomen al naturei ceea ce este al său.

Însă pâlcurile muşteriilor de seară şi de noapte continuă să-mi pună regulat inima la loc. Ce dracu, suntem acum de-abia la sfârşitul lui ianuarie

– mâine e ziua celor Trei Sfinţi Ierarhi – şi, după toate calculele astronomice, iarna se sfârşeşte pe stil nou la 21 martie. Şi nu e exclus ca o toană dumnezeiască s-o ţină chiar până în aprilie, ca-n anul războiului; trebuie să fie o regulă cu iernile astea care încep prea târziu.

După colonelul nostru, iacă primesc vizita unui colonel autentic al ţarului; îmi arată documentele care se pare că au impus şi tălmaciului şi lui Gârneaţă, musafirul fiind scutit de percheziţie. Am, la rându-mi, toată consideraţia pentru hârtiile polcovnicului, dar pretind ca dispoziţiunile să fie respectate. Asist chiar eu la percheziţie şi, după rezultatul ei nul, îmi cer scuze şi invit pe colonel la masă. Regret mult că nu-i pot satisface plăcerea de a-i încuviinţa trecerea pe teritoriul nostru, dar sunt lacom să aud de la dânsul ce s-a făcut cu toată *lumea bună* surprinsă de revoluţie, cu atâţia oameni de seamă ori numai de treabă, cu atâtea... femei respectabile, cum se împacă ele cu noul regim, cum poate toată această lume să rabde stăpânirea care a deposedat-o, să nu-şi găsească o ieşire, să răzbească, oricâte obstacole i-ar sta împotrivă, la lumină şi la civilizaţie. Cum s-au putut resemna aşa de repede, atât de uşor, aceşti oameni, acele rusoaice mândre din romanele pe care le cunoşteam cu toţii, încât vedem că încoace, la noi, nu încearcă să treacă decât lume de jos, mujici ori muncitori, pentru care noul regim nu poate în orice caz fi rău, ca unul ce s-a realizat pentru binele lor, pentru stăpânirea lor, ca unul ce este al lor?

Domnul colonel, care vorbeşte perfect franţuzeşte, mă ascultă cu luare-aminte, încuviinţează la fiecare cuvânt, iar la urmă râde prieteneşte şi mă bate pe umăr, apoi îşi înfige degetul în piept:

— Cum să încerce? Când îşi ia câte unul curajul, iaca îl trimiteţi înapoi. Lucrurile acestea se află repede; şi atunci cum să mai pornească şi alţii să străbată stepele degeaba. Cei mai mulţi încearcă pe la nord, prin Polonia, Finlanda...

Domnul colonel nu se milogeşte deloc pentru soarta lui, ca droaiele de mujici, şi nu-i trece prin minte să-mi pretindă vreo concesie, care ar semăna cu o călcare de ordine. Se cunoaşte că am de-a face cu un colonel veritabil. E totuşi foarte binevoitor şi-mi dă ample observaţii asupra păturii sociale care mă interesează. O prezintă în culorile cele mai sfâşietoare şi chiar îşi şterge câte o lacrimă la aceste penibile evocări. E atât de maltratată şi atât de zdrenţuită această lume, care făcea odată „farmecul şi poezia sfintei Rosii”, că nu pot să nu-i împărtăşesc mila şi indignarea. După mai multe sticle, pe care cu plăcere le jertfesc acestui atât de mişcător subiect, domnul colonel devine chiar violent. Izbeşte cu pumnul în masă şi mă întreabă direct:

— Ce face Evropa? Cum nu se ridică în masă pentru salvarea sfintei Rosii?

Sunt foarte încurcat de atitudinea Europei şi nu-i găsesc nicio scuză pentru nepăsarea ei, ba încă înclin să îndreptăţesc pe domnul colonel.

— *L’Evrope* – o dă niţel domnul colonel pe ruseşte – în loc să-i dea

ajutorul, pune bariere la hotare celor ce voiesc să scape de urgie. Asta o face *L'Evrope*. Ca pe condamnaţii la ciumă; ne încercuie şi împuşcă pe cei ce vor să scape de moarte. Ăsta e tabloul cel mai înfiorător cu putinţă; să rămână cu toţii acolo, să moară grămadă! Ce lipsă de umanitate! Europa civilizată! Ei da, cu tot asiatismul nostru, noi, domnule, am fi avut alt suflet...

Şi cu gestul, domnul colonel o dă şi mai mult pe ruseşte. Sticlele goale clănţănesc la fiecare punct, pe care pumnul său, după fiecare frază – şi acum, la urmă, după fiecare cuvânt – îl pecetluieşte pe masă. Încât numai gesturile acestea, atât de fireşti pentru o atât de justă indignare, îmi atraseră atenţia asupra îmbrăcămintei domnului colonel, care, oricât de lipsită de epoleţi şi de galoane, contrasta într-un chip săritor în ochi cu starea jalnică a claselor sociale din care făcea parte şi pe care tocmai mi-o descrisese.

M-am ferit, evident, să-mi exprim această nedumerire; numai în treacăt am căutat la cizmele tăiate, vorba ceea, ca-n vremurile bune, la căciula şi la mantaua din cuier. De bună seamă, trebuie să adaug că domnul colonel era cu totul departe de a fi elegant; dar se prezenta, la un drum atât de nesigur, într-o ţinută corectă, curată, rămasă complet teafără din rechiziţiile repetate şi din pârjoluri din care, atât de dramatic, îmi povestise că scăpase.

Un gând bătăios mă îndemnă atunci să mă prefac câştigat de gaspadin polcovnic şi să-i dau să înţeleagă că s-ar putea totuşi să nu-l expediez înapoi. Ba potrivesc astfel ca în amurg să vină Gârneaţă şi să-mi raporteze, chiar în faţa dumnealui, că refugiaţii sunt gata de plecare; ordon deci plutonierului să scoată pe domnul colonel din numărul lor, lăsându-l deocamdată pentru lotul de mâine. Gapsadin polcovnic Vladimir Nicolaevici Volinsky pare nespus de încântat şi sigur de izbândă şi, ca un brav militar ce e, porneşte din nou ofensiva asupra sufletului meu pe cele două fronturi: soarta femeilor burgheze sub noul regim şi înverşunarea cumplită contra uzurpatorilor.

Abia întru târziu găsesc că e timpul să-l iscodesc pe domnul colonel, dacă n-ar putea invoca vreo rubedenie prin Basarabia şi dacă nu şi-ar putea pregăti o serie de răspunsuri convenabile pentru multiplele instanţe de control, pe dinaintea cărora avea să treacă şi al căror număr şi rigurozitate le exagerez pe cât îmi stă în putinţă.

Nu, aşa ceva nu-i convenea domnului colonel – era prea plictisitor; el se aştepta să aibă drum complet liber de acum înainte. Dacă ştia aşa ceva, se reîntorcea cu convoiul; însă era gata să treacă Nistrul şi singur înapoi. Prefera să-şi încerce norocul pe la polonezi. E rândul meu să protestez; nu se putea renunţa aşa de uşor la o campanie atât de preţioasă. Îi cerui deci favoarea de a-l socoti şi mâine oaspele meu, ceea ce el admise nu fără a-mi scruta ochii şi a-mi cântări rezonanţele glasului cu o luare-aminte pe care îmi dădui toate silinţele să par că n-o observ.

Găzduii pe domnul colonel chiar în maghernița musafirilor simandicoși – unde l-aș fi găzduit și pe colonelul meu dacă nu s-ar fi grăbit – și peste noapte, când somnul binefăcător, după atâtea verste și pahare, îl cuprinse în sfârșit pe zbuciumatul drumeț, mantaua lui cu guler de blană, căciula și cizmele trecură din nou la revizie. Deși, ca o marcă pentru găzduirea ce-i acordasem, oaspele își scoase și pantalonii și cazaca lui verde, acestea totuși nu ne prezentau atâta interes, pentru că, mai ușoare la control, le cercetasem dimineața, centimetru cu centimetru. Mai degrabă mă tenta pieptarul gros de flanelă ce și-l păstrase și care încă îmi da de bănuit, dar pe care nu i-l puteam desigur scoate fără să-i întrerup tocmai odihna ce-i oferisem și de care beneficia în mod așa de zgomotos, de parcă în patul de scânduri și-ar fi găsit loc de culcuș tot polcul de husari ce va fi fost comandat pe vremuri, cu strălucire, ca veritabil colonel.

Cu ajutorul lui Marinescu, magazionerul, care fusese și abagiu în civilitate, și mai ales al unei calfe de croitor ce-și făcea stagiul, mantaua adormitului fu despuiată de magnifica ei căptușeală. O găsirăm compusă din două straturi de flanelă, pe care, la piepți, șomoldocuri zdravene de vatelină le despărțeau de postavul propriu-zis. Dar nimic suspect înăuntru. Cum să mai ai așadar inimă să mai strici și admirabilul guler de blană pe care de altminteri îl pipăiseră și-l mototoliseră fără folos atâtea mâini de dimineață.

— Măi, puteți s-o faceți la loc până la ziuă?

— O facem noi și mai de mântuială, răspunse Marinescu.

— O coasem bine, domnule locotenent, mă asigură croitorul.

— Haid, bagă foarfeca!...

Blana, precum mă încredința Gogâlea, calfa de croitor, era tivită cu mare meșteșug. Sub ea venea postavul, care, ca toate gulerele, era lucrat din două bucăți.

— Îl desfac, domnule locotenent?

— Lasă-l... dacă nu s-a găsit nimic sub blană... acolo ascund ei de obicei hârtiile, că dacă pipăi să crezi că foșnește pielea... Să încercăm căciula...

— Parcă s-ar simți ceva, domnule locotenent.

Și Gogâlea ridică gulerul la ureche.

— Sunt hârtii înăuntru, domnule locotenent. Zău dacă nu sunt.

— Ia desfă-l, mă...

Vârfurile foarfecei ciupiră cusăturile unui colț; pe urmă degetele abile ale croitorului apucară de urechile de postav – un efort mai zdravăn, un pârâit scurt și dur, care făcu lumina feștilei să tremure și umbrele de pe pereții de scânduri să danseze – și din mijlocul zgomotului aspru, un pachețel întins și subțire sări. Ne repezirăm.

Găsirăm aci economiile lui gaspadin polcovnic în dolari americani. De la prima vedere, un total, socotit pe-o valută nestatornică și modestă ca a noastră, extrem de copios. Pe o bancnotă de cincizeci, găsirăm, după

obiceiul cârciumarilor şi-al mărunţilor mânuitori de bani, o iscălitură, un nume: Ifrim Igorovici Ignatiev; o dată, 31 (sau 35, nu se distingea bine) octombrie goda 11914 (un 1 era intercalat desigur ca din greşeală) şi o reflecţie care pe româneşte ar echivala cu întrebarea: „Prin câte mâini vei trece, iubito, până în anul 11954 sau până-n anul 21007 şi 7 când eu voi fi făcut în 457321695430257893275644 de mii şi mii de mii de milioane de părticele". 1 cădea deci regulat după prima cifră a fiecărui număr de ani, ca dintr-o rea obişnuinţă grafică. Dar numărul enorm al părticelelor în care Ifrim Igorovici Ignatiev avea să se vadă împărţit, în goda 2007 şi 7, era edificator pentru mine. Mai ales că totul era înconjurat, după acelaşi gust, în curbe şi volute complicate, ca-n parafele de demult, aranjamentul întreg părând a avea tot scop artistic, dacă trăsăturile n-ar fi fost întrerupte din loc în loc, după un anumit sistem, pe care nu-mi mai bătui capul a-l înţelege.

Dădui ordin să se coase totul la loc şi să se pună veşmintele la locul lor în încăperea oaspetelui; bănetul tot găsit în guler, în frunte cu bancnota autografiată de vremelnicul ei posesor, alcătuiesc în schimb anexele raportului meu.

Gaspadin polcovnic întâmpină a doua zi, cu forţată expresie de plăcută surpriză, vestea că-l voi trimite, însoţit de-un om al meu special, să lege cunoştinţă cu domnul colonel Tătăranu.

— Un om ca dânsul va înţelege tragedia unui camarad de arme şi cu siguranţă că va dispune cele ce se cuvin, mai ales în urma raportului meu! îl îmbărbătez eu vag, şi gaspadin polcovnic, precaut ori înţelegând că e de prisos, nu mai insistă ca să-l reţin până la noapte spre a-i face cale slobodă înapoi.

Croitorul îmi raportase că la aducerea hainelor dormea, dacă nu tot aşa de sforăitor ca înainte, dar profund şi cu respiraţia regulată; la prima întâlnire a ochilor noştri, înţelesei că domnul colonel fie că a simulat somnul în acel moment, fie că a prins de veste mai târziu. Era deplin încredinţat că echipamentul său suferise o nouă şi severă revizie. Totuşi cele două puncte întrebătoare, cu care privirile-i îmi sfredeleau ochii, îmi lămuriră că nici el nu era deplin încredinţat dacă examinarea gulerului se mărginise numai la descusutul blănii; foşnetul particular al acesteia îl putea amăgi acum şi pe dânsul, după cum îl lăsa în completă incertitudine pretextul pe care i-l serveam pentru a-i motiva hotărârea mea cea nouă.

Foarte prudent, gaspadin polcovnic mă încredinţă că şi lui întunericul şi repaosul îi dăduseră acelaşi sfat, peste noapte, pe care mi-l dăduseră şi mie; şi că se simţea cu atât mai fericit că nu mai era nevoit să mă convingă de a-l trimite colonelului meu, cu cât, în grupul refugiaţilor expediaţi aseară înapoi, abia acum îşi dădea seama că se găsea o pereche de ochi, care se încrucişaseră cu ai lui de mai multe ori în lungul drumului spre scăpare. Hotărât, prefera neplăcerile administrative şi judecătoreşti, care-l aşteptau, perspectivei de a fi pus la zid, peste două zile, de agenţii Cekei.

La despărţire, gaspadin polcovnic proclamă convins reînvierea sfintei Rosii, vesteji profetic indiferenţa Europei şi-mi aduse exagerate laude pentru generozitatea mea de a nu-l fi lăsat pe mâna călăilor. Dar dacă toate aceste zadarnice şi uneori cam fragile sforţări nu putură să-mi mai schimbe nicio părere, în schimb rămăsei cu convingerea nezguduită, ţinând socoteala nu atât de documentele cu parafe antebelice, cât de pecetea clară a cuvintelor şi înfăţişării sale spirituale, de accentul pur al primei sale înduioşări şi indignări, că prin faţa mea trecuse un colonel autentic, din cea mai aleasă clasă a Rusiei de altădată.

Şi astfel trecu şi aceasta; dar Avdotia lui Dostoievski tot nu vrea să apară. Dumnezeule, după această insolită vizită, sunt infinit mai curios s-o văd şi pe aceea. Cine ştie, sângele meu rece şi calmul cu care-mi place să mă văd împodobit adesea, vor trece poate prin crudă încercare în faţa noii şi mult aşteptatei apariţii...

Deocamdată nădejdea tot mai luminoasă a întruchipării ei e înger salvator pentru mine. Dumnezeule, cum n-aş înnebuni altfel alături de aceste smintite vedenii ale Niculinei, cum nu m-aş vedea singur rupt în bucăţi, strivit de această grozavă şi perpetuă cădere, de această neputinţă îndârjită de a stăpâni locul din care am crezut că odată cu trupul pot izgoni şi un suflet.

Ironiile şi contrazicerile mele mai mult înteţesc această aşteptare, ce a devenit un fel de mit de înviere, de reîncarnare, şi el se înstăpâneşte cu atât mai adânc în sufletul ei, cu cât întruchiparea lui se vesteşte groaznică pentru dânsa, pentru această halucinantă. Caut să-i înfig cât mai temeinic această idee înfricoşată, dar în aceeaşi măsură nădejdea ei devine aprigă şi fără răbdare: să se prosterne umilită sub lovitura de graţie a arhanghelului, care-a rupt lanţuri de temniţă, a desfundat porţi de fier şi a călcat în picioare toate zăgazurile morţei.

Într-o seară a desprins deodată colacul braţelor de după gâtu-mi şi a sărit de pe genunchii mei, drept lângă părete. Uşa era zguduită cu mare zgomot de-o forţă sălbatică, nepregetătoare. Lampa era stinsă, dar la revărsarea roşie a jarului enorm i-am văzut acea figură stranie care lua rând pe rând, cu repeziciune insensibilă, culoarea groazei desăvârşite, a nădejdii împlinite, a dorinţei impetuoase, a deziluziei amare. Pentru că nu era decât vântul barbar din stepa îngheţată, care acum întrecuse orice margine.

Izbucnii în râsul silnic al necazului crâncen, al obidei de moarte.

— Ţi-a fost frică? mă întrebă înfiorată.

— Ţi-a fost ţie, replicai cu dispreţ, cu batjocură, cu ură.

— Poate că n-ar trebui să-mi fie... fu tot ce-mi răspunse, ca-n vis. Sigur că nu trebuie să-mi fie.

Ne întinserăm unul lângă altul în pat şi ne strânserăm cu toată puterea...

— Nici acum? întrebai.

— Nici... răspunse rătăcită.

Şi, prăbuşită sub arsura plăcerii de-abia consumate, mă mângâie pe obraz, cu blândeţe.

— Ţie ar trebui însă să-ţi fie... de ce vii... de ce mai vii?... acuma nu mai pot să te vestesc din vreme dacă trebuie sau nu să vii...

Îi răspund cu îmbrăţişări brutale, sălbatice, o fac să sufere, dar ea mă mângâie dulce pe obraz şi-mi şopteşte blând:

— Nu, n-ar mai trebui să mai vii...

— Mă goneşti pentru că ţi-e frică ţie...

— Nu, comoara mea... nu mi-e frică, nu mi-e frică... oricât poţi să rămâi... oricând îţi voi deschide... Dar mi-e milă de sufletul tău... S-apoi aş vrea să mă găsească singură, singură, fară niciun ajutor... Crezi oare că m-ar omorî?

Mi-e cu neputinţă să mai suport. Şi totuşi trebuie să revin necontenit aci, cu pieptul întins, cu voinţa nestrămutată. Sunt sigur acum că el va putea să se smulgă din lanţuri. Şi jur pe Dumnezeul cel adevărat că nu simt decât îndârjire; dar nicidecum teamă. Mândria jignitului meu suflet îmi spune că trebuie să-i ies neapărat înainte.

Şi tot aceeaşi mândrie mă face să simt tot mai mistuitor nevoia celei aşteptate. Să mi se vorbească de rusoaică! Să am necontenit tot mai aprinsă imaginea ei în minte, să fiu amăgit de perspectiva pentru mine a epocalei ei iviri!

Ordinele colonelului, care dă dovezi de-o adevărată manie, s-au înteţit acum mai rău ca picăturile de ploaie. Dar ele m-au plictisit de tot, sunt o adevărată cobe... cu siguranţă, ele contribuie ca sfânta gheaţă, întinsă de Dumnezeu spre îndrumarea unul către altul a sufletelor rătăcite, să se subţieze pe zi ce trece. Aş vrea o vorbă bună, un pahar de vin, nori de tutun şi de nădejdi palpabile, cuvântul unui prieten care să dorească aceeaşi înfăptuire a zeiţei mele, a zeiţei noastre... care să dea visului pojghiţa împlinirii. S-o vedem apărând la invocaţiile noastre, ca un vis feeric, în norii de opium ai nepoftitelor iluzii...

Iliad! Mă duc la Iliad... chiar mâine... ba chiar astăzi... Haide!... pregătiţi pe Pafnute...

— Bună ziua, locotenent Iliad, imit intrând, pe colonelul nostru. Călcam cu pasul lui rar şi marţial. Întrebam cu aerul lui măreţ şi grav chestiuni de serviciu. Dar de la început trebui să observ că lui Iliad nu-i ardea de glumă; ba avusei limpede impresia că tocmai gluma pe care mi-o alesesem i se părea camaradului meu de-un gust îndoielnic.

Redevenii eu însumi, când mă aşezai pe scaunul pe care mi-l arătă. Cu toate că în colibă era extrem de cald, el îşi păstra mantaua pe umeri şi se lăsă cu jumătatea trupului pe-o rână în pat.

— Eşti bolnav, Iliad...

— Cam.

N-aş fi putut spune că vizita mea inoportuna pe Iliad. Ochii lui

păreau aprinşi, cum nu-i văzusem, de prietenie, dar trăsăturile feţei făceau sforţări grele ca să se aşeze în aceeaşi lumină. Zâmbetul lui era deplorabil: o schimonositură a colţului gurii care-ţi făcea jale... Desigur, inspecţia colonelului nu lăsase amintiri plăcute prin aceste locuri.

— La tine se mai ţine gheaţa, Iliad?... Am înţeles, frăţioare, încercai să virez conversaţia spre ţărmul împăciuitor şi alinător al visului nostru; asta te-a adus în halul cu care mă întâmpini... Soarele ţi-a făcut fasonul... ţi-o fi topit podul iluziilor... Haida-de, la mine se ţine încă bine de tot...

Iliad mă priveşte cu durere mare şi pe urmă se încruntă...

— Dar se va topi în curând, Iliad, şi cu ea se va topi totul... bah... mă aşteptam ca destinul meu să-mi tot joace la renghiuri – şi aci îi adresai o vorbă grea şi ruşinoasă destinului meu – însă cu siguranţă că la alţii, ca bunăoară la tontul ăla de Mălăeru, rusoaica a trecut... Ah, şi când oi afla c-a fost aşa, chiar c-o să-mi dau drumul pe Nistru la vale. Iliad mă priveşte îndobitocit. Toţi imbecilii au parte... continuu eu să mă aprind... şi când mai aud şi pe colonelul ăsta al nostru pisându-ne cu ordinele şi cu obsesiile lui...

Iliad şi-a ascuns faţa în pernă. Mi se pare că l-am văzut scuturat de-un fior. Mă apropii şi-i pun mâna pe umăr: Iliad, ce e cu tine?... Dar fiorii îl scuturau acum şi mai energic. E bolnav rău, săracul! trebuie să conchid, când trupul lui se îndreptă şi ochii umeziţi se desfăcură din valvele ascuţite ale gulerului mantalei.

— La mine... a fost... începe el stins şi se opreşte cu privirile pleoştite într-un punct al micii distanţe care ne separă...

— A fost... colonelul... vrei să zici?... îl completez, stimulându-l la vorbă, ca să se uşureze. Şi la mine a fost...

Iliad nu putu opri o mişcare de neplăcere.

— ?...

— A fost... rusoaica...

Pentru prima oară am văzut atunci, prin oglinda înclinată deasupra patului lat şi scurt, ce înseamnă propriu-zis a rămâne cineva cu gura căscată.

— A trecut pe la tine o rusoaică? rostesc după ce izbutesc să înghit un nod cât o nucă. O rusoaică mai...

— Rusoaica! mă corectează el iluminat şi solemn. Rusoaica, repetă privind acelaşi punct dintre noi, pe care eu nu-l sesizez.

Tăcere adâncă, pe care o rup deodată, după ce biruiesc alte înecăciuni, alte izbucniri de nerăbdare, şi – ciudat, extrem de ciudat – de necaz...

— Rusoaica?... A trecut? Când... ce fel de rusoaică? Unde e acum?...

Niciun răspuns.

— Ai lăsat-o să plece? abia pot să articulez sub enorma presiune care mă sufocă...

— A trebuit să plece... am fost nevoit... s-o las...

Simt cum mi se îndepărtează o mare greutate de pe inimă. Şi cum ochii mi se strâng, ţintind fără cruţare, fără nicio îngăduinţă, figura răvăşită şi trupul zdrobit din faţa mea... Doamne! de unde atâta ură... aşa de la început... şi de ce, de ce?...

— „În seara de Bobotează...” povesteşte Iliad, şi observ cu vrăjmăşie că amintirile îi fac bine, îl înzdrăvenesc, îl fac să-şi ducă povestea prin tot mai multe amănunte pe care le doresc şi care mă ucid ca nişte ace otrăvite, îi pun foc în cuvânt şi un aer de învingător, de ales al norocului, care mă umileşte în propriii mei ochi. Dar eu mă silesc să-l văd tot sub aparenţa ponosită şi jalnică în care-l găsisem; însă de la un timp, de la nu ştiu care cotitură a povestirii lui, trebuie să recunosc că nu mai izbutesc...

— ... Ţi-aduci aminte, în seara de Bobotează fulguia uşor. Eu ieşisem tocmai ca să primesc vestea cea nouă pe care mi-o aduceau aceşti fluturi de argint...

Ah, metaforele lui Iliad mă înfurie. Ştiu că el are un caieţel de poezii, din care multe bucăţi alese trebuie să mai zacă şi-acum prin fundul coşurilor de redacţie ale tuturor revistelor mari şi mici. Şi cu toate acestea, imaginile lui şuie şi banale se integrează minunat în cadrul prin care sufletul meu se aşază să privească şi să asculte, ca printr-o fereastră ce dă afară, într-un peisagiu de iarnă, povestirea lui.

Desigur, fluturi de argint. Era fatal ca pentru acest ţambalist al sentimentelor omeneşti aparatul să fie complet, după cum i-a fost de promptă împlinirea dorinţei, pe care eu, eu i-am sugerat-o... nu s-au împlinit încă trei luni de atunci, ah, mi-e atât de necaz pe cele ce au să urmeze, încât mi se pare că toată întâmplarea mi-a furat-o mie... Seara cu fluturi de argint, cu banalii fluturi de argint... de câte ori n-am visat-o, Doamne, şi eu... de câte ori n-am rostit şi eu, numai că în viitor, nu în trecut, această... ah, trebuie să-mi amintesc... nu cumva a auzit de la mine şi această şuie expresie, cu care se lăfăieşte acum, cu aerul ăsta care mă oripilează, dar mă şi satisface în acelaşi timp, de victimă a vitregiei hazardului.

— Am făcut multe *tururi* – continuă Iliad, cu tihna resemnată şi flecară a unei cucoane bătrâne, care povesteşte cu avânt şi culoare vreun tragic eveniment familial – şi pe urmă am intrat în casă, unde mă aştepta prietenia gălbuie a focului din sobă, era un foc gras şi galben ca vinul nou, când îl scoţi din butoi...

Ah, sfârşeşte, Iliad, cu comparaţiile, sunt gata să strig, dar focul cel gras şi galben ca vinul nou când îl tragi din butoi, trebuie să consimt, e nu se poate mai potrivit pentru această noapte divină, pe care poetastrul ăsta mi-a furat-o din cartea norocului, aşa cum va fi şterpelit poate multe imagini din cine ştie ce volume uitate, pentru bruma de bunătate câtă se va fi găsit în umilele lui compoziţii...

...Nu puteam să citesc... (evident, spun eu în gând...) parcă mai degrabă aş fi cântat... sau dacă aş fi fost poet (aci lăsă o pauză pentru protestarea mea, care desigur nu se făcu auzită)... m-aş fi aşezat dinaintea hârtiei albe... O dispoziţie pe care o întâlnesc numai în rare momente...

Nemernicul minte... Cu siguranţă, compunea iar o inepţie versificată de-a lui, asudând şi framântându-şi tâmplele cu pumnii, confundând creaţia cu fărâmele de memorie din apătoasele lui lecturi de adolescenţă.

Când zgomote de voci se aud... şi paşi...

Nu mai încape îndoială că era gata să se ridice şi să distri-buie câteva înjurături, pentru a redobândi liniştea ce-i fusese tulburată...

Paşii veneau direct spre mine... Spun sincer că în momentul acela am simţit o ciudă cumplită pe turburători... „Nu pot să-l bage la magazie, până mâine dimineaţă?„ mă gândeam... căci îmi închipuiam c-au dat peste un prizonier mai important: ”Nu pot să-i facă şi singuri percheziţie?“

Deci întocmai: frizerul era surprins în plin adulter cu muzele altora şi întreruperea îl scotea din răbdare.

Uşa se deschise largă şi caporalul de serviciu se-nfipse în cadrul ei, luând-o înaintea mâniei mele:

— Să trăiţi, domnule locotenent, o domnişoară...

— O domnişoară! Ce domnişoară?...

— A trecut gheaţa încoace şi-a fost surprinsă în... în... ca la... la... o sută de metri de Cotul Lung... Luncii, de patrula Potroc Alexe şi Minune Gheorghe... O sută de metri de Cotul Luncii, repetă el, privindu-mă atent, dar eu dam din umeri, nerăbdător.

Bagi de seamă, dragă, dacă mârlanii înşişi băgaseră de seamă că nu era o simplă trecătoare...

Făcui semn afirmativ...

— Bine, aduceţi-o...

Şi povestirea se deapănă, aşa cum trebuie să se depene, pentru cel care a întrevăzut-o întocmai, în cele mai simple cute şi amănunte.

O rusoaică înaltă, într-o şubă greoaie, căptuşită cu blană ca şubele de călătorie ale proprietarilor de ţară; o căciulă căzăcească...

— De astrahan brumăriu?

— De astrahan brumăriu... în picioare cizme de cauciuc vechi cu luciul pierdut, o apariţie ca oricare alta, dacă figura aceea prelungă, cu ochii oblici, cu ten catifelat, pe care niciun ger şi niciun cataclism social nu putuse să-l zgrunţureze, dacă acea voce de cristal n-ar fi arătat soldaţilor înainte de orice propuscă şi semnalment că au de-a face cu o boieroaică veritabilă.

Ţinea în mână, gros şi jerpelit înmănuşată, o cutie de vioară. Acesta era tot bagajul ei. Mai avusese şi altul. Îl încredinţase unui ţăran moldovean, care trebuia s-o treacă încoace. Ţăranul a rătăcit-o însă prin zăvoaie şi prunduri şi a dispărut cu geamantanul; îl şi plătise cu o mână

zdravănă de cervoneţi...

— Întocmai... plăteşte înainte şi are încredere în primul venit... îmi scapă fără să vreau.

— Rusoaica era!... strigă Iliad. Avea buzele subţiri şi figura mată şi ochii i se înfigeau ascuţiţi spre tâmple... şi avea, măi Ragaiac, un picior, măi... o, Dumnezeule mare...

— Să lăsăm piciorul! strig întunecat şi duşmănos.

— S-apoi se înţelegea limpede asta, din modul cum vorbea şi din ceea ce vorbea (Iliad ştie bine ruseşte şi vorbeşte la fel). Făcea Conservatorul la Odesa, când izbucnise revoluţia. Tatăl ei avea mari uzine metalurgice...

— Am înţeles... n-a spus cumva c-a fost mare ducesă ori cel puţin contesă şi rudă după mamă cu familia Tolstoi?

— Tatăl ei era baron... Asta mi-a spus-o însă abia pe urmă, când am descusut-o mai din scurt şi când am aflat şi despre uzine... Întâi nu răspundea decât atâta: sunt fată din popor... sunt artistă şi mă susţin singură... dar eu cunoscusem destule rusoaice din popor... şi altele mai ceva decât cele din popor... pieliţa aceea fină o dezminţea...şi micile ei gesturi, delicateţea, eleganţa mersului... mă rog... tot, tot...

— Omul se mai schimbă, dragă... cocotele nu sunt întâi servitoare şi pe urmă ajung cele mai elegante femei?...

— Eşti idiot... izbucneşte Iliad... cocotele din Rusia sovietică... fine şi rafinate... şi mai cu seamă manierate... îţi plâng de milă...

Şi Iliad începu să plângă în toată voia. Desigur, nu de mila mea.

Tatăl ei fusese deposedat de revoluţie şi la un an executat prin înecare; fusese aruncat în mare cu o piatră de picior. Acolo, în mare, la locul execuţiei, scafandrii se plimbau printr-o pădure întreagă de oameni, ţinuţi ferm la fund de pietrele cele grele; dar sforile permiteau cadavrelor să facă tot felul de mişcări de dans, când vreun scafandru sau vreun delfin îşi croia drum printre ele. Altfel îşi păstrau toate o atitudine oblică, pântecul şi faţa spre zarişte de deasupra, o pădure întreagă de evlavioşi într-o ţinută elevată, comunitate mistică şi impresionantă, dedându-se însă la cele mai caraghioase balansări şi figuri pe invizibila sârmă a neantului, la cea dintâi apropiere străină.

Acest tablou, pe care rămăşiţele familiei şi-l reproduceau pe de-a-ntregul muţeşte, dusese mai departe, mai adânc în sânul ei, făclia tulbure a morţii. Cea dintâi care îndrăznise să-l zugrăvească cu glas tare – mama – pierise înnebunită de îndrăzneală. Pe urmă o soră mai mare avusese aceeaşi soartă. Ceilalţi îl păstrau îngroziţi în adâncul închipuirii; la prima încercare de divulgare, soarta le era hotărâtă. Toţi trăiau înghemuiţi lângă dânsa şi tremurau mai mult la perspectiva nebuniei ei decât a lor; pentru că dăinuiau numai pe urma arcuşului ei. Pe urmă fratele, nemaiputând rezista ispitei, ceru să ia loc lângă părintele său. Stăpânitorii nu înţeleseră însă că el cerea loc în apă, ci-l trimiseră, prin mijlocul mai comod al glonţului de

revolver, să-şi caute părintele drept în ceruri. Celelalte două surori plecară într-un rând – acum un an – pe acelaşi drum pe care-l apucase ea acuma. Izbutiseră s-ajungă, nu izbutiseră? nu putea spune. După cum era îngrozitor de gândit dacă avea să le mai găsească vreodată, în cazul când ele izbutiseră cu adevărat...

După tăcerea ce urmă fatal acestui tablou, pe care mi-l reprodusese cum putu mai fioros, pentru a-mi paraliza şi fărâma de zâmbet ce-mi mai rămăsese, Iliad continuă calm, ca şi când nici n-ar fi văzut-o.

Arcuşul ei nu era de aur, ea însăşi recunoştea. Era o bună cântăreaţă şi atât. Sau numai atât era considerată; poate în altă lume avea să fie cotată la altă valoare. Dar acolo, de unde venea, cota ei aducea prea puţin, pentru ca surorilor celor două să nu le mijească în gând că sunt povară şi să nu-şi ia lumea în cap, fără veste, tocmai pentru ca planul să nu le fie zădărnicit. Când neajunsul şi mizeria coboară, nobleţea sufletească e mai grea; chiar dacă există, o bănuieşti prefăcută sau silită; în orice caz, pentru atât cât ţi se oferă, răspunzi tot cu un gest mare. Dispari. Oricum e grozav şi dureros. Nobleţea te mai obligă să dispari fără prevenire; dacă n-ar avea atâtea pretenţii, această nobleţe s-ar chema cuminţenie. Dacă ea ar fi ştiut de planul lor, ar fi purces cu toate trei. Le-ar fi călăuzit pe toate steaua aurului din arcuş, a cărui strălucire s-ar fi oprit poate sub cerul celălalt...

— N-o chema cumva Sonia ori Nataşa? fu ultima mea încercare de a zgudui măcar această realitate care se ridica tot mai solidă dinaintea ochilor mei, pentru a surprinde în dosu-i vanitatea unui cât de mic colţ de plăsmuire.

— Nu, o chema Valia...

— Atunci poate că a fost cu adevărat...

— Cine? tresări şi se holbă Iliad...

— Cine? Rusoaica...

— Auziseşi cumva de dânsa?...

— Care trebuia să vină...

— A... mi-am închipuit că poate auziseşi... de vreuna din celelalte surori...

„ ... care trebuia să vină la mine, să nimerească în sectorul meu“, completai în gând.

— O chema Valentina Andreevna Gruşina. Pe micul nume, Valia.

Şi Iliad se opreşte din nou, la răsunetul acestui nume.

„Valia, Valia, şopteşte gândul meu în neştire... trebuie să afli că fără mine, imbecilul te-ar fi trimis în magherniţă, alături de toţi vagabonzii, ca să-ţi ia interogatoriul abia a doua zi de dimineaţă... Pentru ei n-ai fi fost decât o... rusoaică şi nimic mai mult. Una din acele de care domnul colonel a dat ordin să ne ferim şi să i le trimitem peşcheş, o aventurieră care nu preţuieşte nici a zecea parte din felicitările unui colonel. Niciodată n-ai fi fost Rusoaica! Ce ştia, dar, acest poet fără noroc şi acest ofiţer, dornic de avansare, de Rusoaică? Eu i-am deschis ochii, Valia... ca un ticălos, ca un

imbecil i-am dat în mână pe această minunată, pe această fără pereche femeie, pe care nenorocitul cu siguranţă c-a scăpat-o ca un idiot... ah, ce fericit aş fi... dacă n-o ţine undeva ascunsă... Nu, desigur... atunci ce sens ar avea jalea împietrită şi sinceră de pe figura lui de flecar...”

Dar curgerea vorbei lăsă timpul să se furişeze neobservat şi Valia şi Iliad se trezesc târziu, în adâncimea nopţei, unul în faţa altuia, în tăcerea profundă a singurătăţei îngheţate, în cămăruţa supraîncălzită, scăldată în lumina prietenoasă de lampă. Au tăcut amândoi şi se scutură fiecare, amintindu-şi de clipa prezentă. Eu văd, îi văd bine, în chipul cel mai clar cu putinţă, pentru că nu mai ascult o povestire, o întâmplare care se pare că s-a rezolvat dureros, dar asist la o desfăşurare de lucruri, ce mă ţine holbat şi neputincios, ca pe un om legat burduf şi trântit la pământ, care asistă neputincios şi mut la prădarea cuibului iubirii lui, la jefuirea brutală şi necruţătoare a tot ce are mai scump şi, Doamne, simte cum inima i se înghemuieşte tot mai mult în ea însăşi, până la asfixie, în aşteptarea ofensei supreme, a pângăririi scumpului trup, prăbuşit alături, a celei mai scumpe decât orice pe această lume. Ei se trezesc deodată speriaţi de distanţa enormă, pe care a făcut-o timpul, de când s-au aşezat la vorbă; iar eu-mi simt inima cum se contractă ca o măciucă de fier care se pregăteşte să izbească.

El se ridică stânjenit, urechea lui a urmărit toată jalea povestirii, dar ochiul i s-a plimbat indecent pe trupul strâns în taiorul albastru-marin pe care, cu toata căldura din bordei, ea a refuzat să şi-l scoată, pe foile de aceeaşi culoare, care se întind până la mijlocul pulpelor lunguieţe şi făgăduitoare. Ochiul ăsta, pe care-l contemplu acum şi care capătă luciu numai sub vântul aprins al lubricităţii, a scormonit cu insolenţa poftei bădărane toate cusăturile veşmintelor pe care imaginaţia lui le sfâşie, cu siguranţa unui croitor când desface după probă legătura însăilărilor; a batjocorit sfâşietoarea ei durere, cu zâmbet nepotrivit, cu o uitare a privirii în vreo rotunjime a înfăţişării ei mlădioase, cu o clipire grotescă a pleoapelor la vreo mişcare a ei de neatenţie, absorbită de mersul vorbirei. Acuma, cu un tact de matelot, se întoarce cu carafa plină de vin şi o îmbie: „ca să uităm, barişna...”

O rusoaică trebuie să bea prin definiţie. O rusoaică tânără, artistă şi pribeagă, gonită de toate spectrele morţii, poposind la miez de noapte în coliba scăpărei a unui ofiţer tânăr şi subţirel. Rusoaica nu-şi moaie decât buzele: căci în ochii ei poate tremură încă jocul păpuşilor cu sfori din fundul mării. Dar el cară pahar după pahar, începe să cânte răguşit: *Volga, Volga*! ori *Husar polc* şi o îmbie cu ochiri suspecte. Îşi trage scaunul lângă dânsa şi se miră că ei nu-i place vinul ăsta de Basarabia, „care acolo nu mai e”. Ea îşi aduce aminte că într-adevăr n-a mai băut de mult vin şi-şi moaie din nou buzele, în vreme ce, înfiorate, degetele lui îi acostează genunchiul şi tind să alunece pe coapsă în sus cu paşi de păianjen.

— Nu e rusoaica! strig cu toată puterea, bătând cu putere în masă.

Ha, ha, mersi d-aşa rusoaică, ha, ha, pe genunchiul căreia se poate aşeza o mână aşa de repede... Ha, ha, ha! continuă Iliad, mă amuzi chiar, rostesc cu toată sinceritatea, liberat din nou de-o mare greutate... Oho, departe de-a fi aceea de care ţi-am vorbit, *căci doar eu ţi-am vorbit*... nu?...

— Dar lasă-mă să vorbesc, domnul meu.

— Poftim... vorbeşte cât vrei... dar nu e ea.

... Fata a lăsat îndată paharul şi s-a ridicat. S-a apropiat de sobă şi şi-a desfăcut cutia de vioară.

— Am să-ţi cânt ceva frumos! mi-a promis ea şi şi-a înstrunit lăuta.

Şi a început să cânte. Dar el nu mai putea să-şi dea seama cum ştia ea să cânte. S-a prefăcut că se apleacă la sobă, apoi pe neaşteptate s-a ridicat şi a sărutat-o pe gât. Cântecul a încetat brusc. Valia s-a întors şi i-a oprit hazul şi restul avântului cu o privire de mânie. Şi-a închis vioara, şi-a tras fără să mai zică o vorbă şoşonii înalţi, şi-a pus broboada cea mare şi căciuliţa şi a dat să iasă cu cutia ei de vioară în mână...

— He, he, domnişoară, nu prea vă grăbiţi, nu uitaţi că sunteţi prizonieră...

— Vă rog să mă conduceţi acolo unde ţineţi prizonierii...

— Hm, într-adevăr, aşa ar trebui... dar noi nu păstrăm ca prizonieri, decât, he, he... pe cei care au acces în ţara noastră; adică pe moldoveni şi pe cei care au rude dincoace... Însă pe ceilalţi... he, he, nici nu ştiţi ce facem cu ceilalţi... S-a apropiat de ea, sardonic şi triumfal: îi poftim înapoi în ţara dumnealor, la civilizaţia dumnealor, unde ofiţerii nu beau vin, unde artistele nu admit să li se pună mâna pe genunchi, unde dansează morţii în mare, unde s-a coborât Raiul pe pământ... Evident că între sălbăticia noastră şi proastele noastre maniere, dumneavoastră o să preferaţi...

— Exact. Prefer să mă întorc, domnule, căci dacă acolo e aşa cum e, cel puţin ştiu dinainte ce mă aşteaptă. Dar dacă e să găsesc şi aici tot ce părăsesc acolo, mulţumesc, nu mai am nevoie... găsesc berechet la mine...

— Hm, îţi închipui, încercă să-şi plaseze încă o reflecţie Iliad.

— Îmi închipui... i-o tai scurt ca să-l aduc la stricta desfăşurare a faptelor...

— Nu m-am speriat eu cu una, cu două de-o aşa bravură – continuă el – şi ploconindu-mă i-am replicat imediat: „Poftiţi, vă rog!”... Ei bine, dragă Ragaiac, a ieşit. Şi-a pornit-o drept, fără nicio vorbă, spre Nistru... ca un... ca un *leu*...

— Ea a fost!... Ei bravo, Iliad, te-ai purtat ca un...

— Nu mă laşi să vorbesc...

— Restul e lesne de înţeles... amintiri, regrete, autoreproşuri...

— A nu... a nu... lasă-mă, domnule, să continui...

— Mai e ceva? întreb, şi simt din nou o uşoară strâmtorare.

— M-am luat după dânsa. M-a simţit şi şi-a iuţit piciorul. M-am pus pe fugă... Am ajuns-o: „Domnişoară, nu pot sa vă dau drumul în mijlocul nopţei de iarnă... Rămâneţi... vă rog... iertaţi-mă... m-am întrecut cu firea...

şi cu paharul... regret din suflet... imposibil să plecaţi cu această impresie de la mine.”

Şi pentru că ea ezita, m-am jurat că va fi în protecţia mea şi că nu i se va clinti niciun fir de păr. Şi cu toate că nu ştie nici moldoveneşte şi n-are nici rude prin Basarabia, i-am promis că voi face tot posibilul s-o fac scăpată. A primit şi s-a întors. A trebuit mult să stăruiesc ca să ocupe peste noapte bordeiul meu; ea cerea morţiş să fie dusă în magazia prizonierilor. „Cum crezi că voi face una ca asta, domnişoară? Acolo mă voi duce să dorm eu!” am strigat cu tărie, ştiind că astfel de abnegaţii plac rusoaicelor. Abia atunci a zâmbit, cu uşoară ironie. Nu părea deloc convinsă că lucrul se va petrece întocmai. Am sfătuit-o dinadins să tragă drugul şi să încuie uşa pe dinăuntru. Ceea ce desigur a şi făcut imediat.

Iliad aşteaptă şi probabil îmi caută stăruitor privirea:

— Aşa e c-am întors-o bine... Aşa e că...

— Mda...

Până la prânz Valia nu s-a sculat. La masă şi-a împărţit pâinea şi bucatele lui cu dânsa. La început Valia era foarte stânjenită şi se uita încurcată prin odaie şi mai cu seamă la aşternutul în care dormise şi pe care ţinuse, la deşteptare, să-l scuture afară, în ger, cu mâna ei, ceea ce-l făcuse pe Iliad să protesteze, dar să se bucure foarte în inima lui, văzând acest început de familiaritate şi această înclinare spre gospodărie cu lucrurile lui. Masa a fost din cale-afară de veselă, iar spre satisfacţia mea – pentru că acum încep să mă satisfacă dovezile lui de bună purtare – Iliad s-a arătat plin de demnitate tot timpul. Rusoaica a gustat cu plăcere din vin şi chiar a băut mai multe pahare. Pe urmă a scos vioara şi a cântat, după dorinţa anume a lui Iliad, numai bucăţi ruseşti. Ah, şnapanul, maimuţa! A cântat multe cântece populare, dar ceea ce l-a impresionat extraordinar pe Iliad au fost două bucăţi din Ceaikovski, care i-au rămas în memorie. Îmi fluieră începuturile, pe care le recunosc, şi-l acompaniez cu ochii umeziţi: e o romanţă fără cuvinte şi o barcarolă. Sunt atât de asemănătoare, că le poţi socoti un singur cântec; dar sunt delicioase. Bem vin şi le repetăm iarăşi şi iarăşi, căutând să ne întrecem... eu îl opresc cu intensă satisfacţie la cea mai neînsemnată notă care a scăpat falş din gâtul lui: „Nu aşa”, îi strig aproape dispreţuitor... „aşa... laaaa...” Iliad repetă după mine ca un copil cuminte şi are obrazul scăldat în lacrămi. Nu înţeleg de ce plânge, dar bănuiesc că frumoasa idilă, pe care el ţine să mi-o înşire cronologic, nu s-a sfârşit tocmai pe gustul lui; aştept deci cu nerăbdare acest sfârşit, care-mi dă nădejdi îmbucurătoare şi care-mi face incomparabil mai suportabilă povestea.

După-masă rusoaica întrerupe muzica; ultima bucată a făcut-o să pălească, tremură şi se zbate într-o jale fără margini; Iliad îi şterge lacrămile şi o mângâie cu multă delicateţe, iar ea îl priveşte speriată, îngrozită, cu ochii măriţi. E o criză rusească, îşi închipuie el. Dar eu văd în pupilele ei necunoscute imaginea sinistră a baletului de păpuşi prinse de

sfori în fundul mării. Fata îşi plânge groaznicu-i destin; acum poate a înţeles deplin că pentru a i se deschide larg drumul spre libertate va trebui să dea şi tributul celălalt, tributul constrângerii supreme... Oh, îmi pare atât de rău de biata fată şi urăsc pe acest Iliad, pe acest călău cu mângâieri tandre... E în puterea lui şi asta o îngrozeşte pe ea, e necontenit în puterea cuiva şi asta o dărâmă şi-o munceşte mai greu decât poate însăşi ideea de a porni înapoi, spre păpuşile putrede care-şi joacă sarabanda, legate de sfori, împodobite cu stele marine şi cu diademe de melci. O înţeleg şi sunt alături de ea; îl urăsc pe mizerabilul cu rânjetul lui de satisfacţie... şi-l invidiez.

A lăsat-o dormind ameţită de lacrămi, de spaimele şi de oboselile trecutului. Când s-a întors, a găsit-o scuturând iarăşi păturile şi cearşafurile. El i le-a smuls din mână, a chemat ordonanţa, pe care a mustrat-o şi chiar a lovit-o. Iar fata, care a intervenit pentru soldat, l-a apucat violent de mână, zădărnicind a doua lovitură, l-a privit cu duşmănie, apoi a izbucnit din nou în lacrămi, într-o criză subită, zguduitoare. Criza rusească! a conchis din nou Iliad, cu suficienţa-i notorie. Şi cam în felul acesta a trecut ziua. Răsuflu din nou uşurat.

Iliad s-a aşezat într-un rând pe marginea patului, pe când ea, lângă sobă, îşi acorda vioara; acum căuta anume să-şi găsească loc cât mai departe de dânsa, ostentativ. Spre marea lui mirare, ea l-a rugat atunci să treacă pe scaun şi, pentru că el nu s-a executat imediat, a depus şi puţină insistenţă. Atunci el s-a ridicat de pe pat şi a vrut să iasă afară. Rusoaica l-a ajuns la uşă, l-a apucat voiniceşte de coate şi l-a tras înapoi. „Nu trebuie să te superi, nu trebuie să te superi!” i-a strigat şi, iarăşi foarte încurcată, se frământa în juru-i, plimbându-se agitată şi strângându-şi pumnii. El a ieşit totuşi, explicându-i că trebuie să plece din motive de serviciu. Canalia ştia cum să joace. S-a întors dinadins foarte târziu; ea aprinsese lampa şi-l aştepta înfiorată într-un colţ. Nasul i-era roşu şi ochii plânşi. L-a primit totuşi cu un zâmbet de blândeţe care l-a intrigat şi aţâţat peste măsură.

— Domnişoară, i-a spus atunci cu un curaj care m-a făcut să pălesc. Eu nu vă ţin aici sechestrată. Ordinele de sus ne cer să trimitem înapoi pe toţi cei ce vin de peste Nistru. Şi e categoric. Eu însă, cu toate riscurile ce-mi atrag, vă voi înlesni să treceţi mai repede în România. Dacă nu am făcut-o până acuma, e că aştept un moment prielnic... trebuie să vă fac rost de vreo împuternicire, de vreun act, să nu vă mai supere nimeni. Însă, pentru asta trebuie timp, trebuie cu multă băgare de seamă să intru în legătură cu vreo autoritate dintr-un sat vecin. Am şi început să sondez, dar lucrurile nu se pot face cât ai bate din palme. Însă, oricând doriţi, dacă vă asumaţi singură răspunderea, vă stau la dispoziţie, să vă trec de zona periculoasă. Dar vă atrag atenţia că, dacă vă grăbiţi, veţi avea considerabile neplăceri; iar cât veţi rămâne aci, eu vă garantez cea mai deplină siguranţă de orice fel.

Fata, tremurând, s-a rezemat de zid şi l-a rugat s-o ierte dacă din

atitudinea ei a reieşit cumva că n-ar avea încredere într-însul. El o sprijină stupefiat. Ea dezminte că a fost în vreun chip nemulţumită de ceva; e tristă uneori din cauza durerilor ei trecute. Dimpotrivă, e atât de fericită că a nimerit aci, încât orice recunoştinţă n-o găseşte la înălţimea ospitalităţii pe care a întâlnit-o.

— Nu aştept nicio plată, domnişoară...

Cu toate că oarecum plat, canalia se poartă admirabil. Totuşi sunt dispus să-l ascult cu plăcere. Zilele trec, şi de ceea ce mă temeam... O speranţă tot mai consistentă mă îndeamnă să cred că ţopârlanul, încântat de purtarea asta atât de neobişnuită pentru el, până la urmă n-a mai putut să prindă virajul clipei decisive.

Dar în seara a patra, pe când vioara suspina în surdină la gura sobei, el se feri puţin de privirea fetei şi se scărpină cu grijă pe piept, înspre subţioara dreaptă. Valia întoarse capul probabil involuntar; el îi surâse încurcat, jignit de el însuşi, că tocmai când arcuşul aluneca pe undele barcarolei, la care fata revenea des, ştiind că-i place, el... se scărpina. Nu-şi lămureşte bine, i s-a părut sau pe figura ei a trecut o umbră, de bună seamă de ironie. Şi-a tras totuşi cuviincios un scaun aproape de dânsa şi a continuat să asculte cu religiozitate. Dar pe ţâţa dreaptă, picioare fine şi repezi alergau spre acelaşi ţel, ah, care nu mai era atins odată, al subţiorii respective. Iliad se ridică de pe scaun şi, legănând capul după tactul muzicii, în timp ce şuiera inaudibil printre buze, în semn că fredonează, îşi căută un loc în umbră, cu totul ferit de privirile ei şi, cu spatele la dânsa, îşi vârî mâna pe sub veston şi începu să se frece cu ardoare, prefăcându-se că examinează nişte cartuşiere; satisfacţie nouă, scărpinatul îi producea o supărăciune dulce, pe care, pe măsura întrebuinţării, simţea nevoia plăcută să şi-o administreze în doze şi mai mari. Abia după ce trecu mult de la tăcerea viorii, băgă de seamă că fata nu mai cânta; se întoarse zăpăcit şi-o văzu în picioare, privindu-l cu ochii mari, grozav de mari şi uimiţi; figura i-era uşor contractată; ah, înţelegea, înţelegea această legitimă supărare pe-o ţoapă de milităroi sălbăticit de pustietăţile pe care le păzeşte, incapabil să aprecieze fineţea unui tuşeu, subtilitatea unei uşoare întârzieri pe-o anume notă. Îi fu atâta ruşine, că îşi luă noapte bună şi ieşi în grabă, prefăcându-se, cu o stânjenită lovitură de mână peste frunte, că şi-a adus aminte de ceva foarte important. Fata întinse mâinile după dânsul, dar el dispăru îndată. Din cadrul uşei îl văzu alergând spre magherniţele dimpotrivă. Alerga să facă morală militărească sergentului, care-i cedase binevoitor aşternutul, pentru halul de necurăţenie şi nesimţire în care a putut să trăiască.

Binecuvântat păduche!

A doua zi ea îl întâmpină roşie, privindu-l pe sub sprâncene şi trăgând cu urechea ei fină de muzicantă la accentele râsului prea exagerat, cu care el vrea să-i arate că n-a păstrat nimic din întâmplarea de ieri. Iliad umblase mult prin frig şi veselia sângelui, care alergase prin el în ritmul

pasului grăbit, îi da şi-acum, în căldura cea mare din odăiţă, o dispoziţie fără seamă. Mâncară fericiţi, dar odată cu vinul şi bucatele gustoase, dogorite în cazan de trupă, simţi din nou picioare fine alergându-i pe trup. Altele şi altele, mii de picioare în marşuri contrarii de trupe în manevre. Nervozitatea şi necazul extrem îl făceau să le evalueze la milioane, deşi poate nu erau de pricină decât vreo câteva perechi. Dezamăgirea i se înfipse ca un cuţit în inimă şi toată veselia pieri deodată. Dar el făcu toate sforţările să păstreze o continuitate a înfăţişării iniţiale; pentru că însă ea nu cânta, îndrăzni să-şi petreacă din când în când mâinile, care acum se încârligau ca ghearele de asasin – vai de acela pe care aveau să-l întâlnească! – pe sub veston. O dată, de două, de trei...

Dar fata asta e complet indiscretă. Trage cu ochiul, faţa i se îngălbeneşte, glasul îi tremură... Doamne, dar ar trebui să înţeleagă situaţia... aci, la marginea unui râu... îngheţat... doar la ei în Rusia... parcă nu cumva...

— Ah, am să scot toată trupa, scăpă el în cele din urmă, într-un moment de nemaireţinută revoltă, şi o s-o dezbrac la piele în gerul cel mai cumplit... Iartă-mă, dar e nemaipomenit, barişna, cu aceşti măgari. I-am inspectat, i-am lovit; pe cel pe care l-am prins cu cea mai mică necurăţenie l-am îmbrâncit îmbrăcat în Nistru şi am poruncit să i se arunce toate efectele peste el... Iată, acum, de când a îngheţat râul, nu se mai spală niciunul... Dar le viu eu de cojoc; am să-i tăvălesc acuma pe toţi în zăpada îngheţată... Ah, şi pe sergentul ăsta, care mi-a împrumutat scârboşenia lui de pat!...

Se ridică palid şi hotărât şi odată cu el se ridică şi dânsa, la fel de palidă, tremurând.

— N-avea nicio grijă, domnişoară, am să astup ferestrele ca să nu-ţi ofer o privelişte necuviincioasă. Dar iartă-mă, nu pot să sufăr să rămâi cu această impresie despre mine... Destul că ţi-a rămas cealaltă...

El se îndreaptă să dea drumul şervetului din fereastră, dar ea i s-a interpus în cale. E trasă la faţă şi tremură ca-n friguri, îngăimând în neştire... „Iartă-mă, iartă-mă!” Şi e gata să cadă în genunchi...

El a prins-o prompt din cădere şi o ţine la piept; ea se strânge, se înfige în pieptul lui, cu pieptul, cu mijlocul ei:

— Nu e sergentul de vină, Vasile Dimitrievici, şi niciun soldat; iartă-mă, eu sunt de vină, de ce nu mă lăsai să scutur cearşafurile, Vasile Dimitrievici; mă temeam că dacă le voi scutura din nou, iar vei bate pe soldat şi nu trebuie să baţi, Vasile Dimitrievici, nici pe om, nici pe animal. Mi-era aşa ruşine să-l rog să-mi ajute, dimineţile, când credeai că dorm, şi eu nu făceam decât să mă curăţ, dar pe el nu-l lăsam să se amestece, ş-apoi el nu ştia nici ruseşte, nici nemţeşte, nici franţuzeşte, şi când mă gândeam că trebuie să mai afle şi tălmaciul... în fiecare dimineaţă credeam că am scăpat şi-n fiecare nouă dimineaţă vedeam că m-am înşelat... de aceea eram atât de îngrozită, Vasile Dimitrievici, când te apropiai de pat. De ce

m-ai reţinut aci? De ce nu mi-ai dat drumul atunci... Lasă-mă, Vasile Dimitrievici, nu merit să mă ţii la pieptul dumitale... goneşte-mă pe mine afară în frig... şi la noapte lasă-mă să trec înapoi... Iartă-mă pentru toate supărările pricinuite!

Dar cine mai simţea acum mers de păduchi, la atingerea aceea caldă, infinit de caldă, infinit de dulce. Dar cine ar mai fi putut să scape această minune trupească odată căzută în braţe! Gura lui se îndreptă lacomă spre ochii, spre gura ei. Ea încă ezită, şop-tind înfiorată: Vasile Dimitrievici, Vasile Dimitrievici... Vasile Dimitrievici... Dar nu mult apoi buzele lor sunt una şi trupurile le sunt una, şi într-un singur trup ei se rostogolesc în aşternuturile moi peste sarabanda păduchilor.

— Infectă idilă, dragă Iliad, gem întru târziu, respectându-i tăcerea în care căzuse – iartă-mă că nu te pot felicita pentru această aventură...

Abătut peste fire, îmi acoperisem ochii. Şi îndată acolo, în dosul degetelor strânse, mă revăzui în cea dintâi zi de Crăciun a războiului, în cazarma de infanterie transformată în şcoală militară: repaos şi păduchere. Stăteam turceşte pe patul comun şi suprapus, ferindu-mi lacrămile, cu nesecat izvor, de ironia camarazilor amuzaţi extrem de penibila activitate. Ochii mişcătoarelor boabe de orez, surprinse de lumină, mă fixau straniu şi desigur, dacă m-ar fi asasinat cineva în acele clipe, mi s-ar fi părut lucrul cel mai firesc cu putinţă.

Sărmana fată! Ah, blestemată, scârboasă, ah, canalie de insectă!

— Binecuvântat păduche! tremură glasul lui Iliad, în sinceră adorare. Tu mi-ai dat să gust cele mai nebănuite fericiri! adaugă el, apoi îşi drege vocea cu un pahar nou pentru urmarea povestirii.

Da. Da. Şi eu trebuie să binecuvântez acest păduche, care, oricum, dă împrejurării un aer mai coborât, oho, încă destul de coborât, ce-mi face suportabilă aflarea restului peripeţiilor. Haida-de! Rusoaica păduchioasă nu e tocmai ceea ce aşteptau visurile mele. Aventura lui Iliad îmi pare acum vrednică de el, e a lui, nu mi-a mai furat-o. Îl privesc cu simpatie şi-l ascult cu înduioşare. Unde e Iliad, uşuraticul de acum trei luni, cu gesturile lui de şmecher de duzină, cu glumele lui suficiente, cu expresiile de cazon umflat şi agresiv: „He, he, cariera... datoria înainte de toate... îmi pare rău, pe onoarea mea, dar, he, he, barişna, ce să-i faci, aşa e valsul ăsta al vieţii”... O, Doamne, ce am făcut din bietul băiat!

Povestea lui mă captivează cu desăvârşire şi... drace, simt cum mă înfioară! Căci sfârşitul, pe care el încă îl ocoleşte îngrozit, se apropie... şi-l simt din tremurarea glasului său că e minunat... vreau să zic groaznic, pentru el. Pentru mine... mă reazem cu excitată curiozitate de sobă şi-mi întind cizmele dinaintea focului, care-şi joacă reflexele în luciul lor...

— Hm, ce zici, Iliad, nu-i chiar aşa – eh, he, – de uşor, valsul vieţei...

— ... Îţi închipui, tu, Ragaiac, această fericire fără seamăn... Patru zile de nebunie nemaipomenită... în fiecare dimineaţă aşternuturile erau

scoase afară în gerul cel cumplit... iar seara, după masă, după cântec, despăducherea... Şi pe urmă iubire, şi iar cântec, şi iar despăduchere, şi iar iubire... Îţi pot spune că era atât de dulce s-o vezi cu bustul gol, doar cu sânii prinşi în reţeaua uşoară, căutând, cu degetele ei lungi, de vioristă, insectele prin cutele cămăşii... trebuie să subliniez, prin cutele cămăşii destul de fine şi, judecând faptul că ea avusese o oarecare situaţie în ţara pe care o părăsea, în cutele rufei cele mai bune, pe care o găsise acolo... Înţelegi, drumul până la hotar, dormitul pe la gazde ţărăneşti şi clandestine, traiul în condiţiunile pe care i le impunea contrabandistul, amânările acestuia ca să poată s-o înşele şi să-i fure bagajele... toate lucrurile astea, pe care ea mi le povestea cu atâta ingenuitate, dau altă impresie, dau farmec nespus banalei şi degradantei operaţiuni de care-ţi vorbesc... O, era divină, părul ei tuns mai lung şi încurcat în inele de-un castaniu închis, care ziua părea negru, atârnându-i pe umerii plini şi rotunzi... şi mâinile lungi, şi trupul lung, şi picioarele lungi... Când stătea goală şi înaltă în faţa mea, cântându-mi ca într-un vis de nebunie, ori râzând înainte de a începe, cu arcuşul în jos şi cu vioara gata sub bărbie, goală, înţelegi, mă pipăiam să văd dacă trăiesc... Sau când îi examinam firele prelinse şi rari din subsuori, frecându-i cu gaz grăuncioarele epidermei răzvrătite... Iartă-mă că-ţi dau toate aceste amănunte...

— O... te rog..., te rog...

— ... dar vreau să mai întârzii în ele, căci sfârşitul, care puse capăt atât de repede acestui vis de necrezut, e prea cumplit... prea idiot...

— Mai lasă-l, mai lasă-l... sfârşitul... Rămâi puţin la păducheatul ăsta...

— O, dragul meu...

Şi încurajată, vocea continuă plângătoare, din ce în ce mai plângătoare, necontenit întreruptă acum de interjecţii agasante, ca glasul unei bocitoare. Dacă n-ar fi fost atât de interesant conţinutul şi unele trăsături de redare, de surprinzătoare vioiciune, aş fi curmat repede apoi această jelanie care se reîntorcea necontenit asupra sa însăşi, pentru a aduna mărunţişuri rămase; scoici nenumărate scăpate prin găurelele plasei, printre care scânteiau uneori culori fără pereche ori îmbobocea opalul de vis al perlei adevărate. Păducheatul ăsta e acum din cale-afară de ispititor... ascultând, mi-l reproduc ca în vis, în odăiţa mea... în bordeiul meu, cu un cuprins mult mai de gust decât această colibă afumată: în gândul meu Valia a călcat adânc, cu piciorul ei lung, cu minunata ei comoară de păduchi, s-a înfipt adânc cu braţele ei lungi, cu trupul ei lung, cu firele prelinse ale subţiorilor ei, cu părul ei încurcat şi tăiat mai lung, tremurând la fiecare mişcare pe gâtul şi pe umerii goi...

— Păducheatul ăsta, dragă Ragaiac, era atât de delicios, că şi pe urmă, când constatarăm cu regret că el nu mai avea nicio cauză, noi îl continuarăm, ca pe un rit vechi...

Iliad începe să-mi pară inteligent. Cine a spus că fericirea şi

suferinţa nu dau glas şi aripi şi celei mai tenace mediocrităţi!...

Dar plimbarea pe care imaginaţia lui o face, retoric şi plângăreţ, de-a lungul şoldurilor şi coapselor prelungi, în amurgul de bronz al pielii catifelate, mă îndeamnă să privesc cu oroare mâna aceea care a străbătut de atâtea ori acest drum în realitate. E rotundă şi butucănoasă; e de-un alb-gălbui, punctat de-o vagă rozeală vineţie, care-mi repugnă... Iată ce-a putut să se plimbe de-a lungul atâtor comori! Şi instinctiv îmi ridic, în lumina ochilor, tăietura ovală şi fină a mâinii mele; degetele se lipesc lungi şi unghiile, pe care nu le-am manichiurat de atâta amară vreme, mă uimesc cu graţia lor...

— De ce-ai tăcut, Iliad?

— Ce mult seamănă mâinile tale cu ale ei...

Vasăzică, banditule, ţipă gândul meu, cu adevărat mi-ai furat-o, ai pus pe ea labele tale de dobitoc păros şi ai fugit cu dânsa în adâncul pădurii, ca un urangutan...

Şi vocea lui Iliad continuă să plângă în descripţii tremolate, arzătoare şi răscolitoare, aci întretăiate de exclamaţii, de interpelaţii, de invocaţii, aci scuturată de suspine şi de regrete...

Îţi spun... era un făcut... oricât mă sileam, mi-era imposibil să... eu... altădată... înţelegi... dar acum... era atât de divină, atât de caldă... înţelegi... Căuta să mă reţină... dar... cum spun... şi totdeauna avea o privire de regret... sau îşi acoperea ochii cu mâinile...

„Idiotul... nici nu m-aş fi îndoit...”

sau îşi înfunda capul în perine...

— Sfârşeşte Iliad... (mă mir cum nu mi-a scăpat: idiotule!).

— ...

— Vreau să spun, nu, nu... nu asta... Cum s-a sfârşit? Asta am vrut să te întreb... cum?... de ce n-aţi continuat?... unde e acum?...

Iliad mă privi cu ochi stupizi, de animal care mănâncă, îşi răsuci o ţigară şi o înfipse jumătate în jarul sobei...

— În ziua noua, continuă el, stăteam cu ea la masă, eu aici unde sunt eu, ea acolo unde eşti tu...

... eu – îşi desfăcu el degetele de la amândouă mâinile lui tâmpite – parcă nu eram în apele mele... dar am simţit aşa ca prin aer... ca... ştii tu... ca în război – mâna butucănoasă, cu degetele răşchirate, se plimba deasupra mesei ca un umflat păianjen roşcat şi ameţit – ţi-aduci aminte când nu e încă sosit ordinul de atac şi când încă nu ştii nimic... dar deodată îţi vine aşa un gând că agentul de legătură se apropie şi-ţi aduce ceva rău... cam aşa simţeam eu când afară auzii voci şi tropăit...

Dac-o fi maiorul, îmi mai făceam eu inimă bună, îl îmbăt şi-i fac cadou toate sticlele pe care le mai am. Dar tu ştii bine că domnul maior, înainte de-a veni, are totdeauna grijă să te întrebe la telefon: „Ai, mă, ceva, face să viu azi la tine la masă?...” Să fie căpitanul?... dar el nu vine niciodată în inspecţie, îşi vede de sectorul lui...

Iar când am auzit bătând în uşă şi când am auzit vocea colonelului, eu tot mă agăţam cu nădejdea că barim o fi vreun general în treacăt, măcar i-aş fi spus că s-a abătut în treacăt, pe la mine, nevasta mea... Dar vocea colonelului nu putea fi decât a colonelului...

— Colonelul?! Ah, da... atunci când a trecut şi pe la mine.

Lăsă capul în jos şi tăcu mai multă vreme. Bău zdravăn şi se ridică, se apropie de uşă, parcă înveselit de stupizenia întâmplării, şi păru că-l revede pe colonel, apropiindu-se de prag cu exagerată stupoare, plimbând ochii de la ea la el, adică de la locul unde stăteam eu la locul unde stătuse el şi înapoi:

— Nu vă despăducheaţi cumva, tocmai în momentul acela?

— Nu, tocmai venisem de pe sector. Eram îmbrăcaţi... numai ea avea în picioare papucii mei...

Eu mi-am adus aminte că trebuie să mă scol... şi s-a sculat şi ea odată cu mine...

— Am onoarea, domnule colonel!

Nimic. Ba nu. Răspuns cu capul... Valia, care privise tot timpul zâmbitoare la această scenă, de astă dată îngălbeni, apoi înnegri... Iar colonelul:

— Scuză-mă de deranj, locotenent Iliad, dar te rog să pofteşti până afară...

Şi foarte ceremonios de data asta, îşi lovi călcâiele şi salută pe fată: doamnă! Pe urmă ieşi...

— Valia, să stai aici, am bâlbâit, neavând ce spune altceva şi am vrut să ies...

— Unde ieşi aşa? m-a oprit ea, mi-a pus capela pe cap şi m-a îndemnat să rămân ca să-mi arunce mantaua pe umeri. Dar am ieşit.

Domnul colonel, în mijlocul cercului smirna de gradaţi, cu mânerul de argint al cravaşei la gură, asculta şi cerea informaţii. La fiecare răspuns, privea pe vorbitor, da din cap de mai multe ori în semn de deplină lămurire...

Am răsuflat o dată adânc şi m-am apropiat salutând cu toată arta de care eram capabil. Vroiam să joc pe o carte mare. Partida trebuia câştigată cu orice preţ. Mi-a primit salutul cu un surâs binevoitor. I-am cerut permisiunea să-i vorbesc între patru ochi. A făcut atunci semn la oameni să se îndepărteze... Am început prin a-i spune că am cele mai serioase intenţii relativ la Valia. Îndată ce suntem readuşi la oraş, o voi lua în căsătorie.

— Vasăzică, intenţionezi să demisionezi? mi-a rânjit în faţă domnul colonel. Şi pentru mutra mea nedumerită, s-a simţit obligat să adaoge:

— Ai uitat complet legile şi regulamentele militare. Pentru ca o fată să poată să se căsătorească cu un ofiţer, trebuie să dispună de-o anume dotă... Nu poţi s-o dispensezi de această condiţie...

I-am explicat că e o mare artistă şi l-am poftit s-o asculte. L-am invitat la masă; având în vedere ora la care venise, de bună seamă că era

nemâncat. În timp ce se va ospăta, Valia avea să-i cânte. Şi el avea să aprecieze dacă, după câteva concerte la oraş, la Chişinău, la Iaşi, la Bucureşti, ea n-ar fi putut strânge înzecit cât pretind regulamentele militare.

— Ei bine, măi, a refuzat să şi mănânce, acest... ah... şi-a scos un covrig uscat şi a început să ronţăie din el zâmbindu-mi amar. Amar... acru vreau să zic...

M-a întrebat dacă am făcut percheziţia vestimentaţiei şi lucrurilor pe care le adusese Valia. Era să-i răspund „ne-am şi despăducheat, domnule colonel", dar m-am gândit cu groază la efectul acestei destăinuiri asupra mentalităţii lui. M-a rugat să-i aduc paltonul şi căciula fetei, vioara şi cutia de vioară. M-am executat cu o repeziciune care, am observat bine, a avut efect. I-am adus tot ce avea pe ea şi am îmbrăcat-o cu lucruri de-ale mele. Colonelul a surâs din nou şi a predat toate efectele plutonierului Brădeanu, care era cu el. Pe urmă s-a interesat de mersul celorlalte puncte din consemn. De câte ori aduceam vorba de fată, el punea o întrebare cu totul depărtată sau îmi da ordine şi sfaturi străine de subiect. Peste un ceas plutonierul Brădeanu mi-a predat efectele: nu se găsise nimic, nici măcar să dea de bănuit. Când mă reîntorsei la fată, o rugai să examineze dacă mâinile bădăranului nu au stricat ceva la vioară. Valia era palidă şi gravă. I-am spus că rezultatul percheziţiei l-a impresionat favorabil pe colonel şi că sunt speranţe.

— Speranţe de ce? m-a întrebat. Dar eu am ieşit grabnic, fără ca să-i răspund.

Colonelul m-a întâmpinat binevoitor:

— Era cu mult mai grav dacă domnişoara da de bănuit. Îţi declar că n-aş fi ezitat să vă trimit pe amândoi în judecata Consiliului de război şi să-ţi iau pe loc comanda. Greşala ţi se scuză: neobservarea strictă a ordinelor mele va avea totuşi o uşoară influenţă asupra memoriului d-tale. Accentuez: uşoară! imită Iliad în derâdere pe comandantul său. Şi acuma să vedem cum ai să-ţi faci datoria pe care trebuia să ţi-o împlineşti de la început...

— Într-adevăr, domnule colonel, i-am spus, recunosc că trebuia să vă raportez totul de la început, dar veţi avea ocazia să constataţi că am cele mai serioase intenţii. Dacă dumneavoastră îmi acordaţi o permisie, chiar îndată voi introduce formele de cununie, domnişoara va da concertele... în sfârşit, vom depune banii, cât mai repede cu putinţă...

— Ascultă, locotenent Iliad, întrerupse plictisit colonelul. N-am gust de făcut teatru cu dumneata aici... Nu ţi-e ruşine să te prosteşti aşa în faţa mea, ca un notar de la ţară amorezat. Eşti ofiţer în armata română sau... Cum?... Ascultă... în douăzeci de minute, domnişoara să treacă Nistrul înapoi, în faţa mea... Executarea...

— E logodnica mea, domnule colonel.

— Executarea...

— Viitoarea mea soţie...

Colonelul întoarce capul pentru a nu-mi arăta parcă de cât dispreţ e încărcată acum figura lui...

— Dacă Ministerul de Război face dificultăţi în privinţa dotei, continuu cu curaj, pun la dispoziţie demisia mea...

Ei bine, aici colonelul s-a prefăcut în leu înfuriat. M-a apucat de veston, m-a zguduit cu putere, m-a îmbrâncit:

— Pe cine e încredinţată paza bietei ţări...

Am început să plâng, am împreunat mâinile, l-am implorat, i-am promis că-mi voi face datoria ca şi în trecut...

— Asta mă face să sper că voi uita această idioată reprezentaţie, pe care mi-o dai aici, în faţa soldaţilor. Totuşi, trebuie să ştii că încrederea mea în dumneata a dispărut... Executarea...

— Trecerile se fac la noapte pe întuneric... e o chestie de umanitate, domnule colonel, abia mai pot să îngăim...

— Bun, răspunse colonelul, după o îndelungată şi încruntată ezitare... Peste trei ceasuri se va întuneca...

Îmi strigă apoi tălmaciul şi-i dădu ordin să-mi aducă mantaua; totodată să anunţe şi pe „domnişoara vioristă” că trebuie să se pregătească de drum: peste trei ceasuri va trece Nistrul înapoi.

— Cu tot talentul dumneaei de vioristă – ţinu să scuze el în ochii subalternilor cauza greşelilor mele – ordinele sunt precise şi nu există cruţare pentru nimeni. Să explici asta domnişoarei, tălmaci... Iar noi, locotenent Iliad, plecăm să vedem puţin sectorul... dă ordin să pună şaua la cal...

În cele trei ceasuri a fost cu neputinţă să-l înduplec pe colonel; nu-mi răspundea, pur şi simplu, sau îmi răspundea, după obiceiul lui, printr-o altă întrebare, privitoare la amănuntele serviciului. În cele din urmă mi-a trăsnit prin cap o tâmpenie de idee, care m-a şters definitiv din ochii lui: plimbarea asta – mi-am zis – poate c-a scornit-o ca pretext de târg. Gura m-a luat pe dinainte şi dracul m-a pus să pronunţ, pe departe, un important dar bănesc. Ragaiac, nu mai ştiam ce fac, nu mai ştiam ce să spun! Şi-a oprit calul şi m-a fulgerat drept în streaşina ochilor cu încruntarea cea mai teribilă pe care i-am văzut-o vreodată. Mi-a spus doar atât: „În halul ăsta ai ajuns, băiete? Eşti pierdut cu desăvârşire”.

Când am revenit, era noapte târziu. Bătătura pichetului era vag luminată ca de obicei, pentru mine destul de puternic ca să vad în faţa bordeiului meu pe Valia, îmbrăcată în bunda ei de boiernaş, cu botforii lungi de cauciuc, cu căciula de astragan brumăriu strânsă sus căzăceşte, în mână cu cutia de vioară...

Execuţia a fost scurtă...

— Sergent, condu pe domnişoara...

— Îmi permiteţi s-o conduc eu, domnule colonel?

— Cu sergentul... Şi evident, numai până la jumătatea râului... încuviinţă el cu sarcasm în glas – cunoşti locurile, sergent?

— Da, să trăiţi, domnu’ colonel... pân’ la jumătatea râului nu e greu...

— Ai să însoţeşti pe domnul locotenent. Poate dânsul să facă vreo confuzie cumva, rânji el batjocoritor. Dumneata numai să-i atragi atenţia unde se termină hotarul nostru, restul îl priveşte.

Eram atât de ameţit, că nici nu înţelegeam dacă la mijloc e vreo ironie sau compătimire. Mai târziu, când mi-am reprodus scena, mi-am dat seama că era bătaie de joc şi înjosire în faţa subalternilor.

Privirile noastre s-au îndreptat spre Valia, care aştepta mândră şi

sfidătoare. Puteam s-o privesc în voie, pentru că la mine nu se uita. A pornit cu pas sigur şi a zâmbit trist colonelului. Când m-am urnit, el m-a întrebat din nou, parcă mirat, cu acelaşi sfredel batjocoritor în glas, al cărui vârf iarăşi numai pe urmă l-am simţit...

— Primeşti s-o însoţeşti supravegheat de un sergent?

Dar atunci i-am răspuns stupid, printr-un fel de mârâit monosilabic. Cuvintele astea mi le spusese însă în franţuzeşte, ceea ce a făcut pe Valia să mişte puţin urechea încoace, crezând că poate i se adresează ei. Dar pasul nu i s-a ogoiat o clipă şi nici statura nu i s-a micşorat... În lumina zăpezii era grozav de înaltă, atât de înaltă că parcă nu îndrăzneam să mă apropii de ea.

— Valia, murmurai într-un târziu...

Dar nu-mi răspunse decât cadenţa surdă a paşilor ei hotărâţi...

— Valia, mi-am dat toate silinţele, am făcut totul, mi-am periclitat cariera... mi-am pierdut-o...

Nimic, niciun răspuns.

— Domnule locotenent, aici e jumătatea râului, aud din urmă...

Nici nu m-am întors. M-am ţinut după ea, explicându-i, implorându-i iertare, jurându-i că n-o voi uita... că pentru mine altă femeie nu există.

Şi am călcat pe ţărmul rusesc. Noaptea şi tufişurile, reflexul înşelător al zăpezii ne fereau de privirile celor de dincolo.

— Valia, trebuie să ne luăm rămas bun, trebuie să te sărut pentru ultima dată... pentru ultima dată, Valia... şi plângeam ca un copil.

Dar ea grăbea înainte; nici nu-mi închipuiam că o femeie poate merge atât de repede. Am trecut după dânsa linia strâmtă a tufişurilor şi deodată câmpia rusească s-a deschis năprasnică, înzăpezită şi incertă sub marele întuneric de deasupra. Mi-am desfăcut braţele şi am păşit spre dânsa. Ea s-a dat înapoi:

— Nu încă, mi-a spus, urmează-mă... Ziceai că pentru nimic în lume nu te vei despărţi de mine...

Am rămas în loc şi am văzut cum se îndepărtează, cum i se destramă contururile, cum se preface întruna în noaptea incertă. O singură dată, după primii paşi, s-a uitat înapoi să vadă dac-o urmez. Pe urmă nimic. Am văzut-o murind astfel, încetul cu încetul, sub ochii mei. Şi legănatul cutiei de vioară în mână a fost ultimul amănunt care mi-a rămas în adâncul ochilor.

Am străbătut tufişurile complet idiotizat. Am nimerit pe gheaţa fluviului şi am alunecat pe ea, cu *Romanţa fără cuvinte* a lui Ceaikovski trecându-mi ca vântul prin urechi, răsunând viforos. Mi se părea că alunec pe un parchet de dans. Totul se învârtea şi dansa în jurul meu, toate mogâldeţele negre şi albe. Era un dans şi un cântec haotic, sălbatic, rusesc, aşa cum uneori arcuşul ei se zbătea pe coarde într-o zbuciumare frenetică, într-o pornire de cai sălbatici în galop. Din dreapta aud o fluierătură

uşoară. „Pe-aici, pe-aici, domnule locotenent!”...

Sergentul mă aşteptase. Abia acum îmi dădui seama că, trecând de jumătatea fluviului, el ar fi putut să mă someze.

— Ştiam eu că veniţi îndărăt, domnule locotenent...

Aş vrea ca Pafnute să alerge acum ca sălbaticii cai pe care, în paroxismul celei dintâi iubiri mistuitoare, celei dintâi iubiri deci, Iliad îi văzuse năpădind din zbuciumul coardelor sub nebunia arcuşului Valiei. Dar strategul, jignit de tratamentul neobişnuit al pintenilor, aveam impresia că mai mult simulează goana, decât o execută. Aş dispera cu siguranţă, dacă un curent ascuţit, care mă izbeşte întruna pe obrazul întors împotrivă-i, nu ar zălogi pentru iubitul meu prieten patruped că-şi dă toate silinţele de care e capabil.

— Eşti boşorog, Pafnute!

Dar Pafnute m-aruncă şi mă prinde în şa ca pe-un călăreţ de circ şi toate crengile care se întind dinainte-mi, pudrate de chiciura groasă, am impresia că sunt frânghii peste care trebuie să sar în turbată grabă.

Dar la ce această grabă?... Nu... Gonesc întrebarea şi dau pinteni înainte. Alung imaginea stepei îngheţate, imensei stepe îngheţate şi deşarte, luminată doar de zăpadă, sub cupola cerului de întuneric a căreia numai un singur punct se mişcă; o fată cu o cutie de vioară reintră în bezna desăvârşită. Ba dimpotrivă: opresc această imagine, al cărei absurd îmi străpunge în suflet cu ţâşnituri de lumină. Cum ar putea să renunţe, după o primă şi stupidă neizbutire, un suflet de cazacă? Valia, unde ar putea să te ducă paşii tăi maiestuoşi, cu comoara ta din ochi şi cu comoara ta din mână, când Nistrul e îngheţat nu numai în dreptul sectorului celei dintâi încercări...

Şi Pafnute, scos din fire, mă duce ca o nălucă în noapte.

Sosim spumă la post şi, cum îi potolesc mersul, ca şi când aş fi ghicit că m-aşteaptă o mare surpriză, ciulesc urechea. Într-adevăr, un zumzet de vioară. O arie repezită, cu lovituri de arcuş şi pizzicato. Dumnezeule mare! Şi gândul meu, dezlănţuit tot drumul în aceeaşi goană animalică în care ajunsesem, fu înstrunit deodată de grelele odgoane ale neîncrederii. Ar fi cu putinţă oare?

M-am repezit cu Pafnute de dârlogi spre magazia plutonului lui Gârneaţă, unde mă chema zumzetul agitat, care începuse să poticnească. Deşi acum, stăpân bine pe gând, ştiam că nu poate fi decât ţiganul Gherăscu, totuşi înaintam zorit, agitând cravaşa şi întrebând în închipuirea-mi indignată: „Cum v-aţi permis să aduceţi aci o prizonieră?”

Şi cu toate că am crezut totdeauna în minuni, acolo, vai! nu era decât tot Gherăscu. Stătea chircit lângă vatra rudimentară şi încerca strunele cu degetul ori repezea alene arcuşul pe ele, privind în miezul cărbunilor, care-i luminau, ca o mască sinistră, figura lui de gâde artist.

Dar înaintea bordeiului meu m-a întâmpinat Gârneaţă, cu un aer de nu mai ştie unde i-e capul, şi el a dat impuls, parcă încă pentru o viaţă,

inimii mele.

— Domnule locotenent, ce s-a strâns astă-seară!... şi e abia ceasul zece... Până mâine s-adună toată *Ucraina*... aci în bătătură...

— Unde sunt?... Să mi-i scoţi pe toţi, imediat, aici...

Tocmai acum şi-au găsit şi bolşevicii ăştia să îndesească patrulele pe malul celălalt. Nu ştiu, poate eu nu i-am văzut, hm, se poate, dar de trei săptămâni nu-mi aduc aminte ochii-mi să fi întâlnit vreo şapcă, o căciulă or vreun capel cu corn în creştet. Azi-dimineaţă patru patrule de-ale lor mi-au trecut pe dinainte; şi-am observat bine, după numărul oamenilor, erau patru patrule deosebite. Una chiar a făcut şi drumul înapoi până în prânz.

Sunt nevoit după-amiază să alerg la Iliad. Nu-l găsesc la post: e pe sector. Dar n-am răbdare să-l aştept şi mă întorc, de astă dată în trap domol, spre raportul pe care azi trebuie să mi-l dea Cebuc. Uneori domolesc la pas pe Pafnute şi-l abat pânâ-n marginea apei. Cercetez zăvoaiele dimpotrivă şi lanurile de trestie cu mare luare-aminte. Tresar la fiecare părere de mişcare şi fiecare pată mai sură decât albul priveliştii generale mi se parc că înaintează. Ajung din urmă trei zdrahoni cu mâinile legate la spate şi încadraţi bine de patrulă. Un fruntaş îmi dă raportul. Sunt trei mutre mânjite şi crunte: nu ştiu moldoveneşte. La post, Cebuc mă întâmpină: recolta iarăşi e bogată...

— Dar e curios, astăzi malul celălalt a fost înţesat de patrulele lor! îmi ascund satisfacţia sub un aer de nedumerire.

Cebuc dă din umeri şi-şi desface braţele în semn că nici el nu mai înţelege nimic. Iar indiferenţa de pe figura lui îmi probează că nici nu l-ar prea sinchisi astfel de nedumeriri.

— Să-i scoţi imediat... Ce fel de indivizi?

— Dracu să-i ia... Astăzi niciunul nu ştie moldoveneşte...

— Nici *femeile*?...

— Femei nu-s. Nu-i niciuna...

— Aha... Lasă-i, nu-i mai scoate... Dacă... dacă... nu ştie niciunul moldoveneşte... ce-o să-i mai întreb?

Şi trântesc după mine uşa bordeiului, destul de plictisit.

A doua zi, după-amiază, îl găsesc pe Iliad. Mă aştepta: bănuia că am să mai viu...

— Vasăzică bănuiai...

— Eşti un adevărat prieten... şi de-aceea...

Pe figura lui trasă ca de boală se joacă acum o rază primăvăratică.

— Ştii, îmi spune, apucându-mi mâna, ştii, prietene drag, la ce m-am gândit? Ea ar putea să se întoarcă... Am luat măsurile cuvenite... soldaţii ţin la mine...

— La asta puteai să te gândeşti chiar atunci, îi răspund morocănos.

— Cum atunci! răsare el speriat... Doar ce vreai să fac? Nu cumva crezi că aş fi fost în stare s-o urmez...

— Evident, nu... Ai fi rămas un biet caraghios... şi un nenorocit

singur printre ruşi. Pentru că ea tot ar fi trecut... doar aceasta era marea ei nădejde... dar tu n-ai mai fi putut trece...

— Aşa e? întrebă el şi mai luminat, dovedind că nici măcar nu-i trecuse prin cap aşa ceva.

— Însă, găsii locul să lovesc cu cruzime , atunci, la despărţire, în loc de lacrămi şi jurăminte ori alte tragice prostii, mai bine-i spuneai atâta: „Aşteaptă în tufişul ăsta, peste două ceasuri viu să te iau”.

Cu barda dacă i-aş fi despicat capul şi sângele, puţinul sânge care-i revenise astăzi, nu ar fi dispărut aşa de repede din obraji, culoarea mortăciunilor nu l-ar fi acoperit atât de prompt. Mâinile i s-au desfăcut spre spate, au bâjbâit, au apucat dunga patului ca pe-un razem, târându-şi trupul *într-acolo*, de-a-ndăratelea, ca un paralitic.

Pe urmă, după ce m-a privit multă vreme năuc, s-a izbit cu palma peste ochi. Eu fluieram uşor o frântură de cântec popular, cu capul proptit în braţ, lovindu-mi piciorul zgomotos pe sub masă. El tremură, dă să se scoale şi nu izbuteşte... Dar repetă sforţarea. Reuşeşte să se ridice şi reuşeşte să articuleze:

— Dar tu spui singur că toată nădejdea ei e să se întoarcă...

— Nistrul e mare...

A doua măciucă e şi mai puternică. Dar efectele ei se văd mai târziu...

— Vrei să zici c-ar putea să nimerească la tine?... Ochii-i mă ţintesc scânteietor.

Fluier şi bâţâi din picior, ca lovit de sminteală.

— Sectorul meu n-are şase kilometri, şi Nistrul are peste o mie...

L-am lăsat cu capul în perină, şuierându-şi furia şi obida într-o cumplită respirare. Şi-am dat frâu lui Pafnute, grăbit să ascult astăzi raportul lui Gârneaţă. Pentru care simt cum mă învăluieşte, ca pâcla grea, care începe să se lase în pale dure şi compacte, o subită simpatie. E un făcut doară... când e el de serviciu, totdeauna îmi numără şi câteva femei. Am să-i fac un raport...

Doar după puţin drum şi abia dacă se mai vedea la trei lungimi de cal! Asta parcă ar fi noaptea marii speranţe... da, da, în noaptea asta numărul patrulelor trebuie neapărat îndoit.

Nopţile – de când ştiu de existenţa Valiei, nu mai m-am dus la Niculina – mă zbucium cumplit sub arşiţa viziunilor în somn şi aievea. Valia e pentru mine încă în stare de nebuloasă. Îi pot înfiripa un şold, un braţ, mâna ei lunguiaţă, pentru înfăptuirea căreia e de ajuns să mă uit la mâna mea. Picioarele lungi, de asemenea nu-s greu de reconstituit şi nici sânii, ca două mingi de tenis, în săculeţul strâns de reţea. Gesturile de asemenea: zvâcnelile arcuşului, culesul păduchilor, care a rămas în ordinea intimelor ceremonii. Fluturarea părului şi culoarea lui o văd; încâlceala lui şi plimbările mătăsoase pe care le face pe gâtul gol. Ochii îi văd de minune; îi surprind fixându-mă nu numai cu o privire de plăcere, de

satisfacţie, ca pe Iliad, dar plini până-n fund de mirare, largi la exces, ca într-o mărturisire de surprindere, de adoraţie. Am certitudinea că aceasta ar fi fost privirea ei pentru mine.

Dar faţa îmi scapă. Pot s-o compun din bucăţi: buzele i le ştiu, fruntea, sprâncenele, obrajii, surâsul, bărbia, aluniţa, năsucul, Doamne! sunt atât de multe că până la urmă nu izbutesc să le aşez una lângă alta. Când am desăvârşit fragmentul unei tâmple, îmbinarea sprâncenelor sau vreo bucată de profil, alcătuirea se năruie în partea cealaltă. În totalitate, figura ei e veşnic estompată pentru mine; un văl înşelător o acoperă. Izbutesc să-l dau la o parte pe-alocuri, dar niciodată de tot. Faţa Valiei e o închegare sacră. Cel care ar descoperi-o, dintr-odată ar cădea fulgerat: Iliad a şi fost redus la starea de cadavru.

Eu totuşi am credinţa că n-aş fi avut aceeaşi soartă. Chiar dacă din cunoscute scrupule n-aş fi sfătuit-o să aştepte prin tufişurile malului dimpotrivă, ea tot ar fi revenit. Chiar aşa, şi ar fi fost o altfel de despărţire. Ea singură ar fi lăsat semn să se întoarcă la punctul de unde a fost izgonită. M-ar fi deşteptat în toiul nopţei cu lovituri în geam şi ar fi intrat, în uimirea sentinelelor, râzătoare şi încăpăţânată: „Sunt eu, nu mai încerca să mă alungi, cel mult poţi să alungi sufletul din mine cu armele soldaţilor tăi, dar pe mine nu încerca”.

Dar lui Iliad n-ar putea să i se întâmple niciodată această fericire, cum nu i s-a întâmplat. Ha, ha, ha, aici doar nu e la mijloc jocul norocului, care-şi alege, atât de stupid, favoriţii!...

Înşiruiri de imagini, în toate chipurile, se încrucişează prin capul meu, ca vânturile la răspântii. În toate domneşte ea, peste toate stăpâneşte ea. O simt alături de mine dimineaţa când mă scol şi când mâinile mele, singura realitate din ea, pipăie în gol aeriene forme. O văd pe-un scaun, la lumina lămpii, ca o mare pată bronzată cârpind atentă un ciorap, căci păduchii s-au sfârşit. Mănânc cu forma ei la masă şi, când ordonanţa iese, îndrăznesc chiar să rostesc pentru ea câte un cuvânt tare. În gând i-am scornit toate numele de dezmierdare care se pot trage şi se pot combina cu cuvântul Valia. Cu năluca ei alături, construiesc milioane de ipostaze: gesturi neaşteptate şi blânde la oricare din mişcările mele, chiar lipsite de eleganţă, răspunsuri cu totul neprevăzute la ritualul banal al galanteriilor, ingenuitate virgină de orice intenţie în expresia cotidiană a noutăţii lăuntrice. Încheg astfel, în necurmată elaborare, sute de situaţii idilice ori dramatice, pe care se proiectează umbre sinistre din afară, figura de buldog pietrificat a domnului colonel, ochii jucăuşi ai lui Gârneaţă şi ai celorlalţi subalterni urmărindu-mi cu prefăcut dezinteres mişcările de disimulare, chipul tragic şi sumbru al Niculinei, dinaintea înfăţişării de candoare şi mândrie senină, care caută azil. Seara, imaginile sunt extrem de lascive; scoaterea treptată şi divină a piciorului din teaca lungă a ciorapului, băile părului, încălzitul la gura sobei, oboselile dulci ale iubirilor momentan săturate, o grămadă de familiarităţi care mă tulbură şi mă torturează până

la neurastenie. Nopţi întregi de insomnie mă lasă în urmă, stăruind îndărătnic la compunerea unei singure imagini, la alegerea amănuntului celui mai just, celui mai firesc, al închipuitei noastre vieţi intime. Totul e cercetat îndelung, judecat bine, ales după o profundă chibzuire, de parcă-aş fi un pictor meticulos care vrea să ţină cont de efectele cele mai subtile, până la limita vederii; mai des mă văd în genunchi, cu ochii pierduţi în amurgul care se lasă pe clinul lent şi înnegurat de sub pântec, în vreme ce bustu-i se frământă de spasmele râsului. Poziţiile bustului, cu toate frângerile lui, le posed bine în ochi; stau mult să reflectez situaţia aceasta. Un picior trebuie să stea în urmă, în vreme ce celălalt e fandat cu bărbăţie. Partea de sus a corpului e aplecată pe spate, vârful sânilor cată spre tavan, mâinile i se întâlnesc în dosul capului, figura astfel rămâne în umbra în care, firesc, n-o mai pot descifra. Felul acesta e cel mai potrivit cu ceea ce pot să ştiu despre dânsa; e cel mai odihnitor, căci nu mă chinuie atât de cumplit cu ideea groaznică de a nu o putea cunoaşte atât cât trebuie, atât cât e... şi cum – mă cutremur – eu nu voi şti, Dumnezeule, niciodată, poate...

De teama asta sfredelitoare vreau să scap întotdeauna, ea-mi găureşte nopţile ca un burghiu mecanic, ea înfige în adâncul lor negru filtre de dinamită, le aprinde cu o apăsare de buton şi năruie asupră-mi, într-o zguduire formidabilă, fulminantă de lungi şi subţiri dâre de sânge, greutăţi de cataclism, mase enorme şi întunecate, fierbinte de lavă şi rece acru şi puturos de smârcuri subterane. Frica imensă că n-o voi vedea-o poate niciodată...

Dar trebuie să mă scol, să mă trag de sub această formidabilă dărâmătură, şi mijlocul e raţionamentul limpede şi sănătos, ca un fir subţire de izvor, care pică şi se prelinge, real şi răcoritor, mai dispare poate după o piatră sau printre mărunte ierburi înşelătoare, dar îi găseşti îndată urma şi mergi cu el fericit spre pârâul mântuirii: ea trebuie să dibuie acum un nou loc de trecere. Nu l-a găsit încă, dar îl va afla. Cu vioara ei, îşi va fi găsit un adăpost prin satele din apropiere; tot acolo va găsi şi contrabandistul care o va trece, acum fără bagaje, deci sigur... Şi pe unde va putea să treacă? Prea departe nu va căuta să se ducă: va încerca un vad ceva mai jos de întinderea pe care o atribuie aproximativ plutonului lui Iliad. Sau ceva mai sus... Ah, acest „sus” nu-mi convine deloc, dar eu găsesc îndată zeci de explicaţii, care să-mi dea întărire de a crede că va prefera tot pe „mai jos”; mai jos e latitudinea Chişinăului, mai jos se apropie de Tiraspol, unde ar putea să-şi reîmprospăteze cu minunea de sub braţ vestimentele şi posibilităţile, pentru noua încercare... mai jos e şi Odesa... mai jos e mai la sud şi omul înfrigurat căută tot mai spre...

Dar subţirele izvor cu apă de cleştar creşte deodată şi se ramifică surprinzător... Mai jos... poate fi şi mai jos de sectorul meu, iar mai sus Nistrul e mai subţire, dincolo de el vine Polonia, pe unde poate că ea speră să nu întâlnească aceeaşi stricteţe... Nu, trebuie să-mi dovedesc că ea nu

poate alege mai sus sau mai jos de sectorul meu; dar pentru asta trebuie să pătrund printr-un mărăciniş de argumente, care mă sfâşie, mă sângerează până la os, mă chinuie mai rău ca năruirea enormă a visurilor lascive şi seci de care credeam că, în sfârşit, scăpasem.

Mi-e sete de mântuire; vreau să ştiu cum poate fi pe-acolo, vreau să am oglinda tuturor cărăruilor pe care le poate străbate pasul ei maiestuos, pe care le va bate piciorul ei lung, divinul ei picior. O, dacă ar fi aci Serghie Bălan, el mi-ar fi dat cu adevărat oglinda, el însuşi ar fi fost oglinda malului rusesc... dar Serghie e dus de mine la închisoare... ha, ha... ha, ha... groaznică ironie... Dar Niculina, rămâne Niculina, şarpele ăsta ale cărui mlădieri mi-ar mai potoli arşiţa atâtor imagini tăioase ca razele din nămiezile aprigi de vară. Ea trebuie să cunoască ţinuturile de dincolo... şi ea trebuie să ştie pe omul care-mi trebuie... nu se poate ca Serghie să nu mai fi avut tovarăşi...

Doamne, ce lumină; mă voi uita bine, nu voi vedea prin odăile acelea – în încăperea cu ferestruică albicioasă şi suspectă – oarecare bagaje... un geamantan, o pătură, o valiză uşoară?... oarecare... O, gând năvalnic, ca Volburul căpitanului Bădescu, nu te mai mănâncă odată lupii?...

Slăbeşte-mă cu prostiile astea... de când e arestat doară Serghie...

În noaptea care urmă mă abătui la Niculina. O găsii într-o stare de slăbiciune extremă. Abia se mai mişca în pat, gemea ritmic şi respira adânc şi şuierător. Îi cercetai fruntea, dar n-avea nicio temperatură, iar ochii priveau limpezi şi drept. O dulceaţă nesfârşită, o mulţumire adâncă se citeau în luminile lor. Mâinile ei se întinseră cu greu, zdrobite, spre mâna mea, pe care mi-o ţinură strâns, trăgând-o spre pieptu-i, cu mişcări încete, producătoare de noi gemete, de nereţinute suspine.

La întrebările mele, Niculina îmi arăta invariabil deşertul. Înţelesei c-ar fi vorba de-o durere subită la stomac, vreo criză internă sau vreo intoxicare straşnică, pe care însă a biruit-o de vreme ce temperatura nu mai subzista. Ba încă fruntea şi tâmplele-i erau complet reci. Nu mă pricepeam ce să-i recomand şi mă învârteam prin odaie nemulţimit că nu-i pot fi de niciun ajutor. Ea-mi vorbea stins şi-mi făcea semne că trebuie să mă liniştesc. Înţelegeam din tot ce vrea să-mi spună că aceea ce fusese mai grav se petrecuse; acum totul va fi spre bine, aşa că nu mai e nicio nevoie să mă muncesc cu gândurile cum aş putea să-i fiu de ajutor.

Privirea ei însă îmi mulţumea cu atâta elocvenţă pentru bunăvoinţa ce-i arătam, că însumi mă felicitai pentru avânturile mele de samaritean. Dar observând-o mai bine, băgai de seamă că ea înota într-o stare de fericire aproape inconştientă ca un beţiv semiadormit sau un înghiţitor de stupefiante. Atribuiam această dispoziţie organismului oprimat, care-şi relua pe îndelete libertatea şi puterea de muncă, aşa cum se întâmplă convalescenţilor, şi-mi împrospătam o veche constatare, că trebuie să-ţi mai aducă Dumnezeu câte o boală, din când în când, sau o acută neplăcere

fizică, pentru a preţui, ca o fericire fără margini, bucuria de a deveni sănătos.

Toată noaptea stătui la căpătâiul Niculinei, căci îmi făcea bine să simt în podul palmei atingerea unui trup adevărat; ea-mi mulţumi de mai multe ori cu vocea ei stinsă şi necontenit cu ochii ei recunoscători. Din când în când pieptul i se umfla peste fire, răsufla adânc şi parcă atunci se pregătea să-mi spună ceva. Mă aplecam asupră-i, strângându-i amândouă mâinile în palma mea, dar ochii ei fugeau deodată de sub ochii mei şi, încremeniţi într-o direcţie ferită, zâmbeau acolo, scăldaţi în fericire, unui gând sau unei amintiri pe care mi-era cu neputinţă s-o sesizez; desigur înfocatei sale năzuinţe, drace, aşa cum eu însumi aveam una la fel.

În noaptea următoare Niculina fu incomparabil mai sănă-toasă, întru atât chiar încât să mă accepte alături de dânsa. Nu-mi cam dădu cine ştie ce desluşiri de cum vin drumurile şi potecile pe pământul străin – era limpede că nu le cunoştea nici ea – dar ţinu parcă anume, cu toate gemetele pe care le smulgeau mişcările mai bruşte, să mă împărtăşească până şi cu mângâierile supreme ale corpului ei, şi acestei bunăvoinţe neaşteptate eu răspunsei cu un avânt barbar de chinuitoare, de sadică voluptate. Ochii ei mă învăluiau totuşi, în năvala durerilor, într-o brumă de râs străin de puterea înţelegerii mele, străin parcă de plăcerea noastră, şi – mi se pare? – oarecum sălbatic şi duşman.

În noaptea a treia Niculina era ca şi sănătoasă: unele apăsări pe corpul ei aduceau în măsură redusă ecoul durerilor de ieri; dar dispoziţia ei sufletească era încântătoare şi mă ameţi cu ea, atrăgându-ne ca într-un vârtej dezordonat de patimă înfuriată.

De acum încolo – m-am hotărât – trebuie să viu noapte cu noapte la Niculina. Ascunzişurile atât de calde ale corpului ei de aspră savoare, pe care, trebuie să mărturisesc acum, după o scurtă absenţă, nu le mai întâlnisem într-o carieră amoroasă destul de consumată şi de variată ca a mea, mă năuceau complet şi-mi porunceau de departe, chiar în timpul zilei, când, mai ales, legănat pe oblâncul lui Pafnute, sfărâmam omătul îngheţat sub copitele lui feruite – căci continuam să rătăcesc printre trestiile îngheţate şi aliniate ca nişte naiuri enorme, implântate în zăpadă de faunii dispăruţi ai verei –, cu ochii pierduţi în fumuriul depărtărilor ruseşti sau în violaceul misterios de sub pâlcurile de sălcii sau dintre nemişcatele tufişuri.

Cu statura ei de brad, cu figura ei de gazdă hoţească, vestită în frumuseţe peste şapte văi, moldoveanca asta, dacă ar fi descins de peste Nistru într-o bună noapte, cu o căciulă brumărie în cap, cu o şubă orăşenească, cu botforii de cauciuc, ar fi însemnat pentru mine coborârea arhanghelului mântuitor. Dar am găsit-o aci şi e moldoveancă... ea n-are în mână o cutie de vioară şi semeţul ei piept minunat e însăşi cutia extrem de întinselor coarde, care se înfioară sub degetele mele pentru un altul, care se zbat pentru un altul şi dau, pentru el numai, nemaiauzitele lor sunete.

Am convins-o deci să mă aştepte măcar în splendidul costum naţional rusesc pe care i l-am descoperit în dulapul ei cu oglinzi şi care o transpune direct în mijlocul unui pitoresc secol trecut. Izbutesc să fac dintr-însa altceva decât mă obişnuisem să găsesc.

Dar mi-e de ajuns să aud primul fluierat al naiurilor de trestii de pe marginea de dincoace a fluviului îngheţat şi să răspundă cu o nesfârşită durere naiurile de dincolo, ca dorul cel aprig să se întoarcă sfâşietor. Nostalgia necunoscutului, a ceea ce n-a mai fost, a noului... ea se încheagă necontenit, curios, din cântecul de demult, necontenit acelaşi, al trestiilor aliniate ca soldaţii, după înălţime.

Înainte de a mă abate, cu carnea înghimpată până la ultima margine a putinţelor de tot veninul visurilor candide şi şfâşietor de lubrice, pe care mi-l aduce strânsa şi misterioasa perspectivă a ţărmului dimpotrivă, alerg în galop la Niculina, refugiindu-mă cu un suspin de uşurare la sânul ei primitor. Dar dimineaţa, când plec şi când ceaţa nu şi-a ridicat pânzele întinse de pe cioturile copacilor morţi, Pafnute trebuie să mă conducă iarăşi de-a lungul râului, kilometri încoace, kilometri încolo. Patrulele cu care mă întâlnesc privesc cu respectuoasă admiraţie acest zel neobişnuit, le ascult la toate rapoartele şi le pun atâtea, atâtea întrebări, că oamenii se privesc cu nelinişte, ca în ajunul unor evenimente ce se anunţă grave. Ce poate să fie!... De ce domnul locotenent ţine să asiste la trierea tuturor rândurilor de refugiaţi şi de ce, atât de deseori şi singur, cercetează malul duşman, de parcă vrea să-i înveţe toate încreţiturile şi toate tufişurile pe dinafară?

Într-o dimineaţă ca aceasta, nechezatului lui Pafnute îi răspunse din ceaţă un alt nechezat. Două fantome întregi de cai şi călăreţi se apropie cu sunet natural de copită, dând la o parte draperiile albicioase; am impresia că pătrund în cuprinsul unei oglinzi a cărei înşelătoare suprafaţă s-a dat în sfârşit în lături, îngăduindu-mi intrarea în misterul închipuitelor şi simetricelor ei alcătuiri. Mă trezesc nas în nas cu locotenentul Iliad.

— Eşti imprudent, mă mustră el ameninţător. Puteam să te iau drept altceva... aici e sectorul meu... .

— Te înşeli amarnic... te sfatuiesc să înveţi mai bine cum se citeşte pe hartă...

La duşmănia privirii lui răspund cu privire de duşmănie. La niciunul cuvântul glumeţ, care să întoarcă aceasta scenă penibilă într-o încercare de şagă, nu se iveşte pe buze.

Caii de sub noi se alarmează; un fâşâit şi o ruptură de creangă uscată aproape: privirile ni se întorc alături. Urechi ascuţite şi două puncte fosforice; un lup ogârjit ne primeşte cu râs alb de nehotărâre. Un picior îi stă ridicat, gata de fugă, dar partea din urmă a trupului subţiratic parcă s-ar lăsa pe şezut, să stea să ne privească.

Întoarcem ochii plictisiţi, pentru a ni-i încrucişa de oţel prin spaţiul propriei noastre uri.

Când am ocolit spre drumul fiecăruia, vedenia cu râs de foame sălbatică, rătăcită pe linia bătută a patrulelor, dispăruse. Însă până la completa lui anihilare, şi unuia şi altuia ne-a răzbătut duşmănos în urechi zgomotul de potcoavă al calului advers.

Aşadar, aceeaşi ură, pe care încercam s-o oprim fără folos, evoluase într-însul, din momentul plecării mele pripite, aproape năvalnice, fără nicio compătimire, fără un cuvânt de bună revedere. Ce spun? o ură mai feroce decât a mea, că nu putuse avea asupră-i nici măcar în primul moment al revederii o putere de stăpânire! Acum mă simţeam uşor şi vesel. Toată meschinăria invidiei retrospective, a geloziei fără corp precis care s-o motiveze, îmi apăru acum limpede şi legitimă. Tot avântul interesat şi exclusiv pe care încercam să-l depun, şi încă nu ştiam cum, pentru aflarea aceleia pe care sorocul vrusese s-o ducă bunului meu prieten, mi se păru acum cu rost şi cu sorţi de izbutire. Aveam în sfârşit dezlegarea urii şi a acţiunilor pe faţă.

Patrulele alergau acum ca smintite pe întinderea sectorului şi năvoadele lor mi-aduceau aproape ceas de ceas recoltă bogată. Alteori aş fi ridicat mâinile în sus cu disperare: unde-şi închipuie rătăciţii ăştia că e loc aci pentru atâta lume! Şi i-aş fi expediat chiar la moment, fără a mai sta nici de percheziţie, care nu ajungea la niciun rezultat, nici de interogările prin tălmaci, care nu erau decât o pierdere de vreme. Percheziţii numai pentru cei care ştiau cu adevărat moldoveneşte ori care dovedeau temeinic că aveau rude în ţară, trecerea fiindu-le prin urmare liberă. Ceilalţi toţi – şi aceştia împlineau numărul cel mare – înapoi, nazad! Înapoi la raiul roşu. Noi vrem să rămânem cu iadul nostru şi n-avem nevoie de nicio rază din cerul lor.

Cam aşa făceam întotdeauna când era îmbulzeală mare de muşterii de aceştia dubioşi; gheaţa lui Dumnezeu mă ajuta să îndeplinesc manevra cât ai bate din palme, după ce – pentru a evita vreo încercare de recidivă, lucru care se petrecuse adesea – tălmaciul ţinea o scurtă cuvântare, compusă mai demult de mine în româneşte, în care, pe lângă o mare pedeapsă nemaipomenită cu care-i ameninţam, le mai dam dintr-un rest de umanitate piezişă speranţa înviorătoare că la polonezi şi la popoarele nordice, după ultimele noastre cunoştinţe, condiţiile de trecere erau incomparabil mai uşoare decât cele care nouă ni se impusese să le pretindem.

Acum această mângâiere, dublată de-un fel de stratagemă, mi se păru puerilă, barbară şi lipsită de orice eficacitate; oamenii aceştia se aruncau în cumpăna norocului cu ultima lor putere de nădejde. Era tot atât de firească din partea lor această încercare a necunoscutului, după cum era natural din partea noastră să le aţinem calea şi să-i respingem; era o întrecere, nimic decât o simplă întrecere, un joc de copii ca oricare altul... mulţi din ei puteau să izbutească, după cum multora, oamenii mei izbuteau să le bareze drumul. Atât, şi nimic mai mult, un simplu joc. Cine nu

nimerea pe aici, putea să încerce mai sus ori mai jos. Dar a le lua nădejdea acestei izbutiri, deschizându-le perspective atât de îndepărtate, că echivalau cu prăbuşirea totală a celor din urmă mijiri de noroc, era o cruzime gratuită şi inutilă; a traversa un râu îngheţat şi-un front de câteva sute de metri în adâncime, cutreierat doar la răstimpuri de patrule, nu era totuna cu a lua în piept hotarul tot de-a lungul, mii de verste spre miazănoapte, bătute şi paralel şi transversal de propriile lor patrule, mai rare, dar mai periculoase ca ale noastre, pentru cei ce vreau să fugă.

Fără să-mi dau seama, oprii pe tălmaci să mai dezvolte scurta cuvântare; basarabeanul înalt, cu barba revărsată pe piept ca a sfinţilor din icoane, dădu din umeri indiferent. Dar mi se păru, cu tot întunericul, sau poate tocmai din cauza lui, că pe figura-i de patriarh trece umbra unui zbor de pasăre străină.

— Crezi că ei ne ascultă? căutai să mă explic. Pierdem vremea degeaba...

Şi cu toate că nu-mi displăcea să lămuresc oamenilor mei – dar numai după executare – rostul ordinelor ce le dădusem, de astă dată explicaţia mea mi se păru stângace şi poltronă.

Pornii în pas alert să traversez bătătura pichetului de la un colţ la altul. Făcusem, aşadar, primul pas contra îndatoririlor mele? Hm... Deocamdată, atâta lucru nu putea fi nimic, desigur... Dar ceea ce avea să urmeze, pentru ce avea să urmeze... Sunt cu adevărat un...

Pasul îmi creşte nervos... Oricât mă străduiesc, nu pot să-mi apar mai vinovat decât de-o zbughire, noaptea, spre iatacul Niculinei... O femeie frumoasă, o artistă, nu ştiu dacă mare sau mică, un suflet totuşi, un vis... un vis mai vechi şi mai scump... o femeie aleasă, făcută scăpată, cum scapă cu sutele şi cu miile atâtea mutre de rând, un minut mai târziu după trecerea patrulei prin întunecatul zăvoi... Haida-de! când chiar domnul colonel a spus că nu e o periculoasă. Nimic grav în toată povestea asta, dar absolut nimic. Cum, pentru atâta străşnicie cu câtă ne-am armat sufletul nostru, nu putem oare să ne îngăduim prilejul de a ne aminti măcar o dată că avem o inimă: al unei singure, al unei inofensive graţii? În vechime sclavii aveau toate libertăţile, într-o singură zi... Ah, pilda rea, minţile firave ale soldaţilor, cât despre asta, nicio grijă! Observarea scrupuloasă a celor mai mărunte legături şi consecinţe.. Atât... Şi nicio complicitate... Nici măcar a lui Gârneaţă?... Nu, nimic... Nici a tălmaciului? El, care poate spune orice în rusească lui, cât de tare, însă neauzit de nimeni în tot detaşamentul... decât de refugiaţi. Agitarea unei năframe de nădejde în sufletul hămesit de nevoia evadării spre viaţă a acestei turme sălbăticite, care buşneşte întruna ca dintr-o imensă pădure incendiată?... Nu, nimic... niciun tălmaci... nicio complicitate. Numai cu mine singur...

Şi totuşi, el le-ar putea grăi domol, în graiul lor tihnit, ţărănesc, acestor vagabonzi, ca o poveste de demult, de când lumea, de când bat necontenit acest pământ copitele sotniilor căzăceşti şi de când pârjolul

tătăresc alunga, dintr-o parte într-alta a râului, convoaiele mohorâte ale bejaniilor: de-o fată rătăcitoare, ce s-ar putea uşor cunoaşte după o cutie de vioară.

Aduc pe tălmaci în odăiţa mea şi-l cinstesc cu un pahar de vin; dar vorba mântuitoare nu-şi poate găsi drum prin fălcile încleştate. El îşi netezeşte mustăţile şi barba uriaşă, când pune paharul pe masă; şi pare tare mulţumit de această atenţie deosebită. El nu-i oştean; e doar plătit cu o simbrie modestă şi cu drept la cazan şi îmbrăcăminte; el nu-i oştean propriu-zis şi aş putea vorbi cu el în voie, orice mi-ar trăsni prin gând. Îi mai torn un pahar şi încă mai multe, dar nu izbutesc să-l întreb decât de locurile lui şi de familia lui, la care el îmi răspunde ceva foarte trist, nespus de trist; eu nu aud nimic, căci gândul îmi zboară nu tocmai departe, dar oricum nu e cu mine, nu mai e cu mine... Iar povestea lui trebuie să fie grozav de tristă, o văd bine din expresia feţei lui, din clătinările repetate ale capului, o aud din oftările lui şi simt cum mă apasă toată tristeţea omenească.

Îl las să plece şi nu-i spun nimic. Mă minunez eu însumi cât sunt de tare. Sunt nespus de tare şi trist.

Ies după el şi tai bătătura în pas gimnastic ca un leu în cuşcă... Din când în când, prin faţa mea trece câte cineva, Gârneaţă ori Cebuc, ori vreun gradat. Şi eu trec înainte şi mă grăbesc vrednic în această învârtire pe loc... Nimic... Niciun ajutor... Atât de singur între atâţia oameni...

Mă înalţ pe colnicul uşor şi-mi las ochii biruiţi, umiliţi, în bezna cea mare de dincolo... Stau mult aşa şi abia într-un târziu simt în spatele meu antene străine, prezente, care mă dibuie.

Mă întorc brusc... Gârneaţă şi Cebuc stau la distanţă apreciabilă, dar e limpede că ei aşteaptă ceva de la mine... Nu aveau de comunicat nimic urgent, desigur, căci ar fi făcut-o până acuma, dar voiau totuşi să-mi vorbească. Le fac semn să se apropie.

— Ei, haideţi, ce doriţi? spuneţi...

— ...

— Vreţi să mă întrebaţi ceva?

— Unde vă vedeam... cam... cam... neliniştit... şi vă uitaţi *într-acolo...*

— Ei şi dacă mă uit într-acolo... ce vă priveşte pe voi?

— Se pregăteşte oare ceva, domnule locotenent? întrebă cu glas de taină Gârneaţă.

— Ce să se pregătească?...

— Cine ştie... poate... cu bolşevicii ăştia... cum şi-au pus ei gând să pună jos toată lumea... Poate ca s-a primit ceva, vreun ordin...

— Nu vorbiţi prostii.

Şi râd tare şi voios, ca să le arăt că nici nu poate fi vorba de aşa ceva.

— Eu mă gândeam că... unde tot vă vedeam umblând de colo...

până colo...

— Ho, ho, ce idee... nu, Gârneaţă... umblu... umblu pentru că... înţelegi... pentru că... nu-mi ies nişte socoteli... din cărţile mele... Am dat de unele grele al dracului...

Şi scuip plictisit într-o parte, în privirea de respect a plutonierului, care se minunează tot că, fără a fi silit de nimeni, mai găsesc şi timp pentru lucruri care dau atâta bătaie de cap...

— Da... eu ştiu de ce vă uitaţi aşa câteodată peste râu, domnule locotenent, îşi pipăi mustaţa lui neagră, clipind şiret din ochi, Cebuc. Mai ales ziua...

— De ce mă uit?

— He, he... dacă îmi dădeaţi mai multă luare-aminte...

— Luare-aminte?... Ce luare-aminte?

El nu se grăbi să-mi răspundă. Apoi râse iar tihnit, cu înţeles, spunând doar atât:

— *Ş*pioana...

— Spioana?...

— I-am spus eu lui Gârneaţă... se vede c-aţi primit vreun ordin... vreo înştiinţare...

— Nu înţeleg... de ce spioană vorbeşti? N-am primit niciun ordin şi nicio comunicare, nu înţeleg ce vrei să spui.

— Nu v-amintiţi... în seara aia... omul ăla din Ardeal...

— Nu-mi amintesc... omul... a da... acela din Ardeal... Ei, ce e cu el?

— Care i-aţi dat drumu... în seara când v-aţi întors de la domnul locotenent Iliad... Când v-aţi dus dumneavoastră întâi la dânsu’... Era Gârneaţă de serviciu... iar eu stam aicea şi-i prigoneam pe ruşi... Ş-a fost şi ardeleanul ăsta...

— Da, mi-aduc aminte... Am şi vorbit cu el, mi se pare... Eram şi eu niţel dispus atunci...

— Păi da... L-aţi bătut pe umăr şi aţi spus: ... „Ăsta e român din Ardeal”. Că începuse el să vă spună de şpioni, c-au împânzit tot malu ălălalt. Da atunci dumneavoastră i-aţi spus: „Ia mai taci şi tu cu şpionii tăi, mă; sunt plictisit de şpioni şi de prostii d-ăştia”. Iar el atunci a început să povestească de unde e şi cum a rămas la ruşi din război, tocmai în Siberia, şi cum a scăpat încoace...

Mi-aduc perfect de bine aminte: era un ţăran ardelean, prizonier de război, oprit de-un soviet siberian la muncă forţată de mină. Îi dădusem drumul chiar fără escortă.

— Ei da, mi-amintesc... da n-a fost vorba de nicio spioană...

— Păi, ne povestise nouă înainte. Spunea c-a văzut-o chiar în seara aia, când el da târcoale să treacă încoace. A văzut-o de departe şi s-a speriat de ea... S-a ascuns în tufiş, că avea căciulă albă şi cizme negre – adicătelea se cheamă că ea avea aşa – şi el a crezut că e soldat. Ea se uita

cu băgare de seamă încoa şi-ncolo. Dar nu se apropia de gheaţă ca să treacă, măcar că nu era nici ţipenie de om. Da ea pesemne nu vrea să treacă... Pe urmă a luat-o repede la picior înăuntru, în ţara rusească. Dar asta e principalu... că avea ceva în mână... ceva negru... un aparat de fotografiat... adică spioană... că el auzise de-aşa ceva, de când era în război. Pe urmă, după ce s-a îndepărtat, s-a mai oprit o dată şi s-a uitat îndărăt, da ardeleanul, abia după ce nu s-a mai văzut, s-a strecurat încoace...

— Un aparat fotografic?

— Da... fotografic... d-ale mari... o cutie lungă şi neagră...

— O cutie lun... Fotografia cu ea?

— Nu, se vede că isprăvise. Că şi eu l-am întrebat, zicea că-l ţinea în mână de-o toartă... Al dracului ardelean, toate le-a băgat de seamă...

Tot sângele mi-a năvălit în cap; îl simt cum buşneşte din toate părţile şi cum se izbeşte, cu furie de talaz, în tâmplele mele.

— Pe la ce punct a trecut ardeleanul?

— Pe cât spunea el şi pe cum îl prinseseră, ca la un kilometru mai jos de aci.

Dar Cebuc nu ştie să-mi mai dea şi alte desluşiri. Şi, contrariat de veştile incomplete, contrariat de tumultuoasa-mi curiozitate nereţinută, rău disimulată, pornesc în râs stupid, falş, galben, care pentru ei vrea să însemne nesinchiseală, dar care pentru mine e ţipăt de restrişte, de durere, de nebunie.

— Mie tot îmi juca pe limbă să vă spun, completă Cebuc agale: „A văzut el o şpioană, dom locotenent, cu aparat de pozat în mână...” Da prea ne-aţi tăiat-o dintr-o dată: „Ia mai tăceţi cu prostiile astea”... Şi am tăcut...

La un kilometru mai jos. Hm, dibuia aşadar un sector nou; şi ezita, să nu nimerească tot la Iliad!... Hm! Şi dacă nimerea? Putea foarte bine să-şi închipuie că nu era inspecţie tot timpul şi că tot Iliad putea să-i fie cel mai de folos. Dar ea îl evita. Despărţirea aceea în noapte, pe ţărmul pustiu şi înzăpezit, printre fantasmele tufişurilor, răscolise mândria rusoaicei. Se mai gândeşte cineva la mândrie când luptă să iasă la viaţă? Sau încrederea în Iliad se risipise? Oare să nu fi văzut cât îl stăpânea? E cu putinţă, o femeie să nu-şi dea seama de acest lucru? Poate îl căuta tot pe el, cerceta unde să-i fie sectorul, de-a lungul râului atât de sucit de meandre, că, dacă nu-i cunoşti bine cotitură cu cotitură, la cea dintâi abatere ai rătăcit? Nu pot să văd decât astfel lucrurile, pentru că revelaţia lui Cebuc, întârziată din propria mea vină, m-a descurajat cu desăvârşire. Hm, zgârcitul meu noroc nici aici nu vrea să mă ajute!

Ideea asta mă indispune grozav şi, pe deasupra, mai vine şi Iliad să-mi bată la uşă. Cu toată displăcerea vădită, pe care nu ştiu cum s-o ascund, când mi se anunţă această vizită, rece ca şi frigul care-mi intră odată cu ea în odaie, bag de seamă, după o jumătate de ceas, că trebuie sa binecuvântez cerul care mi-a adus-o.

— Ea trebuie să se întoarcă, să încerce să treacă iarăşi; venea din prea mari depărtări, ca să renunţe aşa uşor, strigă el, dezbrăcându-se, fără a fi poftit. Şi dacă n-a revenit încă, e că a avut imprudenţa să se îndepărteze prea mult şi acuma nu-mi mai nimereşte sectorul. Nu înţelegi? E limpede, urlă el scos din fire de sarcasmul care-mi învăluie faţa. Nu înţelegi? Dacă-i era să treacă prin altă parte, ar fi trecut până acum... aşa la întâmplare, unde-o nimeri să iasă... Dar va veni, căci tot de mine e sigură... Se va gândi că n-o să fie inspecţie tot timpul şi că dacă n-am avut prezenţa de spirit să-i spun că-i aştept reîntoarcerea, nu era greu de bănuit din plânsul meu acest lucru. Ea va veni, înţelegi... ea poate a luat ca o tărie a mea, un punct de onoare pentru un ofiţer, ca să n-o sfătuiesc să revină, când superiorul meu o izgonea... Dar amintindu-şi nopţile noastre, zilele noastre, dragostea noastră, avântul cu care am început despăducheatul, înţelegi, când ea se aştepta la dispreţul meu; când îşi va aminti atâtea lucruri pe care tu n-ai de unde să le ştii, va veni, auzi, va veni, auzi, va veni, cu încăpăţânarea aceea rusească despre care mi-ai vorbit, de a înfrânge din nou, acolo unde a fost învinsă, de a se reîntrona acolo unde a fost izgonită... Aşa trebuie să fie precum îmi povesteai de mult... mi-aduc aminte bine unele lucruri şi-mi spun: ea trebuie să vie, Ragaiac avea dreptate... ea trebuie să mă caute...

Îl ascult zdrobit pentru că simt cât de multă dreptate are. Dar mai e ceva care mă ţine solid pe picioarele mele; mai sunt tocmai cuvintele lui Cebuc, care acum sar ca spiriduşii în gândul meu şi-mi aduc un vântişor de încredere. Ha, ha, imaginaţia mi-e cu mult mai bogată decât a acestui camarad nătărău, pe care tot eu l-am zdruncinat din imbecilitatea vechilor lui rutine şi a reduselor lui aspiraţii. Mi se pare ceva extrem de grandios, de epic, ceea ce am de gând să fac. O mulţime întreagă de exaltaţi, arşi de mirosul scăpării mult visate, vor căuta pe fată, singura care va putea să deschidă poarta celui ce va găsi-o, spre pământul acesta ferecat, pentru ei un ideal atât de considerabil. Şi viziunea asta numai se dezvoltă atât de mult în mine, că surâsul meu de îngăduinţă şi de compătimire, cu care consider pe convorbitor, e cu neputinţă să scape acestuia.

— Dar se poate întâmpla ca ea să fie capturată în limitele sectorului tău...

— Ţi-am mai spus şi ţi-o repet: sectorul meu are doar...

— Sectorul meu are şapte şi al tău încă şase kilometri... Treisprezece kilometri în total...

Iliad se întrerupsese ca să scoată harta din pataşca ei transparentă. Mi-o întinse pe masă şi degetul lui alergă nervos peste kilometrii tescuiţi pe hârtie.

— Vezi, îmi spuse el, bătând cu vârful degetului într-un punct însemnat cu roşu... Ăsta e satul unde a poposit ea, găzduită de-un culac bătrân, de unde a adus şi păduchii... îi zice Duboşani... îl vezi... Bani avea cu ea, bani ruseşti, bani românеşti, bani streini... Numai bagajele i se

furase. Banii i-au fost aduşi colonelului care-a poruncit să i se restituie... deci gazda la culac era asigurată... Acuma priveşte aici... în sus şi-n jos, în dreptul întregii întinderi a sectoarelor noastre nu mai e alt sat atât de apropiat...

— Dar dacă a nimerit totuşi în altă parte...

— A revenit cu siguranţă aci... sunt atât de sigur că nu mă înşel de lucrul ăsta, cum sunt sigur că nu mă înşel că te văd... Aici e punctul pe unde a trecut în sectorul meu şi unde a surprins-o caporalul Potroc. Am anchetat pas cu pas drumul ei... Mai sus ori mai jos de aceste sectoare, cum vezi, e cu neputinţă... însă, poftim... e foarte cu putinţă să nimerească la tine... Înţelegi...

— Sigur că înţeleg... E chiar de mirare că a trecut la tine, când satul pe care mi-l arăţi e cu doi kilometri mai jos de limita sudică a sectorului tău... izbucnesc cu duşmănie, ciocnind violent cu degetul. Şi e probabil că fata a trecut pe la mine, dar s-a rătăcit şi-a luat-o spre nord, pentru ca s-o nimerească măgarul ăla de Potroc... îl ştiu, e o mare lichea, l-am avut şi eu...

Şi-mi ascund capul în mâini, covârşit de această ultimă noutate. Vasăzică ea a găzduit în Duboşani. Ce mai e nevoie de hartă... Acum îmi dau seama de totul, de minune... Ştiu pe unde a venit...

— Bine, reia după o tăcere Iliad, domol. Poate să fie aşa cum spui. Foarte bine. Aşa a fost norocul meu. Însă spune-mi, prietene... Dacă va nimeri din nou la tine...

Glasul îi tremură, mâinile îi tremură, în ochi îi tremură boabe de lacrămi.

— Prietene, repetă el apăsând pe cuvânt, cercând să mă fixeze prin roua ochilor.

— Va nimeri, vezi bine că va nimeri... Pentru că la mine, probabil din cauza satului aceluia, trag fugarii într-un număr înzecit cât la tine... Ia uite cât de departe sunt satele ruseşti din dreptul tău... S-ar putea spune că la tine nu se abat decât cei ce răzbat prin sectorul meu şi, din cauza şerpuirii fluviului şi a conformaţiei terenului, o iau spre nord, crezând că merg spre apus...

— Exact, exact, ai perfectă dreptate... dar ia spune-mi...

— Am, să ştii că am! strig cu o imensă satisfacţie. După cum ai şi tu că va veni...

Şi, fericit peste măsură, îl întreb dacă e dispus să bea ceva vin.

— Vom bea mai târziu, răspunse el cu o infinită tristeţe. Acuma însă, spune-mi, prietene, dacă ea va fi prinsă de patrulele tale, oare... oare... – aci înghiţi în sec ca să-şi recapete vocea pierdută subit – oare după cele ce ţi-am povestit... ai fi în stare s-o reţii... pentru tine?...

Nu-l priveam în faţă, dar îl vedeam, îi vedeam tot chipul cu trăsăturile oscilând între milogeală şi ură; îl vedeam prin frunte...

— Dacă va nimeri la mine... îmi voi face datoria...

— Vei trece-o înapoi? gemu el stins, împleticindu-şi paşii pe care instinctiv îi face îndărăt...

Plec ochii şi mai jos şi articulez, abia într-un târziu, ridicându-mi privirea pe îndelete:

— Depinde...

Duioşia dispăru ca prin farmec.

Nu cred ca Vlad Ţepeş să se fi încruntat mai teribil dinaintea unui semen omenesc, ca Iliad, acuma, dinaintea mea... Şi totuşi ochii parcă i se lichefiază.

— Vasăzică...

— E simplu. Dacă observ că fata e într-adevăr o mare artistă, aş putea să trec peste consemn. Eah... un caz acolo, să închid ochii... şi să-i deschid bariera...

— În schimbul?

— În schimbul... arcuşului ei fermecat...

— Vasăzică în niciun caz n-ai reţine-o...

— Nu fac astfel de imprudenţe... colonelul acum o ştie...

Iliad îşi propteşte capul în palme şi-şi acoperă ochii în mâini. După un răstimp:

— Bine... era de aşteptat... un om de onoare n-ar fi putut proceda decât aşa...

— Mda...

— Dar dacă eu te-aş ruga anume, în virtutea nu numai a camaraderiei, dar a prieteniei noastre... ca să mă anunţi şi pe mine... prietene bun.

— Se vede că vrei să mă bagi în bucluc.

— ?...

— Fireşte... dacă e s-o fac scăpată, trebuie procedat repede... De ce să periclitez viaţa fetei... şi cariera mea... şi cariera ta. Trei... trei nenorociri ar urma dintr-o simplă imprudenţă – râd fericit că pot să previn aceste dezastre...

El s-a ridicat în picioare şi mă străpunge de sus până jos nu cu ura şi cu dispreţul, pe care ţine să mi le arate, ci cu mila pe care mi-o inspiră.

— Îţi promit un singur lucru, Iliad.

Tresărire vehementă; atenţie încordată de luptător în gardă...

— Îţi promit, dragul meu, să întreb pe duduie: „Vreţi să chem şi pe Iliad...”

— Îmi promiţi tu asta?...

— Da, însă după ce-i voi da toate asigurările că... în orice caz, oricare i-ar fi răspunsul!... ascultă bine ce spun, oricare i-ar fi răspunsul... că drumul ei e liber... Şi dacă ea va consimţi, te voi chema.

— Îmi dai cuvântul tău?

— Îl ai...

Nenorocitul se repede la mine, mă ridică în braţe, mă strânge la

piept. Ceasuri întregi se întinde acum masa noastră.

— Şi spui că avea şoldul sus?...

— Ha, ha, pe onoarea mea îţi spun... dar fără să-i comprime bustul, *ma parole d'honneur*. Şalele se strângeau spre mijloc într-o linie atât de lină... aidoma cum o descriai tu, în bordeiul ăsta, ţi-aduci aminte? Parcă ai fi fost profet, aşa mă minunam când le vedeam cum se potrivesc toate cu ce-mi povesteai tu. Dar ce să-i faci? A nimerit la mine. Aşa e, dragă... valsul vieţii...

Numai faţa Valiei mi-era cu neputinţă, cu neputinţă s-o văd în întregime, deşi ştiam acuma mărimea ochilor, clinul nasului, linia bărbiei, obrajii, fruntea, sprâncenele, genele, aluniţa din colţul buzei... deşi-i ştiam tot ce se putea şti despre ea...

— Dar în afară de muzică şi-n afară de trecutul ei, nu-ţi spunea ea altceva, Iliad, ceva despre gândurile ei, despre modul cum vede lucrurile dimprejur... cum înţelege bunăoară împrejurările astea...

— Filosofie, vrei să zici?... întrebă Iliad după ce înghiţi ultima duşcă. He, he, cam avea ea chef... dar cum începea, îi astupam gura cu un sărut mai tare decât Dostoievski. Nu mai avea ce să zică. Ce vrei, *mon cher*, asta era arma mea! Se cam mira ea că eu nu citisem nimic de Dostoievski. Ha, ha, ha, da' o răzbăteam cu ale mele. Parcă la dragoste aştepţi pe Dostoievski? La drept vorbind, citisem eu ceva: o poveste cu un pom de Crăciun, care-mi inspirase şi-o poezie; i-am spus eu...

— Şi nu-i spuneai că aici, aproape, foarte aproape, ai un prieten care a citit pe Dostoievski tot, tot, poate mai mult decât a citit ea... care aşteaptă norocul să-i desprindă chiar din paginile lui Dostoievski sau ale lui Tolstoi şi să-i aducă o Avdotia Alexandrovna, o... Anna Ka...

— Păi ce, eram idiot?... Mă, mare prost trebuie să mă crezi tu pe mine...

Iliad redevenea pe nesimţite cel vechi, cel ştiut...

Iar între timp, cu grijă de ale mele, eu ieşeam din când în când în bătătură, alunecam pe zăpadă, zglobiu ca un copil, şi râdeam cu poftă. Convocasem statul meu major: plutonieri, sergenţi, tălmaci, dintre caporali doar pe Marinescu, în odaia lui Gârneaţă.

— Îmi pare grozav de rău, Cebuc, că am lăsat să ne scape, de-o săptămână şi mai bine, chestia de care mi-ai spus, cuvântez cu înfocare. Zici că avea o cutie neagră în mână? Aşa trebuie să fie precum ai zis, precum a bănuit ardeleanul: spioana! Asta nu e un lucru, aşa, fără însemnătate. Trebuie să fim cu ochii în patru, înţelegi... Zilnic primesc ordine şi comunicări de-a dreptul de la domnul colonel: fiţi cu atenţie la spioni şi mai cu seamă la femei, la spioane! Cum le prindeţi, la comandament!

Ei bine, băieţi, femeia asta trebuie să ne pice în mână, cu aparatul ei cu tot... Trebuie s-o supunem la o straşnică percheziţie, trebuie să punem mâna pe toate documentele şi fotografiile ce le-ar purta asupra ei. Însă cum

am putea s-o prindem, când noi nu putem să trecem dincolo?... Şi uite, de-aia v-am chemat la sfat, pentru că trebuie să fim toţi înţeleşi... Acuma, vă las iarăşi niţel singuri, că am musafir pe Iliad. Dar până mă întorc, voi să vă orânduiţi în gând planurile voastre. Să vedem ce ziceţi fiecare şi pe urmă vom alege pe cel mai bun...

— Domnul locotenent Iliad are cunoştinţă despre spioana asta, domnule locotenent? întrebă Gârneaţă.

— Nu, Gârneaţă... şi nici nu-i spun. Când pot să fac ceva şi singur, de ce să mai încurc şi pe alţii în iţele mele, ca să se laude pe urmă că ei au descoperit totul. *Merci!*...

Un murmur de aprobări îmi întâmpină aceste vorbe. Îi lăsai deci să cugete şi să se sfătuiască, iar eu alergai la locotenentul Iliad, care se pregătea să plece. Când revenii, oamenii mei nu ajunseseră încă la un liman mai consistent. Să trimitem un soldat deghizat şi şmecher? – o astfel de propunere trebuia de la început aruncată deoparte: chiar dacă întreprinderea izbutea, colonelul s-ar fi supărat grozav. Iar dacă nu izbutea sau lua cine ştie ce întorsătură, răspunderea noastră ar fi fost periculos de gravă. Să tocmim vreun basarabean, căruia să-i înlesnim trecerea şi să-i ajutăm revenirea – ideea asta a lui Gârneaţă era cea mai bună, dar de unde găseşti basarabean în pustietatea asta şi încă dispus la astfel de aventuri? În cătunul fără nume nu văzusem nici urmă de bărbat tânăr, iar Tohatinul era departe. Ne gândirăm la cei doi flăcăiaşi pe care-i întrebuinţam la vâslit, vara, când transportam refugiaţi cu luntrea, dar ei plecaseră din cauza îngheţului şi aveau să revină la primăvară. Am fi putut totuşi să le dăm de veste; unul locuia în Tohatin şi altul ceva mai departe.

— N-aş dori să punem români de-ai noştri pe drumuri, de pe care nu ştiu dacă se mai întorc! luai în cele din urmă cuvântul. Pentru că o spioană de astea e de obicei o femeie grozav de crudă şi de periculoasă, afirmai cu convingere. Ar fi în stare să-l dea pe omuleţul nostru pe mâna bolşevicilor, ca să-l frigă de viu. Însă eu m-am gândit la asta: ascultaţi şi voi să vedeţi şi dacă n-o fi bună, om găsi alta. Tot ne trec nouă prin mână atâţia refugiaţi, ce ne costă să făgăduim azil şi trecere liberă fără nicio formalitate şi supărare, aceluia care o va aduce-o...

Aprobările tuturor porniră din toate părţile.

— ...de ce tălmaciul să nu le spună la toţi că-l va bate fericirea pe-ăl care-o izbuti s-o hotărască să treacă prin sectorul nostru...

Tălmaciul încuviinţă mişcând în sus şi-n jos barba lui de patriarh.

— Dar nu trebuie să ne scape cumva că noi ştim că e spioană... şuierai, coborând vocea şi privind cu înţeles pe fiecare din convorbitori... Nu, nu... pentru că în grămada zdrenţăroşilor ăstora nu ştii totdeauna cu cine ai de-a face, oricât am scotoci noi trenţele lor cu păduchi. Dar eu m-am gândit aşa: pentru că de obicei spioanele astea sunt alese anume pe sprânceană – făcui cu ochiul ştrengăreşte şi toate mutrele îmi răspunseră cu rânjete jignitoare – să spunem că mulţi fugari ne-au povestit de-o fată

frumoasă; s-o nimeri, nu s-o nimeri, dar voi ştiţi, toate femeile cred când le spui că sunt frumoase.

— De-asta aşa e, râse unul, şi toţi râseră la fel, iar tălmaciul încuviinţă înţelepţeşte din barbă...

— ... că toţi fugarii, nu numai unul, înţelegeţi, ne-au povestit de-o fată tânără, care dă târcoale să treacă încoace şi n-are curajul – ce zici Cebuc? – mă adresai îndată acestuia, căci zâmbetul şi privirea lui stăruitoare nu-mi plăceau deloc.

— Bun, bun, domnule locotenent, răspunse el admirativ, e straşnic adusă... că doar atâtea cărţi câte aveţi în bordeiul dumneavoastră au ştiut ele cum să vă lumineze...

— Mă, păi dacă e aşa cum a spus ardeleanul, ea trebuie să aibă gazdă pe-aci prin apropiere, prin Duboşani ori prin alt sat din împrejurimi... şi mulţi din muşteriii noştri poate or fi şi văzut-o... Eu aşa cred că e bine să-i spună ca s-o poată ademeni... că într-atâta am auzit de ea că m-am îndrăgostit de dânsa... Ei, ce ziceţi... băieţi... înţelegeţi cam cum vine şurubul?...

— Înţelegem... să trăiţi, se amestecară îndată glasurile tuturor şi cu toţii schimbară între dânşii priviri luminoase de aprobare...

Dar pentru a accentua şi mai sigur caracterul ostăşesc al intenţiilor mele, găsii că e cu totul nimerit să interviu brusc cu o autorectificare:

— Nu... nu, băieţi... îndrăgostit nu merge... he, he, nu sunt aşa de gâsculiţe, femei d-astea, pe care le recrutează birourile de spionaj... sunt date dracului de deştepte... îndrăgostit nu merge... trebuie găsit altceva...

Am făcut o pauză mai mare, în care timp am tot privit prin colţuri, muncindu-mi figura în semn de meditaţie adâncă...

— A, iacă, găsesc după o vreme. Să zicem, bunăoară, aşa, că domnul locotenent s-a înduioşat mult că o biată fată ca ea s-a sfiit să treacă încoace, când trec atâtea haimanale. C-am auzit că după înfăţişare ar fi de neam bun şi că sunt mare duşman al bolşevicilor, că sunt şi basarabean şi după mamă rus; şi am şi eu rude rămase în Rusia, pe care le aştept. Că am auzit de urgia celor de acum faţă de nobilii ruşi şi mai cu seamă faţă de femeile nobile – şi cu toate că e poruncă hotărâtă şi grea să nu scape nimeni încoace, totuşi eu închid ochii şi pe toţi îi las să treacă, doar-doar s-or nimeri şi rudele mele...

Nu ştiu dacă o spioană adevărată ar fi putut primi cu atâta uşurinţă astfel de discursuri, însă statul meu major, spre deosebita-mi satisfacţie, se arăta nespus de încredinţat că şiretlicul va ieşi de minune.

— Tot domnul locotenent, sireacul... mă linguşi admirativ, după obiceiul lui, Gârneaţă.

Iar Marinescu, întru onoarea mea, îşi dispuse, în chip de veselie, albuşurile vineţii ale ochilor şterşi.

Bătui pe umăr pe tălmaci:

— Nu, lasă, am să-ţi scriu eu pe-o hârtie ce trebuie să le spui, pe

scurt, ştii... poţi să le mai adaogi pe deasupra, ca să-i lămureşti şi dumneata... însă ceea ce-ţi voi scrie eu, aia trebuie să le-o spui pe dinafară, cuvânt cu cuvânt... pentru că avem de-a face cu o femeie straşnică şi nu trebuie să greşim cu o iotă... Ba încă poţi să le adaogi că despre propunerea asta niciunul din moscalii şi vagmiştrii mei nu ştie nimic... că doar eu şi cu dumneata ştim aci ruseşte, dar eu nu pot să mă adresez lor pe ruseşte, ca să nu dau de bănuit la soldaţi... Înţelegi, domnule...

— Înţeleees... înţelees, asigură basarabeanul, cu vocea lui domoală şi cântătoare. Iar gradaţii se minunară din nou zgomotos şi linguşelnic de dibăcia mea.

Prima încercare a hotărârii noastre fu pusă în aplicare chiar în seara care urmă.

Tălmaciul explică străinilor de ce nu putem să-i primim. Oamenii ascultară lămuririle cu indiferenţă; odată ce erau respinşi, ce-i mai priveau pe ei motivele şi oarecum scuzele noastre pentru această lipsă de ospitalitate? Dar când barba lungă a tălmaciului începu să se mişte pentru a pomeni de fata cu „o cutie neagră în mână“, ochii pleoştiţi de îndobitocire se aprinseră; felinarul meu se plimbă victorios pe colecţia aceasta de mutre sinistre, adumbrite de cele mai bizare forme de cuşme şi şepci. Însă, când povestea se termină, ochii se ascunseră repede în umbra cozoroacelor şi în potloagele care curgeau din căciuli.

— Ei, primiţi, băieţi? strigai atunci inimos şi pusei pe tălmaci să repete în ruseşte, cu acelaşi ton sprinten, plin de înviorare şi trezitor de nădejdi.

Dar nimeni nu răspunse; ba chiar unele capete se dădură plictisite într-o parte. Tălmaciul se porni să facă preciziuni şi să acorde garanţii; însă, dacă n-ar fi fost soldaţii din juru-le, oamenii aceia s-ar fi risipit cu siguranţă, fără să asculte. Când tălmaciul repetă întrebarea, nimeni nu răspunse. Ba da, primirăm îndată câteva rânjete de câini rebegiţi. Mai mult decât să-i dăm înapoi peste râu, ce le mai puteam face? Şi dacă asta era totul, puteau cel puţin să-mi răspundă cu batjocura râsului lor tăcut.

Mă izbeam de aceste mutre negre şi zoioase ca de indiferenţa albă a câmpului rusesc. În cuprinsul imensităţii ninse, printre aceste arătări zdrenţuite, printre aceşti ochi de fiară, printre aceste danturi de lup, Valia se silea să apuce talazul prielnic, care s-o arunce pe ţărmul salvării. Ea avea de parcurs doar cele câteva leghe din urmă ale unui sălbatic şi pustiu continent. Şi totuşi limanul ajungerii era barat de valuri de râu, cu cerc de fier şi foc; doar într-un singur loc o luminiţă pâlpâia şi pentru dânsa, ca acele faruri, abia zărite, pentru rătăciţii mărilor înfuriate. Dar cum va putea să ajungă până la urechiuşa ei fină, de muzicantă, şoapta uşoară, ca unda de zefir; că aci aproape, într-un loc anume, o luminiţă a scăpării pâlpâie numai şi numai pentru dânsa...

O, ho, cu neputinţă să lăsăm lucrurile aicea... Haide, haide, curaj... încă un pas, încă unul... Şi cu ultimele sforţări ale naufragiatului ce vrea să

prindă ţărmul ascuns de noapte şi depărtare, mă reped cu umăr de fier în bancul de indiferenţă şi prostrare. Îmi aud glasul ferm lovind cu sonoritate masivă de ciocan şi mă încurajez de el, întărindu-l. Încep un viu şi sever interogatoriu. Vocea mea impune şi ochii-mi domineză. Îi descos în bloc, apoi pe fiecare în parte: asupra drumului străbătut, asupra situaţiei geografice a malului din contră, asupra ultimelor localităţi în care poposiseră. Veneam în sfârşit cu vorba la Valia; câte unul începea atunci să se dezmorţească. A, parcă văzuse el ceva... a da, da... o barişnă înaltă... şi cu... în mână... o cutie... da, da, da... Ah, iată unul care-mi păruse cel mai recalcitrant dintre toţi, îmi înşiră acum o poveste întreagă. E vădit lucru însă că fata rătăcitoare s-a iscat în mintea lor abia în clipa de faţă. Dar rău cusutele lor minciuni mă înviorează, mă umplu de viaţă ca repetatele găleţi de apă pe cel ce şi-a pierdut simţirea; îmi dă prisos larg de energie, ca să le insuflu adânc, pe deasupra bărbiei de profet a tălmaciului, ambiţia faptei şi dorul aprig al scăparei.

— Ei vedeţi, unii aţi şi văzut-o... prin Duboşani sau prin alt sat prin care aţi trecut... cel care mi-o va aduce-o...

Şi tălmaciul trebuie să precizeze iarăşi, după dictarea mea, că vreau s-o scap pentru că este o duşmană a roşilor, o *albă*, şi trebuie să atragă de asemenea atenţia asupra poziţiei pichetului meu, pentru ca trecerea să nu se încerce în vreun loc greşit, unde alţi comandanţi, poate, nu vor să ştie nici de albe, nici de roşii...

Târziu în noapte, îmi dau seama că am greşit cu nefericitul cuvânt: albă. Căci sugestiile mele, prin gura acestor indivizi nesiguri, puteau ajunge la urechile unei adevărate autorităţi bolşevice... Chiar mâine, discursul ce i-am scris tălmaciului trebuie potrivit din nou, cu multă, cu foarte multă prevedere.

În grupul aliniat pe două rânduri al refugiaţilor la întrebarea lui Gârneaţă: „Care din voi e moldovean?” nimeni nu se mişcă. La a doua întrebare: „Care din voi ştie moldoveneşte?” se desprinse unul singur. La întrebarea tălmaciului, pe ruseşte: „Care are rude în Basarabia?” iarăşi nicio mişcare.

Oamenii fuseseră prinşi pe înnoptat şi urmau să fie trimişi înapoi tot în noaptea asta, în cel dintâi moment prielnic. Cel care păşise înaintea grupului era înalt de statură; la reflexul promoroacei, figura lui împrumuta sensuri imprecise, inconsistente, schimbătoare. Îl cuprinsei în conul de lumină al felinarului meu electric, de buzunar. Un chip tăiat de linii dure şi multe, nesimetrice; ochii mici sub smocuri aspre de sprâncene. Sub nasul gros, de formatul şi culoarea unei pătlăgele vinete, individul era spân; dar de-o parte şi de alta a nărilor, alte două smocuri, ţepoase şi rare, încălecau colţurile buzelor. Fălcile, de asemenea, i-erau golaşe, dar în vârful bărbiei şi dedesubtul ei se zburleau, ca nişte ace înfipte în perinuţă, aceleaşi ţepi aspre şi rare. Căciula de oaie, şuba cărămizie şi botforii din picioare erau ferfeniţă.

— Tu zici că ştii moldoveneşte, dar nu eşti moldovean. Eşti ovrei?

— H... h?...

— Eşti jidan? trebuii să mă corectez, pentru că în Basarabia cuvântul „evreu” pare, dacă nu necunoscut, în orice caz foarte curios fiilor lui lsrael, de condiţie joasă.

— Niet.

— Ştii moldoveneşte ori nu ştii? îmi înăsprii vocea agasat.

— D-apăi că grăiesc.

— Cum te cheamă?

— Ilia.

— Ei, şi-atât?

— Atât... Pentru un suflet al lui Dumnezeu un nume e de-ajuns... Că şi şei de au mai multe tot un noroc au pe lume; douăzeci de-o avea şi tot le-o schimba să se ascundă, foamea şi moartea tot îi nimereşte...

— Ce spui, mă?... Faci pe cugetătorul, ai? Eşti rus atunci?

— Suflet al lui Dumnezeu.

— Lasă pe Dumnezeu, răspunde ce te întreb: eşti rus?

— Oi fi şi rus...

— Cum oi fi, bă? eşti sau nu eşti, răspunde repede că n-am timp de ghicitorile tale.

— Eu pân aste locuri m-am născut...

— Aici sau dincolo?

— Pe aici, pe dincolo...

— Zi, te-ai născut pe rând...

— Ăl întunecat o mai şti cum m-am născut, lumina-voastră... da’ eu nu-mi mai aduc aminte, că pe vremea aia eram şi mai prost ca acum.

— Văd că vorbeşti limpede, ca moldovenii adevăraţi, de ce n-ai ieşit din capul locului, când am întrebat cine-i moldovean? Ori nu-ţi place să-ţi spună că ai cap de bou...

— D-apoi cum nu mi-o place, că şi boul e mai frumos la cap ca mine... Nu vă supăraţi, luminăţia-voastră, oi fi şi moldovean.

— Cum oi fi, măi? eşti sau nu eşti? Ce-a fost tată-tău...

— Om o fi fost şi el, că văd că n-am ieşit nici mânz... nici viţel... şi tare rău îmi pare de-asta... Că mai cu bucurie şi mai omeneşte s-ar fi uitat oamenii la mine. Da eu la faţă nu l-am văzut ca să-i grăiesc şi lui aşa o bucurie...

— Da maică-ta nu l-a văzut?...

— Dacă s-or fi desfătat noaptea prin iarbă, cum era să-l vadă şi ea iracan? Că la drum lung, pe câmpie, omul unde vede om se opreşte să nopteze şi uneori se nimereşte să fie laolaltă şi-o fumeie or două... Iar după hodină, o porneşte iar din viul nopţei, care încotro îl trage soarta lui.

— Da maică-ta ce era?

— Era şi ea bună femeie... că atât cât am fost împreună nu m-a lăsat din sudălmi şi bătaie. Da se cheamă că nu m-a aruncat pe drum.

— Bine, bine, dar ea ce era? moldoveancă, rusoaică...

— Poate-o fi fost de amândouă felurile, că dacă era cu ruşii, grăia ruseşte, da cu moldovenii, moldoveneşte...

— Da cu tine cum grăia?

— Când mai aşa, când mai aşa... cum nimerea şi ea.

— Da voi în ce sat staţi, rusesc sau...

— Pe unde ne-apuca iarna, că vara toată nu stam locului... pân-într-o zi... eram flăcăoaş pe-atunci şi ne-o prins într-un târg şi ne-o închis, da nu laolaltă... D-atunci n-am mai ştiut unul de şelălalt...

— Şi pân-atunci n-ai avut şi tu curiozitatea, cum să spun, nu te-o îndemnat şi pe tine sufletul s-o întrebi: „Da tu ce eşti, mamă, moldovancă, ruscă?”

— Iaca, să mă iertaţi, înălţimea-voastră, numai aiasta nu mi-a dat în gândul ista prost al meu s-o întreb...

— Auzi, Gârneaţă, ce glăsuieşe ăsta... L-ai căutat bine prin buzunare?

La răspunsul acestuia că i-a dat o atenţie specială, mă adresai iarăşi individului fără naţie:

— Vezi, mă ciolovec, dacă apucai să-ţi spună maică-ta că eşti moldovean, rămâneai aici. Dar aşa, o s-o iei la drum îndărăt ca şi ăştia, care ne înţeleg ca pe păsări.

— Să trăiţi ani mulţi şi fericiţi, luminăţia-voastră. Aşa să faceţi cum grăieşte înţelepciunea măriilor-voastre. Şi eu tot mulţumit oi rămâne, că şi acolo ca şi aicea e tot pe pământul lui Dumnezeu.

— Eu am auzit că pe-acolo nu mai e pământul lui Dumnezeu...

— D-apăi ş-ăi de zic aşa, mărite Doamne, tot ai lui Dumnezeu sunt şi ei, şi tot lui o să-i răspundă la dreapta judecată.

Omul se dădu tihnit îndărăt să-şi ocupe locul printre ceilalţi. Îl oprii. Rămânea să mai mă gândesc ce e de făcut cu dânsul.

Urmară lămuririle tălmaciului şi propunerea salvatoare. Dar aceleaşi mutre impasibile, aceiaşi ochi îndobitociţi sau împroşcând o clipă mici sticlişuri de ură şi dispreţ, desigur, pentru barinul puternic şi fără griji, care încearcă să le exploateze nenorocul ca să-şi înlesnească aventurile şi să-şi potolească aleanurile. Pe nici unul, de data asta, intervenţia mea n-avu darul să-l aţâte măcar la minciună; dădeau răspunsuri atât de brutal negative, că mă întristară cu desăvârşire şi-mi epuizară repede stocul de ademenitoare întrebări.

Îi părăsii cu limpede conştiinţă a zădărniciei bietei mele nebunii de a pretinde să scot din imensitatea mării inelul de preţ aruncat de-un orb. Aş fi vrut să oftez adânc de obidă şi totuşi nici măcar atât nu puteam, ţinut de rău de atâţia ochi prieteni ori duşmani care mă ţinteau ca nişte guri de arme pe-un condamnat. Reintram în bordei şi mă aruncam, cât eram de lung, în pat, strivindu-mi ochii cu apăsarea pumnilor strânşi şi prefăcându-i în mii de scântei colorate, ca pe nişte tăciuni izbiţi de cleşte. Atât mai

dăinuia în acele momente în abisul negru din mine: aceste bizare steluţe de caleidoscop, în artistică şi neîncetată combinare; şi-apoi, din necuprinsele depărtări ale infinitului prins sub pumni, din nou, nepotolita nădejde începea să tresalte.

Mă ridicai cu priviri turburi în amurgul tot mai pronunţat al odăiţei; şi din umbrele colţurilor răsăriră aceleaşi cozoroace de sepci soioase şi aceiaşi ochi fosforescenţi, fixându-mă din bărbi ori de sub căciuli. Numai că acum mă priveau cu altă lumină, iar în gândul meu speranţa se reabilita cu desăvârşire, când se umplea de mântuitoarea imagine; vreunul din aceşti vagabonzi încrucişând întâmplător drumul cu ea; faţă-n faţă cu realitatea, cu neputinţă ca sufletul vagabondului să nu se limpezească, gândul răsplatei să nu-i încolţească sigur şi stăruitor.

— Să trăiţi, strălucirea-voastră, îmi taie calea Ilia, când ieşii iar în bătătură. Da pe mine m-au lăsat singur afară şi tare mai mă împunge vântul prin frunzişul ăsta de cârpe, care abia de se mai ţine pe oasele mele...

— A... da... duceţi-l şi pe el... Dar tu n-ai să treci înapoi în noaptea asta. Am să telefonez la comandament, să văd ce e de făcut cu tine... te oprim sau te expediem...

— Să trăiască mărirea-voastră, da dacă eu v-aş mulţumi de bunăvoire şi v-aş ura de sănătate, să mă lăsaţi să mă întorn cu netrebnicii ăilalţi, înapoi, la Răsărit...

— D... da?... aşa?... a, bun. Renunţi de bunăvoie, cum s-ar zice... Hei, Gârneaţă, apropie-te aicea... Ia vezi, ce e cu stimabilul ăsta... zice că s-ar întoarce peste râu... .

— Să trăiţi, înălţimea-voastră, şi dumneata, gaspadin hauptcăpitan – se îndreaptă el către Gârneaţă – şi să mă iertaţi da iacă, vedeţi, aiasta e toată moştenirea care mi-a rămas de la ăl de m-a făcut la popas de noapte: când aud de telefonă şi de comandament, să m-apuce aşa... cum să mai grăiesc... măriile-voastre ziceţi că teama, dar eu zic că ruşine mare: pentru ce să mai stricaţi aşa lucruri scumpe şi să supăraţi aşa înălţimi luminate cu un păcătos şi calic ca mine... I-o fi scârbă şi tealifonului aşela să cânte pentru aşa otreapă şi gunoi...

— Îl auzi, Gârneaţă... Auzi ce pehlivan vagabond, ia mai scutură-i puţin efectele, bucăţică cu bucăţică...

Însă Gârneaţă clatină din cap fără însufleţire:

— Ce să-l mai scuturăm degeaba, domnule locotenent, că prin găuri i se vede şi pielea... Nu l-am răscolit eu destul adineaorea p-ăsta mai bine ca pe toţi, că nici mie nu-mi plăceau deloc ţepile ălea de arici; da vă asigur, în afară de păduchi, nu mai are niciun secret.

Conul de lumină al lămpii de buzunar umple iar faţa schimonosită de linii dure ca a contaminaţilor de lepră. Ochii, cu adevărat de arici, nu aveau nicio expresie, dar mizeria asta omenească nu putea inspira cu adevărat decât milă.

— Bine, eşti slobod să treci cu ceilalţi. Paşol...

Dar Ilia nu se mişcă. Sentinela se apropie, dar el face un pas sfiit spre mine, în vreme ce gura i se întinde, într-o parte şi într-alta, sub ţepile aspre, despărţind complet în două figura-i hidoasă.

— Să trăiţi! îşi răsuceşte el umerii, aplecându-se şi răsturnând capul într-o parte, ca să-mi vorbească de jos în sus, ca şi când ar fi simţit că-i necuviincios din parte-i să fim potriviţi la statură – dacă mi-i iertat să întreb... Oare pe mine cu ce m-aţi răsplăti dac-oi afla, colea la Duboşani sau pe unde mi-o mai cutreiera prin şura asta de cap să mai rătăcesc, pe barişna cu cutie neagră în mână... şi oi face-o să vie la înălţimea-voastră...

— Am spus... ai oricând drum slobod de la mine... Ilia se scărpină în cap, părând că tot cumpăneşte, dar se vedea bine că e nemulţumit...

— Trecere slobodă... poate căpătam şi de aşteptam aicea până mâine...

Iluminat în gând ca de-o izbucnire roşie de incendiu, îl apucai de mână şi-l trăsei brutal într-o parte.

— Spune, cât pretinzi?

— Ce să fac, luminăţia-voastră?

— Cât ceri, câţi bani ceri?

— Ah, ho... iaca da... că nu ne prea înţelegem în toate cu dumneavoastră din ţara veche. Apăi bani, înţelepciunea-voastră, aşa cât s-ar cuveni să fie plătită aşa ispravă, eu n-aş putea purta cu mine, că mai rău mi-o fi cu ei, decât fără ei... Dar dacă mărirea-voastră mi-ar da să mă îndop bine, ca să-mi ţie pe mai multă vreme şi mi-ar mai umple sacul cu câteva pite să-mi fie pe cale, iar când m-oi întoarce, de mi-o da un rând de primeneală, nişte botfori care i-o arunca vreun moscal şi o buleandră cu mai puţine găuri decât aiasta de pe mine, ca mine nime nu s-o găsi mulţumit pe lume. Atuncea niscaiva carboave aş mai putea duce dacă luminăţia-sa s-o îndura să-mi dea şi din aşelea pe deasupra, că dacă sunt primenit se cheamă că am cu ce să le fac cinstea a le purta...

O pereche de bocanci scâlciaţi, dar pentru el împărăteşti, şi nişte ciorapi de lână găsii pentru Ilia chiar de acuma. Îi mai dădui nişte pantaloni de flanelă şi un pieptar de blană de oaie, iar pentru cap o căciulă reformată. Îi arătai în schimb o cojoacă zdravănă de postav rusesc căptuşită cu iepure, nişte pantaloni de pielea dracului şi un veston vechi şi degradat, dar plesnit numai într-un cot. Astea toate vor fi preţul cel adevărat al ajutorului său; pe deasupra trei sute de lei la lună şi hrană asigurată cât timp va servi pe Valia, dacă ea va vroi să rămână pe-aproape, câtă vreme eu voi mai fi nevoit să slujesc pe Nistru.

Îl ospătai zdravăn şi vrusei să-i dau tot felul de merinde pentru drum, dar el nu primi decât pâini şi doar un bidon de tinichea învechită, pe care i-l umplui cu rachiu tare. Mă rugă să-i îngădui să treacă gheaţa mai înaintea celorlalţi. Încă de cu zi va fi în Duboşani şi va iscodi fără preget. Valiei îi va grăi aşa, că un ofiţer, nu cel pe care-l ştie ea, a auzit de

întâmplarea ei şi s-a mâhnit tare rău c-a fost dată îndărăt, cu toate că se pricepea aşa de bine la cântat şi avea atâta învăţătură. Iar asta mai ales l-a întristat peste fire, că şi el a citit straşnic de multă carte rusească şi tare mult i-a plăcut; şi mare fericire a fi pentru dânsul să întâlnească un suflet de fată aşa cum stă scris în cărţile ruseşti...

Îi explic lui Ilia de ce ţin mult să-i spună numai aceste vorbe şi el pricepe de minune şi reproduce cu o exactitudine uimitoare, chiar de la prima repetiţie, tot ce i-am spus.

Dis-de-dimineaţă telefonul mă cheamă cu alarme prelungi. „Individul Serghie Bălan, înalt, forţă *ierculeană*, părul castaniu închis, ochii albaştri, mustaţa galbenă, barba rasă, a evadat de sub escortă, pe când era transportat la o confruntare”... Întâmplarea s-a petrecut într-o pădure, individul şi-a rupt legăturile şi a legat cu ele pe paznic de-un copac, nenorocitul rămânând în această poziţie trei zile...

Eram delegat să fac în toiul nopţei o descindere inopinată la locuinţa contrabandistului din cătunul Tohatin (!?... – Tohatinul era la 12 kilometri şi era mai aproape de reşedinţa judeţului decât sectorul meu, dar puterea executivă nu ezita, când avea de numit localităţi despre care Serviciul geografic abia acum lua cunoştinţă).

Pe la amiază telefonul mă cheamă iarăşi: Bălan evadase de mai bine de o săptămână cu concursul unui complice – ale cărui semnalmente mi se dau de asemenea – şi al soldatului de escortă, care fusese cumpărat. Cuprins de teamă, soldatul revenise în pădure – se crede secondat de un al treilea individ – în mijlocul căreia stătuse, legat burduf de-un trunchi de copac, două zile şi trei nopţi, în miez de iarnă. Era nemâncat şi aproape mort de frig, de sete şi de oboseală, şi e de mirare cum nu murise de-a binelea. A primit să sufere astfel pentru a înşela bine pe descoperitori, pe care fireşte îi aştepta ceva mai devreme; dar a dat de bănuit prin faptul că el pretindea să fi rămas în poziţia asta de mai bine de-o săptămână, ceea ce era cu totul de necrezut.

Pe la trei după-prânz, telefonul mă cheamă iarăşi: soldatul pe moarte în spital a menţinut că a fost atacat de tovarăşul lui Bălan, care l-a eliberat pe acela; că, de frica răspunderei, nenorocitul a cutreierat toate satele şi cătunele din preajma pădurii ca să convingă pe cineva să vie să-l lege, pentru că, după ce fusese dezarmat, deşi s-a rugat în genunchi de cei doi bandiţi să-i facă această graţie, aceştia au refuzat rânjindu-i în nas. Abia a patra zi a găsit un biet creştin care s-a îndurat să-l lege zdravăn, fără milă, pentru ca izbânda simulacrului să fie deplină. Soldatul – pe nume Cotoarbă, tot un basarabean – a refuzat însă să denunţe pe creştinul care i-a venit în astfel de ajutor şi s-a încăpăţânat să nu-i dea numele până a intrat în comă. Cum din declaraţiile lui rezultă însă că binefăcătorul cu pricina a venit în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară cu mâncare şi cu propunerea de a-l înveli peste noapte sau a-l aduce acasă – propuneri pe care însă legatul le refuzase cu îndârjire – era limpede că atât

descoperitorul din dimineaţa a treia, al celui legat, cât şi binefacătorul misterios erau una şi aceeaşi persoană; astfel c-a fost readus la instrucţie, lansându-se asupră-i mandat de arestare.

E curios că mi se mai dau aceste amănunte, pe care telefonistul le risipea din rutină în toate punctele unde trebuise să vestească şi să transmită dispoziţii în legătură cu dispariţia lui Bălan; totuşi le-am ascultat înfiorat de drama descrisă atât de sumar şi într-un stil atât de administrativ, ale cărui interesante particularităţi îmi scapă la reproducere din cauza repeziciunii transmiterei. De asemenea, mi se pare curios că organele de urmărire şi-au adus aminte de Bălan abia după ce soldatul de escortă a fost găsit legat, într-o pădure.

Curios. Dar mai curios pentru mine şi mai interesant era că Serghe Bălan scăpase acum mai bine de o săptămână; iar azi se împlineşte tocmai bine săptămâna de când am găsit pe Niculina zdrobită de boală, dar într-o stare de beatitudine sufletească precum n-o mai văzusem niciodată. Diagnosticul mi se lămuri.

Zdravănă bătaie! apreciai cu toată obiectivitatea. Dar de ce numai bătaie? Bine, bine: de obicei până aci merge pedeapsa românului de la ţară, în asemenea împrejurări; dar aici nu e vorba de un ţăran oarecare, ci de Serghe Bălan. Ori glonţul e rezervat pentru... hm...

De ce Niculina îmi ascunsese toate astea, de ce mă primea atât de fericită, de ce mă strângea cu atâta putere şi mă sfătuia să vin ziua şi numai ziua, iar noaptea însoţit numai de moscali? Înţelesesem că frica ei crescuse între timp, dar dacă îşi luase pedeapsa, de ce se mai temea?... Îl minţise de bună seamă că totul n-a fost altceva decât lăudăroşenia mea... Foarte bine, foarte bine... dar de ce, dacă nu vroise să-l trădeze, sub un pretext sau altul, de ce nu-mi pretinsese să înceteze deocamdată vizitele... ba încă tocmai dimpotrivă... şi noaptea însoţit de moscali?...

Hm, noaptea ce vine va fi poate cu surprize.

Am pornit cu Gârneaţă, cu Gherăscu, ţiganul zdrahon şi voinic cât o stâncă, şi cu încă un soldat. În locul acestuia din urmă aş fi vrut să iau pe Marinescu; dar cu toate căutările, a fost imposibil să-l găsim.

— Mi se pare că el ne-a luat-o înainte... împărtăşesc lui Gârneaţă.

— Doamne păzeşte... e pe-aci...

— Atunci se teme să nu se pună rău cu cătunul...

— Se teme să nu se pună rău cu pielea lui.

Am ajuns la Niculina la primul cântat al cocoşilor. Omul luat pe deasupra a rămas la poartă cu pânda şi cu calul. Eu, cu Gârneaţă şi cu Gherăscu, am intrat. Casa era în întuneric; Gârneaţă şi-a îndreptat revolverul spre uşa prin care eu nu intrasem niciodată şi care da în încăperea de la mijloc, de unde răzbătea spre odaia Niculinei ochiul de fereastră albicios şi suspect. Eu am bătut la uşa Niculinei.

Trebui să bat de mai multe ori, până când lumina se aprinse.

— Cine e? mi-ajunge la urechi glasul cu întrebarea, atât de

obişnuite...

— Eu, Niculino, deschide...

— A... dumneata?... (ea păstrase obiceiul de-a mă tutui numai în intimitate).

— Am venit cu ucaz... şi cu oameni... să ridicăm pe domnul Serghe... Ce zici? Nu e cu supărare?...

Tăcere. Şi pe urmă uşa se întredeschide. Femeia naltă ne întâmpină cu lampa ridicată sus, cu o mână ţinându-şi în dreptul gâtului un fişiu răsucit în pripă. Şi-a vârât în picioarele goale pantofii cu toc înalt, iar părul lung şi negru i-e revărsat tot, pe spate şi pe umeri.

— Ce v-a găsit?...mă întreabă glumeţ şi familiar.

— Am venit să facem percheziţie; Serghe Bălan a scăpat de sub escortă şi trebuie să se găsească aci. Dacă nu se dă de bunăvoie, va fi rău de el...

— I-auzi una ca asta... se miră ea ironic. Şi după ce ne consideră şugubeaţă, în tăcere: Vroiam tocmai să blestem pe cel care-mi turbură noaptea, dar cum văd mi-aduceţi o veste care mă umple de mare bucurie. Apoi, domnule ofiţer şi oameni buni, până acum n-a dat pe-acasă...

— A fugit de-o săptămână... se amestecă Gârneaţă...

— Şi abia acum i-aţi prins de veste? continuă ea ironic. Dar îşi ia repede seama şi se preface, în şagă, jignită: I-auzi, i-auzi... necredinciosul... pe unde şi-o fi petrecând nopţile de-atâta vreme? Apoi, ridicând lampa şi mai sus: Iaca, poftiţi, intraţi, dar mai repede că-mi răciţi casa.... Precum vedeţi, nu-i nici în pat... – apoi, aplecându-se – nici sub pat... nici pe cuptor, nici nicăieri... Să vedem dincolo...

Şi iese înaintea noastră, pentru a ne arăta în acelaşi chip şi odăile învecinate, pe care sunt atât de nerăbdător să le cunosc, în sfârşit. Ea scotoceşte singură în toate părţile, desface uşile dulapurilor, ridică lăzilor capacul, luminează chicotind şi cuprinsul cutiilor de la scrin, în care n-ar încăpea niciun purcel. Pe urmă ne ia după ea afară, la grajd, la staul, la cocina porcilor, la coteţul păsărilor.

În sfârşit, arătându-ne grădiniţa cu nucul despodobit şi fundul albastru al livezii întinse, ne recomandă:

— Pe-acolo duceţi-vă singuri... Şi bătându-mă uşor pe umăr, îmi râde cristalin în fundul urechei: Dumneata ştii seama... Mi-e frig! şi fuge în casă făcând haz mare.

Am cotrobăit totul, până la salcia pletoasă, ale cărei ramuri căzute şi dezgolite se lasă ca nişte frânghii înţepenite în pământ. Mă reîntorc la dânsa; mă primeşte cu tifla unui: „L-aţi găsit?” zgomotos de vesel.

— Ascultă, Niculino, îi spun când sunt numai eu cu ea. Tu ştii tot aşa de bine ca noi... tu ai ştiut înaintea noastră că el a scăpat...

— Dacă tu zici...

— Lasă glumele... A venit de-o săptămână acasă...

— Pesemne...

Îi strâng pumnul cu putere...

— Mă doare.

— Unde-i acuma?...

— Iaca, tocmai asta vream să te întreb...

— Sfârşeşte odată!... o zgudui cu putere. De ce nu mi-ai spus până acuma...

— Vasăzică, dumneata nu şăguieşti...

O privesc drept în ochii râzători şi o smucesc drept în pieptul meu. Părul i se desprinde de pe umeri şi se lasă tot spre podea. Îi strivesc sânii de mine şi-mi aplec deodată, ca o pasăre de pradă, ochii încordaţi drept în lumina ochilor ei, şuierându-i în auz:

— Atunci cine te-a bătut?

Râsul îngheaţă, privirile poznaşe se vitrifică. E rândul meu să râd cu hohote. O împing uşor deoparte, sărutând-o în semn că nu-i port niciun necaz pentru tăcerea ei, şi strig triumfător:

— Dar nu va scăpa...

Apoi, pocnind călcâiele, o salut cu afectată galanterie şi cu un sărut trimis cu vârful degetelor...

Dintr-un salt ea m-ajunge, m-apucă de mână şi cu cealaltă împinge uşa pe care o deschideam.

— Unde te duci?

Şi mă cuprinde cu ciudă parcă şi cu disperare.

— Lasă-mă... sunt oamenii afară...

— Ducă-se la dracu...

Şi mă trage cu putere după dânsa.

— Unde-i Bălan?...

— De unde vrei să ştiu?...

— Te-a bătut?...

— M-a bătut... Şi chicotind uşor, completează: Pentru tine...

Mâinile-mi pătrund lacome, ca nişte capete de şerpi, ca nişte şerpi cu cinci capete, spre sânii dârzi şi apoi pe sub subţiori. Suntem încă în picioare şi ea-mi desface înfrigurată centura şi nasturii mantalei.

— Sunt mulţi?

— Cine?

— Cei de-afară... moscalii...

— Trei... cu mine, patru...

Tăcere... Îmi răsfrânge mantaua spre spate, îmi cuprinde mijlocul.

— Puţini... foarte puţini... ţi-am spus doar, noaptea să aduci mai mulţi... şi chiar dacă vii ziua, să nu vii singur...

— De ce mi-ai spus asta?

— De ce? întrebă ea mirată. Apoi, considerându-mă, îngăduitoare şi drăgăstoasă: Pentru că e tare... înţelegi, e tare... pe toţi v-ar preface în fărâmituri, dacă aţi fi puţini... Apoi, mângâindu-mă pe păr şi privindu-mă lung în ochi: El nu va îndrăzni să intre dacă va şti că e aşteptat de soldaţi...

îi adulmecă de departe... Însă singur n-aş vrea să te găsească aci... mi-e frică...

— Ah, da... l-ai asigurat că n-a fost nimic între noi... şi dacă mă va găsi singur...

Ea-şi micşoră tot mai mult ochii, privind prin fruntea mea mai departe de mine; surâse trist şi şopti într-un târziu.

— El ştie.

— I-ai mărturisit?

— Nu... n-a înţeles din glasul gurii mele, dar a înţeles totul din glasul ochilor mei...

— Şi te temi să nu...

— Nu mă tem de nimic... Vreau... trebuie să-i spună şi glasul ceea ce a aflat de la ochi. Nu mă tem de nimic. După ce m-a zdrobit, mi-a sărutat mâinile şi picioarele. Dar nu trebuie să ne găsească împreună singuri; când eşti cu soldaţii, însemnează că ai venit să-l cauţi... Altfel... nu ştiu ce a pregătit... pentru tine... De aceea nu i-am mărturisit totul limpede...

— Dar dacă-l voi prinde...

— Nu-l vei prinde.

— Mă opreşti tu?

— Nu-l vei putea...

— Şi dacă totuşi?

Ridică din umeri.

— Vasăzică, nu-mi ceri să-l scap...

Râse:

— Nu, nu... prinde-l, prinde-l... dacă poţi...

Şi mă mângâie iarăşi pe bărbie ca pe un copil. O scuturai de şolduri şi-o strânsei iarăşi, şoptindu-i înfrigurat:

— Niculino, de ce vrei să mă aperi de mânia lui? Eu nu-ţi cer asta... Nici nu vreau... Mă umileşti prea mult...

— Pentru că ai început să-mi fii drag, îşi lipeşte ea obrazul de al meu.

— Niculina, şuier atunci sugrumat, dar ca să-mi dovedeşti asta trebuie să i-o mărturiseşti şi lui... Să ne laşi în voia noastră... Şi care-o fi mai tare...

— El e mai tare... ş-apoi eu nu vreau să-ţi dovedesc nimic.

Ochii noştri s-au apropiat până dincolo de marginile vederei şi, orbeşte, ei se scormonesc tot mai adânc, cu lăcomie de adevăr şi dorinţe.

Mantaua mi-a alunecat de pe mâini. Apuc pe Niculina de mijloc şi o ridic cât pot, pentru a-i arăta că nici cu mine nu prea e de glumă.

Dar ea râde cu capul căzut pe spate şi continuă să mă mângâie, pe-un obraz, ca pe-un copil care se grozăveşte.

Ce-aş putea să cred din tot ce mi-a mărturisit Niculina? Vrea să mă atragă în vreo abilă cursă şi mă sfătuieşte să vin necontenit cu însoţitori,

tocmai pentru a-mi para vreo bănuială faţă de dânsa? Cam complex...

A început cu adevărat să simtă pentru mine ceva mai mult decât satisfacerea unui capriciu sau decât plăcerea de a mă întrebuinţa ca o minge, pentru jocul cu sufletul bărbatului ei? Mi-e greu să mă înveselesc prea mult de noutatea asta, cu toate că aş dori-o nespus. Acest neaşteptat sentiment e cu atât mai de preţ, cu cât soseşte atât de tardiv. O, dacă ar fi adevărat, aş începe asaltul final cu entuziasm şi încăpăţânare, prin această oricât de mică spărtură. Aş învinge cu siguranţă: adversarul are dezavantajul obişnuinţei şi al simplităţii lui brute. Dar nu pot să cred, cum aş dori, cu toată pornirea, cu tot elanul, cu toate cântecele sufletului meu, în portiţa ce mi se deschide de-abia acuma, parcă anume, în această redută masivă, în care-şi are adânc înrădăcinată domnia vechiul stăpânitor.

Aş fi preferat să nu mai mi se arunce în picioare îndoielile astea, aş fi dorit să păstrez intact pasul meu săltat spre dulcele vis, pe care-l taie în două râul de gheaţă.

Aşa însă, această minunată imagine, ţesută din poveste şi dorinţe, începe să pălească fără voia mea; va rezista ea, scumpa fată rătăcitoare, când va fi aievea, fatalei comparaţii cu zmeoaica din cătunul fără nume? Dar iată, această mistuitoare curiozitate a început, acum, să mă încerce stăruitor. În setea-mi de deplinătate, de exclusivitate, miza mea a căzut pe figura încă acoperită de mister şi confuz. Şi tremur, aşteptând întoarcerea, pe care niciun trişaj de astă dată nu va fi în stare s-o abată, într-o parte sau alta, a roatei norocului.

De la plecarea lui Ilia, tălmaciul n-a mai propus refugiaţilor găsirea şi aducerea Valiei, în schimbul liberei treceri. Dar au trecut de atunci zile multe, şi cu cât trec încă, altele şi altele, iar semn de viaţă nu mai am de la vagabond, cu atât nesiguranţa şi gândurile negre mă copleşesc. N-a mai găsit-o în Duboşani? S-a mulţumit cu ce i-am dat şi a renunţat la sarcină şi la rest? A fost prins cu desagul încărcat şi cu rachiul şi a fost arestat? Sau – şi asta e întrebarea al cărei ghimpe îmi apasă mai adânc inima – Valia nu vrea să-l asculte! Mă mângâi însă cu gândul că de existenţa mea n-a ştiut niciodată, aşa că nu ofensează propriu-zis sufletul meu, refuzând să dea ascultare lui Ilia. Se teme oare de vreo cursă? Dar ce cursă, când însuşi colonelul n-a tratat-o ca pe-o persoană periculoasă ori măcar suspectă? Îşi închipuie cu adevărat că ofiţerul despre care-i povesteşte Ilia a aflat de întâmplarea ei şi vrea să-şi mai alunge câtva timp urâtul cu dânsa, ca s-o arunce mai apoi iarăşi peste Nistru, sau – şi aci, înviorat doar o clipă, mă prăbuşesc apoi sub povara grea a inutilităţii sforţărilor mele – bănuieşte că tot Iliad, căruia i s-a schimbat poate sectorul, încearcă s-o atragă iarăşi şi vrea să-l pedepsească astfel cu neîncrederea, cu nepăsarea şi cu dispreţul ei.

Nu mai ştiu dacă trebuie să las iarăşi pe tălmaci a rosti făgăduiala ştiută. Dar încep din nou să scormonesc pe fugari. Cel dintâi care-mi deschide portiţa ispitirilor, un moldovean de dincolo, dospit din plin şi

mălăieţ, cu grai să i-l tragi din gât cu sfoara, parcă mă priveşte uimit, lăsând să-i scape un licurici în cenuşa ochilor.

— Cu bundră turchează şi cu cuşmă brumărie... nu? repetă el, cu ochii căscaţi în amintire...

— Da... da...

— Cu bundră turchiază şi cu cuşmă brumărie... nu, n-am văzut...

— Dar cum era atunci?...

— D-apoi şe să fie?

— Barişnia, de, pe care ai văzut-o...

— D-apoi n-am văzut nicio barişnă... că femeile noastre nu-s barişne.

Dar a doua zi, un ovrei tot aşa de crescut şi mălăieţ în mişcări, dar ager la vorbă şi la chip, îmi mărturiseşte că e de fel din Chişinău, că a trecut „la ei” ca să scape de armată, nevoind să renunţe la vechea cetăţenie, că a hoinărit tot timpul între Odesa şi Tiraspol, alungat de frică şi de mizerie, că s-a tras în urmă într-un sat moldovenesc mai în sus de zona oraşelor...

— Ce sat?...

— Aişi la Dubovâiiar...

— Du...

— Da... Dubovâiiar...

... că a aşteptat acolo, ajutând ţăranilor la muncă, venirea îngheţului, ca să poată trece mai uşor Nistrul înapoi, că abia noaptea trecută şi-a luat curajul în dinţi, că vrea acum să se întoarcă la părinţi şi se va duce la domnul colonel, singur, de bunăvoie, să-l facă saldat român.

— Cum te cheamă?

— Arun... Arun Ştern, să trăiţi...

— Numai dacă domnul colonel o mai fi bucuros de oaspeţi, măi băiete...

— Da de ce să nu fie, când eu vreau... Când domnul avocat de la Chişinău ne-a făcut hârtiile că nu trebuie să facem armată, nu ne-a spus că apoi trebuie să ne ducem peste Nistru... Eu n-am vrut să nu rămân cu românii, eu numai de armată am vrut să scap... dacă domnul avocat aşela ne-a luat banii şi ne-a minţit...

— Chemaţi pe Marinescu.

Marinescu, pe lângă sarcina de magazioner, îndeplineşte şi pe aceea de curier al detaşamentului.

— Ordonaţi...

— Ia vezi, Marinescule, în dosarul vechi, pe care l-ai luat în primire de la cel dinainte, mi se pare că e un ordin acolo, cu ăştia cari au refuzat cetăţenia română şi s-au expatriat de bunăvoie... mi se pare că p-ăştia nu putem să-i primim...

— Da de ce să nu mă primiţi, domnule ofiţer, când eu vreau acuma să fac armată, când eu n-am plecat de bunăvoie, când eu am iscălit numai

de armată, dar încolo ce aveam eu cu românii... că în satul unde am stat până acum m-am avut aşa de bine cu moldovenii.

— Cum, şi acolo la Dubovâiiar acela sunt moldoveni? Unde vine satul ăsta?... Pe harta mea nu e... E departe de Duboşani?

— De Duboşani? D-apoi totuna este. *Dubovâiiar pa ruschi, da' Duboşani pa moldavschi...*

— De ce nu spui, imbecilule, mai repede, mă reped la dânsul şi-l zgudui de umăr. Vino încoace.

Fiul rătăcitor mă urmează cu ochii holbaţi de groază:

— Să trăiţi, domnule ofiţer, dar eu acolo, afară de moldoveni, n-am mai vrut să ştiu de nimeni... Eu numai cu ei stam de vorbă şi când vedeam *comitetă* fugeam cât puteam... Vă jur, dom locotenent, că n-am avut nicio vină...

— Ascultă aici...

— Ascult, să trăiţi, dar aşa este, eu uite... stam cu moldovenii şi le spuneam, aşa să am parte de părinţii mei, că este aşa un rai al lui Dumnezeu aicea şi că aşa mare păcătos am fost eu...

— Ei bine, taci odată...

— Tac, să trăiţi, dar eu vă jur pe părinţii mei, că nu i-am mai văzut de trei ani, domnu locotenent, şi nici pe sora, nici pe fratele... aşa să am parte de ei... şi dacă dumneavoastră mă trimiteţi înapoi... niciodată n-o să-i mai văd... că eu, dacă s-o lua gheaţa, apoi eu în Nistru aista mă înec... aşa să am...

— Sfârşeşte odată, pentru numele lui Dumnezeu...

— Am sfârşit, să trăiţi, izbucni într-un plâns zbuciumat, isteric şi fără lacrămi.

Aştept să treacă furia crizei şi-l întreb domol:

— Acum vreo trei, patru săptămâni, ascultă bine aici...

— Ascult, să trăiţi...

— Cine a venit acolo şi a tras la un culac, pe urmă a plecat şi peste o săptămână a venit iar...

Ovreiul aruncă doar o singură privire în gândurile lui şi apoi întreabă la rându-i:

— Fomeie sau bărbat, domnu ofiţer?...

— Fomeie...

— Spui tot, să trăiţi, domnu ofiţer... Este... spun... tot... n-am nimic cu aşa ceva, domnule ofiţer, şi-şi freacă pumnii unul într-altul, era una... o barişna căzăcioaică... Valentina Andreevna, domnu ofiţer... eu o ştiu pentru că era satu mic... dar altfel, unde vedeam ruşi, eu fugeam... eu numai cu moldovenii, domnu locotenent...

— Ei, spune ce ştii de ea...

— Tăt, domnu ofiţer, vă spun, înghiţi el în sec. Apoi începu să-şi mişte buzele în gol, ca şcolarii care nu-şi aduc aminte bine lecţia, şi nu spuse nimic...

— Ştii sau nu ştii?

— Ştiu, izbuti el să scape prin clănţăneala subită a dinţilor... A... a... a... vrut să treacă Nistrul şi s-a întors... aţi gonit-o... aşa s-a auzit acolo... Da eu cred, tot aşa... ca dumneavoastră...

— Ce crezi ca mine?...

— Că... e... e o şpioană.

Aci Arun îşi alungi misterios buzele lui dolofane ca o pereche de crenvurşti spre urechea mea.

— Vrea să mai încerce...

Îl apucai cu putere de mână:

— De unde ştii asta?...

Arun a sărit trei paşi înapoi.

— Zău că n-am niciun amestec, domnu ofiţer... e satu mic, iertaţi, se ştie tot acolo... eu nici n-am vrut să mă uit la dânsa... aşa să am parte de... da vă spun tot ce-am aflat: a cumpărat şi pe soviet... că are bani şi ştie zice din lăută... eu spun ce ştiu pentru că eu trebuie să spun, pentru că eu am să fiu saldat în curând şi am să jur... dacă ea a fi o şpioană şi o ticăloasă, apăi – aci iar se apropie misterios – ea are să vă pice la mână...

— Arun Ştern, mi se pare că ai să rămâi aici...

— Eu nu sunt vinovat cu nimic, domnu... Ce stric eu dacă m-aţi întrebat, eu...

— Ai să-ţi vezi în curând părinţii, Arun...

— Să trăiţi, domnu locotenent, se repede el să-mi sărute mâna...

— Şi fratele...

— Oi, Efraim...

— Şi sora...

Îl fixam drept în ochi şi rotunjeam în minte condiţiunea pe care mă pregăteam să i-o arunc deodată, cu glasul şi mai mult cu ochii drept în ochii lui, pentru a-i insufla tot curajul şi speranţa de care ar putea fi nevoie: „Dacă te vei întoarce... şi la noapte vei veni cu Valia şi cu Ilia”...

Arun mă priveşte cu ochii muiaţi în fericire şi eu zăbovesc ca mintea lui să se umple până la ultima fibră de mirajul întoarcerii la sânul alor săi... Dar înainte să iau cuvântul hotărâtor, el începe deodată, recunoscător, să-mi împărtăşească şi ultimele cunoştinţe:

— Eu ştiu bine, domnu ofiţer, dacă vreţi să aflaţi aiasta... Ea mai a încercat să treacă... dar i-e frică... să nu o nimerească iar saldaţii... Şi acolo în sat... toată lumea o învaţă să aştepte că are să vie unu care o s-o treacă, că nici mama lui Dumnezeu nu prinde de veste... E unu dat dracului... unu Serghie, după aicea undeva... pe el îl aşteptam şi eu, da vedeam că tot întârzie... Ş-apoi eu nu prea aveam bani, dar vreau să-i dau scrisoare către tatăl meu... A mai făcut el treceri... şi cu luntrea... Pe el îl aşteaptă acum... Că şi sovietu i-a spus... Iacă, vă spun tot, domnu ofiţer... sovietul e înţeles cu Serghie aşela...

— Să fure bagajele la bieţii refugiaţi...

— Dumneavoastră ştiţi tot, domnu ofiţer, mă priveşte el cu excesivă admiraţie... Dar nu fură... I-a furat bagajele barişnei un altul, care a dus-o aci la Dubovâiiar şi peste noapte o fugit... Dar Serghie e foarte cinstit... Eu iacă vă spun... el mulţi o trecut... şi vream să-i dau şi eu scrisoare... Cu Serghie ai toată încrederea... El e un tare fioros şi bandit, dar cinstit... Toţi i-au spus barişnei să-l aştepte pe el şi-l aşteaptă... S-o găsit aşa alţii să-i zică barişniei că ştiu ei vadu lui Serghie... Dar ea nu se încrede... ea aşteaptă pe Serghie... s-o ducă pe vadul lui... aşa tare se teme acum de saldaţii şi ofiţerii dumneavoastră... adică şi eu... şi... eu o să fiu... se teme tare de saldaţii noştri...

— Am găsit, domnu locotenent, se apropie Marinescu... Aşa e... domn locotenent... Nu putem să-i primim...

— Domnu locotenent, se vârî Arun în mine...

— Vasăzică, ea numai prin vadul lui Serghie vrea să treacă.

— Da, să trăiţi, domnu locotenent... da eu, eu nu mai vreau să mai ştiu de ei!... Eu, eu... v-am spus tătul, domnu locotenent... Că ei uneltesc cu Serghie şi cu soviet cu tot...

Marinescu se pregăteşte să citească, dar îl opresc:

— Ia vezi de când e datat... Sunt doi ani de-atunci?

— Şi mai bine...

— A mai fost reînnoit?...

— N-am mai găsit nimic...

Poftesc pe Arun la un pahar cu vin. El mă priveşte uimit, ca şi când i s-ar fi părut că am rostit vreo vorbă de om care şi-a pierdut subit deplinătatea minţilor ori cel puţin l-am luat în bătaie de joc. Dar când îl împing pe uşa bordeiului – el se descoperă încă de-afară – şi când îl întreb dacă i-e foame şi, fără a-i mai aştepta răspunsul, îi tai eu singur felii de pâine şi ordon să-i aducă jumătatea de pui rece rămasă de ieri, el nu mai poate să-şi stăpânească lacrămile.

— Dorinţa mea cea mai sfântă, mă asigură el cu glas tremurat, ştergându-şi ochii, e acum să fac armata, domnule locotenent.

— Bravo, Arun, acum hai să bem câte-un vin...

Acest Arun Ştern este o adevărată comoară. Mâncând, mă împărtăşeşte cu noutăţi senzaţionale. Acum vreo zece zile, un individ spân şi cu ochii albaştri a sosit în satul Duboşani şi, când a dat cu ochii de barişna Valia, a căzut în genunchi şi a început să se închine, sărutându-i pulpana bundrei: „Tu eşti, tu eşti sfânta mântuitoare!” i-a zis el. Pe urmă, pentru că se strânsese lume, n-a mai adăugat nimic şi s-au îndepărtat amândoi, dar s-a aflat, mai pe urmă că omul acela o ştia de mică şi-i fusese slugă tatălui ei, în vremurile cele bune.

— Asta cine-o scornise, ea sau el?

— D-apoi dac-o fost scoarnă, eu socot că şi unul şi altul, c-aşa o crezut tot satul şi omul s-a făcut acum servitorul ei... Mi se pare că eu am mai văzut pe omul aşela în Dubov... în Duboşani... şi unii ziceau că o mai

trecut el de multe ori râul... dar pesemne că ea tot pe Serghe îl aşteaptă... că am văzut-o şi ieri, în deseară, cu omul acela după dânsa... îi ţinea cutia de la scripcă... Veneau cu capul în pământ şi niciunul nu cuvânta...

Iliad iar mă vizitează, să-mi propună, ţinând în seamă că trecerile cele mai multe se săvârşesc pe la mine, ca să-mi mai împrumute din oamenii lui; ar fi dispus să-mi dea şi o secţie. Îi răspund agasat că n-am nevoie şi, la mişcarea lui prea nestăpânită, de dezamăgire, îi lămuresc refuzul cu câteva motive atât de străine de aceea ce poate să-l doară pe el şi-l privesc atât de firesc şi atât de departe de marea lui întâmplare, că nu mai insistă. Mă consideră totuşi pe furiş sau cu întoarceri subite de ochi pe sub sprâncenele coborâte, ca şi când ar vrea să-mi surprindă pe faţă vreo umbră ascunsă. Sunt însă atât de voios, că el nu întârzie să mă numească prietenul cel mai bun al lui şi singurul pe care s-ar bizui până şi la cea mai cruntă nevoie. Mă laudă astfel cu neruşinată exagerare, dar nu mai pomeneşte niciun cuvânt de Valia; îl văd bine, însă, că aşteaptă să pronunţ eu cel dintâi numele scump. Însă nici nu mă gândesc; îi vorbesc şi râd cu el despre atâtea nimicuri, de parcă niciodată n-ar fi fost vorba între noi de o Valie. Şi el nu ştie dacă trebuie să-şi întărească încrederea în mine, tocmai din această pricină, sau să se încrunte şi să se despartă duşman. Până la urmă lucrurile stau astfel şi când ne despărţim mâna lui joacă într-a mea. Dar tot nu pomeneşte numele, acum cel mai sfânt pentru amândoi.

Abia am aşteptat să plece cel care mă proclamă, cu de la sine chibzuinţă, virtutea amiciţiei personificate, abia l-am aşteptat să plece, pentru că, Doamne, mă grăbesc, am de lucru! Din ziua venirii lui Arun am întreprins o cercetare meticuloasă a malului Nistrului; am patru oameni cu mine, cu armele în bandulieră şi-n mână cu unelte. Măsurăm cu o ruletă, suprafaţă cu suprafaţă, ocolim şi cotrobăim pe sub toate colnicele, ciocănim toate sălciile scorburoase, dăm la o parte nămeţii învârtoşaţi şi reziduurile putrede în locurile suspecte, ne coborâm până-n linia apei îngheţate şi ne ridicăm până la marginea din afară a zăvoaielor ori a pâlcurilor de trestii şi răchite; parcă am întreprinde schimbarea cursului apei. Trebuie să dăm neapărat de acel vad misterios prin care Serghie Bălan îşi face trecerile nesupărat de nimeni. Înainte de a începe această amănunţită şi obositoare operaţie, am chemat soldaţii care l-au surprins întâi, dar ei îl găsiseră la o bună distanţă de râu, însă înspre miazăzi de bordeiul meu; ca atare cercetarea, pornind de la bordei, a început să răscolească partea de sud a sectorului. Mârlanii mă ajută cu entuziasm; se complac la această treabă, iar vântul turbat, care scapă din lanţ din când în când de la Răsărit, mai rău ne asmute decât ne descurajează. Mai ales mie, cântecul acesta cu oftat monoton, care, deodată, se oţărăşte în sudălmi aprige, în tunete de furie şi-n sughiţuri de beţie, ca un rus adevărat, îmi dădea un imbold nemărginit, o poftă fără frâu de aventură şi de acţiune. Pentru că din tumultul psalmodiilor lui sălbatice, de sub dărâmăturile detunărilor lui de trăsnet, aud întruna picurând note dulci de vioară,

mânuită de degete de înger.

Eu cunosc arta de a exalta oamenii până la acelaşi nivel cu mine, şi Iliad ar putea pune sfântă mărturie pentru acest lucru; dar ştiu să le întărât ambiţia, aruncându-le ca unor câini înfometaţi, dinainte, un scop care să n-aibă nici pe departe măreţia celui ascuns, urmărit numai de mine, sau poate nicio măreţie. Aicea dejucarea stratagemelor acestui viclean contrabandist, care e Bălan, înseamnă pentru ei prilejul unei pasiuni fără pereche. E de ajuns să stai câteva luni în sânul zăvoaielor şi la marginea unui fluviu cu atâtea suspine, ca să te ardă din toate părţile flăcările curiozităţii pentru cel mai neînsemnat trosnet de creangă; însă închipuiţi-vă emulaţia lor pentru un fapt haiducesc şi romanţios, ca prinderea lui Bălan, din care eu ştiu să fac mai repede decât mă aştept inamicul cel mai primejdios al omenirii sau descoperirea grotei lui, unde ei, poate, îşi închipuie că vor găsi şi comori.

Într-adevăr, râvna oamenilor mei era de nedescris; găsim bărci suspecte, gropi bizare, precipitări şi dărăpănături, pe care nu le cunoscusem încă, ale solului. Dar ideea că vadul lui Bălan trebuie să fie ceva cu totul şi cu totul altfel, ca într-o povestire arabă, incomparabil mai curios şi mai viclean ca orice aşteptare, ne înfiora pe toţi, şi pe mine deopotrivă, şi ne da ghes la lucru şi spor nemaivăzut...

La Niculina nu mă duc decât pe înnoptat şi singur, pentru a-i adeveri că nu mă tem de nimic. Ea se miră şi aproape se supără de îndrăzneala şi imprudenţa mea. Pentru nimic în lume nu-mi concede că aş putea rezista lui Bălan. El rămâne neclintit, în concepţia ei, zeul forţei prin excelenţă. Eu nu pot fi în această restrânsă mitologie decât o divinitate mai fragilă, un fel de Eros sprinten, pe care ea-l acceptă, punându-şi în cap să-l protejeze cu toate mijloacele, de furia supremului stăpân.

Nepăsarea şi curajul meu îi contrazic oarecum aceste vederi, care, se pare, o încântă nespus, dar în acelaşi timp îi trezesc în şi mai mare măsură simţul prevenirii şi al autorăspunderii pentru această încăpăţânare juvenilă şi orbire amoroasă. Adeseori ea-mi cerceta într-adânc ochii şi mă mângâia domol şi mustrător pe păr, ca pe-un copil neascultător. La cel dintâi zgomot neobişnuit, ea avea firesc – şi mie nu putu să-mi scape acest lucru – un gest de învăluire, ca o leoaică gata să-şi apere progenitura. Aceste mişcări îmi produceau plăcere nespusă; la rându-mi, o dezmierdam înduioşat, ca un sentimental incorigibil. Dar îndată atunci mi se părea că se interpune între aceste perechi de ochi, care în clipele acelea se întâlneau aşa de nevinovat, umbra îndepărtată a zeului imens şi principal, a cărui stăpânire rămânea întruna absolută şi indiscutabilă. Şi când numai umbra asta demăsurată se proiecta între noi, Niculina nu mai făcea nicio mişcare de ocrotire şi mă lăsa pradă îndoielilor fometoase şi necazului gelos.

La drept vorbind, nu veneam niciodată neînsoţit de mai puţin de o grupă de oameni care trebuiau să pândească pe poiana din dosul ogrăzii lui Bălan, unde puteau ajunge fără veste, prin poteca ascunsă, pe care mi-o divulgase Niculina. O sentinelă fixă rămânea, de asemenea, dincoace, sub

salcia de la intrarea cătunului. Astfel, în timpul cât stăteam la dânsa, apropierea lui Bălan, care trebuia să se întâmple odată şi odată, era socotită şi aşteptată. În orice moment puteam auzi semnalul convenit, care să-mi vestească prinderea evadatului, sau detunătura care să arate că nu vrea să se predea de bunăvoie. I-aş fi spus atunci Niculinei: „Hai, să-ţi vezi Dumnezeul!” Şi-aş fi zbughit-o să i-l aduc plocon.

Dar mai mult de două ore nu puteam întârzia la dânsa; trebuia să mă reîntorc în mijlocul oamenilor. Într-una din nopţi, cu Gârneaţă şi cu Gherăscu, a cărui statură respectabilă mă îndemna să-l am totdeauna alături de mine, indiferent de grupa cu care veneam, mă apucai să cobor în şanţul care, acoperit de arbuştii vesteji de pe margini, de mărăciniş pus anume, de ciulini şi de alte uscături, aruncate ca din întâmplare, iar acum şi de gheaţă şi zăpadă, ducea din dreptul salciei în formă de tunel, pe sub gardul exterior al grădinii, de-a dreptul sub hambarele şi coteţele pustii din dosul casei. Dădurăm de-un adevărat tranşeu, care, dacă deasupra era îngust tăiată, dându-ţi impresia unui şanţ fără prea mare adâncime, pe dedesubt era săpată larg, atâta ca să poţi înainta comod pe brânci, ba, de la o vreme, chiar numai aplecat; propriu-zis nu puteai ridica prea mult capul din pricina mărăcinilor de deasupra.

Merserăm cocoşaţi multă vreme de-a lungul acestui şanţ curios, pe care l-ai fi crezut săpat anume pentru lucrări de irigaţie şi lărgit de viitura apelor; în dreptul grădinilor, el se prefăcea în tunel complet, boltit în pământ şi ceva mai larg, pe urmă se descoperea iarăşi, pentru a avea drept tavan podeaua coteţelor şi a hambarelor pustii. Păretele din stânga era aci din zid tencuit; ne găseam deci exact în dosul casei. Coridorul înceta în curând, în dreptul unei ferestruici sparte, de pivniţă, largă cât să treacă fără greutate un corp omenesc oricât de voluminos printr-însa, cu cercevele noi de stejar şi gratii solide, formând un fel de grătar cu încuietoare, pe care nu-l puturăm clinti.

Dădui drumul felinarului electric; era un beci larg şi încăpător de aproape lungimea casei; gârliciul dădea spre grădină. Curios, pe dinafară eu nu-l văzusem niciodată; probabil, drumul către el era tot prin vreunul din hambarele mişcătoare ori nemişcătoare, cu rost ori fără rost trântite alături. Înspre uliţă puturăm vedea încă două ferestruici, acelea însă foarte înguste şi înfundate cu bucăţi de cărămidă. Probabil, pe din afară erau şi văruite. Pe lângă păreţi, butoaie şi câteva scăunele scurte, ţărăneşti, cu trei picioare; într-un colţ, o grămadă de nisip, din care ieşeau ici-colo câteva gâturi de sticle.

— Se îngrijeşte bine boierul, opină Gârneaţă, în vreme ce Gherăscu oftă şi înghiţi in sec.

Într-adevăr, un beci de om cuprins. Beci ca toate beciurile; numai că avea această fereastră cam mare pentru o pivniţă şi, nu mai încăpea îndoială, recent construită. Şi care da, pe sub hambare, în lungul tranşeu de afară, lucru pe care nu l-ar fi putut bănui cel care, intrând normal prin

gârlici, ar fi privit dinăuntru.

Sub fereastră se remarca buza unui butoi, răsturnat cu fundul în sus. La mijloc o butie mai înaltă, în aceeaşi poziţie, ţinând deasupra un butoiaş de bere, iar lângă pântecul ei supt, un altul mai de mijloc, iarăşi cu fundul în sus.

— Astea trebuie să răsune a gol, îşi dă din nou cu părerea Gârneaţă.

Dar dispoziţia de trepte a acestor funduri de butoaie mie-mi aprinse deodată în amintire o veche nedumerire. Într-o clipă, felinarul umplu de lumină tot tavanul cu străveche boltă: exact deasupra butiei, pătratul unui chepeng tăia plafonul. Era limpede: cineva urcat pe fundul butiei putea să-l ridice îndată, apoi, servindu-se de butoiaşul de bere, se înălţa uşor în încăperea de deasupra. Judecând după locul lui din tavan, chepengul da în odaia din mijloc – şi acuma rostul furişelor şi instinctivelor priviri ale Niculinei spre ferestruica suspectă mi se lămuriră. Domnul mai avea o intrare, pe unde putea să apară neaşteptat, romantic şi cu trapă şi să-şi dea seama, fără veste, ce se petrece în odaia soţiei lui. Probabil însă nu ăsta era scopul principal al năbădăiosului dispozitiv de film senzaţional; mai degrabă el era în legătură cu ocupaţia reală, aventuroasă şi plină de riscuri, a acestui interesant gospodar. Aci era, aşadar, prima sau cea din urmă haltă a transfugilor, după cum veneau sau aveau gând să treacă dincolo. Însă, implicit, soţia era pusă sub neprevăzută supraveghere, ochiul mort al ferestruicei, a cărei acoperire pe dinafară era cu siguranţă oprită sub crudă osândă, putându-se însufleţi în orice moment de privirile oaspetelui subit. Iată, prin urmare, de ce Niculina prefera vara, drept acoperământ al iubirii noastre, bolta puternic parfumată a nucului şi de ce, în restul timpului, mă primea, când iubitoare ca o adevărată amantă, când binevoitoare, dar foarte serioasă, după cum domnul era angajat în vreo călătorie mai lungă sau se afla într-un târguleţ mai apropiat ori numai pe la vecini.

Ieşirăm la lumina stelelor tot aşa de nesupăraţi precum intrasem: eram atât de fericit de descoperirea mea că foarte cu multă greutate mă stăpânii să nu mă duc la Niculina, să mă îmbăt iarăşi de frenezia strângerilor ei, fără, de bună seamă, a-i spune ceva de vizita ce i-am făcut prin subsol, în vreme ce căpşoru-i înecat în maldărul brun al părului mă visa în micul şi depărtatul meu bordei, iar buzele-i, încă fierbinţi de fiorul sărutărilor din seara asta, chemau în somn pe înşelatul fugărit cu suflet de catran.

Ridicai posturile şi pornii fără zăbavă, fară să las nicio pândă; acuma, când cunoşteam ca-n palmă câmpul adversarului, găseam că e mai bine aşa. Bălan trebuie să simtă anume că în a doua jumătate a nopţei el redevine stăpân pe avutul şi pe soţia lui; el trebuie să recapete, timp de mai multe nopţi de-a rândul, siguranţa mişcărilor lui între cele din urmă cântaturi de cocoş. Numai astfel ne poate cădea în mână acest zdravăn urs, în bârlogul căruia ştiam acum să pătrundem prin intrările toate. Legănat molcom pe spinarea largă a lui Pafnute, făceam acum planul atacului. Era

cât se poate de uşor; n-aveam decât să-l aşteptăm sub hambare, lângă fereastra cu gratii: ne venea, vorba aceea, în brânci şi nu ne rămânea decât să-l ajutăm să coboare. În vremea asta, la uşa gârliciului, pe care va fi uşor s-o găsim, un post mic putea fi fixat pentru orice eventualitate, pe când deasupra, la uşa din mijloc, Cebuc, bunăoară, avea să facă un tărăboi fără pereche: „Deschideţi, am venit să facem percheziţie!” Mai rămânea să aflăm în ce moment anume Bălan poate fi găsit la domiciliu.

Acasă, mă dezbrac pe întuneric; lumina mi-e frică să nu-mi tulbure imaginile plăcute care mi se perindă prin minte; pentru că-mi închipui acum pe Niculina, de o gravitate fără pereche, faţă de Cebuc şi de soldaţii prostiţi, pe care-i conduce, sigură de sine, prin cele două odăi ferecate. Numai ochii ei cuvântează: „Poftiţi, luaţi-l dacă-l găsiţi!” Dar deodată auzul ei prinde un zgomot din cale-afară de neaşteptat. Un ciocănit pe dedesubt, în vreme ce Cebuc şi soldaţii vor trebui să se arate ei înşişi intrigaţi şi consternaţi şi vor da la o parte jilţul cel negru, de-al cărui loc îmi amintesc cu precizie tocmai acum. Chepengul va începe atunci să se ridice şi, prin trapa misterioasă, va apare... capul domnului locotenent.

„Bună seara, Niculino...”

Şi-i voi şopti la ureche... „Nu-l mai aştepta... e jos, legat burduf şi, de astă dată, nădăjduiesc, pentru totdeauna. Îţi închipui ce plăcere i-a făcut văzându-mă cum mă ridic pe butoaie ca să vin la tine... Haidem dincolo, la noi, în patul nostru...”

Ideea că în patul nostru el nu mai doarme, el nu mai poate să doarmă de când e pus sub urmărire – pentru că trebuie să-şi aibă culcuşul pe vreuna din laviţele încărcate de covoare, din odaia de mijloc, necontenit aproape de vizuina salvatoare – mă încântă nespus. Deci dincolo, Niculina era numai a mea. Iar când el va fi pornit, de astă dată pentru multă, foarte multă vreme, ea va rămâne întreagă a mea...

Dar oare gândul ei va înceta să se mai întoarcă la dânsul? Faptul că i-am dejucat puţin complicatele manevre subterane şi i-am risipit misterul, cu care-i plăcea să se învăluiască, îl va anula oare definitiv din spiritul ei sau va lua acolo locul ce mi se dedicase mie, a celui slab şi năpăstuit, a celui ce trebuie protejat?... Şi pentru o biruinţă atât de incertă, trebuie să renunţ cu desăvârşire la rusoaică, lăsând să-mi treacă inutil prin mână acest Serghe Bălan, singurul om pe lume căruia îi sta în putere să-mi aducă astăzi o fericire completă, de care sunt numai la un pas şi totuşi atât de aproape de pierderea ireparabilă?

Ah, să las nerezolvată necunoscuta asta – imaginea pe care n-o pot cuprinde cu toată puterea acumulată din atâtea vrafuri de cărţi, pe care nicio metodă diferenţială ori integrală nu mi-o poate statornici în minte – să adăpostesc până-n afundul vieţii mele remuşcarea că am trecut, acoperindu-mi ochii, pe lângă unicul meu noroc?

Năvalnic, dorinţa însălbăticită îşi dă drumul în adâncul sufletului meu ca într-o fântână întunecoasă şi cu fund depărtat. O aud căzând acolo,

cu mare bufnet de ape, cu creste spumoase şi întărâtate, care sar până sus, mă izbesc în plină conştiinţă. De mult o simţeam zbătându-se în lanţurile în care trebuia să stea legată, dar în beciul lui Bălan ea da adevărate semne de nelinişte şi încordare. Hm, să nu-l arestez oare, să cotesc puţin drumul drept al îndatoririlor mele, să-l acopăr or chiar să-l smulg eu însumi din ţinta propriilor mei soldaţi?

Oare el va primi să mă ajute?... Da, desigur, desigur... Gândul că o alta m-ar putea îndepărta de Niculina... O, asta fără îndoială, fără îndoială...

Şi până adânc în noapte întrebare nouă naşte din întrebare nouă şi eu caut zadarnic, în răcoarea vreunui colţ de pernă, loc statornic de odihnă pentru tâmplele mele fierbinţi.

În seara următoare Gârneaţă mă anunţă că a dat de uşa gârliciului, care e încuiată cu lacăt enorm, dar simplu. Gherăscu, care e lăcătuş de meserie – Gârneaţă crede că şi pungaş – pretinde că-l va deschide uşor, dacă îşi va aduce de la post o unealtă anume. Deci Gârneaţă îmi dă ideea să se ascundă cu un pâlc de soldaţi în beci, printre butoaie, în vreme ce eu voi ţine pe Niculina de vorbă. Dacă voi întârzia mai mult la dânsa peste obicei, Serghe îşi va face desigur apariţia pe calea lui ascunsă; Gârneaţă e convins că Serghe face drumul ăsta în fiecare noapte, după plecarea noastră.

O grupă de soldaţi va rămâne în curte drept rezervă. Contrabandistul va fi somat în momentul când se va ridica pe butia din mijloc: în această poziţie el va oferi o ţintă minunată, aşa că va fi nevoit să se predea de bunăvoie... iar dacă nu, atâtea arme, dintre atâtea butoaie...

Îmi scapă, probabil, o mişcare cam prea vădită de dezaprobare, pentru că ochii plutonierului, atât de entuziasmat de simplitatea şi limpezimea planului lui, s-au micşorat deodată şi mă privesc scormonitori. Trebuie deci să repar prompt, deşi poate e numai o închipuire a mea că Gârneaţă ar putea să mă treacă la bănat. Dar e destul de mult, de bună seamă că am început să am şi astfel de închipuiri.

— Nu-mi prea surâde deloc propunerea asta... Cred că ar fi bine să nu vă prea apropiaţi de beciul acela... El trebuie să aibă ochii în toate părţile...

Gârneaţă e contrariat şi-şi frământă buzele, privindu-mă pe sub sprâncenele strânse...

— Totuşi, aşa cum am spus eu – se încăpăţânează el, simţind că în acest loc pipăitul lui oltenesc a dat de ceva slab – cred că am putea face o încercare...

Nu mă gândesc să mă burzuluiesc, deşi stăruinţa mă enervează. Mă mulţumesc să răspund flegmatic:

— Şi dacă încercarea cade, adio orice altă încercare!

Gârneaţă îşi mângâie înciudat cele două muşte negre de sub nas. Surprind printre degetele care-i acoperă astfel gura un rânjet fugar, dar cu

sens. Din când în când mă măsoară oblic şi furiş. Mă silesc să-mi dau seama cam ce-ar putea să-i aducă lui vreo îndoială asupra purtării mele; pentru el, eu am tot interesul să mă descotorosesc de Bălan.

— Adună oamenii, Gârneaţă! ordon.

El ezită şi are îndrăzneala să mă întrebe rânjind:

— Pe toţi?

— Pe toţi! îi răspund senin şi râzător.

El dă din umeri, tot aşa de râzător, ca şi când ar fi spus: „Te priveşte!”

Iar în vreme ce umbre negre, cu zgâlţâituri metalice, se adună din colţuri la aliniere, rânjetul lui creşte demăsurat, când îmi şopteşte:

— Mâine... atuncea... n-are să mai fie nevoie de atâţia oameni... Poate n-o să aveţi nevoie nici de serviciile mele...

Hm. Mi se pare c-am înţeles. El poate crede că-n seara asta între mine şi Niculina a intervenit o învoială: între mine şi Serghe prin intermediul Niculinei. Da, da... mi se pare că sunt pe-aproape... O învoială de îngăduinţă, evident, prin care mi se acordă, în schimb, ce? Tot o îngăduinţă desigur – de bună seamă la farmecele Niculinei – pentru că Gârneaţă n-a avut de unde afla cunoştinţele şi demersurile mele adevărate privitoare la aducerea Valiei. Ah, ceva şi mai plauzibil, care să explice această schimbare subită de ieri până azi a entuziasmului meu pentru prinderea lui Bălan; fără doar şi poate, o învoială cu avantaje băneşti pentru mine! Bată-te, Gârneaţă, uitasem că eşti oltean...

— Eu nu vreau să prindem aşa repede pe Bălan, îi strecor uşor în ureche, când pornim.

Gârneaţă mă priveşte stăruitor. Se gândeşte oare serios că voi aduce vorba de cota parte?

— Noi trebuie să-l lăsăm să treacă încă o dată Nistrul, şi chiar de mai multe ori, reluai calm şi făcându-mă că nu observ variaţiile fizionomice ale ascultătorului. Înţelegi, principalul e să descoperim locul lui de trecere. Odată acela aflat, răul e tăiat de la rădăcină...

Ochii lui Gârneaţă se întunecară şi se strânseră pentru a reveni la normal.

— Cum am putea să-l urmărim fără a fi simţiţi de dânsul? – continuai – asta e întrebarea. Că-mi va trece două-trei haimanale dincolo, asta n-are să mă sinchisească prea mult, ducă-se... Totul e să-i aflăm vadul... unde putem să-l aşteptăm perfect de bine şi la întoarcere... vadul vestit al lui Bălan, despre care mi-a spus Arun...

Gârneaţă începuse să încuviinţeze.

— Trebuie să-l lăsăm mai multă vreme în pace... să umble nesupărat la dânsul acasă, opină el... Iar mai târziu noi să-l pândim undeva pe câmpie şi să-l urmărim... .

— Trebuie să găsim, chiar lângă râpa pe unde el coboară, o ascunzătoare bună şi nesimţită, de unde să-i supraveghem toate mişcările...

Şi când va porni spre Nistru, după el... binişor... uşurel. Dar unde, unde să găsim această scorbură, fără ca să ne simtă banditul?... Înţelegi, mie-mi trebuie numai o dată să se ducă şi numai o dată să se întoarcă... Înţelegi, Gârneaţă, numai o dată să se întoarcă...

— Ba chiar numai să-l vedem pe *un' se duce*... că-l oprim noi...

— Nu, nu, nimic... nicio somaţie, niciun foc... De ce să nu vedem ce transport nou ne mai aduce dumnealui?... tot ne scapă unul acum... barim să apucăm pe cel pe care ni-l aduce... Şi pe urmă, vezi tu, printre ostroave, pe Nistru, nu e chiar aşa de greu de scăpat... Pe cât, când vine, alunecă de-a dreptul în braţele noastre...

Gârneaţă găsi că e cazul să mă felicite, cu minunarea lui obişnuită, exagerată, pentru tactica şi dibăcia planului meu.

Niculina în ograda postului meu?! Privesc pe fereastră şi nu pot să cred. În noaptea trecută doar fusesem la dânsa... E surprinzător de elegantă şi distinsă; gătită de... stradă n-am mai văzut-o niciodată. O blană lungă de astrahan negru, lucios, îi coboară până puţin deasupra gleznelor, strânse în şoşoni înalţi de cauciuc negru; în cap poartă căciulă tot de astrahan, dată cochet pe-o ureche. Ochii parcă-i sunt mai întunecoşi sub înfăţişarea asta, iar trăsăturile au parcă un accent mai sever, mai nobil, de mare cocoană. Cu greu şi cu grea satisfacţie mă dumeresc că braţele acelea înmănuşate erau noaptea trecută goale şi împletite pe după gâtul meu.

O primesc cu plăcere zgomotoasă, o ajut să-şi scoată paltonul; sub el e gătită asemenea „de ieşit”, cu rochie bine croită şi cu gust, de stofă fină. Niculina e superbă. O strâng în braţe cu mai puţină brutalitate ca până acuma şi o sărut lung şi repetat.

— Parcă ai fi venit să mă iei, să plecăm împreună... să uităm de locurile astea...

Ba a venit pentru ceva şi mai neaşteptat. Să-mi destăinuie că Bălan s-a reîntors azi-noapte, după plecarea noastră şi... să mă mustre că a putut s-o facă aşa de uşor. A brutalizat-o din nou şi vrea la rându-i să se răzbune. Dumnezeule! vrea să mi-l dea prins. Peste două nopţi va trebui să sosească iarăşi cu un transport proaspăt. A ameninţat-o cu moartea dacă îl va trăda... De aceea ea nici n-a mai aşteptat seara... se îngrijora că poate n-am să viu!

Ceea ce mi-e dat să aud mă surprinde şi mai mult decât ceea ce mi-a fost dat să văd în după-amiază asta!

Niculina îmi cere ajutorul împotriva lui bărbatu-său! Am aşezat-o pe genunchii mei şi ea mă priveşte drept în ochi, nu-mi dă o clipă răgaz să înţeleg decât ceea ce-mi vorbeşte, decât ceea ce-mi porunceşte ea.

Va trebui să aduc soldaţi mulţi, foarte mulţi, mai mulţi de jumătate decât am... altfel nu va îndrăzni să rămână în casă şi va fugi. Dar ea vrea să rămână, să-l vadă prins, legat, să-i arunce în faţă ura şi dispreţul ei.

Mă zguduia de mână şi-mi scormonea cu unghia reziduuri sadice în subconştient; îl vom ţine legat un ceas, dincolo, în odaia cu ferestruică, şi noi dincoace vom chicoti.

— Să vezi cum am să te strâng atunci, cum am să mă zbucium şi cum am să chicotesc... să-l simt tresărind de sub frânghii... Şi pe urmă să trec dincolo cu ochii încercănaţi, să-l mângâi pe obraz şi să-l jelesc... Pentru c-o fugit, nu-i aşa că va fi osândit la mai mulţi ani?

Mă cutremur de surpriză şi de plăcere.

— Vii?

Îi răspund cu sărutări grele, prelungi.

— Aşa... aproape de miezul nopţei trebuie să vii cu moscalii. El va sosi ca la un ceas, două, după aceea, când ştie că plecaţi, că mi-a spus totul azi-noapte din gură... Dar dacă vii aşa cum doresc eu, vei afla şi tu noutăţi fără pereche.

Înclin din cap cu pricepere; dar nu mă grăbesc să-i descopăr că noutăţile ei sunt lucruri vechi pentru mine.

— La repezeală îi aşezăm pe toţi, care pe unde trebuie. Eu singură ţi-i aşez cu mâna mea prin toate ungherele, afară de locurile pe unde trebuie el să sosească, să nu-i dea de bănuit... Miroase foarte departe, ca un copoi... Haide, spune, mi-aduci patruzeci de soldaţi?...

Apreciez avântul, prevederea şi mai cu seamă sinceritatea Niculinei. Dar ajutorul pretins mi se pare exagerat.

— Ce să facem noi cu patruzeci de oameni acolo, Niculino, mi-e ruşine de aşa vitejie... patru sunt de ajuns...

Dar ea nu vrea să audă, se supără, îmi spune că dacă nu va număra ea cu mâna ei patruzeci de oameni, nu se mai angajează la nimic. Şi prinde iarăşi să-mi zugrăvească scena care se va petrece peste două nopţi, cu noi şi neaşteptate amănunte, care-mi învăluie ochii în dogori de plăcere.

Încerc s-o ridic, înfiorat de căldura acestei revărsări de ură, dar ea ştie şi acum să-mi scape din braţe, cu dibăcia de demult. Nu, acum nu, şi nici la noapte. Trebuie să ne păstrăm până-n noaptea următoare, când va fi, în sfârşit, cu totul şi cu totul a mea. Acuma nu, pentru orice pe lume...

— Voi pune apoi îndată masa şi ne vom ospăta... asta va fi ospăţul de nuntă... voi scoate vin din beci şi voi da şi la soldaţi... Şi-i vom da şi lui prin ferestruică...

Doamne, mi se pare că trăiesc în vremea străvechilor năvale, când femeia învinsului trebuia să se aşeze la masa prăzilor, alături de învingător, să se îmbete, să cânte şi să joace pentru ei, să cadă frenetic în braţele lui, dinaintea celui legat şi neputincios.

Gârneaţă nu pare să aprobe deloc noul meu plan de luptă. Rămâne întunecat şi tăcut.

— Nu înţelegi, Gârneaţă, e fără nicio bătaie de cap.

— Şi vadul lui, cum îl mai aflăm, domnule locotenent? Parcă spuneaţi că ăla e mai important...

— Îl vom afla noi şi pe acela...

— N-are să ni-l arate chiar de l-om pune pe cărbuni...

— O să-l facem scăpat odată, la urma urmei...

— Atunci de ce să ne mai ostenim să-l prindem la noapte... de ce să nu-l urmărim, cum am plănuit doară întâi...

— Măi băiatule, măi, nu înţelegi tu odată... şi plescăiesc din buze, negăsind cu ce să continuu. Ba da, iată: Nu-nţelegi tu odată... mi-e frică să nu vă simtă... şi ne scapă atunci şi el şi vadul...

— Hm, domnule locotenent... răspund eu, cu ce vreţi dumneavoastră, dacă ne-o simţi... Mi-am găsit un locşor... nu acolo pe unde cobora el... mult mai la dreapta, spre drumeagul care dă în sat... e chiar pe costişă şi am toată câmpia sub ochi... Şi beznă nepătrunsă să fie, dar dacă te-nveţi cu noaptea, până la douăzeci de metri tot nu-ţi scapă nimic... C-aşa e scobit terenul acolo, că trebuie să faci ocol ca s-ajungi cu piciorul; dar peste tufărişuri e foarte aproape şi priveşti drept în coborâşul lui...

Şi Gârneaţă continuă, ca şi când scena i s-ar desfăşura prezentă aci, lângă noi, în jurul nostru...

— Acolo, e de ajuns să fie doar unul dintre noi, ăilalţi aşteaptă în vâlcea... printre tufe... m-am hotărât eu singur să mă aşez sus... ca să mă cobor repede şi fără zgomot la ăi de jos... dac-o fi lună, pe de o parte e mai bine, că e lumină, da pe de alta e mai rău, că trebuie sa ne ţinem mult în urmă... dar dacă sunt numai stele ori nor... ne luminează destul zăpada...

Gârneaţă e încă pe drum după haiduc, dar gândul meu îl aşteaptă în noaptea posomorâtă, cu promoroacă, printre fantasmele albe ale sălciilor... Suntem doar patru fiinţe cu inimile una lângă alta... iar mai departe, pentru orice eventualitate, un caporal cu o grupă întreagă... Tăcere şi ureche încordată... până ce, în cornetele auzului supraexcitat de nerăbdare, cad cele dintâi unde ale mişcării care se apropie... Sunt ei: Bălan şi-o fată înaltă... cu o cutie de vioară...

— Dacă n-or fi înţeleşi, încep iarăşi să aud pe Gârneaţă, eu îmi pun capu jos, domnule locotenent...

Am tresărit deodată şi m-am întors duşmănos spre dânsul.

— Să ne mutăm, adică, toţi acolo, ca să poată trece bărbatu-său, nestingherit, încoace... Şi noi, aşteaptă, aşteaptă, iar dimineaţa cocoana să nu mai poată de mirare: „Ai văzut că n-a venit? să ştii că a mirosit ceva”...

Noaptea s-a lăsat atât de jos pe pământ, că nu mai e loc, pe sub dânsa, nici pentru cea mai bună privire. Doar zgomotele sosesc, zgomotul de metal şi forfotă al pregătirii soldaţilor. Copacii s-au înfrăţit şi s-au contopit cu desăvârşire cu acest alburiu îngroşat al chiciurii îmbibate de întuneric, mai înşelător decât bezna cea mai adâncă; doar trunchiul sălciilor celor mai apropiate par trombe chinuite, vărsate de norii catranului îngheţat de deasupra. Umbrele umane au căpătat dimensiuni şi deşucheri de mogâldeţe; se strâng şi se aşază într-o linie, care niciodată nu mai poate fi dreaptă. Paşii mă duc prin puiul de ger ca prin roiuri de albine amorţite, care mă înţeapă, ca în vis, în vârful nasului şi al urechilor.

Ridic gulerul de blană al dolmanului şi-l chem pe Gârneaţă. Îl întreb în chip de ultimatum dacă e hotărât să facă urmărirea, dacă şi-a ales oamenii şi dacă pe-un astfel de întuneric crede că poate ajunge la vreun rezultat.

Da. E hotărât şi înţelegerea e făcută cu Cebuc. Va mai lua şi pe Gherăscu...

— Cât de văzut, măcar de-o avea el ochi mai buni ca ai mei, se prinde vitejeşte Gârneaţă.

Propriu-zis nu mai simţeam acum nici nerăbdarea de la început de a vedea sinceritatea şi deci totala abdicare a Niculinei, nici entuziasmul cinic de a-l lega pe Bălan, ajutat de-a dreptul de acest idol al sufletului lui, din pricina căruia, la arestarea dintâi, îmi jurase desigur ură de moarte. Gândul reveni întreg la Valia, ca un fuior întors o clipă de la răsuceala lui firească.

Dar siguranţa lui Gârneaţă în amăgirea Niculinei îmi înfigea şi mai adânc acele gerului în umerii obrajilor, iar minciuna şi prefăcătoria acesteia mă umplură până-n fund de indignare şi de umilinţă. De aceea, curios peste măsură să văd până la ce margine va duce batjocura ce-mi pregăteşte, îi execut în întregime îndemnul: patruzeci de soldaţi şi gradaţi păşesc pe urmele crupei lui Pafnute pe drumul binecunoscut, în noaptea incertă şi neprietenă.

Niculina ne aştepta.

Ne primeşte cu şoapte şi cu satisfacţie, îmi numără soldaţii şi ea singură îi aşază, câte unul sau câte doi, pe la colţuri, pe după stâlpi, în dosul porţei, în coşar, pe după grajduri, în toate părţile în curte, dar nu în grădiniţa cu nuc şi nici în livada cea mare care ducea spre salcia pletoasă şi spre cărăruia invizibilă de pe râpa cu mărăcinişuri. Se înţelege: pe acolo trebuia să vină el şi cel mai mic zgomot, cea mai neînsemnată bănuială, îl întorcea îndată din cale, strica totul. Pe când aşa, va fi lăsat să se apropie, va bate în *fereastra* din dos, Niculina îl va îndemna să treacă la *uşă*, va fi lăsat să intre pe întuneric, eu, *din dosul uşei*, îi voi pune revolverul în tâmplă şi cu ţignalul în gură voi da alarma. Şi cei patruzeci de oameni se vor năpusti.

Mai rămânea să-mi explice Niculina de ce nu pune soldaţi şi în hrubele din dosul casei; dar uită s-o facă şi, evident, nici eu nu-i atrag atenţia asupra acestei omisiuni. Iar oamenii mei, care erau instruiţi să nu-şi exprime nici cea mai uşoară nedumerire, îşi primiră locurile hotărâte, cu muţenie adâncă... Dacă până într-un ceas nu avea să se petreacă nimica şi nu primeau semnal de la mine, sergentul avea poruncă să-i adune pe toţi în magazia cea mare şi să facă şi focul.

— Atunci vom aştepta înăuntru numai noi doi, Niculino; poate e nevoie să stingem şi lampa?

— Nu e nevoie, nu e nevoie... poate va bănui ceva... Să vadă că-l aştept... N-are să poată zări prin perdele cine mai e înăuntru...

Mă aşezai călare pe-un scaun, chiar lângă uşa pe care o încuiai bine, şi-i dovedii neglijent că aci eram ferit şi de ochi şi de glonţ, şi dinspre cele două ferestre cu gratii de fier, care dau în pălimar – de unde, de bună seamă, nu avea să vină niciun pericol – şi, mai cu seamă, dinspre ferestruica de-alături, ale cărei perdele erau acuma suspect de bine împreunate.

— Ce ne poate privi ferestruica? dă ea mirată din umeri. Dar e bine,

e foarte bine că te-ai aşezat aşa, încuviinţă ea privind anume spre ferestrele cele mari.

— Poate-i vine gust să intre întâi alături... Ar fi fost bine să fi aşezat un om, doi, şi-acolo...

— Cum o să intre? se minună toată Niculina. Cheia e doar la mine...

Şi mi-o arătă.

— Nu cumva mai are şi-o pereche?

— Nuuu...

O mirare a Niculinei a fost că oamenii pe care i-am adus erau doar moscali şi vagmiştri de cei mici. Era bine să fi avut şi ajutorul lui Gârneaţă or Cebuc...

— Ce vrei? după ce că las hotarul dezgolit... cu trei schimburi de câte zece oameni, să las măcar cu dânşii pe amândoi plutonierii. Altfel patrulele îşi fac de cap... Dacă vine o inspecţie?... Ar râde de mine toată armata, dacă ar afla că am pornit cu patruzeci de bărbaţi, ca să prind unul singur... Asta numai ca să-ţi fac pe voile tale... Aşa se prosteşte bărbatul, când îi şopteşte ceva la ureche o femeie frumoasă.

Ea şe apropie de mine, lângă uşă, mi se aşează pe genunchi şi mă mângâie înduioşată: trebuii să constat, nu fără surprindere, că gestul ei era din cale-afară de gingaş şi de curat.

— Lasă, are să fie bine de noi doi, mă asigură ea.

Îmi petrecu braţele pe după gât şi mă sărută lung. Dar se ridică repede şi-şi puse degetul pe buze, făcându-mi semnul cuminţeniei, ca o gazdă care are întâi treburi mai serioase de îndeplinit.

Şi la distanţa socotită dincolo de lungimea mâinii mele, ea porni să se învârtească zglobie, tropăind cam exagerat pe scândurile podelei. Avea uşoare momente de neatenţie, pe care le acoperea îndată cu râsete din nimic, cu alte tropăieli, iar acum, din nebăgare de seamă, luă în picioare un scaun greu de lemn, care căzu pe spetează cu plesnet mare...

— Nu ştiu ce am, se grăbi ea să mă lămurească. Sunt straşnic de nerăbdătoare...

— Adevărat... tropăi de parcă ţi-ar fi frig.

— Tropăi?

— Aşa mi s-a părut... Mai pune un lemn în sobă... aici la uşă nu prea e aşa cald, iartă-mă că nu pot să fac eu lucrul ăsta.

Ea se grăbi să-mi asculte sfatul, deşi era nespus de cald în odaie – cu dolmanul pe mine parcă eram în baie. Luă chiar mai multe bucăţi dintr-odată şi toate-i scăpară în ultimul moment cu zgomot cumplit.

Ea se scuză pentru stângăcie, iar eu îi trimisei o sărutare. Vasăzică stimabilul era în pivniţă. Şi trebuia să i se dea semnalul cuvenit. Probabil acela a fost detunătura jilţului celui greu, prăbuşit pe scânduri. Căderea lemnelor era un supliment. Acum privirea ei începuse să cate ca din întâmplare spre ferestruica întunecată. Aşteaptă cumva să i se răspundă că s-a auzit semnalul şi că expediţia începe?... Mai mult decât probabil! De

bună seamă însă confirmarea din dosul perdeluţelor strânse trebuie să cam întârzie. Râsul ei din acest moment, fără prea justă cauză, e prea galben, ca să nu trădeze o vie nelinişte. Drăguţa de ea, trebuie ajutată mititica...

— Niculina, dar eşti de-o nervozitate de nedescris. Parcă ai avea chef de joc. Tot stau eu aici în colţul ăsta, de unde nu pot să mă mişc... Până una-alta, ia trage-i tu o căzăcească zdravănă... Nu mă îndoiesc c-o ştii...

— O căzăcească? dădu ea din umeri pentru o astfel de trăsnaie, însă tare luminată la faţă. A, ţie nu ţi-am arătat niciodată cum ştiu eu să joc căzăceasca...

— Nu mi-ai arătat, într-adevăr...

Propriu-zis nu vroise să-mi arate, când, astă-toamnă, îmi mai venise această fantezie. Atunci tocmai se scuzase că n-o ştie prea bine.

Şi paşii ei se porniră în fugă pe loc, corpul începu să i se zbată, strângându-se pe vine şi înălţându-se în dârze cutremurături ale sânilor, capul îi căzu pe spate; cu chicote lungi, cu priviri de extaz, toată fiinţa ei se concentrase subit în jocul acesta sălbatic, nepăsătoare de ce-ar putea să se mai întâmple cu închipuita ivire neaşteptată a lui Bălan pe la ferestrele dinafară; nebăgătoare de seamă că sonoritatea cam imperfectă a podelei, până şi unui auz mai puţin atent, i-ar fi putut releva dedesubt golul unui beci. Nu-mi mai rămâne nicio îndoială.

Şi când socotesc că „semnalul” a răspuns chiar până-n magazia soldaţilor, nu numai în beci, o întrerup destul de serios:

— Niculina, ar trebui să mai laşi zdupăitul ăsta... Dacă vine tocmai acum şi te-aude de departe?

Ea se opreşte deodată şi mă priveşte galbenă şi îngrozită, înecându-se în zbaterea aprigă a respiraţiei. Dar eu o asigur cu înclinări repetate din cap şi cu râs împăciutor – şi ea înţelege – că gândul meu e fără ascunziş şi că sfatul e dat cu adevărat pentru Bălan cel dinafară. O îndemn să joace iarăşi, dar mai uşurel, că pot şi soldaţii de afară să se ia de gânduri; eu îi voi fluiera uşor căzăcească, pe care ea şi-o cântase singură până acum. Dar ea mă priveşte din nou îndoielnică... şi refuză, privind cu exagerată îngrozire ferestrele din afară şi cu vădită enervare către ferestruica fără răspuns. Îmi face muteşte semnul negaţiei.

E rândul meu să mă neliniştesc; îmi regret intervenţia, cu aer de glumă stupidă, în dezlănţuirea tot mai sălbatică a jocului ei. Sunt hotărât să încep eu acum semnalele pentru cei dedesubt. Dar încă mai aştept: mă asigur că poate nu-s gata toate pregătirile acolo. E o cursă mare pe care trebuie s-o întreprindă acum Bălan şi la mijloc trebuie să fie o răsplată şi mai mare, de vreme ce el şi-a luat atât de îndrăzneţe precauţii. Acum poate fi fără grijă. Nesupărat de nimeni va atinge malul Nistrului şi-l va trece... căci dincolo îl aşteaptă o propunere, cine ştie, pentru el tot aşa de scumpă, pentru mine cea mai scumpă din lume...

Iar peste trei zile... peste patru sau poate chiar numai peste două,

vârful degetelor mele se va înfiora la atingerea mâinilor ei... îi voi pipăi fruntea şi obrajii şi-i voi cuprinde, în sfârşit, dintr-o dată, cu o lacomă înghiţitură a ochilor, pentru totdeauna, faţa asta insesizabilă, pe care, în sfârşit, o voi avea...

Tresar iarăşi uimit de apropierea acestei atât de dorite, de nostalgice fericiri.

Şi tresăritul meu concordă cu tresărirea Niculinei. Nu mi s-a părut. Pe faţa ei furişată pentru a nu ştiu câta oară spre ferestruică, am surprins o uşoară alungare de umbre şi linii, ca apa calmă într-un amurg pe care a atins-o picioare de gâză. Nu mai încape îndoială: acum figura ei e toată spre mine, râzătoare şi asigurătoare. S-a făcut aşadar... el e gata de pornit, aşadar... Într-un ceas bun, Dumnezeule mare...

Dar tocmai acum, calmul, care ar trebui din nou să mi se aşeze în suflet ca într-un jilţ, încă nu-şi găseşte locul complet eliberat. Nouraşi de nesigurantă izvorăsc din albastrul care domnise neîntinat la început înlăuntru-mi şi-mi umplu cerul nădejdii cu spuma opacă a grijii: dacă va ocoli Duboşanii, dacă nu se va ajunge cu Valia la tocmeală, dacă va plănui s-o jefuiască, dacă ea se va fi mutat în alt sat... S-o găsească, s-o găsească...

Trebuie să opresc această năvală de gânduri deşucheate, care-mi străbat acum din toate părţile capul, în iureş din ce în ce mai accelerat. Trebuie să mă înţeleg răspicat cu banditul..

— Niculina, izbucnii deodată. Spune, este încă acolo, opreşte-l... Vreau să mă înţeleg cu el... nu-i voi face nimic; dacă mă va asculta... Îl voi lăsa să plece...

Niculina, care se aşezase tocmai pe marginea patului, s-a ridicat tremurând şi ţinteşte privirile înnebunite spre ţignalul pe care mâna-mi mi-l apropie de buze.

— Ce faci, îngăimă ea stins, frângându-şi mâinile... Să nu şuieri.

— Dacă-l vei opri, nu şuier. Vreau să-i vorbesc, să ne înţelegem. Dacă nu – urlu cu toată puterea – voi înconjura toată casa şi toată ograda până la salcia pletoasă de lângă râpă. Trebuie să mai fie o ieşire pe aici... O voi găsi eu, n-aveţi grijă...

Dar ea şi-a revenit acum, e stăpână pe vorbele şi pe mişcările ei, cu toată paloarea ce i-a rămas pe faţă.

— N-ai decât s-o înconjuri şi să cauţi până mâine, mă înfruntă ea cu cerbicie, izbucnind apoi în râs. Ce ţi-a mai căşunat? Ce vrei să zici? Că sunt înţeleasă cu Serghe... Cum? În ce chip sunt înţeleasă cu el?... De unde să-l opresc...

— Dacă nu-l opreşti, şuier...

— Şuieră! bravează ea, fixându-mă puternic şi făcând un pas spre mine. Dar când fluierul mi-atinge buzele, ea se repede la mine şi mi-l smulge dintr-o smucitură. Nu pricepi că eşti nebun? Ce ţi-a mai venit? Ai să cauţi degeaba. Casa n-are decât uşile astea: cea de-aci şi cea de-acolo.

Unde poate să fie el?... Şi dacă ar fi, cum ar putea să plece ştiindu-te aici, se hazardează ea la diversiune...

— Lasă asta, Niculina... Acum ştiu bine, el a fost ascuns dincolo... te-a pus să mă ţii de vorbă şi să mă îndemni să-mi aduc toţi soldaţii, ca să poată el trece peste râu, nesupărat... Foarte bine... îl voi lăsa să plece.... Dar în schimb vreau să-i propun şi eu ceva... Dacă-mi îndeplineşte ce-i cer, din partea mea va fi liber totdeauna... Ascultă, Serghe Bălan, rostesc solemn, îndreptând graiul spre ferestruică.

Dar Niculina izbucneşte într-un râs formidabil. Ea e la un lung de mână depărtare de mine, oprită de firetul fluierului, pe care-l ţine zdravăn în mână.

Profit de veselia ei subită, şi-n care mi-e cu neputinţă să recunosc rezonanţa calpă, ca să-mi liberez ţignalul. Ideea ce-mi venise tocmai acuma avea fără îndoială să-mi spună dacă Serghe apucase să se coboare în pivniţă sau se mai găsea încă alături. Pentru că... oricât ar fi consimţit el în cele din urmă să-şi negocieze în chipul ăsta necredinţa nevestei, ea nu va merge până acolo cu îndrăzneala încât să execute ceea ce-i voi comanda eu acuma...

— Atunci, dacă nu e aci... atunci dezbracă-te, iubita mea, haide, dezbracă-te...

Într-adevăr. Ea mă priveşte uluită peste măsură, stupidă... Veselia s-a prefăcut într-o clipită în cea mai cumplită stupoare...

Rânjesc satisfăcut.

— Haide, ce mai aştepţi...

— Dar ce ţi-a mai venit... dar nu te mai pricep... dar nu înţelegi că el trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta?...

— Nu face nimic... eu am să-l primesc, nu tu... haideţi, haideţi...

— Pesemne şăguieşti.

— Începi ... sau...

Niculina e galbenă ca un cadavru. Numai ochii ei trăiesc mai vii ca viaţa însăşi. Pe urmă braţele i se ridicară în semnul celei mai zdravene nedumeriri, de fapt pentru a câştiga timp şi mai ales a arunca, la adăpostul braţului, o nouă privire la ferestruică...

Şi eu aici am vrut să ajung: mi-e de ajuns această privire şi sunt gata s-o opresc, să dau drum cuvintelor mele pentru Valia...

Dar tocmai atunci mâinile Niculinei căzură, ea începu să râdă stingherită şi un vârf de curiozitate îmi înfipse în suflet îndemnul unei uşoare zăbave. Cu oftat de pudoare, ea-şi trase pe dedesubt şnurul capotului larg; pulpanele acestuia se lăsară atunci într-o parte şi într-alta, descoperind în întredeschizătură albul moleşitor al lenjeriei intime şi o coapsă goală pâna mult deasupra genunchiului... Doamne, ar trebui să opresc aci silnicia, dar îmi simt ochii dogorind ca-n faţa unei arzătoare noutăţi. De-abia acum îmi dau seama de însemnătatea acestui câştig uimitor, pe care l-a dobândit pentru mine Niculina: el acceptă, el mă

acceptă.

Niculina chicoti uşor, ruşinată, îşi duse cu aceeaşi încetineală stânjenită şi calculată mâinile la ochi, iarăşi pavăză pentru a primi noua aprobare, pe urmă, întinzând braţele în jos, se scutură hotărâtă: capotul căzu, cerc negru, în jurul înaltelor picioare.

Aştept cu fluierul, dar şi cu sufletul la buze; e cu putinţă oare? Ea râdea în cascade scurte, ruşinate, ca o fecioară pe care o dezbraci, în vreme ce coada ochiului îi scapă necontenit spre fereastră: e limpede că nu de mine se ruşinează. A doua fustă, albă şi scurtă, căzu de asemeni. Era timpul s-o fac să înceteze... şi totuşi... ea râde şăgalnic spre mine, spre ferestruică...

— O, sunt un satrap, un paşă de tuaregi; sărmanul Bălan cedează, chiar când exigenţele mele nu mai ţin seamă de nimic.

Sinistră umilinţă... dar prea neaşteptată, prea uimitoare, ca ezitările, pudoarea, noutatea acestui corp, care acum îl contemplu întâi dintr-o perspectivă, strania împrejurare în care mă găsesc să nu mă îndemne încă să aştept, să opresc încă în gât numele Valiei.

Totuşi, dau sugrumat dezlegarea:

— De ajuns, Niculina... lasă... e în zadar... m-am convins...

Dar ca şi când nici nu m-ar fi auzit, ea continuă să-şi tragă rând pe rând mâinile din băierile cămăşii, care începe să se lase. Sânii se iviră unul după altul, apoi pântecul, coapsele cu împreunarea lor înnegrită, genunchii...

Niculina era goală, în splendoarea totală a minunatului ei corp, care mă întunecă şi mă intimidează întocmai ca la început. Nimic, nici cel mai neînsemnat farmec nu a scăzut din această minunăţie! După privirea cernită prin gene, de patimă şi fior, ce mi-a trimis-o, ochii ei surprinşi de propria lor îndrăzneală au fugit iarăşi la ferestruică. Dar deodată ea scapă un ţipăt sălbatic, prelungul şi deşiratul chirăit al spaimei supreme. Dintr-o singură smucire, ea s-a prefăcut la pământ în morman de membre lungi şi de suprafeţe lucii. Banditul a ţintit-o desigur... Una, două, trei... aştept paralizat detunătura pedepsitoare... incapabil de orice alt gând, de oricare altă voinţă. Niculina se înghemuieşte şi mai mult în sine, capul i-a dispărut sub încolăcitura braţelor...

— Vin aici, Niculina, târăşte-te aici.

Dar ea nu se mişcă şi lovitura întârzie... Sunt aşteptat să mă apropii, desigur... stimabilul n-a mai putut suporta priveliştea; nudul nevestei expuse în faţa lui însuşi şi a înşelătorului urât de moarte, deodată, i-a căscat ochii dinaintea propriei lui decăderi... Poate darul ce-mi rezervase mie, mi-l păstra pentru mai târziu; goliciunea Niculinei i-a răsucit însă, în creier, calculele făcute la rece...

Mă aşteaptă. Mă apropii. Dar pe lângă părete. Dibui cuvântul nimerit, care trebuie să aducă în mijlocul acestei încordări pe Valia ca un înger al păcii.

Dar Niculina încă mă împiedică. Ea tresare într-un chiot, se deşiră din ghemul morţii şi strigă bezmetic, dezmăţat, cu râs răguşit, desfrânat:

— Haide, loveşte, trage, ce mai aştepţi...

Braţele i se ridică drept în sus, chiot nou îi scăpă din gâtlej, de astă dată de biruinţă, de triumf, şi picioarele ei, care şi-au păstrat încă pantofii, se reped pe podea în ropot de joc; pocneşte din degete, chioteşte sălbatic şi scândurile răsună din nou pe sub preş de tactul căzăcească. Abia acum văd cât de minunat ştie într-adevăr să joace. Avântul ei mă înspăimântă. De câte ori ochii ni se întâlnesc, gâtul i se întinde spre mine şi capul îi tremură într-o frenetică pasiune... Dar femeia nu părăseşte un moment locul din dreptul ferestruicii, unde pândeşte moartea, o desfide chiar, cu privirile-i de dispreţ pe care le aruncă, ori de câte ori jocul îi îndreaptă faţa într-acolo, pe care o aţâţă cu patima neînfrânată ce-mi arată la rându-mi, când se îndreaptă spre mine, cu mişcările involuntar indecente, cu tot zbuciumul acestui corp gol în jocul primitiv şi năvalnic şi răscolitor.

Şi glonţul întârzie, întârzie necontenit...

Dar, de la sine, femeia se strânge, se încolăceşte în jurul sexului ei învingător, ca şi când ar fi fost cu adevărat lovită în pântecul necuviincios şi divin, se roteşte în jurul său însuşi, întinzând molatic când un braţ, când altul, ca şi când ar fi vrut să-şi prindă propriii sâni, să le domolească tremurul semeţ şi virginal; pasul îi revine necontenit în juru-i, mişcarea mâinilor e tot mai nesigură, mai moleşită, genunchii înşişi i se moleşesc, coapsele se freacă de aproape, se împiedică de muchia patului şi cade de-a latu-i cu un sfâşietor ţipăt isteric, pe spate, cu o mână acoperindu-şi ochii, cu alta sexul pângărit de aprigile noastre priviri, cu pieptul pornit în frământarea voluptuoasă a unei agitaţii fără de asemănare.

Şi secundele trec una după alta, le aud cum se strecoară în neant, deşi ornicul în formă de farfurie a încremenit de mult. Le aud răsunând ca lovituri uriaşe şi surde în urechile mele, în care sângele dă furioase şi deşarte asalturi. Aşa trebuie să le audă şi celălalt şi totuşi detunătura de moarte întârzie iarăşi, cu toate că femeia căzută oferă, cu însăşi goliciunea mijlocului ei trădător, ţinta cea mai bună pentru ancestrala pedeapsă.

Dar, de bună seamă, mâna lui tremură, cum tremură încă gândul meu, pumnul meu neputincios, cum neputincioase sunt coardele gâtului meu, care tot nu se găseşte în stare să îngaime un sunet articulat, ca o biată lăută, cu discordate şi smulse strune. Însă trebuie să fac sforţări supraomeneşti ca să apuc înaintea glonţului, căci ezitarea banditului îmi pare că apasă încă greu în cumpăna acestor clipe, ce-şi iau întruna zborul, rând pe rând, cu vâslit greu de aripi în urechi.

— Niculina, izbutesc în cele din urmă să rostesc stins, tremurând, dar apoi, cu fiecare nou cuvânt, din ce în ce mai clar, mai curajos. Niculina, îţi mulţumesc pentru frumosul tău joc şi pentru frumosul tău corp, pe care acum mi l-ai arătat întâi, în toată strălucirea. (Dumnezeu mi-era martor că nu minţeam.) Mi-ai făgăduit că ai să mi-l arăţi aşa întreg,

când bărbatul tău va fi prins şi legat, că ai să dansezi goală dinaintea lui pentru mine... Acuma văd însă că el... a întârziat, continuai cu răspicare, prefăcându-mă că n-am înţeles nimic din jocul şi din ţipetele ei; dar mie mi s-a părut întâi că este aci şi că mă păcăleşti, de aceea te-am pus să faci înainte ceea ce mi-ai făgăduit că vei face când el va fi în mâinile mele. Mulţumesc, mulţumesc.

Vorbeam tare, cât puteam de tare şi distinct, ca vibraţiile ferestruicii să poarte lămurit cuvintele mele acolo unde cu adevărat trebuiau să ajungă.

— Dar asta a fost numai o şagă, continuai, pentru că eu nu vreau să-l prind, vreau numai să-l am în faţă ca să-i spun la rându-mi păsul meu... Niculina... dacă el îmi va făgădui ăst lucru pe care i-l voi cere, slobod va fi să treacă râul; şi de-l vor prinde soldaţii, eu încă tot am să-l fac scăpat... din mâna mea se va bucura de mare răsplată: asta vream să-i grăiesc şi făgăduiesc, dacă îmi va aduce, din Duboşani, o fată rusoaică, înaltă şi niţel oacheşă, cu bundră şi cu căciulă căzăcească, şi cu cizme de gumă neagră şi în mână cu o cutie de scripcă. Ea ştie să cânte bine din vioară şi îi zice Valia; pe numele ei întreg Valentina Andreevna Gruşina... Şi repetai încă şi încă, apropiindu-mă lipit de părete, târşindu-mă de zid, de ferestruica goală ce rămânea întruna pată întunecată şi nedecisă, scrutând cu neînduplecare pe femeia tăvălită de spasme în moalele patului ademenitor: Valentina Andreevna Gruşina, pe numele de răsfăţ Valia... Valia... Valia... Tăcui apoi un moment, ca să prind tactul inimii, care mi-o luase acum şi mai avan înainte şi mă înăbuşea...

Ea a mai vrut să treacă Nistrul pe gheaţă, dar a nimerit la un ofiţer, care a dat-o îndărăt; dar ofiţerul acela era un fricos; el mi-a destăinuit aşa de multe despre cântecul ei frumos, că eu, după ce o va aduce Serghe, vreau să o ascund bine, aici la el, sau în cătunul ăsta, până-i vom face rost de acte româneşti... Mie-mi place tare mult cântecul la vioară, şi mai ales cântecul unei preafrumoase fete, şi mult am fost trist când am aflat cum s-a întâmplat cu ea, că a fost fată de oameni cu stare şi artistă; dar iarăşi mult bine mi-a părut că s-a întâmplat cu ea aşa, că altfel n-aş mai fi avut parte să fiu eu cel care s-o scap de ţara ei... Asta aş vrea să i le spună Serghe şi s-o aducă... Şi de-aceea am adus atâţia soldaţi, ca el să poată trece acolo nesupărat de nimeni, – iar acum îl aştept ca să-i spun toate astea... şi să-l îngădui, oricâţi ovrei o lua acum cu dânsul să ducă; dar când o va aduce, să fie numai cu ea, cu Valia, pe adevăratul ei nume Valentina Andreevna Gruşina, care acum aşteaptă prilej bun ca să treacă iarăşi încoace, cum am aflat de la fugari...

Atât. Apoi tăcere. Nu mi se răspunde nimic, desigur. Şi-i dădui dreptate lui Serghe să nu-mi răspundă. La urma urmei, pentru un om precaut ca el, putea să fie şi asta o poveste bună de prins oameni în capcană. Iar eu, socot, o nimerisem de minune, prefăcându-mă că tot ce făcuse Niculina mi s-a părut că făcuse pentru mine, că mă convinsese, în sfârşit, de neprezenţa lui, că istericele ei chiote şi gesturi le-am luat drept

glume de spaimă pentru neîncrederea mea. Serghe deci putea să plece cu o îndoială mai puţin. Şi a plecat nu după mult timp. Am auzit lămurit, cu urechea încordată, la cerceveaua ferestrei, trosnet de scândură, apăsată greşit de călcătură, şi scârţâit uşor de balamale. Trăsese de bună seamă chepengul după dânsul.

Dar eu încă nu părăsii ferestruica şi, cu capul rezemat de zid, urmăream mai departe pe contrabandist... Mi se părea că simt mişcarea din beci şi buşnitul, rând pe rând, prin fereastra zăbrelită, care da sub suprapusele coşare. Pe urmă drumul prin şănţuleţe întortocheate, prin tunelurile de mărăciniş din grădină şi livadă, pe urmă coborâşul abrupt şi ferit, din dreptul salciei pletoase, pe urmă ieşirea în câmp prin tufe şi pâlcurile de salcii. Şi în momentul ăsta, din groapa lor, ţâşnind cei trei.

Dar gându-mi a sărit deodată toate obstacolele şi depărtările şi însoţeşte acum pe singurul şi curajosul mesager la poarta culacului din Duboşani. Valentina Andreevna Gruşina ascultă uimită vestea contrabandistului mult aşteptat. Ea se dumireşte acum deplin de povestea mujicului cu mustaţă de pisică. Ea rămâne încă nehotărâtă, dar Serghe Bălan e omul care ştie să convingă. O, e prea inteligent contrabandist ca să nu te poţi bizui pe el; iar dansul Niculinei din noaptea asta îi va pune flăcări în cuvânt.

Sunt fericit.

Aştept cuvântul Niculinei, prima ei mişcare, din această stupoare rigidă, care urmase fatal smintitei ei izbucniri; aş dori să-i spun pe de-a larg povestea Valiei, să o încetăţenesc pe această călătoare mult aşteptată în viaţa noastră, care va putea astfel continua tihnită şi împăcată, ea putându-şi întoarce din nou sufletul eliberat spre Serghe al ei. Dar ideea răsplăţii care i se pregăteşte lui Serghe, pentru marea bucurie ce-mi va face, vine la timp să-mi oprească graiul pe buze. Şi totuşi vreau să aud pe Niculina rostind un cuvânt de prietenie pentru Valia, umblu disperat în adâncul gândului să dau o înfăţişare nobilă intenţiilor mele, pe care apoi numai o întâmplare străină, şi-n afară de puterile mele, să pară că le-a zădărnicit năprasnic, când Serghe va fi legat şi condus din nou la închisoare.

O privesc muncit de aceste gânduri, pândindu-i cea dintâi mişcare. Şi simt cum goliciunea ei nemişcată, atitudinea ei impudică reîncepe acum să mă tortureze aprig. Şoptesc cu buze de flăcări: Niculina! Dar ea rămâne mută şi nemişcată, iar eu îmi îmbrâncesc gândurile înapoi, spre Serghe, spre duşmanul meu Serghe, care aleargă acum, mai credincios decât orice exemplar de credinţă omenească, să-mi aducă fericirea îndepărtată, lăsându-mi zălog fericirea de-aci. Îmi reazim capul de recele zidului ca să nu mai văd rugul de plăceri al cărui jar hipnotic îmi dogoreşte cu putere, în nemişcarea şi muţenia lui, simţurile şi voinţa, îmi aprinde nervii ca pe un vreasc de viţe uscate. Imaginea imensă a visului care se înfăptuieşte, a norocului care se apropie, mă cotropeşte însă la prima scuturare, e mai tare

ca realitatea însăşi, şi las iarăşi îndată, ca pe-un cadavru părăsit în pripă, după gâtuire, corpul acesta care emană totuşi cu atâta putere eforturile sângelui cald şi aprig; gândul trebuie să-mi alerge hoinar întru întâmpinarea neaşteptatului, a aventurosului, a nemaicunoscutului, a eternului nou.

Îmi lipesc tâmpla de părete şi mă trezesc în noaptea de afară, în noaptea reală, cu cei trei ostaşi, cu cei trei prieteni, la gura vadului lui Bălan. Ziua se vor perinda alte schimburi invizibile acolo, dar noaptea postul de pază va fi numai şi numai acelaşi. Voi veghea ca soldaţii de rând acolo şi voi fi fericit să simt frigul pătrunzându-mi prin oase, să resimt amorţeala factice, somnolenţa iepurească a simţurilor hiperexcitate, ca-n nopţile albe de pe front. Ceilalţi vor avea exclusiv consemnul: toţi pe el, pe contrabandist! El e tăria şi pericolul; el interesează în primul rând, scape *iarăşi* câţi muşterii o aduce... *de unul, doi, m-oi îngriji eu*... de ceilalţi, cum le va fi norocul... nouă Bălan ne va trebui...

Iar unul, doi, ceilalţi nu vor fi decât o singură persoană... Valia, cu pas căzăcesc, cu statură căzăcească, cu ochi oblici căzăceşti. Ne vom repezi, când ei vor fi păşit bine pe mal, şi ea va da un ţipăt uşor, uimită, neînţelegătoare... Iar eu o voi apuca de mână şi o voi trage după mine, în adâncul zăvoaielor, şi acolo, departe de urechile tuturor, îi voi lămuri totul şi-i voi destăinui locul misterios unde-o voi ascunde până la limpezirea lucrurilor.

„Nu-ţi voi cere nimic în schimb, Valentina Andreevna, îi voi spune, decât, până atunci, până la potolirea tuturor vâlvelor, să-mi cânţi în fiecare seară *Romanţa fără cuvinte* şi barcarola lui Ceaikovski, şi să-mi cânţi tot Ceaikovski şi tot Rimski-Korsakov şi tot Rahmaninov şi tot Musorgski, şi să-mi cânţi cântece de stepă şi cântecul tău însuţi, cântecul locurilor tale, pe care le vreau cât mai îndepărtate şi mai necunoscute... mai ciudate... mai de neînţeles...”

Eu nu ştiu încă locul unde o voi conduce în noaptea aceea, dar mâine îmi va fi unica poruncă să nu am altceva în gând; va fi desigur, va trebui să fie, o odăiţă caldă şi primitivă, înecată în vaporii apei de colonie, în care fata mă primeşte în fiecare seară, înaltă şi dreaptă, cu ochii ei risipitori de uimire, uimiţi şi neînţelegători, şi totuşi scăldaţi în lumina dulce şi sfioasă tocmai a acestei neînţelegeri.

„Pentru ce ai făcut toate astea?”

„Pentru că veneai de departe, de foarte departe, pentru mine din altă lume, cu o vioară în mână, cu cheia sufletului tău în mână...”

Şi ea va rămâne tot nedumerită, dar nedumerirea asta tocmai va fi fericirea noastră, ne vom strânge în ea de groaza dezvăluirii şi a înţelegerii, care n-ar mai fi niciodată să fie...

Astfel îmi cântă acum închipuirea mea şi e grozav de romantic şi frumos, mă simt bătând ca o inimă în mijlocul vastelor evenimente pe care le pregătesc şi care sunt atât de minunat, de artistic plămădite, de nocturne,

de pline de depărtare şi de mister, că *simt*, în sfârşit, un înţeles acestei firi impunătoare, înţelesul pe care-l orbecăiam în cărţi sacre şi în cărţi de matematici.

Mă îndrept şi păşesc cu paşi largi, care trebuie să-mi confirme că trăiesc, că se perindă aievea toată această ţesătură de poveste. La mişcarea mea, Niculina s-a ridicat cu totul în crivat, s-a înghemuit într-o rână cu genunchii aduşi spre sâni, cu mâinile împreunate şi petrecute prin strânsoarea lor de cleşte, pe care o cunosc aşa de bine. Ea mă urmăreşte desigur de mult, îmi urmăreşte poate gândul, dar cât poate ea cuprinde din el? Mă priveşte cu ochii ei imenşi, deschişi imens, dar abia acum bag de seamă că mă priveşte, Doamne, că este încă aci, c-a fost tot timpul...

— Dar cam întârzie Serghe al tău, glumesc oprindu-mă dinainte-i, cu mâinile vârâte în buzunarele pantalonilor.

Aştept pe figura ei un surâs fugar, dar nimic – doi ochi care mă privesc într-o încordare fixă, arzătoare.

— Oamenii mei or fi îngheţat prin coşarele voastre...

Şi iarăşi nimic, nicio tresărire, nicio lumină, nimic decât privirea aceea...

A, ba da, un fior, o undă de bucurie şi de răutate, când mă apropii, şi o strângere în sine ca pentru a-şi potrivi o poziţie de apărare.

Cu o smucitură trage macatul dedesubt deasupră-i, şi privirea ei de ură mă izbeşte între sprâncene ca o piatră. Încercai s-o mângâi, dar mă respinse cu violenţă...

— Niculino, dar ce e cu tine, spune?

Se scutură cu dezgust de atingerea mea şi se retrage tot mai spre părete, înghemuindu-se necontenit; mă mir unde mai găseşte loc pentru această contractare, care-i strânge în ochi toate puterile trupului şi ale membrelor.

— Aşteaptă pe Valea ta (ea pronunţă şi accentuează numele Valiei corect ruseşte), ce doreşti de la mine?

— Ah, Valia.. pentru dânsa... ah... aşaa...

Şi pornesc deodată în râs puternic, din care mă opreşte brusc doar propriul şi stridentul lui sunet...

— Aha... eşti geloasă?... Tu eşti geloasă, Niculina? Tu poţi să fii geloasă... pentru mine?...

Ea clipeşte ochii ca năpădiţi în întuneric de o lumină vie, neaşteptată. Îi ţine închişi o seamă, apoi îi deschide larg şi mă priveşte cu o nerăbdătoare curiozitate...

Nu înţeleg ce poate să-mi spună privirea aceea; şi nu nimeresc nici cuvântul cu care aş putea să umplu acest subit şi neplăcut hiat într-o suită atât de armonioasă de evenimente. În aşteptare, râd deci cu intermitenţe şi cat parcă, în ochii ei, capătul firului rupt, pentru a împlini la loc, până la ultimul amănunt, ţesătura de aur cu care s-a învăluit în astă seară, mai sigur şi mai fericit ca niciodată, sufletul meu.

Ochii Niculinei sunt umezi şi stăruitori... Desigur, ea însăşi aşteaptă acelaşi lucru. Şi ea însăşi e cea dintâi care dă semne că a găsit trăsătura de unire mântuitoare.

— E adevărat? încercă glasul de argint să se dumerească de ceea ce i se pare că a găsit în ochii mei. Ai spus-o asta ca să mă mântui? Ca să-l faci să plece mai repede, liniştit?

Şi velinţa fu dată cu aceeaşi smucitură în lături, iar ea-şi îndreptă bustul, strângându-şi sub dânsa picioarele.

— Spune! Da? Şi-mi apucă mâna...

Dar eu râd nehotărât şi e atâta încredinţare deplină în privirile ei pentru această idee mântuitoare, că încă nu găsesc curajul să i-o turbur.

— Rău ai făcut, mă mustră ea cuprinsă de gânduri... Ai stricat totul cu povestea ta... Dar tot e bine că ai întârziat până s-o ticlui...

Vorbea rar şi parcă mai mult cu gândurile ei.

— Ţi-am spus: nu va îndrăzni! Şi dacă nu ţi-ai fi pierdut cumpătul, ai fi văzut că n-ar fi avut curaj nici până la urmă... Şi după o tăcere mai lungă de zâmbet vag, în sine: El mă iubeşte cu adevărat...

Mi se pare că aci e capătul firului şi trebuie să-l apuc neîntârziat:

— Într-adevăr, te iubeşte... Răzbunarea lui, de s-ar fi putut, s-ar fi întors numai asupră-mi... pe mine mă aştepta el în dreptul ferestruicei...

— Ah... pentru aceea ai ticluit povestea! râse ea asigurată. O, puteai să nu te osteneşti. Eu l-am vestit: dacă-ţi atinge un singur fir de păr, pe mine nu mă va mai vedea în toată viaţa lui, orice-ar fi să se întâmple...

— Niculina! gemui închizând ochii, dibuind orbeşte cu mâinile spre dânsa...

— El a tăcut, când i-am spus aceasta, continuă Niculina pe care o adusesem pe genunchii mei. I-am făgăduit că te voi îndatora, în schimb, să nu-l prinzi şi să nu-l superi în drumurile lui. Dar pentru că asta nu ţi-o puteam cere, până nu vedeam că el se supune, mi-a trebuit deocamdată să te păcălesc cu această trecere a lui peste Nistru. Era de ajuns că el ne lasă împreună... de bunăvoie... După ce pleca, aveam să joc cu adevărat în jurul tău şi să strig: „El a fost şi ne-a lăsat împreună... Aşa e că ţi l-am dat prins? Iată, joc în jurul lui... nu te teme, nu-ţi va face nimic nici la întoarcere, căci altfel el ştie că mă va pierde şi pe mine.” Dar tu ai bănuit că e alături şi ai pretins să mă dezbrac... Era atât de neaşteptat şi pentru el şi pentru mine: dar eu am înţeles atunci pe loc că aci stă încercarea cea mare. Şi încercarea a fost într-adevăr: el n-a îndrăznit să tragă...

Şi iar se opri mâhnită.

— Dar tu ai stricat totul...

Pe urmă începu să mă mângâie înduioşată pe obraz.

— Dar tu pentru mine ai făcut-o... Nu pentru tine... căci el tot avea să vadă, dincolo, că l-ai amăgit... Ţi-a fost teamă că el tot va trage la urmă, aşa cum căzusem pe crivat...

O strângeam la piept şi căldura corpului ei îmi trecea prin haine,

toropitoare; mă cotropea cu mersu-i rapid, amorţindu-mi curiozitatea muşcătoare de a trage perdeaua mincinoasă cu care ea singură îmi învăluise gândul; tremuram, nu cumva să-i descopere, tot ea, ţesătura falşă şi fragilă.

Am nevoie de strângerea ei; simt în sânge, biruitoare, toată amintirea plăcerilor ucigătoare, ascunse în corpul său. Ea însăşi simte nevoia mea, degetele ei îmi desfac înfrigurate centura, îmi descheie nasturii dolmanului, pe care mi-l răsfrânge pe umeri. O sărut lacom pe buze, pe ochi, pe obraji, pe păr şi ea continuă să mă descheie înainte – doar asta e una din propriile ei bucurii, foarte rar mă lasă s-o ajut.

Dar se opreşte deodată şi cască ochii largi spre mine, în mine:

— Dar tu ştiai pe unde avea să iasă el?...

Însă dorinţa, care acum a devenit potopitoare, îmi da glasul minciunii continue şi al negaţiei. Lungile explicaţii întârzie, încurcă perspectiva adevărului, mă sufoc în aceste clipe...

— Pe unde să iasă? dau neştiutor din umeri. Pe uşă...

Ea râde bucuroasă că s-a găsit aşa repede un răspuns pâlpâirii de nelinişte care pare că încearcă să se zămislească în sine-i. O strâng până la sugrumare, ca să alung orice zbor străin ce s-ar mai abate pieziş şi viclean în minte-i... Dar mi-e cu neputinţa să-i prind ochii, care scapă necontenit, alături, de sub puterea ochilor mei.

— Dar n-ai auzit uşa... şi-ai ascultat la fereastră... singur ai spus că trebuie să mai fie o ieşire...

— Am spus-o într-o doară... Doream să plece mai repede ca să scapi tu...

— Atunci, cum ai ştiut c-a plecat?... Doar ai fost dincolo şi-ai văzut că nu mai e nicio uşă.

Dau din umeri, încercând să mă înfig într-însa, voiesc s-o abat sub greutatea bustului meu... dar ea parează şi scapă...

— Nu înţeleg unde vrei să ajungi...

— Tu ai ştiut de cealaltă uşă, spune, spune...

— Şi dacă aş fi ştiut... ce-ar putea...

Şi-mi întind cu repeziri de uliu mâinile spre a-i apuca mijlocul, dar ea mi le prinde cu promptitudine şi mi le strânge cu tărie...

— Atunci, dacă ai ştiut... dacă ştii... trebuie să fi luat măsuri ca să fie prins... Spune, spune... au să-l aresteze...

— Nu, nu va fi arestat... mă ridic, străduindu-mă să-mi smulg mâinile din strânsoare...

— Pentru ca să-ţi aducă pe Valea! şuieră ea, zguduindu-mă cu putere şi fulgerându-mă cu toată ura ochilor.

— Pentru că vrem să-i descoperim vadul... Ei, acum ai aflat?....

O undă de lumină pare că luceşte acum în ochii ei. Dar tot nu-mi dă drumul. Mă strânge cu toată puterea această vrăjitoare goală şi frumoasă, pe care o zgudui la rându-mi cu toate sforţările mele şi ai cărei sâni palpită

ca nişte porumbiţe gata de zbor, la fiecare tremur. Mă prăvălesc spre dânsa, cădem învălmăşiţi în pat, ne rostogolim unul peste altul, dar mâinile tot încătuşate îmi sunt...

— Atunci îl vor aresta la vad? continuă ea neînduplecată, când răsufletul agitat îi permite...

— Da, acolo... dacă vrei s-o ştii şi pe-asta...

— Bine, vom aştepta până te vor vesti.

— Poate nu vor izbuti...

— Vom aştepta să te vestească şi de asta...

— E o nebunie, ce te-a găsit acum... Poate că nu-l arestează în noaptea asta... îl lasă să treacă liniştit ca să nu bage de seamă... pentru că vrem să vedem ce ne va aduce de dincolo întâi şi întâi...

— Va aduce pe Valea, şuieră ea, izbindu-mă în piept cu propriii mei pumni...

— Ei da, va aduce pe Valia...

Şi cu acest strigăt de triumf, am putut, în sfârşit, să scap. Mă dau câţiva paşi în urmă ca să mă pot avânta: ea înţelege şi aşteaptă palidă şi tremurătoare. Şi corpul ei e minunat în această încordare supremă. Degetele i se încovoaie şi încet, pe îndelete, fără să mă slăbească din ochi, se ridică pe pat, în picioare... necontenit aplecată, cu mâinile încovoiate, cu degetele jucând de pofta aprigă a sugrumării. La cea dintâi mişcare ce voi face, ea se va prăvăli spre gâtul meu...

Râd răutăcios şi dur:

— Valia e o spioană... pe care vrem să punem mâna de mult... A mai fost prinsă o dată, dar nu s-a găsit nimic la ea şi a fost trecută înapoi. Acum a fost zărită luând fotografii pe malul celălalt. Nu puteam să-i spun asta lui Serghe: i-am pomenit doar de vioară. Ea e o bună artistă şi e fată frumoasă, ştie să intre uşor în inima ofiţerilor. Dar acum nici nu va apuca bine să pună piciorul pe malul nostru, căci va fi îndată arestată cu Serghe cu tot... şi trimişi îndată la comandament...

Niculina mă priveşte neclintit; şi-a îndoit un genunchi, apoi pe celălalt, îşi încovoaie spinarea goală în care şira îşi înfige uşor şiragul ca de mătănii al vertebrelor. Stă aplecată, cu capul pe-un genunchi; mă apropii uşor şi-i sărut fiecare boabă din şirag. Ea s-a încolăcit ca un melc în jurul genunchiului şi plânge încet.

O mângâi ca pe-un copil şi-i ridic faţa ca să i-o sărut. Lacrimile îi curg molcom ca şiruri de străvezii mărgăritare. Nu se fereşte de atingerea mea; ba chiar se strânge de mine, ca un copil de mama care l-a pedepsit. O răstorn întreagă pe perne, dar ea încă rezistă, rugându-mă:

— Nu, el nu trebuie arestat... nu vreau să-l arestezi... e soţul meu de atâta vreme... nu pot, nu pot să ştiu că tu i-ai făcut vreun rău, când el ne dă dezlegare... mi-e milă de dânsul şi nu vreau să te urască iarăşi de moarte... mi-este aşa de credincios... ne va fi aşa de credincios, îl vom trimite oriunde şi el îţi va da pe mână pe toţi spionii, pe toţi contrabandiştii, pe toţi

răii de pe lume... Mai mult folos îţi va aduce astfel... el se va învăţa să te iubească... văzând cum te iubesc de mult... vei vedea, vei vedea...

Şi înlănţuindu-mă în sălbatica-i strânsoare, mi se dădu.

Dar când o simţii complet imobilizată, răspunsei gemetelor ei de plăcere, inconştient şi biruitor, în fundul urechii:

— Ba da, îl voi aresta, pentru că aşa am poruncă şi eu nu sunt învăţat să calc poruncile... Iar pe Valia n-o voi aresta, pentru că nu e spioană, pentru că e frumoasă, pentru că e artistă, pentru că vine de departe... asculţi, foarte de departe... din necunoscut...

Iar Niculina, care se zbătea acum ca un şarpe lovit de moarte, nu putu să scape decât înfrântă de spasmul inevitabil, când consimţii, în sfârşit, să-i dau drumul...

Atunci, cu mintea tulbure de stupida şi inutila cruzime a acestui infinit de divin delir, mă simţii scuturat ca dintr-un straniu vis...

Patru ori cinci tunete porniră deodată cu nenumărate ecouri şi prelungi vuiete ale văii imense. Pe urmă împuşcături răzleţe, cu alte vuiete şi ecouri.

Am răsărit galben, cu ochii rătăciţi, din maldărul răvăşit de perne şi macaturi.

Ea a scăpat un ţipăt uşor ca un copil în faţa unei surprize.

Bâlbâiam în neştire, în vreme ce-mi potriveam centura peste dolmanul încă neîncheiat:

— Cine a îndrăznit?... Nu se poate... nu se poate...

Ea ţâşni atunci în sus şi se năpusti asupra uşei, se izbi de ea cu putere şi reveni să-şi tragă cămaşa şi fustele, repetând după mine ca un copil sau un idiot:

— Nu se poate, nu se poate...

Oamenii mă aşteptau afară în pâlcuri neregulate şi-n fierberea grabei.

— Cine-a tras... cine-a îndrăznit?... După mine...

Ne aruncarăm în zăngănit de baionete prin grădiniţa din colţul căreia nucul imens arunca spre noi, într-o nervoasă frământare, sutele-i de braţe lungi şi negre, ca de moaşte. Împuşcăturile veneau acum foarte de aproape şi vuietul lor se legăna repetat dintr-un părete într-altul al văii.

Găsirăm un băieţaş zvârcolindu-se şi încolăcindu-se în jurul pântecului găurit: glonţul îi traversase maţele şi ieşise prin faţă rupându-i burta. Mai încolo, două fetiţe, două copilandre, tremurau de frig şi spaimă sub paltoane bărbăteşti bine vătuite.

— Dar Serghe? Serghe a scăpat? fu prima mea întrebare.

Îl căutau tocmai, Gherăscu şi Cebuc. Gârneaţă ţipa furios – şi cu apropierea mea această furie crescuse – la cinci ostaşi necunoscuţi şi blegi, cu nasurile în pământ. Din când în când ocările ce le turna potop erau întrerupte de câte-un plescăit sonor de palme pe obraz... Când urechea-mi putu distinge primele cuvinte: „Mama voastră de nătăraĭ, cum aţi îndrăznit

să intraţi în sectorul nostru?” înţelesei.

— Sunteţi din plutonul lui Iliad?

— Da, să trăiţi...

— Ce-aţi căutat pe-aici?

— Ne-a dat ordin să batem valea mai în lăsat de râu... ca să nu ne amestecăm cu ai dumneavoastră.

— Ce să găsiţi?

Tăcere. Cu oarecare întârziere, unul mic de-un metru găsi:

— Ce-o scăpa de la ai dumneavoastră. Că aveţi sectorul ăl mai greu...

— V-a spus să împuşcaţi sau să prindeţi?

— Păi dacă n-au stat pe loc...

Idiotul de Iliad! Aşadar, dacă ei i se năzărea cumva să fugă...

Am risipit oamenii în cerc; dacă nu-l găsesc pe-aproape, înseamnă c-a scăpat... Felinare se aprind şi lumini rătăcitoare încep să alunece pe câmp. Cebuc şi Gherăscu se întorc; n-au dat peste nimic. Niculina a sosit şi ea. Gârneaţă repetă scena cu soldaţii străini pentru dânsa; femeia ne aruncă o privire îngheţată şi neagră şi se îndepărtează ca o umbră în negură. Cele două fete îmi dau lămuriri: erau patru fugari, ele două, rănitul şi altul care a fugit de asemeni. Bălan pe deasupra.

— Doamne, dacă nu l-ar fi atins! mă trezesc murmurând.

Gârneaţă repetă semnalele pentru sanitar şi brancardă. De undeva ajung, până în urechile noastre, voci întărâtate. Acolo trebuie să fie? Întrebările şi răspunsurile pleacă şi sosesc din om în om, din lumină în lumină. Nimic altceva decât o băltoacă de sânge şi urme de om care-a căzut; pe urmă paşi spre Apus, pe care-i înghit muşchiul şi zăpada. Luminile se-abat spre Apus, dar luciul omătului nu mai destăinuieşte nimic. Mai încolo, o arie de zăpadă fărâmiţată şi răscolită în toate părţile. Şi într-un târziu din nou un vuiet: încă o picătură de sânge, apoi alta şi alta... S-a găsit dâra: luminile se ţin după ea... Las totul în seama lui Cebuc şi eu alerg cu Gârneaţă... Şi felinarele îmi luminează, picătură cu picătură, drumul însemnat cu roşu. Din direcţia pe care am apucat-o răzbate într-un târziu ţipătul sfâşietor al Niculinei; un chirăit ascuţit şi încă depărtat, care se împlântă de mai multe ori în mine ca un cuţit. E acolo...

Acolo, chiar unde răzbate în vale pe sub mărăcinişuri şarpele potecii adânci ca o tranşee, Serghe se prăbuşise. Nu mai putuse urca, după o distanţă considerabilă, străbătută în goană disperată şi ameţită, de muribund; tovarăşul lui bun, suişul cel ascuns, îl respinsese. Zăcea răsturnat pe spate, arătându-şi dinţii pe sub mustăţile galbene şi pleoştite. Cuşma i se dăduse într-o parte, pieptul i-era încordat, o mână se înfigea în pământ, pe cealaltă o proptise voiniceşte în şoldul drept, puţin ridicat. Şi mort ne înfrunta.

Niculina se răsturnase pe el în cruce mută şi crispată, într-o strâmbătură stranie, care aducea mai mult a râs.

— Barim să fi căzut în dreptul vadului lui! îmi şopteşte Gârneaţă în ureche.

Fugarul celălalt nu mai putu fi găsit. Rănitul trăgea să moară, vegheat în magazia prizonierilor de cele două fete, de brancardier şi de sentinelă. Raportai la telefon; o voce somnoroasă îmi repeta vorbele la celălalt capăt al firului, tărăgănându-le pentru a câştiga timp să le scrie. Adormii cu capul pe masă, încercând să întocmesc raportul scris. În somnul iepuresc, tăiat de crâmpeie de visuri fără sens, albul hârtiei şi obsesia introducerii înfiorător de banale, cu care începusem să mâzgălesc foaia, mă neliniştiră tot timpul. Tresării şi strigai:

— A murit, măi băiete?

— Cine?

— Moaşă-ta... Băieţaşul acela...

— A-a... Mă duc să văd, dom locotenent...

N-am nicio putere să scriu. Mi-e silă de hârtie, de masă şi de odăiţa asta şi mi-e somn. O greutate năprasnică îmi apasă capul pe masă. Trimisul revine într-un răsuflet.

— Nu mai are mult, să trăiţi, dom locotenent.

— Idiotule... ieşi...

Aş putea să mai dorm niţel.. E imposibil de scris acuma. Nici nu ştiu ce să scriu... trebuie să dau relaţii exacte... şi el încă... da... în definitiv aş putea să-l las pe el la urmă... trebuie relatate celelalte... Dar patul mă îmbie, mâinile mi-s amorţite... o aţipeală ca lumea, în pat, mi-ar da toată energia de care am nevoie să pot ţine condeiul în mână. Morţii trebuie puşi toţi înainte; n-am să scriu tocmai către sfârşit: rănitul de care v-am raportat la punctul trei a sucombat tocmai acum... Dar ce dracu e cu somnul ăsta, parcă mi-a încărcat toată greutatea pământului în spinare. Barim o jumătate de ceas să mă pot întinde... Drace, tocmai acum s-au pus să mă găsească toate nopţile pierdute...

— Hei, băiete... ah, măgarul, n-aude... băiete, he... bă... Ia uite, idiotul, cum îmi mănâncă din jumătatea mea de ceas... idiotule... idi-o-tu-le-e-e-e... Ah, a şters-o iară... a şters-o să se culce... în fiecare noapte dorm ca buştenii şi nu se mai satură...

— Ordonaţi, dom locotenent...

— Să nu te culci că te-a luat mama dracului... Du-te înapoi şi să vii să mă scoli... când s-o întâmpla...

— S-a întâmplat, dom locotenent.

— Ce să se întâmple, idiotule?... să mă trezeşti când... o muri... auzi, asta am vrut să-ţi spun, ah, cum îmi mănâncă viaţa...

— Păi a murit, domnule locotenent...

— Executarea, când ţi-am spus... l-ai şi omorât, ca să scapi... nu mai poate omu să se odihnească de lenea bestiilor ăstora...

— Păi d-acolo vin, domnule locotenent... D-aia am mai aşteptat niţel, când m-aţi strigat... Eu v-am auzit tocmai de-acolo, când m-aţi

strigat, da am aşteptat să beleasc ochii de tot, că ştiam eu ce doriţi dumneavoastră...

Oricum, e imposibil de scris acuma... Sunt excedat... Mâine, mâine... trebuie să anchetez din nou... Deocamdată doar... la telefon, să anunţ decesul...

— Alo, alo... da, da... tocmai asta... ştii ca să anunţ şi decesul ăsta... raportul scris soseşte mâine... abia mai mă ţin pe picioare... şi ştii... trebuie să mai fac un supliment de anchetă... dar ştii, decesul trebuie să-l anunţ la telefon...

— Puteaţi şi asta tot mâine, dom locotenent... nu-i niciun zor...

De dimineaţă aduc cele două fete la mine şi le poftesc pe scaune. Nu are niciuna mai mult de şaptesprezece ani. Toată bunăvoinţa mea nu ajunge ca să descleştеze gura celei mai înăltuţe, care mă priveşte cruntă, cu ochii galbeni, mici şi jucăuşi, de veveriţă. O cheamă Roza Mendel. Ţinteşte necontenit spre mine bărbia-i ascuţită, uşor despicată, şi năsucu-i coroiat: ochii gălbui i se confundă cu mulţimea pistruilor. În schimb, figura celeilalte, a Evei Stern, e o floare rară în plină îmbobocire. Hainele de pe dânsa trădează pe fata cu stare, privirea limpede şi francă, vocea caldă şi argintie, figura roză şi dulce contrastează până la ţipăt cu împrejurările din noaptea asta şi cu stilul de proces-verbal.

— Ce cauţi dumneata la bolşevici?

E tocmai cum am bănuit. Ea merge la bolşevici pentru că se simte frumoasă şi binecuvântată de noroc. E aleasa viitorului şi protejata lui oriunde. Oriunde va călca piciorul ei, va însenina locul şi va pune zâmbete pe feţele încruntate. Ea se simte sigură de aceasta şi e sigură că, mai târziu, râsul ei va însemna şi mai mult în viaţa sa şi-a altora. De aceea, la imboldul impresarei cu ochi galbeni şi nas ascuţit, a bunei colege de bancă, s-a mulţumit din marele avut al tatălui ei, un comerciant bogat din Bălţi, doar cu şaizeci de mii de lei, sustraşi din casa de bani chiar cu o noapte înainte, după toate regulile artei: chei şterpelite din buzunar în toiul somnului, scrisoare de adio, de renunţare şi de lepădare la orice legături şi îndatoriri familiale, la orice avere, bogăţie mult mai mare stând în însăşi făptura ei... Chiar cele şaizeci de mii nu erau socotite decât unui rost pasager: douăzeci de mii acont lui Bălan, alţi douăzeci urmând a-i fi plătiţi pe malul celălalt, în total, câte zece mii de cap de tovarăş, iar douăzeci, cheltuieli ocazionale. Îmi predă într-adevăr 37.000 lei; fondul, deşi provine exclusiv din casa de bani a părintelui ei, e spre folosul tuturor; asta zic şi eu că e adevărat comunism! Ca impresii, e înfricoşată de moartea tovarăşului de drum şi doreşte celuilalt, celui scăpat, să aibă o altă soartă. Nu pare deloc nefericită că piciorul nu i-a apucat în ţara mult dorită şi e sigură că tatăl îi va face cadou cei 37.000 de lei, de bucurie că s-a întors.

Mititica aventurieră!

Îi răspund că dacă ar fi după mine, aş lăsa trecere liberă tuturor celor care vor să treacă dincolo, ba chiar unora, ca domnişoara Roza

Mendel, le-aş pune îndată la dispoziţie chiar mijloace de transport.

— Dar pe una ca dumneata te-aş face pachet şi te-aş trimite înapoi tatălui dumitale... chiar dacă aş şti că astfel calc ordinele superiorilor mei... Însă aşa trebuie să vă trimit pe amândouă pachet...

— Calcă-l pentru mine... văd pentru prima oară dinţii mărunţi, ca de şoarece, ai celeilalte...

— După tămbălăul ăsta, zău că nu se mai poate... Eram gata să adaug: „Dar altfel... oricând”... Însă mă opresc la vreme: un biet copil rătăcit şi acesta – şi împroşcat de-un Dumnezeu prea crud cu atâţi pistrui... ce dracu... Iată cu adevărat o revoltătoare nedreptate... Eu unul i-aş ierta orice ambiţie socială, fie cât nu s-o putea mai absurdă. Dar nu ţin s-o jignesc, împărtăşindu-i această sinceră părere.

— Nu, domnişoară, nici pe dumneata nu te-aş lăsa, nici atuncea... te-aş trimite înapoi la părinţii dumitale... eşti prea tânără.

Dar drept răspuns pentru mărinimia mea, atâta ură se îngrămădeşte în cele trei ascuţişuri ale acestei feţe, că-mi vâr nasul în hârtie şi dau drumul, în sfârşit, unei introduceri onorabile raportului meu, pe care, cantotdeauna, mă necăjesc să-l nimeresc mai deosebit puţin de clişeele ştiute: inofensivă marotă de cărturar ratat.

Am înaintat până la jumătatea fluviului. Tufişurile de pe malul dimpotrivă mă îmbie cu uşoare legănări primitoare. Ţărmul se ridică, într-acolo, atât de lin că nici n-ai simţi când urci... şi deodată, la nu mai mult de doi kilometri şi jumătate, pe stânga, o depresiune mai repede şi mai puţin adâncă, pare că se lasă. Acolo, în această uşoară pâlnie a pământului, e Duboşani. În pas săltat, în mai puţin de-un sfert de ceas aş fi acolo; cu Pafnute, în cinci minute.

Dar mă opreşte această linie invizibilă trasă drept pe la mijlocul gheţei; e o linie închipuită, dar parcă e o barieră de fier, de ghimpi, de foc, de trăsnete. Iliad a trecut-o, eu nu fac un pas mai departe de dânsa; căci ea împrumută mister, romantism şi farmec acestei întâmplări de dragoste. Fără ea, Valia ar fi o simplă trecătoare, care nu ţi-ar întoarce decât întâmplător privirile; ar fi o simplă pasageră în expresul Odesa–Chişinău, dar poate nici n-ar fi avut ce să caute pe-acolo, după cum eu însumi n-aş avea ce să caut pe-aici. Un loc nici mai mult, nici mai puţin atrăgător decât altul. Nu, nu trebuie să fiu supărat pe această linie închipuită, pe această linie de neant, de care se izbesc totuşi şi se sfarmă atâtea doruri de libertate, atâtea năzuinţe, atâtea vieţi. Fără dura ei traiectorie, viaţa nu mi-ar fi adus aceste clipe de mare tensiune, pe care le trăiesc acum, această curgere de potopitoare şuvoaie primăvăratice, această clocotitoare şi imensă speranţă, care dă nou şi aprig sens unor zile destul de comune.

Mă întorc, şi nu ştiu cum, dar gheaţa parcă se leagănă ca un pod plutitor. E o părere bună de făcut să sară inima unui îndrăgostit romanţios şi fară noroc. Ia uite ce răspuns masiv şi dur dă această crustă, solidă şi groasă, ciocănitului iscoditor de baston...

Rusoaica!... în fapt de seară, cu lumina searbădă a unui corn mare şi roşu de lună, gata să apună, ea se desprinde din nehotărârea malului dimpotrivă. Rusoaica, rusoaica! Valia! Valentina Andreevna Gruşina! Sunt mai mulţi oameni pe dâmbul nesimţit, care desparte bătătura pichetului de apă: e şi Gârneaţă. Privesc în lături la dânşii să mă conving dacă n-am o părere: dar toţi sunt cu ochii pe fantoma înaltă care se apropie. O bundră groasă, cu guler enorm de blană, i se strânge pe corpul înalt şi zvelt, în picioare cizme de cauciuc, în cap o căciulă brumărie tăiată căzăceşte. În mână o cutie... de vioară?... mai degrabă de balalaică. Dar e încă departe şi nu se distinge bine, după cum nu i se distinge nici figura, pe care, în sfârşit, peste trei minute, Doamne, o voi putea, în sfârşit, cunoaşte...

Apariţia s-a oprit ceva mai încolo de linia închipuită. Ezită. O, ho, sunt gata să mă reped şi s-o iau de mâna, pe care, în sfârşit, o voi simţi într-a mea, a cărei atingere rece, de drumeaţă la vreme de iarnă, o voi simţi, în sfârşit, o voi încălzi într-a mea...

Îi fac semne de prietenie, de curaj... Şi toţi îi facem semne de prietenie şi curaj. Apariţia ne priveşte lung, dar în liniştea asta roşie, de corn de lună sfâşiat de ascuţişurile negre ale plopilor, faţa încă e un mister pentru mine... O, în două minute... misterul ăsta se va topi...

Căzăcioaica priveşte acum în jos şi parcă încearcă soliditatea gheţii cu vârful piciorului, ridică faţa iarăşi spre chemările noastre şi înaintează pieziş, într-un fel de curbă... dar rar şi uşor, cu paşi de dans, aplecându-se ca într-un joc vechi şi potolit, punând o graţie nesfârşită în aceste mişcări... Rusoaica... vine ca o mângâiere din marea ei depărtare, ca o poveste, necontenit fragedă, din adâncul trecut...

A trecut linia închipuită, dar, hotărât lucru, cutia din mână nu mai e o cutie de vioară. În jumătatea ceastălaltă a gheţii, corpul i se îndreaptă şi păşeşte acum mai cu siguranţă. Faţa începe să i se deseneze şi privirile-i cresc, cuprinzându-ne pe toţi în lumina lor stăruitoare, plină de speranţă, de bucurie şi de recunoştinţă.

S-a apropiat, se opreşte, înaintează iar câţiva paşi, atinge malul. Răsuflă lung şi adânc: n-am mai auzit niciodată un răsunet atât de şuierător, de uşurare, ca după o sete cruntă, de deşert. O figură de băiat, iar cutia din mână, un mic geamantănaş, pătrat şi îngust. Scoate căciula şi salută.

— Dobrâi vecer! Un glas de băiat.

Şi ne mai spune ceva pe ruseşte, ceva plin de asigurare şi recunoştinţă.

Nu, nu se poate. Ordinul e ordin. Înapoi. Semnalele noastre au fost de îndepărtare. Înapoi. *Nazat. Ukaz-Straşnăi...*

Tălmaciul vine şi pune întrebările obişnuite: Rude? Niet. Gavariti pa rumânschi? Niet. Se vede... *Nazat...*

Băiatul îşi scoate căciula, îşi şterge fruntea de sudoare, îşi ridică geamantănaşul.

— *Dobrâi vecer.*

— Drum bun...

Dar deodată îşi aduce aminte de ceva şi alarmat se întoarce. Tălmaciul însă a plecat. S-a mistuit. Nu-l mai putem descoperi. Băiatul înghite în sec, ne mai spune ceva pe ruseşte şi dă cu piciorul în gheaţă...

— Cam alunecă! glumeşte cineva.

Ceilalţi râd. Rusul îşi alungă privirea pe feţele sarcastice, care par să spună: „Degeaba o mai lungeşti”. Şi-o opreşte în ochii mei; dar îi întorc cu indiferenţă. Înclină atunci din cap şi porneşte. Pe la mijlocul gheţii, iar începe figura de dans, apoi deodată un chirăit lung, o săritură sălbatică, de pisică, în aer; şi-n aceeaşi clipită dispariţia subită, verticală, a corpului lung şi suplu, aspirat de curentul lacom, prin gaura neagră care se deschisese şi pe care o vedeam de aci. O căciulă brumărie şi nişte braţe, apoi degete care se încleştează de ruptura groasă a sticlei, dar gura râului se lărgeşte sarcastic, şi apoi nimic...

Mă clatin. Înaintez ameţit ca un beţiv. Gheaţa mă primeşte cu pârâituri surde.

— Domnule locotenent, domnule locotenent, ce faceţi!

Mă opresc. La câţiva paşi, un ochi negru, dar mic, mă fixează pieziş din sticlişul şubred; mă retrag de-a-ndăratelea.

În noaptea asta şi-n nopţile următoare, suflul domol al primăverii, încă depărtate, munceşte cu spor la năruirea totală a visului meu. Aud pârâiturile gheţii prin somn, unele tari ca bubuiturile de grenade. Mă trezesc asudat şi îmi înfund capul în perină; dar aud în mijlocul creierilor chirăitul cel sălbatic şi imaginea celor două mâini fără stăpân, bâjbâind prin aer, n-o mai pot şterge.

Nopţile mele nu mai sunt nopţi. Trebuie să fug, dar unde? La Niculina n-am mai îndrăznit să mă duc în cuprinsul celor trei zile care au urmat uciderii lui Serghe; pentru formalităţi am trimis pe Gârneaţă.

Nu l-am întrebat de dânsa şi nici el nu mi-a spus nimic; totul trebuie să fie acolo, aşadar, posomorât şi cernit. Dar acum pârâitura asta continuă, în care îmi pare că plesneşte tot cugetul meu, mă alungă iarăşi pe drumul obişnuinţei. Nu, fără îndoială, nu voi bate la uşă, nu voi pătrunde în casă... Încă nu... încă nu... Şi alung orice gânduri, care se arată destoinice să-mi ofere bune începuturi de scuză... Nu vreau, nu pot să mă gândesc.

Mă voi mulţumi să privesc de-afară, la fereastra pe care, de bună seamă, o voi găsi întunecată la o oră aşa de adâncă în noapte... apoi voi întoarce domol pe Pafnute, a cărui spinare mă duce fără avânt şi ale cărui copite plesnesc prietenos în mustul zăpezii lichefiate.

Şi două nopţi fac drumul ăsta al penitenţei, neştiut de ea, dar abia într-a doua bag de seamă că între poartă şi stâlp e petrecut de trei ori lanţ greu cu lacăt. Descalec şi sar. Amândouă uşile sunt ferecate pe din afară cu lacăte la fel de grele. Ameţit de-o trecătoare slăbiciune fizică, îmi reazim umărul de uşa care s-a deschis de-atâtea ori pentru mine, apoi lipesc

tâmpla. Lemnul îmi trimite înapoi răsuflul cald cu care-l împroşc: scormonesc cu unghia în el, apoi bat uşor, tăinuit, şi şoptesc: Niculina, Niculina!...

Şi-n noaptea asta, pentru toate zilele şi pentru toate nopţile ce vor veni, las în urmă-mi casa neagră şi pustie.

Iar în fiecare dimineaţă, sticla, podul de sticlă al atâtor nădejdi fără preţ, e toată coruptă de păienjenişul crăpăturilor; în a treia zi pare un mozaic mărunt şi măcinat, de străvechi castel în ruină. Dar apa dospeşte dedesubt, umflând podişca prăbuşită, şi limbi agere şi vinete plesnesc furibunde dintr-o parte carapacea zdrenţuită, de zale, care încă rezistă. Un soare laş şi imprecis asistă din dosul învelişului aproape transparent, sub care-şi ascunde zâmbetul, sălbatica îndârjire-a lichidului insurect. Pe urmă sloiurile începură să curgă, târâte de curenţii răzvrătiţi, multe şi resemnate, în tumultul spumos al acelora. Şi într-una din zilele acestea, când pohodul sloiurilor începu să se mai limpezească, strigătele soldaţilor mă scoaseră afară:

— Ţine-l, bă!...

— A plecat mortu la vale.

— O prăjină, o prăjină...

— Barcagii, barcagii...

— Ăla e coşciug de copil...

— Nu vezi, bă, că e cutie de diblă... răspunse calm Gherăscu, pătrunzând domol în apă cu o prăjină lungă în mână.

Este într-adevăr o cutie de vioară, prinsă între două sloiuri cărora un cot al râului le domolise mersul. Ţiganul înotă până la un smoc de sălcii şi întinse prăjina. Cu mare grijă, vârful cu două crăcane dibuia pe lângă sloi, încercând să-l abată cu totul din fir spre apa moartă.

Dar cei doi copilandri basarabeni, care îmi slujeau de barcagii, ridicară caicul cel mai uşor şi fugiră cu el pe mal, mai sus de tufele unde opera Gherăscu. Caicul se strecură sprinten ca o lişiţă printre tufişuri şi ieşi în deschizătura sloiurilor: copiii traseră uşor cutia neagră în blestemele furioase ale ţiganului.

O deschisei în bordei: chiar pe catifeaua capacului, o monogramă de argint cu înfloriturі, pe care încă nu îndrăznii s-o descifrez. Scosei vioara muiată bine şi golii apa de pe fundul cutiei. Pe urmă privii şi monograma. Întocmai cum mă aşteptam: nicio nădejde mai mult. Semnele alfabetului rusesc: В. А. Г.

Mă lăsai uşor pe scaun. Abia acum băgai de seamă că Gherăscu e lângă mine şi încă ud, aşa cum ieşise din fluviu...

— Dumneavoastră tot nu cântaţi cu ea, dom’le locotenent... Şi la a mea i-au plesnit toate coardele de ger... zău, să trăiţi...

Şi acuma primăvara a irumpt din toate părţile, soarele nu-mi mai ascunde veselia luminii sub solzi reci sau sub perdele de neguri, vrăbiile nuntesc printre nuielele tufişurilor şi mugurii, cât bobul de neghină,

buburoşează ramurile copacilor. Bocancii soldaţilor mătură c-o lovitură foşnitoare frunze uscate, prin zăvoaie, şi descoperă în putreziciunile dedesubt cuiburi de ghiocei şi viorele pe care mi le aduc şi pe care eu le depun lângă cutia neagră, acoperind-o cu ele ca pe un sicriu.

Gheaţa s-a dus, dar refugiaţii ne sosesc şi acuma; patrulele descoperă zilnic şuvoaie de oameni, îngrozitor de numeroase. Chiar şi astăzi o familie întreagă aşteaptă în bătătură percheziţia – ce vorbesc, un trib întreg: străbunic, bunici, părinţi, copii, nepoţi, porniţi toţi la drum, ca-n vremurile patriarhale. Sunt echipaţi ca de cale lungă, femeile cu copiii în braţe, bărbaţii cu saci, cu perne, cu plăpumi legate cu sfori pe piept, pe coaste şi la spate, ca raniţele sau ca echipamentul soldăţesc. Cântecul e sfâşietor şi monoton, căci e acelaşi cântec pe care-l aud necontenit de când sunt aici: foame, persecuţii cumplite, dărâmări de sinagogi ori de biserici, execuţii în masă, violuri, deposedări, cnut şi revolver, ţăcănit de motoare ca să acopere ţipetele, toate durerile cărnii şi sufletului. Un cântec sinistru pe care-l ascult înfiorat, de mii de ori, singurul, necontenit acelaşi, la auzul căruia nu poţi striga: destul! Dar eu strig: destul! Nu mai am urechi pentru el, nu mai am suflet pentru el, auzul şi sufletul meu sunt departe, foarte departe. Numai sicriaşul negru îmi mai sângerează inima.

Atâta revărsare de refugiaţi când gheaţa s-a ridicat... şi totuşi, ea niciodată nu va mai veni... niciodată nu va mai deschide capacul sicriaşului negru...

Şi în pleava de lume pe care vânturile adâncului de la Răsărit o suflă încoace, numai figuri întunecate, ochi lăsaţi, căutături piezişe, rânjete respectuoase, miorlăituri miloage de femei pocite.

Nimeni nu mai poate auzi de la mine o vorbă de compătimire. La urma urmei ce folos, când tot *trebuiau* să se întoarcă. Acum mi se par caraghioase şi barbare acele vorbe de mângâiere şi îmbrăţişare, cu care-i petreceam înainte pe pragul tuturor suferinţelor: par ipocrite şi mai chinuitoare decât însăşi această sentinţă teribilă, pe care nenorociţii o aşteaptă, tremurând, din gura mea şi care se rezumă la un singur cuvânt, mai groaznic decât orice tortură: înapoi!

O, e cu mult mai potrivit aşa, mai bine, mai omenesc, cu mult mai nobilă această atitudine nouă, demnă, sumară, această muţenie severă şi glacială, care se sparge numai ca să facă loc unui singur cuvânt negru şi înfiorător, ca un ochi de apă neagră în râul îngheţat: înapoi! pe care tălmaciul îl transmite automat ca un ecou: *nazat!* Atât...

Amurgul s-a lăsat bine şi cei doi barcagii, reveniţi de acum două săptămâni, au sfârşit de revizuit luntrea cea mare. Ciocăniturile lor în lemnul uscat şi în fier trebuie să fi răsunat, în urechile tribului numeros din magazie, aidoma ciocanelor cu care odinioară meşterii călăi îmbiau din vreme auzul condamnaţilor la crucificare. Sunt doar doi băieţandri, cei doi basarabeni angajaţi ca barcagii... niciunul n-a trecut de şaptesprezece ani, dar sunt dezvoltaţi ca nişte flăcăi adevăraţi, mai robuşti ca unii din

grănicerii mei, buni vâslaşi şi buni înotători, straşnic de îndrăgostiţi de viaţa militară, pe care, cu siguranţă, ar urî-o, dacă ar trebui s-o trăiască la fel, constrânşi ca şi ceilalţi. Mănâncă la cazan cu soldaţii, fac din îndemn propriu unele din treburile lor, întrecându-se şi mâhnindu-se când unul e preferat celuilalt la vreo corvoadă care nu-i priveşte; grăiesc acum ca oltenii, scuipă printre dinţii strânşi, ca şi ei, sug ţigara lipită în colţul buzei până la ultima expresie şi-şi potrivesc vorbirea astfel încât din două cuvinte unul să fie o înjurătură. O înjurătură oltenească, nu o sudalmă basarabeană.

Străinii au ieşit afară şi se pregătesc în tăcere; o lună enormă, roşie, cu liniile şi umbrele de pe faţă dilatate în chip nemăsurat şi ridicol, ne priveşte printre plopii de pe malul dimpotrivă şi ne dă zor. Mai târziu totul va fi scăldat în lumină de lună plină şi transportul va fi mai expus, temere pe care tălmaciul le-o împărtăşeşte celor care vor fi trecuţi înapoi, iar ei se grăbesc într-o forfotă resemnată şi surdă. Îşi trag curelele şi băierile desagilor cruciş peste piept, îşi înnoadă sforile complicat şi strâns; se încarcă peste măsură cu boarfe multiple de lână şi fulgi, şi cu toţii, în afară de străbunic şi vreo trei femei bătrâne, par o turmă de vite de povară, cu spinările încărcate de samare.

Luntrea trasă la mal aşteaptă şi încărcatul e gata să înceapă, când de pe malul celălalt vin glasuri omeneşti. O patrulă bolşevică. Siluetele soldaţilor roşii, cu corn ascuţit, se văd negre în noapte, trase cu cărbune pe fondul arămiu al Răsăritului, ca nişte umbre chinezeşti. Stau mai mult timp de vorbă acolo, parcă s-ar certa. Apoi dispar. Dar eu ordon ca trecerea să se facă peste câteva ceasuri; e posibil ca să fi simţit ceva şi să pândească.

Refugiaţii s-au vârât unul într-altul la vederea patrulei şi mi-au aprobat prin murmure dispoziţia transmisă de tălmaci. S-au aşezat la pământ, grămadă, feriţi de orice vedere dinspre malul opus, şi se odihnesc răsfrânţi de poverile din spinare sau într-o rână, pe boarfele moi, ca saltelele. Îşi comunică gândurile în şoaptă şi le petrec din om în om, privindu-mă uneori pe furiş, pe mine şi pe soldaţi. Sunt gata să mă întorc în bordei, dar grupul ăsta, doborât la pământ de sărăcăciosu-i avut, mă reţine şi mă umple de jalea nenorocului etern. Îmi vin atavic, în amintire, sângeroase izgoniri din caverne, popasuri de exod forţat, marşuri fără sfârşit pe căi de pustie, spre zări tot mai depărtate, spre ţeluri împărţite de hazard, spre veşnicul şi nestatornicul pământ al făgăduinţei. Unde-or mai putea să se întoarcă oamenii ăştia, pe unde îşi vor mai încerca norocul? Altădată i-aş fi cercetat cu compătimitor interes, chiar cu riscul de a primi în schimb răspunsul unei dispreţuitoare tăceri, dar acum, hotărât, sunt mai închis decât o stâncă...

Dar cum a simţit sub picioare clătinările luntrei, tribul cel liniştit şi supus a devenit deodată gureş şi nedisciplinat, neastâmpărat. Sâsâiturile noastre nu ajung să-l potolească. Se strigă mânios, se trag de mânecă pentru a fi cât mai aproape unul de altul, cei mai aproape cu sufletul.

Femeile ţipă uşor, copiii se pun pe plâns, bărbaţii devin zgomotoşi, pornesc sâsâiturile chiar din mijlocul lor. E o hărmălaie pe care nimic nu o mai poate potoli; înclinările luntrei, foarte sensibilă acum cu orice nouă încărcare, smulg ţipete de spaimă femeilor şi sudălmi bărbaţilor. Dar pe malul celălalt nimic nu se vede, nimic nu se simte.

Cei doi luntraşi par a se certa pe mal, pe înfundate; unul a pornit să se dezbrace şi, furios, ocărăşte pe celălalt cu vorbe grele.

— Dar ce e? ce-aveţi? de ce te dezbraci?...

— Să trăiţi, dom locotenent, nu vedeţi cât s-a lăsat luntrea?... Dacă ne mai punem şi noi, ajunge la *buză*... Apoi dacă s-a răsturna, eu trebuie să înot, da dacă am straie, m-apucă de ele şi mă trag şi pe mine la fund... Aşa s-o mai petrecut pe vremea domnului locotenent dinainte, da sergentul dumnealui ne-o spus: „mă, v-oţi duce dracu şi ei şi voi... da luntrea să mi-o aduci, care-o scăpa... să nu te prind la mal fară luntre...” D-apoi cum o să îndrept eu luntrea, dacă ei m-or trage de straie ca să scape...

— Unde e tălmaciul?...

Tălmaciul e alături, dar e cu neputinţă să-i convingem pe cei din luntre să se împartă în două transporturi. Îi sfătuim, îi amenințăm, le poruncim. Nimic de făcut. Soldaţii pătrund în apă să dea jos pe cei din margine, dar aceştia se cramponează cu deznădejde de ce le stă la îndemână, de păreţii de lemn, de stinghii, de vecini; ţipetele răsună din toate părţile, blestemele şi urletele se amestecă; s-a făcut un tărăboi, de să-mi strângă toate patrulele din Rusia întreagă.

Oblig pe tălmaci care abia izbuteşte să se facă ascultat, să repete, să le explice, să-i îngrozească. Dar, cu neputinţă, nimeni nu coboară.

Afanasie, luntraşul care s-a dezbrăcat şi acum aşteaptă cu mantaua pe umeri, jucând cu tălpile goale pe malul rece, râde spre mine:

— V-am spus eu, domnule locotenent, aşa au făcut şi atuncea... Unul n-a vrut să rămâie... toţi s-au ţinut de-a valma... şi de-a valma s-au răsturnat...

Tălmaciul trebui să povestească întâmplarea, la care fusese martor ca şi Afanasie. Dar nici astfel nu ajunserăm la niciun rezultat. Pentru că, dimpotrivă, siguranţa oamenilor ăstora, pe care nimic nu putea să-i determine şi să-i îngrozească, stătea tocmai în faptul că se simţeau împreună şi că erau cu toţii la un loc. De la strămoş la strănepot erau un singur suflet, orice s-ar întâmpla să fie.

Afanasie îşi mai sfătui tovarăşul, care fusese angajat mai recent, ca să-l imite, dar şi acesta se arătă încăpăţânat. Ajunseră amândoi luntrea prin apă, unul dintr-o parte, altul dintr-alta, astfel ca să se ridice într-însa în acelaşi timp. Stratagema se arătă bună într-adevăr; luntrea nu se clătină decât uşor, dar se scufundă, doar un deget să mai fi rămas deasupra apei.

O urmăririm cu suflarea reţinută. Grija mea era ca tocmai acum să nu se ivească de dincolo vreo patrulă; vederea ei, în puterea lunii, ar produce desigur spaimă şi agitaţie, care ar putea fi fatale. Sau cine ştie ce

poznă sângeroasă. Dar într-acolo nu domni tot timpul decât liniştea şi golul.

Spaima veni numai din susul fluviului, pe firul apei, sub forma poate a unui peşte enorm plutind la suprafaţă sau, cine ştie, a unui cadavru umflat de gaze şi dus de curent. Toţi văzurăm ceva negru şi întins cât un stat de om, ridicând apa şi scoţând în afară ceva ca o spinare sau un pântec cât un balon. Fu de ajuns un ţipăt ca învălmăşeala să fie generală. Cei mai mulţi încă nici nu şi-or fi dat seama ce s-a întâmplat, dar, ca la comandă, au zvâcnit cu toţii înspre dreapta, mutând centrul de greutate la margine: instantaneu, luntrea se dădu peste cap.

De lângă mine, Gherăscu dădu drumul unui hohot de râs sălbatic şi scurt, care îngheţă deodată, sub murmurul de stupoare al tuturor...

Trei naufragiaţi scăpară înot, la malul celălalt, de care erau mai aproape; ceilalţi toţi, prinşi de curent sau covârşiţi de boarfele îngreunate de apă, pieriră cu o repeziciune de vis. Afanasie avu dreptate: tovarăşul lui, cu toate că într-o poziţie mai favorabilă, se dusese de asemeni, fără ca nimeni de pe mal să fi văzut cum. În schimb, luntrea liberată plutea zglobie pe crestele curgătoare, împinsă de Afanasie spre mal; porunca domnului sergent dinainte era executată.

Dar abia după ce se topi printre noi, cu maldărul de haine în braţe, spre focul din magazie, auzirăm acel grohăit curios şi obosit venind din largul apei. Era greu şi şuierător ca un răsuflet de foale şi prin învolburarea undelor văzurăm rotunzimea unui cap omenesc zbătându-se spre aer.

— Afanasie! strigai.

Dar Gherăscu, a cărui izbucnire isterică o răsplătisem cu o grea privire, nu mai aşteptă.

— Mă duc eu, să trăiţi!

Îşi aruncă doar mantaua şi capelul şi se năpusti în apa plescăitoare fără să-mi mai aştepte încuviinţarea. Reveni după puţin în înot voinicesc, spărgând apa şi gonind valurile doar cu unul din braţele lui enorme, cu celălalt ţinând de păr şi împingând înainte un cap umflat şi straniu; cu figura lui acum înspăimântătoare, pământie şi roasă de vărsat, părea cu adevărat un gâde, purtând deasupra talazurilor de mulţimi ţeasta unui decapitat.

Dar Gherăscu nu izbuti să aducă la mal decât un cadavru. Un biet bătrân umflat şi vânăt, pe care toate străduinţele noastre şi toată ştiinţa sanitarului nu fură în stare să-l readucă la viaţă.

Grozăvia aceasta mă alungă, în noaptea inundată de lumină, pe potecile patrulelor, prin scheletele de sălcii şi de tufe. Când răzbii în câmpul unde fusese împuşcat Serghe, îmi simţii sufletul picurând înăuntru ca ceara lumânării. Era o căldură dulce şi tristă, care mă făcea uşor, blând şi iertător şi totuşi trist; covârşitor de trist. Ridicai ochii spre muchia movilei scânteietoare, abia umflată în noaptea albă, a cătunului fără nume; şi, de la sine, pe fondul luminat o clipă al minţii se zugrăvi cu cărbune gros

casa întunecată şi pustie. Gârneaţă trecuse şi ieri pe-acolo şi găsise lacătele cele grele neclintite, la locul lor.

Când pornii să mă întorc, trebuie să fi fost enorm de târziu; prinsei totuşi scârţâit de scripcă în magazia gradaţilor. Ah, aveau sindrofie şi Gherăscu îi distra... Dar cine să-şi fi permis... dacă spunea că strunele diblei lui s-au spart...

Intrai repede în bordei şi pe întuneric dădui florile deoparte de pe capacul sicriaşului. Vioara era acolo şi coardele îmi răspunseră pe vocile lor felurite, scurt, nemulţumite de tulburarea regretului adânc, că sunt de faţă toate. O ridicai şi-o mângâiai cu obrazul pe dosul ei lucios şi moale. Când am aprins, hârtia mă aştepta albă şi întinsă pe masă, gata pentru procesul-verbal.

Am ieşit din nou afară şi m-am apropiat de Nistru, parcă aş fi avut nevoie de mărturia lui ca să-mi întocmesc raportul. Ce-i putuse oare înspăimânta pe cei din luntre? Să fi fost cu adevărat un cadavru? Afanase n-a văzut nimic.

Undele alunecau cu gâlgâit uşor, cu învolburări de spumă, iscând alb de dinţi râzători sub lună, cu un huiet continuu, în care bucuria copilărească a vălurelelor se întregea, se îmbina, căpăta un sens şi un tact; mi se părea limpede că aud acum, în murmurul greu al fluviului, acompaniamentul romanţei lui Ceaikovski, în zumzetul căreia undele duceau cu alai rămăşiţele Valiei.

Căci ea călătorea acum cuminte şi dornică spre mare, unde o aştepta tatăl ei... îşi ducea toata arta baletului legat cu sfoară în dumbrava tăinuită de alge şi mărgean.

Dar scripca lui Gherăscu bâzâi iarăşi deodată, exagerat şi displăcut, în mijlocul armoniei solemne a cortegiului de ape. Intervenţia ei completă imaginea cu sumbru şi lugubru: statura minunată a fetei, umflată acum de gaze, îmbrăca necontenit contururi din ce în ce mai diforme şi mai caraghioase, pe care zadarnic încercam sa le astup în minte cu fâşii compacte de doliu. Figura, pe care n-o văzusem niciodată, căpăta expresia de lepros a lui Ilia şi fixitatea stranie a ochilor lui de arici. Doamne, era oare cu putinţă ca această mândră închipuire să se îmborţoşeze ca o arătare a morţii şi a ceasului rău, semănând în cale-i doar spaimă şi naufragiu?...

Din scârţâiala stridentă şi nehotărâtă a începutului, Gherăscu alese, în sfârşit, cântecul, şi glasul lui ţigănesc sfâşie noaptea luminoasă, ca o gheară:

Luna şti-i-ie...
Dar nu spo... o-o-ne...
Mo-olte... taine...

Undele se alungau zglobii deasupra tragediei de-abia săvârşite, ca

un zbeg de copii printre florile unui cimitir...

...de... a... ha... amooor
Petrecute şi ui-ta-a-a-a-te...

Abia acum bag de seamă că, drept la zenit, luna e cu mult mai mică decât te înşală ochii... cu adevărat că nu poate să întreacă un gologan de argint...

În tăce... e... e... e... rea
no... o... o... o... pţilor.

Eram, de multă vreme, cetăţenii târgului basarabean din apropierea graniţei. Pe Nistru ne înlocuise, de astă dată, un batalion tot din regimentul nostru. Dar acum, acolo, lucrurile se schimbaseră mult: triajul refugiaţilor şi diferendele de frontieră începuse să le hotărască o comisie proaspăt înfiinţată cu delegaţi români şi sovietici. Până la adunarea ei, care trebuia să aibă loc la anume date, fugarii erau trimişi la centrele de comandă, unde aveau să aştepte, sub pază, ce le glăsuia destinul.

La drept vorbind, ofiţerii erau mulţumiţi că li se luase de pe umeri această grea povară, care era marea putere de a hotărî pe loc soarta nenorociţilor căutând azil şi viaţă nouă. Întrucât mă priveşte însă, nu încercam câtuşi de puţin să-mi dau seama în ce măsură mi se reduceau sau poate îmi creşteau perspectivele visului meu, care rămăsese totuşi, cu toate tragicele evenimente din urmă, căci îl simţeam strâns acolo, în adânc şi în întuneric, ca-n fundul unei vizuini pe-un animal pălit de amorţeala hibernării. Eram bucuros să-i acord deci toate câte se cuvin unui convalescent şi, ca atare, tocmai pentru a nu-l tulbura din somnolenţa-i întremătoare, încercam să mă dau cu totul vieţii celei noi, petrecerilor şi aventurilor.

Vara aceasta descinsese încărcată de-o stridentă lumină arzătoare, cu care ne împroşca la tot pasul. Vedeai suliţi de foc aruncate de lăncierii maeştri şi nevăzuţi, venindu-ţi până-n ochi şi până-n suflet, tocmai hăt din fundul stepelor nesfârşite. Trebuia să plecăm cu noaptea în cap la instrucţie, dar ne întorceam cu mădularele muiate, parcă am fi fost de ceară. Domnul colonel ne ieşea înainte, călare, cu pieptul sus, şi privirile lui agere se înfigeau ca uliii printre rândurile încovoiate, destrămate, terciuite. Cum îl vedeam de departe, ordinele începeau să răsune surde şi scrâşnite, unităţile se strângeau învoioşate subit, pentru ca dogoarea violentă a amiezilor să le dilate iarăşi, numaidecât.

După-amiezile, totul înota în torpoare, somnolenţă, semiinconştienţă. Dar cum se furişa prin geamurile larg deschise primul

suflet al clarului şi grăbitului amurg, o însufleţire generală cuprindea pe cei de sub scundele acoperişuri. Ieşeau cu toţii în cernerea insensibilă şi binefăcătoare a pulberii uşoare de întuneric, familii numeroase îşi aduceau scaunele afară, etalându-şi cămăşile multicolore şi ciorapii dubioşi dinaintea dughenelor pustii ori lângă imensele gârliciuri, presărate de-a lungul străzilor, pe linia ce s-ar cuveni trotuarelor, ca nişte pântecoase cavouri, cu grele obloane de fier.

Uneori, când veneau vânturile din Răsărit, bura fină a colbului depunea straturi nesimţite pe feţe şi haine; uliţe nepavate, presărate ici, colo, cu mari blocuri de piatră, dispuse lateral între gârliciuri or vărgând transversal strada din loc în loc ca nişte punţi, păreau în timp de ploaie adevărate lagune de adânc noroi. Hleiul negru şi lucios ca păcura îţi făcea impresia că se scurge în şuvoaie, sub jocul nedomolit al picăturilor.

Atunci galoşii noştri, din vechiul regat, nu mai produceau nicio utilitate: numai cizma înaltă putea rezista puterii aspiratorii a acestui clei negricios. Trebuia să recurgi fatal la cal or la *isvoscik*. Trăsurile mici cu un cal, în fundul cărora abia pot încăpea doi oameni subţiri şi bine înghemuiţi, înoată atunci ca luntrele în acest mohorât decor. Dar intimitatea lor e plăcută, tocmai din pricina acestei restrângeri şi adeseori noaptea binecuvintezi coşul ridicat, care-ţi aminteşte, când îl vezi întâi, cărucioarele mai mari pentru copii. Postavul jerpelit al pernelor, harnaşamentul săracăcios, dar extrem de bogat în amănunte inutile, arcul lungăreţ cu clopoţei, indispensabilă podoabă deasupra căpăţânii animalului trăgător, şi toată claviatura coastelor acestuia, lunecând sub pluşul ros al pielii, îţi devin atunci simpatice, se îmbibă în amintire şi în depărtare te cheamă cu nebănuite puteri nostalgice.

Eu nu le simţisem, desigur, pentru că în timpul rămânerii noastre din urmă pe Nistru, evenimentele de acolo şi zadarnica, dar intensa mea aşteptare, întrecuseră orice altă putere a gândului şi-a amintirii. Dar acum, revăzându-le, mai ales după împrejurările tragice din urmă, îmi produseră înduioşare şi chiar consolare; e de ajuns uneori să schimbi doar peisajul, ca speranţe noi să te copleşească şi să te îmbărbăteze.

De aceea nu-mi fu câtuşi de puţin de mirare, ba chiar simţii la rându-mi curaj şi înviorare, când întâlnii pe Iliad în plină şi neaşteptat de aleasă companie, în grădina publică. Dar mai întâi, ce credeţi că este o grădină publică în Basarabia? Este, evident, un loc cu verdeaţă şi alei, cu bănci şi copaci, dar astfel poate fi oricare grădină publică din lume. În Basarabia, grădina publică e o extindere a locuinţei particulare în mijlocul comunităţii. Vara, tineretul e dispus să întârzie acolo chiar până la trei pătrimi din douăzeci şi patru de ore, astfel că grădinile basarabene sunt foarte populate, mai ales seara, în serile senine şi întunecate. Tocmai astfel îmi explic cum sămânţa de floarea-soarelui a atins gradul de adevărat cult în societatea basarabeană şi rusească; graţie ei, un om zdravăn, cu multă poftă de mâncare, ca rusul, se poate dispensa vreme îndelungată de masă.

De asta, caracteristica grădinilor publice basarabene e acea culoare pestriţă, pe care le-o împrumută cantitatea enormă a cojilor acestei seminţe, scuipate din sute de buze omeneşti în plină activitate, între două cuvinte şi între două săruturi, după ce bobul a fost spart între dinţii experţi şi sâmburele ales întreg, cu vârful limbii (dibăcie pe care eu niciodată n-am fost în stare să mi-o aproprii), ronţăit cu deliciu şi avalat pe îndelete.

Cojile atât de familiare, oleaginoase, fac un fel de pavaj mişcător pe aleile făţişe ori tăinuite, faţă de care măturoaiele municipalităţii se comportă cu o discreţie împinsă până la indiferenţă totală; vântul le poartă prin ierburi şi tufişuri şi totul pare nins de această culoare, în mult umblatele grădini, învăluite ca de enorme aripi de bibilică.

Perechile se plimbă pe alei, dar mai bucuros se înghemuiesc câte cinci, şase, pe aceeaşi bancă. Când la mijloc e aleea fără ieşire, ele se refugiază în tufişurile încăpătoare ca în nişte guri de ascensor; pe acolo sufletele dornice de absolut transmigrează din grădina rusească de-a dreptul în paradis şi nu e de mirare dacă perechea următoare, refugiată aci din motive mai puţin transcendentale, nu mai găseşte din cea anterioară decât rămăşiţele trupeşti, de care aceasta s-a folosit în nevrednica viaţă, cu un revolveraş alături sau o fiolă golită (când eroina era studentă în farmacie ori medicină), iar în partea cealaltă nelipsita pungă de seminţe.

Pe aceste alei, într-un grup numeros, întâlnii deci într-o seară pe Iliad: minune a minunilor, era chiar grupul Marusiei! Barişna era flancată de logodnicul ei şi de camaradul meu; în urma lor veneau prietene de-ale ei, ofiţeri şi localnici. Iliad se dovedea de-o exuberanţă fără pereche, fata îl asculta amuzată, dar logodnicul ei, profesorul Antimov, făcea haz nemaipomenit de năzdrăvăniile-i verbale. M-au înconjurat cu toţii, Marusea m-a luat de braţ şi m-a somat să-i urmez.

De la întoarcerea noastră, cu Iliad schimbasem puţine vorbe, reci şi indiferente, la popotă şi pe câmpul de instrucţie. Pentru că acum mă întâmpină mai deschis la suflet, îl poftii, a doua zi după-masă, la mine. El însuşi îmi mărturisi că de mult ţinea să mă „calce”, pentru a-mi destăinui „lucruri” desigur „extraordinare”.

Îl aşteptai deci cu oarecare curiozitate, nu fără a aşeza din timp şi într-adins cutia Valiei pe-un scrin înalt, astfel ca să-i atragă uşor luarea-aminte, fără totuşi a-l edifica, de la cea dintâi privire, ce anume vioară ascunde. Iliad sosi şi la început nu observă nimic, îmi declară din nou că şi dacă nu-l invitam, el tot venea într-una sau alta din zile, vrând a-mi face o mărturisire delicată şi a-mi cere un sfat.

Dar ochii mei îl siliră să privească spre scrin. Întâi cutia neagră nu-i spuse nimic, cu toate că nu mă ştia vreun mânuitor al arcuşului. Surâsei şi mă aşezai lângă scrin. Obrazul tocmai bine ajungea la înălţimea cutiei, de care-l lipii. Abia atunci Iliad tresari. O nelinişte vie se putu vedea îndată în toată fiinţa lui şi mâinile i se întinseră tremurătoare.

— Dar, de când cânţi la vioară? mă întrebă sugrumat... îmi dai

voie... Şi înaintă cu paşi şovăitori, încordându-se ca de atac, în caz că l-aş opri...

Mă dădui în lături, lăsându-l s-o ridice şi s-o aşeze pe masă. Cu mâinile nestăpânite, de om care a regăsit un lucru scump, de mult pierdut, el o pipăi, înclină convins din cap şi o deschise. Înduioşarea mă birui; mă simţeam atât de mişcat, că-mi venea să-l cuprind la pieptu-mi şi să-l strâng frăţeşte, înfrăţit cu dânsul pentru totdeauna. Mă privi întunecat şi mă întrebă numai atât:

— Unde-i acum?

Nu răspunsei îndată. Îmi făcea bine să-i contemplu culoarea tot mai vânătă a feţei, scânteierea ochilor şi strângerea maxilarelor. Biata moartă!

— În Nistru. Sau poate, dacă apa a dus-o până la mare, lângă tatăl ei, în pădurea de înecaţi.

Rânji cu nemăsurată duşmănie:

— Ai vrut pe urmă să te descotoroseşti de ea?

— Nu, Iliad, am vrut altceva. Dar n-am văzut-o niciodată pe fata asta. Vioara au pescuit-o oamenii mei, printre sloiuri, când a început să curgă gheaţa...

Iliad mă privi drept în crucea ochilor. Adăugai, făcându-mă că nu-l bag în seamă:

— Săraca de ea! Şi-a luat iară curajul în dinţi, abia când gheaţa începuse să crape. I-a fost poate teamă că n-o să mai aibă cum să treacă.

— Pe cuvântul tău că s-a întâmplat aşa cum spui?

— Eşti caraghios! Presupun... Astfel n-ar fi numai vioara la mine... ori amândouă, ori niciuna.

Dar Iliad a rămas încă în cumpănă.

— Poţi să-ţi dai cuvântul că n-ai *avut-o* niciodată? pune el brutal întrebarea decisivă.

— Îţi jur că nici măcar n-am văzut-o...

Acum s-a convins. Bate toba cu degetele în masă, se învârteşte de două, trei ori, încoa şi încolo, apoi se înfundă într-un *chaise-longue* de pânză vărgată. Ochii-i sunt luminoşi. Nici prin gând nu-i trece să-şi ascundă satisfacţia, chiar sâsâie puţin un început de arie, dar repede se opreşte; se întinde în *chaise-longue*, îndreptând spre sicriaşul negru priviri încărcate de recunoştinţă şi de mulţumire.

— M-a iubit, biata fată, îmi împărtăşeşte el. S-a încăpăţânat ea să mă pedepsească, nu-i vorbă, cu întârzierea asta, care i-a fost fatală; dar vezi, în cele din urmă tot şi-a călcat pe inimă. Numai că n-a avut noroc, mi-a prelungit prea mult pedeapsa... Săraca de ea... Ce fată era, măi băiatule...

A, nu! N-am nevoie cât de puţin de regretele acestui *jouisseur* banal, servit copios şi nemeritat de întâmplare. Trebuie să i-o curm repede; aerul ăsta de importanţă, din partea unui flecar aşa de gol, mă înspăimântă...

— Aşa i-a fost valsul vieţei, intervenii grăbit.

Îmi răspunse cu râs sonor şi scurt.

— Ah, şi tu! Vorba asta a mea a făcut ravagii, îmi declară el. Până şi colonelul a adoptat-o...

Iar eu simt cum, trezit de acest ecou târziu, îmi învie în minte izbucnirea aceea bruscă a enormului Gherăscu, când luntrea, supraîncărcată, s-a ridicat ca o falcă monstruoasă, lăsându-se apoi, ca într-un vis de spaimă, asupra atâtor zeci de vieţi.

Pentru că îi parez vitejeşte orice deviere spre povestea de demult, Iliad se scoală să plece. Amână pentru altă dată destăinuirea ce vrea să-mi facă...

— Să vezi, e ceva senzaţional... dar tocmai de aceea, ştii, astăzi... nu face... Vioara asta... în sfârşit...

Se opreşte în dreptul ei, o vâră în cutie şi închide capacul. Apoi o aşază, ca la început, pe scrin.

— Ţi-o las, să fie a ta! mă consideră el concesiv. Ce să-i faci? Unul cu fata, altul cu vioara...

Şi râde, de astă dată uşurel, dând să-mi arate că nu vrea decât să mă necăjească puţin cu aceste cuvinte...

— Cu siguranţă că mă crezi un monstru, se scuză în cele din urmă, dându-mi mâna. Ce să-i faci, dragă, viaţa nu-i aşa de tristă, cum o iau unii. Dar zut, deocamdată! O să afli noutăţi fantastice... Mâine, mâine... azi e zi de doliu...

Şi ridică din umeri cu cinism afectat şi satisfacţie. Ieşi zornăind sabia şi trimiţându-mi, cu un sărut, întrebarea:

— Nu zici: aşa e valsul vieţei?...

Pieri – şi asta a fost toată pomenirea Valiei.

Veni chiar a doua zi, pregătit să-mi facă o teorie întreagă a ipocriziei omeneşti şi să-mi dovedească îndată că ursitoarele lui l-au scutit de acest defect. Asta nu-i nici cruzime, nici lipsă de respect pentru memoria celei dispărute, dar viaţa îşi cere drepturile ei. Pe urmă întâmplarea poate să aibă şi surprize: e foarte posibil ca numai vioara Valiei sa fi nimerit în bulboană, pe când stăpâna s-a putut salva. N-ar fi deci exclus ca, dând o raită la viitorul concediu pe Alexandrovskaia, pe Lăpuşneanu ori pe Calea Victoriei, să se întâlnească, nas în nas, cu dânsa... (Uneori mă gândisem şi eu la această putinţă, dar pentru mine o astfel de întâlnire echivala desigur cu neantul; ori în valurile mulţimilor, ori pe sub undele opace ale Nistrului, drumul ei nu avea să se mai încrucişeze cu al meu niciodată.) Dar chiar dacă ar avea certitudinea sfârşitului ei tragic, Iliad, care, precum se vede, ţine cu orice preţ să-şi desfăşoare dezbaterile acestui proces de conştiinţă în faţa mea, ca dinaintea unui judecător, ce nu mai poate fi decât strict obiectiv, se socotea chit cu această, pentru el cea mai fermecătoare aventură, rezervându-i colţul cel mai înflorit al amintirii lui. Poate că alte amintiri, viitoare, vor însemna morminte şi mai monumentale în acest

cimitir al vieţii din care ne întoarcem în fiecare seară – îmi demonstra el prin cuvinte apropiate, pe care eu mi le însuşeam îndată, netezindu-le şi îmbrăcându-le, ca pentru aviditatea de pace şi mulţumire, pe care, la rându-mi, o simţeam crescând în sufletul meu – dar aceasta îşi va păstra pentru totdeauna poezia şi farmecul ei netăgăduit. Însă ce poţi face împotriva dimineţilor pline de soare şi noi speranţe, ce poţi face împotriva celui dintâi zâmbet care te întâmpină promiţător?

L-am întrerupt, asigurându-l că eu eram edificat de aseară, şi poate şi mai demult, de noua lui schimbare sufletească, a cărei soliditate nu prin vane şi banale demonstraţii va putea s-o sporească – după cum nici alte opinii contrarii, oricât de îndreptăţite şi de fireşti, n-ar putea s-o diminueze ori măcar s-o clintească...

— Revino la fapte precise, Iliad. Haide, să auzim: cine e?

— Rusoaica...

— Rus... o... încă o Rusoaică?...

— Nici cu gândul nu gândeşti...

Nici nu-mi dam osteneala.

— Marusea...

Iată-mă deci plecând în peţit la Marusea, cu mandat solemn din partea lui Iliad. Un moment mă gândeam să-l întreb, dacă el cunoaşte, din auzite, limita până la care ajunseseră relaţiile mele cu aceea pe care acum o vrea nici mai mult, nici mai puţin decât chiar soţie. Dar aşteptai zadarnic ca el singur să-mi dea prilejul de a ridica un colţ, destul de străveziu, din vălul care acoperea un trecut cât se poate de apropiat; mă simţii deci îndreptăţit să nu întreprind niciun fel de destăinuire, nici măcar aluzie, din iniţiativa mea personală. Mă mulţumii numai să ridic din umeri în ceea ce priveşte propria mea conştiinţă: fuseseră doar notorii, până la scandal, neplăcerile suferite de biata fată în urma iubirii mele nestatornice, cu toate că dusese până la chirurg şi până la vizite de somităţi medicale din Bucureşti; ba chiar, în câteva momente, planase asupra întregii întâmplări umbra parchetului militar, într-atât zvonul public nu greşea, arătându-mă ca autor moral al suferinţelor atroce cărora căzu pradă pântecul prihănit al fetei, nevoite să recurgă la periculoasele operaţii clandestine pentru a-şi purifica trupul de urmele nedemne ale unui cinic necredincios. Până mai deunăzi, bunul doctor Trofim Baldajarski continuă să fie chemat la anumite intervale de procurorul tribunalului civil şi doar săracul n-avusese altă vină decât că, după mari ezitări, cedase rugăminţilor fetei nenorocite care, la urmă, văzând că graţie intervenţiei lui discrete totul merge spre alinare şi reparare, într-un acces de bizară şi sălbatică furie stricase, cu înspăimântătoare tărie şi crâncenă cruzime, toată opera acestui medic bătrân şi reputat.

Nu s-a împlinit bine al doilea an de la aceste cumplite evenimente, pe care sentimentul cel nou al lui Iliad mi le aduce cu atât de proaspete amănunte în minte: le revăd atât de vii şi atât de aproape, că mă văd silit

să-i ies pe alte căi înainte, pentru a-i domoli, până la răgazul judecăţii, această subită şi zănatică grabă de a se lega pe vecie de o femeie în trecutul căreia ocup un loc atât de întunecat şi greu de şters. Astfel îi aţâţ în închipuire putinţa, întrezărită chiar de el, a unei neaşteptate întâlniri cu Valia sau chiar venirea senzaţională a acestei fete – *ce poate dinadins şi-a aruncat vioara în Nistru* – în târg, pentru dânsul anume.

— Cu rusoaicele astea, Iliad, spune, la ce nu te poţi aştepta?

Dar spre cumplita mea stupoare, el primeşte cu vădită lipsă de interes această perspectivă, Dumnezeule, nu pentru că i se pare puerilă – dimpotrivă, o consideră ca foarte firească – dar pentru că găseşte întrunite în Marusea, într-un total şi mai complet, însuşirile specifice ale idealului său feminin, care nu mai poate fi decât rusesc.

— Înţelegi tu, Ragaiac, e vechea rusoaică, pe care vicisitudinile şi mizeriile revoluţiei nu au schimbat-o... A rămas intactă din vremea ţarilor... Aceasta e adevărata eroină a romanelor de care-mi spuneai...

— Încă n-ai citit niciunul?...

— Am început... ah, tu, mă îndoiesc dacă le-ai pătruns cum trebuie... de aceea eu vreau să le citesc în ruseşte... Dar înţelegi, nu-i tot aşa de uşor ca de vorbit... Întâlneşti foarte multe cuvinte neobişnuite, populare, vechi, dialectale...

O altă întrebare însă îmi juca acum pe buze, pe care aş fi vrut s-o rostesc cu cea mai deosebită luare-aminte, pentru a nu stârni cu ea niciun echivoc... În cele din urmă crezui că forma cea mai acceptabilă era aceasta:

— Dar viaţa rusoaicei de dincoace de Nistru, în contact cu a noastră, nu crezi că s-a schimbat oarecum, şi-a mai atenuat din caracteristica principală...

— Încă nu, îmi răspunse el repede, dovedind că-şi pusese şi singur această întrebare. Încă nu... N-a avut timp... Suntem doar de cinci ani aici...

— Revoluţia e tot de cinci ani şi a rămas la ea acasă...

Atunci Iliad îmi declară cu oarecare superioritate că el vorbeşte ca un cunoscător. El a cunoscut pe Valia, iar acum poate urmări mai de aproape pe Marusea.

— Înţelegi, e rusoaica fără păduchi, care n-a întrerupt uzajul apei de colonie, n-a fost pălită de nicio mizerie care să-i înăsprească sufletul şi gândul, n-a văzut nicio eroare... E aidoma aceea pe care o aşteptai tu de dincolo, după ce-o respinseşi pe cea de-aici, nedându-ţi seama că tocmai pe aceasta o visai... Iacă, îţi atrag atenţia, încheie el cu o subită, dar strâmtorată bunăvoinţă, poţi să te reîntorci până nu va fi prea târziu...

Dădui din umeri:

— Te asigur, nu vei avea nicio supărare din parte-mi...

— E bine că te-ai resemnat... poate ai risca să găseşti porţi închise.

Mă întorsei să-mi ascund zâmbetul.

— Aşa de bine le-ai ferecat? întrebai, continuând să rămân cu

spatele.

— Le-am găsit ferecate... pentru tine. Pentru mine, zău dacă mai ştiu cum sunt. Când cred că le găsesc larg deschise, când strânse ermetic, de nici măcar o rază de lumină nu poate pătrunde pe nicăieri. Într-un cuvânt: rusoaica... De aceea m-am hotărât să recurg la ajutorul tău, care acum eşti... imun. Trebuie să mă fac cunoscut şi prin opinia unui al treilea despre mine... Şi din toate punctele de vedere, am socotit că tu trebuie să fii acest al treilea... Am toate nădejdile că numai tu poţi întoarce interesul ei total spre mine... Risc poate, dar eu nu mă dau înapoi în faţa riscurilor. Şi pe urmă, repet, am o încredere nemărginită în încăpăţânarea ta... de vreme ce îmi laşi cale liberă, sunt sigur că îţi iei implicit, cavalereşte, angajamentul că nu te vei mai amesteca...

Dacă numai atât aştepta el de la mine, atunci era cât se poate de uşor. Începui deci să râd cu toată pofta, pentru a-i spulbera orice putinţă de îndoială. El îmi primi explozia de veselie cu vădit accent de prietenească mulţumire.

— Rusoaica mea trebuie să vină de departe, Iliad... În niciun caz dintr-un orăşel basarabean...

— Ei şi, dacă vine de departe... nu e tot femeie... nu e tot înaltă, n-are tot ochii oblici?... Dar nu sunt oblici ochii Marusei, care se trage din neam căzăcesc, asiatic... n-are acelaşi suflet cu izbucniri sălbatece? Tu *ştii* doar bine! se încruntă el, făcând o pauză, care lăsă să curgă între noi o undă de răceală... Nu e tot aceeaşi?... încercă să se însenineze iarăşi...

— Nu e...

El mă privi uimit şi râse de astă dată cu adevărat voios, considerându-mă iarăşi prieteneşte...

— Dar cum mai poate fi, măi... ai înnebunit?

— Altfel... cu totul altfel...

El dădu din umeri, privindu-mă cu un aer poznaş.

— Cum altfel? Ce vrei să spui...

Ridicai la rându-mi din umeri, apoi îmi întinsei alene braţele şi trupul:

— Altfel... de unde vrei să ştiu?

— Poate cu un singur ochi, în mijlocul frunţei?...

— Nu e vorba numai de ochi, Iliad, de picior sau de ce mai gândeşti tu...

Bineînţeles că, în urma acestui dialog, încrederea lui Iliad în misiunea mea de peţitor crescu până dincolo de orice margini. Pe mine însumi mă interesa partida. Iliad îmi destăinui doar că Marusea m-ar primi foarte rece, dacă aş încerca să accelerez din nou, pe cont propriu, inima rănită a fetei; cu siguranţă el primise această încredinţare chiar de-a dreptul de la dânsa. Perspectiva celei dintâi convorbiri cu subiect sentimental, dintre ea şi mine, începu deci să mă intrige. Nunta ei cu profesorul Antimov, care de doi ani întregi – chiar din timpul legăturilor noastre – era

agitată deasupra târgului ca o sabie a lui Damocles (o biată sabie de lemn!), deşi acum era foarte apropiată (ca-ntotdeauna de altminteri), nu mă îngrija câtuşi de puţin; despre partea asta putui linişti cu perfectă convingere pe Iliad. Întrucât mă priveşte, savurai, cu anticipată cruzime, tresăririle sigure ale barişnei, când voi începe să mă interesez cu de-amănuntul de sufletul ei; apoi judecai cu perversă plăcere mărimea ochilor ei, într-adevăr oblici şi profunzi, străjuiţi de gene lungi şi încovoiate, când voi face să cadă, pe coarda întinsă până la plesnire a atentei ei pânde, numele lui Iliad. De bună seamă, după toate meschinăriile şi suferinţele pe care i le făcusem acestei fete, noua şi cinica mea bucurie mi se păru monstruoasă; îmi turnai fără milă pe cap toate mustrările cu putinţă, pe care le meritam într-adevăr, dar îmi fu cu neputinţă să renunţ la prelungul preambul, care avea să preceadă creştineştei mele misiuni.

Mă postai deci, la orele pe care mi le indică Iliad, în grădina publică. Acasă la dânsa nu mai puteam să mă duc, desigur, cu toate că tatăl ei... îmi răspundea regulat, cu afectată afabilitate şi cu mândrie nepăsătoare la salut. N-aş putea spune dacă era într-adevăr o tactică sau o manifestare foarte firească, pe care, spre uimirea mea, o surprinsesem şi la fată, chiar la cea dintâi revedere după însănătoşirea ei. Ba încă, Marusea îmi răspunse atunci cu un zâmbet atât de trist, atât de sfâşietor şi totuşi atât de dulce, la înclinarea mea galbenă şi incertă, că, trebuie să mărturisesc, avusesem nevoie de multă putere de stăpânire ca să nu pornesc îndată acasă la dânsa, să-mi cer iertare şi să ofer reparaţii. (Mai târziu a revenit ea singură la mine.)

Acum însă, după reîntoarcerea noastră, era însoţită necontenit de profesorul Antimov, rus sadea, curtezanul ei statornic, cu drept de anterioritate, întruna corect şi grav şi, de asemenea, extrem de prevenitor şi de afabil cu nevrednica mea persoană. De dânsul trebuia acum s-o separ cu orice preţ, să-i cer o înlâlnire între patru ochi, bunăoară dimineaţa, când profesorul era ocupat la şcoală. Profitai deci de faptul că Iliad, potrivit unei prealabile înţelegeri, îl opri de braţ, demonstrându-i impetuos un punct de vedere pus anume la cale şi care ştiam că-l interesează pe profesor, pentru a strecura Marusiei dorinţa mea. Ea avu o tresărire bruscă, pe care încercă apoi s-o acopere cu un aer de calm şi lipsă de curiozitate; totuşi îmi acordă întâlnirea, fără a-şi putea stăpâni intensa privire cu care-mi străbătu înfricoşată ochii şi figura. Vioiciunea i se duse după aceea, cu toate sforţările ei disperate de a o reţine şi a o arăta, chiar fără nevoie. În cele din urmă trebui să-şi grăbească mult înaintea timpului obişnuit plecarea, rugând pe Antimov s-o însoţească acasă.

Iliad păru neliniştit de această schimbare neaşteptată, drept care îmi dădui cu părerea că ea s-a temut să nu fi înţeles cumva Antimov manevra noastră. Pentru a nu-i lăsa nicio bănuială, ea simulase dibaci indispoziţia, arătându-i profesorului că atunci când are nevoie de linişte şi reculegere, anturajul lui singur îi devine preţios şi indispensabil.

— Ce vrei, fata încă nu ştie ce vrea să-i propun şi ţine în mod firesc să-şi rezerve prietenia rusului. Iliad se opri la câţiva paşi de mine şi mă fixă categoric. Rusoaica! afirmă el, înclinându-şi de mai multe ori capul, cu mare convingere.

— Rusoaica! repetai aprobator, ridicând imperceptibil din umeri.

Marusea veni în grădină cu socotitul sfert de oră mai târziu. O primii ceremonios şi o condusei pe alei retrase: ea se lăsa dusă fără nici o împotrivire, grăbită, cu pieptul pradă de zbucium nestăpânit, cu buzele despicate de zâmbet înfricoşat, cu nările fremătând de adulmecarea necunoscutului, cu ochii iluminaţi de apropierea revelaţiei. La fiecare cotitură îi apucam mâna şi aveam o plăcere rea şi puternică să-i simt febra crescând. Nu mă întreba nimic, dar eu abia aşteptam să-i aud glasul care trebuia să fie stins şi sugrumat.

— Marusea, ştii de ce te-am chemat?

Ea nu putu să răspundă, ci numai aplecă pleoapele şi se ridică uşor pe vârful picioarelor. Dar eu trebuia să-i aud neapărat vocea...

— Ai putea măcar ghici?...

— Nu... ghicesc, îngăimă ea, abia trăgându-şi sufletul, aşa cum bănuisem.

Nu mai avusei răbdarea să fac niciun ocol:

— Te-am chemat în numele lui Iliad. Sunt, închipuie-ţi, peţitorul lui. El te cere de soţie... Nu trebuie să-l refuzi, Marusea. Gândeşte-te bine, el este foarte bun băiat... şi e ofiţer, apăsai pe acest amănunt, cunoscând bine slăbiciunea sufletului femeiesc din Rusia pentru uniforme. E un eminent ofiţer...

Legam cuvintele unul de altul, urmărind cu atenţie încordată efectul lor pe această figură pe care-o sărutasem de atâtea ori. Dar în afară de strângerea de la început a buzelor, nu mai flutura pe ea decât acelaşi zâmbet bucuros, aproape glumeţ, doar puţin strivit în colţul gurii. Reluai discursul şi încălzii cu toată stăruinţa pledoaria pentru Iliad.

— Dumneata nu ştii, mă întrerupse ea în cele din urmă, că peste o săptămână trebuie să mă cunun cu logodnicul meu, profesorul Antimov?...

Peste o săptămână? Nici nu fusese vorba.

— Mă impresionează mult sentimentele ce zici că-mi poartă camaradul d-tale... Dar chiar dacă mi-ai fi vorbit în numele *altuia,* care cunoaşte bine drumul spre inima mea, răspunsul mi-ar fi fost acelaşi: am mai multă încredere în sentimentele şi sinceritatea unui rus...

Îmi apucă amândouă mâinile şi-şi înfipse degetele, care acum îi deveniseră reci, între ale mele:

— La revedere... vei primi săptămâna asta invitaţia la nunta mea cu profesorul Antimov... O să fie duminică...

Profesorul Antimov ar trebui să ne fie recunoscător, mie şi lui Iliad: o nuntă, care nu mai ajungea să se isprăvească de doi ani şi jumătate, avu loc fulgerător chiar în duminica următoare, întocmai cum mă ameninţase

Marusea. Tot târgul fu în fierbere în această săptămână, având în vedere însemnătatea evenimentului, în raport direct desigur cu importanţa economică a tatălui ei, pe care, Dumnezeu, în afară de Marusea, nu-l mai hărăzise cu niciun alt copil. Petrecerea avea să aibă loc în odăile largi şi încăpătoare ale casei părinteşti; un antreu enorm, cât o şură, întrecea în dimensiuni toate sălile de dans din întreg târgul. Orăşenii, care ştiau ce însemnează o petrecere în casele socrului, considerau ca o marcă de onoare invitaţia pe care o aşteptau, unii din ei, cu oarecare îngrijorare. În privinţa asta, atât eu cât şi Iliad nu puteam să ne plângem că n-am fost trataţi, din partea miresei şi a familiei sale, cu toată consideraţia cuvenită: am primit amândoi invitaţii. Iliad a jurat că nu se duce; eu, dimpotrivă, mi-am dat cuvântul că voi fi cel mai aprig dansator.

Şi am fost, într-adevăr. Dumnezeule, cu cine n-am dansat! Ah, nu m-am sfiit să poftesc la joc nici chiar pe barişna Ghenea Weiss, în jurul căreia, de la moartea năprasnică a căpitanului Bădescu, se ţesuse, din partea ofiţerilor şi funcţionarilor români, o tacită, dar necălcată conspiraţie de rezervă şi răceală. Era o durere să vezi pe această, până ieri, atât de înconjurată şi zglobie ştrengăroaică, ocolită de toţi – ai ei din răzbunare, ceştilalţi din motive nu tocmai aşa de bine definite, deşi extrem de felurite, la temelia cărora eu puneam însă o temere vagă şi superstiţioasă – plimbându-se prin grădină cu totul stingheră, ocolită, câteodată, până şi de coreligionarele ei, dornice de anturaj, cântec şi joc. În cele din urmă ea însăşi îşi rărise drumurile prin oraş şi adoptase o atitudine de retrasă şi mândră resemnare, aşa că era o mirare generală cum se hotărâse acum să calce în mijlocul unui atât de formidabil tămbălău.

Dar din atenţia deosebită ce-i da mireasa, care se aşeză de mai multe ori lângă dânsa, înţelesei că Marusea pusese un preţ deosebit pe venirea Ghenei; amândouă alături formau desigur simbolul îndurerării mute şi al resemnării. Îmi veni să râd cu mare poftă şi, pentru că până aci nu dansasem cu mireasa, mă îndreptai cu paşi hotărâţi spre grup. Momentul fu puţin dramatic, căci multe perechi de ochi mă urmăriră. Dar numai când mă găsii în faţa lor, ideea cea năstruşnică mă năpădi: mă plecai adânc înaintea Evgheniei Kersanova, ai carei zigomaţi se contractară de surpriză pe tragica figură, astfel că chipul ei deveni complect galben şi fatal, ca al unei tinere mirese iudaice în care a intrat subit duhul fatalului dybuc.

Culorile i-au revenit însă cu încetul, ca şi râsul imprimat pe faţă, când, ocolind sala de mai multe ori în strânsă învârtire, am acoperit-o de cele mai exagerate complimente şi am poftit-o la întâlnire pentru a doua zi, seara, în grădina publică. Am mai rugat-o apoi călduros ca, înainte de a pleca de acasă, să avertizeze pe tatăl ei unde e chemată şi cu cine se întâlneşte, pentru a-mi aduce câteva mostre din blestemele lui cabalistice, a căror influenţă trebuie să aibă o deosebită savoare...

— Aş vrea să mă bat şi eu cu lupii pentru dumneata, barişna

Ghenea.

După un dans care se prelungise cam mult şi se dovedise cam excentric, cerui barişnei Ghenea favoarea de a o însoţi pe verandă, pentru a lua puţin aer. Ea consimţi şi găsirăm destul timp şi singurătate ca să gust în voie moliciunea buzelor ei, care aveau într-adevăr un farmec apreciabil, dar care-mi dădeau siguranţa că, măcar pentru atât cât visam eu, nu mă vor face să fiu sfâşiat de nicio fiară.

Reîntoarcerea noastră produse desigur rumoare; dar eu înfruntai cu bărbăţie toţi ochii care se puseseră înaintea noastră şi care căzură zdrobiţi la primul contact. Şi numai într-un loc, într-un colţ depărtat, privirile mele semeţe se frânseră şi căzură la rându-le: dădusem de stânca dură şi întunecată a unei perechi de ochi dârji şi scânteietori: ochii domnului colonel. Umilit, mă îndepărtai cât putui mai mult de dânşii şi-n tot timpul cât dădui drumul şi celorlalte nebunii, căutai pe furiş să observ dacă n-au început cumva să se deplaseze încoace...

Însă atunci descoperii un lucru cu adevărat uimitor. Centrul sălii, ocupat masiv de zeci de capete, se despică deodată în două; perechile se retraseră pe la locurile lor şi în mijlocul marelui antreu spaţiul rămase complet liber. Atunci doi dansatori începură să se urmărească unul pe altul, cu mişcări graţioase şi molcome: erau ginerele şi mireasa şi era un dans străvechi, pe care amândoi îl executau cu multă vioiciune şi eleganţă, în cinstea invitaţilor. Jocul cel nou nu avea agitaţiile sălbatice ale cazaciocului şi nici mişcările dansurilor cunoscute: eu nu-l mai văzusem şi, poate, cu atât mai mult simţeam, urmărindu-l, o negrăită surpriză, o imensă bucurie amestecată cu tristeţe, fiorii unor îndepărtate evocări. Marusea se legăna între vălurile de mireasă ca între aripi de fluturi şi cununa voievodală de pe capul ei îi da o înfăţişare de domniţă sau de rusalcă. Abia acum observai adâncimea ochilor înclinaţi, cari îmi făcură impresia că mă caută prin mormanele de lume. Îmi făcui loc şi le ieşii în faţă, şi ea-i acoperi atunci cu marile pleoape roze, lăsându-şi ca în extaz capul pe spate. Îmi amintii deodată, cu toată puterea, de minunea rară a atâtor rotunjimi pe care vestmintele în mişcare le indicau discret şi senzual, de linia dreaptă şi elegantă a piciorului, ale cărui pulpe tivul alb al poalelor le descoperea şi le acoperea în cadenţă; îmi amintii culoarea de-un alb mat, neliniştitor de indefinit, a pielii ei privită de aproape, şi de tonul sufocant al aceleiaşi nuanţe, îmbrăcând încheieturile pline. Îmi amintesc, asurzitor, patima nouă şi năvalnică a lui Iliad, care trebuie să-şi bea acum într-o cârciumă cât mai meschină, mai murdară şi mai rusească, nenorocul, bâiguielile lui de iluminat mistic, dovedindu-mi de ce ar prefera pe Marusea chiar Valiei, revenite şi orăşenizate. Învolburarea mătăsurilor şi a satinurilor albe îmi aşterne negură în cuget şi râsul minunat arcuit al dinţilor albi mi se proiectează în noaptea ameţelii ca un colan de mărgăritare.

— Rusoaica! bâlbâiesc şi poate vecinii m-au auzit şi poate toată

lumea asta ce admiră stupefiată această armonie de linii, de forme şi culori, pe care eu am avut-o în mâini, am strâns-o la piept, am degustat-o orb şi inconştient, în toată splendoarea ei.

— Rusoaica... ea...

Când ceaţa mi se ridică de pe minte, aplauze puternice răsplătesc pe dansatori. Tremurând, scuturat de puternici flori, m-am apropiat de Marusea, cu ochii umiliţi, ca un cerşetor. Am început să-i bâlbâi scuze pentru purtarea mea de adineaori; am venit s-o poftesc la dans pe dânsa, dar, cum toată suflarea omenească ţintise ochii asupră-mi, mi-am pierdut cumpătul, am şovăit, m-am înclinat în faţa Ghenei pentru a mă salva...

— Ei toţi ştiu, Marusea, trecutul nostru, pentru că tu l-ai făcut zgomotos... scandalos, iartă-mă că-ţi spun toate astea tocmai acum, dar vreau să afli că eu nu-mi asum nicio vinovăţie pentru tot ce s-a petrecut... înţelegi, nicio vinovăţie...

Ea mă priveşte uimită şi eu o cer la joc pentru a o putea convinge de ceea ce vreau să-i dovedesc, mai mult decât cu vorba, cu strânsoarea degetelor, cu atingerea piepturilor, a şoldurilor, a coapselor. Şi ea şopteşte aiurită:

— Înţeleg, înţeleg, Gheorghe Ivanovici... ai dreptate.

— Ei ştiu tot, Marusea... şi acum ne privesc scandalizaţi. Simţi tu cum toată sala asta şi-a pironit ochii asupra noastră...

— Simt, simt totul, Gheorghe Ivanovici...

— Ei ştiu totul, Marusea, dar ei nu vor şti niciodată, niciodată nu vor înţelege, nici chiar profesorul Antimov, înălţimile cereşti până la care m-ai ridicat tu, Marusea, fericirea nemărginită pe care am gustat-o în braţele tale...

Capul Marusiei s-a lăsat pe spate şi tot sângele i-a fugit din obraz...

— Dar şi tu vei recunoaşte, mai curând ori mai târziu, Marusea, şi tu vei recunoaşte că niciun bărbat nu va şti să te mângâie ca mine, niciunul nu va şti să se bucure, în deplinătatea simţurilor lui, de armonia sufletului şi-a corpului tău, de frumuseţea inimii şi a sărutului tău magnific, de dulceaţa pasiunii tale şi-a şoldurilor tale, şi-a coapselor tale, şi-a pântecului tău, Marusea, pe care eu le-am gustat înaintea tuturora, tuturora, tuturora...

Trebuie să depun toată puterea braţelor mele ca să conduc acum pe Marusea, care-şi mută picioarele în neştire...

— Îţi mai aduci aminte tu, Marusea, de îmbrăţişările noastre fără saţ, în odăiţa mea, în odăiţa noastră, care trebuie să însemneze, în viaţa ta, evenimentul cel mai de seamă, Marusea, evenimentul cel mai de seamă al vieţii tale... Acolo ai gustat cea dintâi şi, vei vedea, cea mai puternică fericire... asta n-o vei putea uita oricât vei vrea, oricât te vei sili... Odăiţa aceea mică, pe care am părăsit-o acum câteva ceasuri, tu acum un an şi mai bine... şi pe care o văd cufundată în întuneric, parcă ne-ar aştepta, parcă ar fi gata să se aprindă de lumină şi să ne spună: „ah, bine aţi venit, în sfârşit...” Nu ţi-ai adus tu aminte niciodată de odăiţa asta, Marusea, ai

putut tu s-o urăşti sau, şi mai grav, să nu te mai gândeşti la ea? Eu n-am s-o cred asta niciodată, oricât mi-ai spune-o...

Aci am strâns-o cu putere, parcă gata s-o ridic, pe jumătate leşinată cum era, şi s-o duc departe, s-o duc eu, nemernicul, în camera nupţială...

— Marusea, am continuat să-i şoptesc cu buzele atingându-i continuu urechea, Marusea, odăiţa aceea e adevărata ta odăiţă nupţială, Marusea, şi nu iatacul mare şi elegant, îmbrăcat în alb, care te aşteaptă solemn şi grav ca şi profesorul Antimov... Dacă odăiţa cea mică te-ar vedea în costumul ăsta, care i se cuvine ei, i se cuvine ei, înţelegi, Marusea, ar tresări, ar înnebuni de fericire, odăiţa cea mică... Trebuie să mergi şi s-o priveşti în costumul ăsta, Marusea, în noaptea asta, Marusea, cât poţi purta costumul ăsta... Înţelegi tu, dacă nu vei veni, ea va păli de durere şi veşnic va fi apăsată de-o atmosferă de doliu...

Eu cred că eram nebun. Sau altcineva îmi dicta aceste cuvinte. Ea însăşi se desprinse de mine, chiar în mijlocul balului, şi-mi ceru s-o aduc la loc. Iar eu abia acum auzii din nou huietul mulţimii şi simţii tăişul atâtor ochi care se înfigeau în mine ca bricele... Dar toate astea n-aveau nicio importanţă, doar de acea pereche de priviri, dură ca o stâncă, pe care o simţeam prin tâmple şi prin ceafă, mă feream şi ochii înşişi se fereau de ea, instinctiv, ca o pereche de turturele, evitând în zglobii volute două săgeţi negre, două căderi grele de ulii...

La locul ei, am sărutat mâna Marusei şi-am bâlbâit fără niciun rost şi fără nicio nădejde, ca tot ce bâlbâisem până acum...

— În costumul ăsta, Marusea, de ţarină a trecutului şi a poeziei poporului tău...

Iar ea abia putu să-mi strângă vârful degetelor şi abia găsi suflet să îngaime:

— Aşteaptă-mă la portiţă... Peste o jumătate de oră...

Am ieşit împleticindu-mă şi ochii cei grei nu m-au ajuns.

Este de necrezut şi, cu toate astea, aşa a fost întocmai. Înfăţişarea albă a apărut în cadrul îngust al portiţei din grădină şi eu m-am precipitat nebun din trăsurica îngustă în care o aşteptam.

— Goneşte, *isvoscik*...

Odăiţa ne-a primit, e drept ceva cam neorânduită şi nepregătită cum era, pentru un astfel de eveniment, dar s-a aprins într-adevăr de fericire şi nebunie, văzând-o pe Marusea.

I-am despuiat nerăbdător trupul din vestmintele albe, necontenit împiedicat de tremurul grozav şi nestăpânit al mâinilor mele. Şi patul ei nupţial fu iarăşi patul meu ştrengăresc şi holtei. Iar când, părăsiţi, în sfârşit, de intensele, de repetatele, de lacomele, de sugrumatele înfiorări şi avânturi, aşteptai să-mi dea cuvântul de dezlegare, o tristeţe fără pereche mă napadi. „De-acum mă duc, Gheorghe Ivanovici!” avea să-mi spună cu accentul acela în faţa căruia nu pot rezista niciodată, al regretului adevărat şi-al călcării hotărâte pe suflet. „Nu vei pleca, Marusea!” avea să-mi

geamă atunci răspunsul, „vei rămâne aici, cu mine, pentru totdeauna. Hotărând acum să pleci, tu mi-ai dat dovada celui mai trist bun rămas, celei mai dezinteresate, mai pure iubiri.” Sau dacă îmi va râde în faţă, cu acea cruzime inexplicabilă a rasei: „De-acum, Gheorghe Ivanovici, plec la mirele meu, plec să-i duc castitatea mea” îi voi îneca râsul sinistru cu sărutări fără sfârşit şi voi depune orice sforţări să opresc pe această fiară, această sălbatică frumuseţe, care pune iubirea către mine deasupra tuturor contingenţelor şi celor mai sacre îndatoriri. Ah, dacă ea ar şti atunci să se încăpăţâneze, în hotărârea ei de a pleca, să se lupte cu mine, în glumă poate, sau, Dumnezeule! cu adevărată îndărătnicie, ea mă va preface fără îndoială în sclavul ei pe viaţă. Perspectiva asta îmi fu atât de ispititoare, că-mi simţii sufletul dându-mi ghes să întrerup, în sfârşit, zâmbetul acela infinit al beatitudinii ei desăvârşite. Era şi timpul doar. Dar tocmai când mă pregăteam să-i şoptesc în ureche: „Marusea, niciun ceas n-a trecut; dacă ne-am întoarce, nici nu s-ar băga de seamă dispariţia noastră!” ea îmi luă înainte:

— Eu cred că până acum trebuie să fi dat de scrisori... Doamne, ce-o fi acolo...

— De scrisori?!...

— Desigur... Nu puteam să merg cu răutatea şi cruzimea până acolo încât să nu-i vestesc, pe tata, că tot la tine mă duc, pe profesorul Antimov, că-l rog să mă ierte şi să mă dezlege de jurământ...

— Cum, fetiţo, ai făcut tu asta?...

— Da, îmi răspunse ea ingenuă şi puţin uimită de uimirea mea...

— Bine, dar... cum... cum o să te dezlege... Căsătoria s-a făcut...Acum trebuie divorţ şi... tămbălău....

— Am făcut rău ce-am făcut? mă întrebă ea privindu-mă naiv şi intens...

— ... cred că... în orice... în orice caz, n-ai făcut bine... era aşa de simplu doar... gândeşte-te, te duceam iarăşi până la portiţa grădinii... intrai... te asigur că nimic, nimic nu se observa...

Pentru c-o vedeam cu coada ochiului, cum sta rezemată în braţu-i gol, înfipt adânc în perini, cu privirile în nelămuritul unui ungher şi cu zâmbet nedecis pe buze, continuai, cu mai mult curaj, mângâindu-i umărul rotund:

— ... cel mult ai casei dacă simţeau... şi ginerele, dacă se neliniştea... „unde ai fost?”... „ce vă priveşte”...„în grădină, poftim... am vrut să am momentele mele de reculegere”...

— Era atât de simplu, nu? râse ea voios...

— Desigur, nu se poate mai simplu, râsei şi eu. Şi chiar acum: pariez că nici n-au găsit scrisorile...

Sări deodată din pat în cămăşuica străvezie şi-mi aruncă din mijlocul odăii, cu un dispreţ nemărginit:

–Român....

Apoi începu să se îmbrace înfrigurată şi grăbită. Încercai s-o ajut, dar ea mă respinse cu dezgust, vibrând întreagă de ură. Pentru că trebuia s-o conduc, începui să mă îmbrac la rându-mi. Dar pentru că ea se necăjea acum cu nişte copci, pe care nu ajungea să şi le prindă, la spate, trebui să-mi primească ajutorul. Trebui apoi să recurgă la pieptenele meu ca să-şi refacă buclele răvăşite; îi pusei pantofii de atlaz, în care singură nu-şi mai putea vârî piciorul, îi prinsei ciorapii albi de cataramele jartierelor, îi aşezai cununa de mireasă, făcând câte-un pas înapoi, pentru a-mi aprecia singur îndemânarea şi a surprinde scăpările din vedere.

Ea mă urmărea sfidătoare şi încruntată, îmi puncta hărnicia cu câte-un „spasiba" rece şi dispreţuitor. Mă prefăceam că nu observ nimic şi-mi continuam lucrul cu aplicaţie şi seriozitate... Dar când o văzui întreagă albă şi mireasă, gătită parcă în travesti de ţarină medievală, sângele mi se răscoli brusc în vine, de parcă şi-ar fi luat deodată drumul înapoi. O cuprinsei doar dintr-o mişcare promptă şi dibace şi o împinsei spre pat cu o repeziciune atât de sigură, că nici n-avu timp să-şi dea seama ce se petrece cu dânsa. Dar când se văzu răsturnată, încercă să se ridice îndârjită, gata de luptă. Mă prăbuşii cu toată greutatea corpului asupra-i şi-i şoptii în ureche:

— Liniştеşte-te, se sfâşie voalurile!

Şi se linişti ca prin farmec, lăsându-mă să mă amuz îndelung de acest candid şi maiestuos costum lilial din care se înălţau impudic două coapse goale şi agitate. Rămase multă vreme ameţită de spasmul nedorit; o făcu să se ridice bătăi energice în uşă.

— Cine-i acolo? întrebai încurcat.

Dumnezeule, era profesorul Antimov!

— Un moment, domnule profesor! strigai. Apoi şoptii Marusiei: Lasă-l puţin, ca să-ţi îndrept cununa. Şi pe când i-o îndreptam: Marusea, iubita mea... amanta mea... în orice moment mă voi gândi la tine şi te voi aştepta tremurând cu toată pasiunea şi tot dorul...

Îşi întoarse capul scârbită peste fire şi se răsuci pe loc, pentru a se controla în oglinda mare a dulapului. Numai la spate mai era o capsă sărită. I-o prinsei la moment...

Ea deschise larg uşa şi-l fulgeră pe profesor cu o privire şi mai energică şi mai întunecată decât cele ce credeam că îmi sunt doar mie rezervate. Îl întrebă ruseşte cu glas şuierat şi răguşit:

— De ce ai venit? Pentru ce mă cauţi?

— Marusea, trebuie să te întorci... trebuie... nimeni n-a băgat de seamă... Marusea... Iată, şi tatăl tău te roagă...

— Marusea, auzii răzbătând de pe treptele scării un glas înăbuşit de suspine. Şi urmară câteva cuvinte sufocate al căror sens depăşea însă cunoştinţele mele de limbă rusă...

— Mă primeşti aşa? se adresă ea iarăşi profesorului, şi această întrebare, pe care eu o găsii imprudentă, mi se păru de-o rezonanţă atât de aspră, atât de stranie, că mă cutremurai fără voie. Drept orice răspuns,

Antimov înaintă şi o înlănţui acoperindu-i faţa de sărutări. O ridică ca pe un fulg şi o duse pe braţe, aruncând o scurtă şi severă înclinare a capului în semn de salut pentru mine, subliniată uşor de destinderea vagă a unui surâs biruitor.

Crezui de datoria mea, în urma unui atât de insolit salut, să mă îndrept iarăşi spre casa nunţii. Ezitai, nu-i vorbă, la poartă, dar mă gândii că, reapărând printre invitaţi, prezenţa mea va avea de efect să împrăştie definitiv orice bănuială şi orice răutate s-ar putea ţese. Nu puteam s-o las pe Marusea sub grava învinuire că în chiar noaptea nunţii ei s-a refugiat în odaia unui ofiţer. Pătrunsei deci înăuntru şi, fără să mai înfrunt nicio privire, păşii modest spre locul domnişoarei Ghenea; aveam intenţia să privesc liniştit şi serios desfăşurarea restului petrecerii, împărtăşind pe vecina de scaun cu glume şi complimente, ba chiar cu declaraţii şi dezminţind nevinovat orice fantastice supoziţii! Dar de la primii paşi, cu toate că nu priveam nici în dreapta, nici în stânga, ci foarte degajat şi blând numai spre ţinta pe care mi-o propusesem, simţii arzându-mă în ceafă şi apoi în tâmplă cei doi ochi sfredelitori ca tăciunii. Îi simţii din ce în ce mai aproape de mine şi, din instinct militar, când îşi opriră arzătoarea înaintare, făcui front în faţa lor.

— Am onoarea, domnule colonel...

— Ieşi!

Atât. Un singur cuvânt, care parcă nici n-a fost pronunţat de domnul colonel Tătăranu, căci nici măcar buzele şi dinţii nu i s-au mişcat şi nici cele mai apropiate urechi n-ar fi putut să se îngâmfe că l-au perceput, dar de-un imperativ atât de militar, atât de irezistibil, că executarea lui deveni automată ca porunca unui hipnotizor.

Am ieşit deci afară, în aerul muced al unei dimineţi de vară, căptuşit de nouri indecişi şi cutreierat în sensuri fără regulă de adieri zglobii şi înviorătoare. Am pornit la întâmplare pe uliţele străjuite de mogâldeţele becurilor, care încă nu începuseră să-şi ia formele zilnice şi reale. Până departe, pe ferestrele deschise, venea muzica de la nuntă şi abia acum îmi amintii clipa când Marusea îmi întrerupsese unul din primele mele năvalnice avânturi, cu un deget pe albul râsului minunat: „auzi?... cântă întruna”...

Din urmă m-a ajuns ropot de călcături grele în cadenţă. E un convoi de arestaţi, încadraţi de oşteni cu baioneta la armă; păşesc grăbit, îmi prezintă onorul şi mă întrec... Sunt şi câteva femei printre cei păziţi, dar e hazos de tot că şi prizonieri şi femei păşesc fără o greşeală, în acelaşi pas gimnastic şi cadenţat ca al soldaţilor de pe alături. Îmi iuţesc mersul ca să-mi dau seama şi mai bine de această constatare ce m-amuză în chip deosebit: da, absolut nicio greşeală, ba chiar eu însumi mă trezesc călcând în acelaşi tact, care-mi pune sângele în mişcare şi mă face să văd tot ce întâlnesc în cale cu un optimism nemărginit. Păşim astfel de-a lung de uliţe pustii şi strâmbe, cu case pitite în şui; şoseaua e umedă şi praful n-are nicio

putere, iar soldaţi şi arestaţi bat talpa înainte cu putere răsunătoare, în această înaintare accelerată şi sfidătoare cu care despică negura trăsvită. Nistrul îmi apare deodată înainte cu meandrele lui încâlcite, acoperite de misterioasele fluturări ale nopţei. Una din femei are pantofi cu toc ridicat şi ciorapi deschişi, îmbrăcându-i pulpele lunguieţe şi cărnoase. E înaltă şi dârză; când convoiul mă depăşea, îi văzusem o figură vulturească şi semeaţă, cu trăsături sigure, aspre, bărbăteşti. Dar acum, din urmă, cu tot pasul ei soldăţesc şi neverosimil, era totuşi femeie. De pe mijlocul zvelt, ochii mi se opriră în sclipirile de oţel ale baionetelor, ca bulboanele râului în noapte, şi se ridicară pe tăişuri, prin vârfurile ascuţite, în aerul încă negru şi misterios. Şoptii: „Rusoaica... va veni, va veni...”

În apropierea închisorii, descoperii lumină la crâşma lui Naftule. A, cu toate că la marginea oraşului, la crâşma lui Naftule nu vin decât ofiţeri şi lume bună. Vinul lui e vestit pe întindere de verste în jur ca şi pastrama-i usturoiată, căreia numai el se vede că-i mai păstrează adevăratul secret.

„Aci e Iliad!” mi-am spus, şi-l găsii într-adevăr cu un ghitarist bărbos şi alb într-o ... „şambră speţialnăi”, mobilată încărcat, ca o adevărată cameră de locuit, una din multele odăi pentru numeroasa familie a lui Naftule, care le cedează bucuros, nopţile cu dever, în cinstea clienţilor, retrăgându-se claie peste grămadă cine ştie unde. Bătrânul cânta şuierat un cântec necunoscut, arătându-şi dantura galbenă, despicată sus de lipsa dinţilor din mijloc, pe unde aerul buşnea ca într-o cutie spartă de rezonanţă.

— Ai dansat cu dânsa? mă iscodi Iliad.

— Da...

— Ai vorbit?...

— Da...

— A adus cumva vorba de mine?...

— Nu... nu... pe cât îmi amintesc...nu!

— Hm...

Tăcu şi şuierul cântăreţului se auzi iarăşi, întrerupt de punctele de argint ale apăsărilor pe strune...

— Ascultă aici, reluă Iliad; alaltăieri a fost invitat la dânşii Crăciunescu cu nevastă-sa, nu ştiu la ce... mi se pare la beteală, sau cum o fi la ei, la ruşi... Ştii, l-a întrebat de mai mulţi dintre noi... înţelegi dumneata... nu ştiu dacă şi de tine... Dar îmi spune Crăciunescu că pe mine m-a lăsat la urmă... Ştii... şi a apăsat niţel... Iliad imită un glas femeiesc: „... da domnul Iliad... sper că va veni la nuntă“... Apoi îşi reluă glasul lui. Înţelegi... când a pomenit de ceilalţi, n-a pus întrebarea asta... Ei, ce zici?... Hm... mi se pare că a cam băgat de seamă... nu zic că regretă... dar că s-a cam grăbit... Râse amar şi cu convingere: Hm, adio acum... să ştiu că strică şi nunta din cauza mea. Vorba ta... nu e, nu e... n-are... în sfârşit, înţelegi... Valia, vorba ta... era... cum să spun... altceva... se vedea că e... vorba ta... altfel... altceva... nou... Tu eşti băiat deştept, măi Ragaiac...

Strunele se agitară într-o învolburare speriată ca într-un vârtej de zăpadă. Vinul gâlgâi în paharul pe care Iliad mi-l umplea de la jumătate.

Aşează sticla cu violenţă şi bătu cu pumnul în masă...

— Rusoaica! strigă el în extaz... ea trebuie să fie altfel... şi decât Marusea... şi chiar decât Valia, punctă el iarăşi cu pumnul, făcând să pornească paharele goale în clinchet voios. Pe urmă plescăi buzele, imitând iarăşi glasul femeiesc „... da domnul Iliad... sper că va veni la nuntă...”

Se lăsă pe spate, în râs mare, apoi, revenind brusc, îşi înfipse capul între palmele apăsate şi privi crunt faţa de masă albastră, pătată, în largi cercuri, de udătură.

— Ragaiac, ia uită-te încoace, mi se adresă el după un timp.

Îl privii. Tăcea încă. Mestecă de câteva ori în gol, apoi mă fixă deodată.

— Spune-mi, prietene, începu bătându-mă uşor pe mână... Da tu... cum... cum o vezi... cam cum o năzăreşti... ştii aşa... şi în ansamblu... şi în...ce zici că-i mai lipseşte?

— Ce să văd... mă?

— ... pe rusoaică... Rusoaica... adevărată...